1

ZAGREB- PRIJERATNE M1 VILE U KORIŠTENJU POSLIJE RATA

FRANO COTA: VILA DEUTSCH, VONČININA 20, 1937.
MLADEN KAUZLARIĆ&STJEPAN GOMBOŠ: VILA KAUFER, BOROŠINA 9, 1937.
MLADEN KAUZLARIĆ&STJEPAN GOMBOŠ: VILA SPITZER, NOVAKOVA 15, 1932.
M.K.&sS.G.: VILA LADANY,NAZOROVA 42(52),1937. (objavljeno Arhitektura-1952/1)

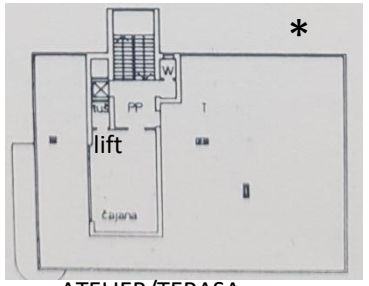
U vremenu MODERNE-1 , 1928-1945, izveden je veći broj vila ponajviše u Zagrebu, pa se je uvriježio naziv ‘ zagrebačka škola’ zagrebačka moderna’ a kasnije se uvodi i ‘hrvatska moderna’(V.Ivanković) što je svakako naziv koji obuhvaća modernu gradnju i u drugim našim gradovima. Sve ove vile su se ubrzo, nakon Drugog svjetskog rata, našle u novom društvenom kontekstu, soc-uređenju, i način njihovog korištenja se promjenio, kao što nekoliko primjera to ilustrira..

Graditelj DEUTSCH, o kojem je malo podataka, po projektu Frane Cote, je za sebe sagradio 'ladanjsku vilu' u Vončininoj, dosta izdignuta od ulice, s četiri nivoa (S/P/K/T), povezana dizalom od S- nivoa (!), vanjskim stubama do glavnog ulaza na P- etaži stana domara, donje verande (sada bez zelenila),praonice, sušionice i kotlovnice (iza rata priključene donjem stanu), na katu K -glavna je etaža (bel-etage, piano nobile, 182 m2) sa salonom, blagovaonicom, dvije su spavaonice s kupaonicom, djevojačka soba, WC,praonik za ruke , kuhinja, izba, gospodarski balkon, zimski vrt, terasa, sve obogaćeno kružnim cirkuliranjem, a na vrhu T-nivo, je čajana (kasnije atelier, pa garsonjera) s ogromnom krovnom terasom i divnim južnim pogledima na grad. Raspored prostorija 'piano-nobile stana' je jako dobar ,spavaonice raskošnije('rastrošnije') od funkcionalnih normativa (potreba), visine prostora preko 3 m, orijentacije obzirom na strane svijeta potpuno korektne, u interijeru je puno 'prostora' i svjetla, jednog od obilježja modernosti. Jugozapadna istaknuta konzola nije samo antigravitacijski modernistički oblik, ekspresivan iz donjeg rakursa, nego i funkcionalna zaštita otvora od visokog ljetnog sunca. Meni bez sumnje, vila 'primus inter pares' zagrebačke moderne.

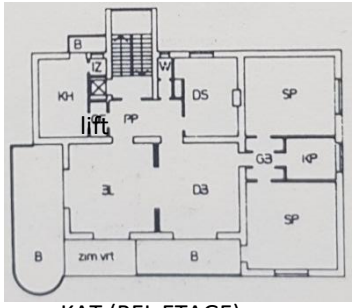
U nekoliko predratnih godina Obitelj Deutsch nije uselila, sudbina roditelja nije poznata, dvije su kćerke 1940. emigrirale u Ameriku. Elza rođ.Deutch Sussmann, suprug pravnik Lavoslav Sussmann, sinovi Saša i Drago, o drugoj kćeri nema podataka. U vrijeme rata je na ustaškom korištenju, na P-etaži bila je 'oružarnica', poslije rata, vila Je na raspolaganju novoj kom-vlasti. Sestre su zadržale vlasništvo, jedna će svoju ½ (idealni dio) odmah prodati Gradu Zagrebu, a druga, Elza, će svoj idealni dio ½ staviti na prodaju tek 1960tih preko odvjetničkog ureda Kostrenčić- kupit će je obitelj Videk: Vilko ing.hortikulture, Ljiljana, kćeri Anita i Vesna, koji su od 1949. živjeli na P-etaži. Gore na K-etaži u gradskom stanu, 182 m2, mijenjali su se obitelji državnih funkcionera, Agbaba, Repanić-Gandi (general? koji je kasnije na Čiovu napravio kuću v.#75) i Sesardić, predsjednik Vrhovnog suda SRH (na njega se odnosi Titova primjedba 'drži se zakona ko pijan plota', družio se je s Tuđmanom koji ga posebno hvali u svojim knjigama). Sesardići su kod privatizacije 1991. otkupili dio stana, koji su poslije prodali Vesni Videk-Glavina i njenom suprugu Erminu Glavini. Na vrhu u čajnici, bio je neko vrijeme, do 1960tih atelier kroz koji su 'prolazili' slikari i poznati grafički dizajneri (Ferdo Bist ,Zvonimir Faist,Petar Šimaga), kasnije su prostor dobili Videki.

Ljiljana r.Pivčević je radila kao teleprinteristica u Vladi, stanovali su u nekom sobičku u Ćiril Metodskoj, kada joj je kolega, Vladin šofer, kazao da on iseljava iz Vončinine, stan je prazan, dobiva suglasnost od nadređenih , i istog dana majka, curice od tri i od jedne godine, s kamionom i s ono malo stvari stižu u vilu-ex.stan domara, ex.oružarnicu, ex.šofera. Suprug je bio negdje na terenu, poslovi premjeravanja i komasacija, ne zna za preseljenje, dolazi kući, iznenađenje, u njihovom sobičku su već neki drugi stanari .

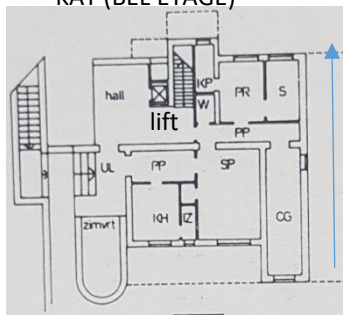
Vesna i Ermin, su nas Silviju i mene, srdačno primili, oni su ¾ vlasnici kuće, sestra ¼. Njih dvoje su na katu, u stanu ispod je postanar. Kćerka je završila agronomiju, ima body studio, s obitelji stanuje u Slovenskoj ulici. Sjedili smo u salonu, otvoreni i srdačni razgovor, poslije prošetali cijelom kućom, zavirili u svaki kutak, parket je originalni i unutrašnja stolarija,ostakljena facetiranim staklom klizna stijena između blagovanja i salona, u zimskom vrtu puno zelenila i cvijeća ,drveni eslingeri , prema terasi preklopna vrata. Na podu u kupaonici su promjenjene, ali na zidovima su još uvijek originalne bijele keramičke pločice 15/15 (Iste sam vidio i u Vili Tugendhat), na stubama bijeli terazzo ,nekada pokriven crvenim tepihom. Krovna terasa ima tuš, idealna za

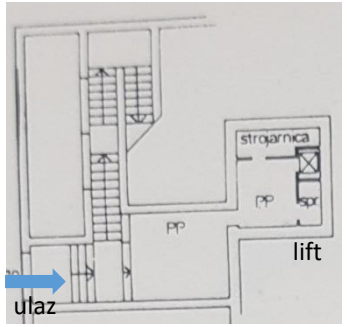
ATELIER/TERASA

KAT (BEL ETAGE)

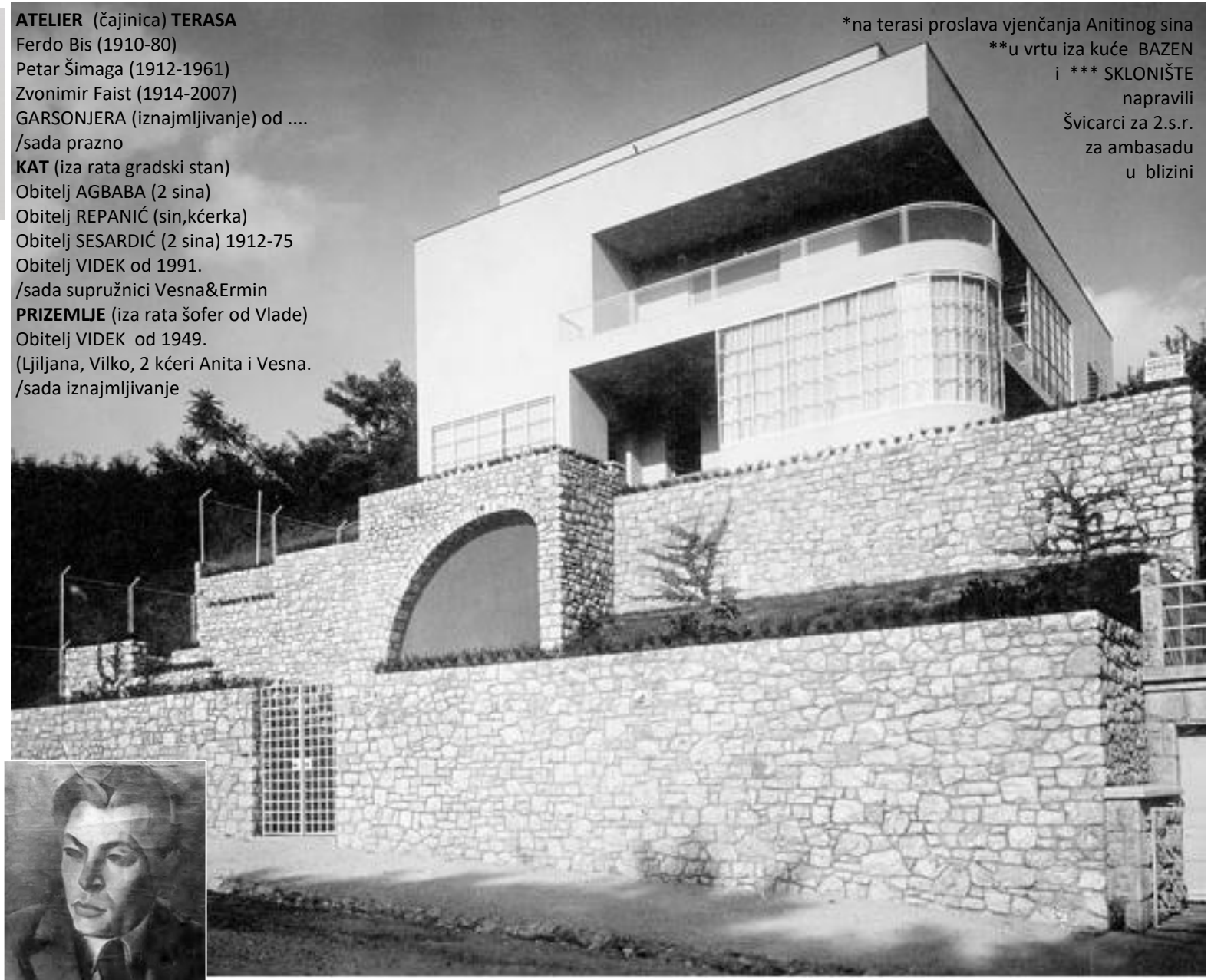
PRIZEMLJE

SUTEREN

ATELIER (čajinica) **TERASA**
Ferdo Bis (1910-80)
Petar Šimaga (1912-1961)
Zvonimir Faist (1914-2007)
GARSONJERA (iznajmljivanje) od ....
/sada prazno
KAT (iza rata gradski stan)
Obitelj AGBABA (2 sina)
Obitelj REPANIĆ (sin,kćerka)
Obitelj SESARDIĆ (2 sina) 1912-75
Obitelj VIDEK od 1991.
/sada supružnici Vesna&Ermin
PRIZEMLJE (iza rata šofer od Vlade)
Obitelj VIDEK od 1949.
(Ljiljana, Vilko, 2 kćeri Anita i Vesna.
/sada iznajmljivanje

*na terasi proslava vjenčanja Anitinog sina
**u vrtu iza kuće BAZEN
i *** SKLONIŠTE
napravili
Švicarci za 2.s.r.
za ambasadu
u blizini

(Frano Cota)

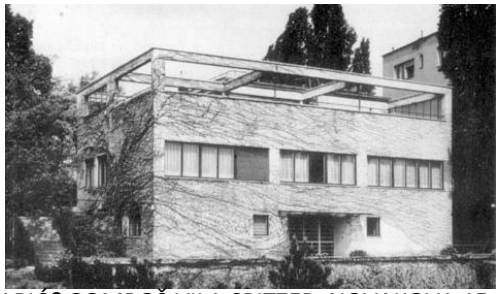
FRANO COTA: VILA DEUTSCH, VONČININA 20, 1937

(VILA LADANY 1937.) *pavaonica posluge

K&G:'OBITELJSKA KUĆA U ZAGREBU'

KAUZLARIĆ&GOMBOŠ:VILA SPITZER, NOVAKOVA 15, .

1

solarij i neke ljetne zabave, gore su proslavili vjenčanje Anitinog sina. S terase se vide i krovovi 'Richterove' 4OK Čikara (v.# 15). Vesna i Ermin su zajedno još iz studentskih dana, su inžinjeri hortikulture ,nekad davno su slušali i predavanja i Vanište, 'nije volio zelenu boju, svađali smo se oko toga 'u tri čina', i Sene Gvozdanović. Glavine, su bokeljska pomorska obitelj, otac je govorio 6 stranih jezika, iza rata bio je direktor 'Dalmacijacija-vina', sigurno je poznavao arhitekta Fabrisa. Kažu 'mi smo kramari', pa su tu ostaci namještaja, baka, prabaka, ima i jedna lijepa lijevanoželjezna peć iz Omiša, vaza sa Sajma cvijeća.. Na zidovima su umjetničke slike, ima i jedan mali portet Frane Cote, na akvarelu slikara Faista, pogled odozgo s terase, kako gđa.Videk radi u , majka je više godina dobivala nagrade za 'najuređeniji zagrebački vrt', tri grafička portreta (otac, majka, Vesna) je napravio Mario Mikulić sarajevski slikar, portretirao je i Tita, ljeti se je družio s Jurom Kaštelanom u Omišu. Vesnina majka je Omiška,iz apotekarske familije Pivčević, u kamionu je iza rata došla u Zagreb,otac Vilko Videk, Zagorec,ing.šumarstva, napisao je par knjiga, jednu o Ljekovitom bilju u Jugoslaviji (1960). Vesna i Ermin ljeta provode u kući uz Cetinu u Omišu, imaju prijatelje u Klisu, ne poznajem ih.
Krovna ploča na više mjesta cijedi, već dugo nema dizala, od ulice do njihove etaže su 72 stube, ostalo je samo prazno okno. Ostarjela modernistička ljepotica, traži veliki zahvat obnove. Nakon današnjeg posjeta (27,XI,2025) ova vila mi je dobila još jednu dimenziju, otkrila je svoje trajanje, dušu prostora i sudbine ljudi.

Meni posebna i bliska vila zagrebačke moderne, VILA KAUFER, bila je u Borošinoj/Zamenhofovoj ulici 9 napravljena za obitelj bankara dr.Kaufera- Siegfried Vladoje ,supruga Ella, sin, kćerka i posluga (2 sluškinje i vrtlar/ložač).Koju godinu kasnije 1940. vilu kupuje političar , 'kraljev čovjek' Želimir Mažuranić, unuk bana Mažuranića, i gđa. Franciska Sassak, njihova međusobna relacija nije mi poznata. U vili je dolaskom ustaša 10.IV,1941. Mažuranić izvršio suicid. Bankar je na vrijeme emigrirao u Australiju, supruga i djeca ne stižu, stradaju u Jasenovcu. Podataka kako je korištena u doba rata nema, a 1945. u vilu useljava novi ,'komunistički', zagrebački gradonačelnik Dragutin Saili-Konspirator s obitelji.Njegov zamjenik neko vrijeme je bio Andrija Mohorovičić.

U vili se 1949. formiraju stanovi, po jedan na katu i u prizemlju, a garsonjera u 'sobi sina' .Kasnije se u podrumu u sobi ložača improvizira prostor nužnog smještaja. Na kat useljava troclana obitelj, mog ujaka Drage Gizdića, bio je sindikalista, nakratko republički ministar, narodni poslanik, kroničar NOBa, napisao je 4 knjige/3000 tranica) , u prizemlju je troclana obitelj inžinjera kemije Josipa Drekslera (Drechsler), supruga 'Gospođa Ruža' arheolog, netom rođeni sin Danko, povremeno baka iz Beograda, a u garsonjeri i u podrumu je bilo više prolaznih, na nekoliko godina, stanara.
KAT=STAN A : sinova soba (ex.soba gospodina Kaufera), roditeljska soba (ex.soba gospođe Kaufer), svečana trpezarija i radna soba (ex.soba kćeri Kaufer) kuhinja i svakodnevno blagovanje (ex.sluškinje), kupaonica, veranda/zimski vrt koristio se je kao dnevni boravak (tu sam kod posjeta spavao)i velika terasa iznad garsonjere
PRIZEMLJE= STAN B : soba majke i malog sina (ex.blagovaonica Kaufer), dnevni boravak i soba oca (ex.dnevni boravak Kaufer), kuhinja i blagovanje(ex.kuhinja), tuš kada i umivaonik (ex.izba) velika vrtna terasa s ozelenjenom pergolom U prizemlju je zajednički ulaz za stanove A,B,C (ex. hall s WCom /sada WC od stana B)
PRIZEMLJE=STAN C-GARSONJERA (ex.soba sina Kaufer s kupaonicom), mala terasa .
PODRUM =STAN D-NUŽNI SMJEŠTAJ (proširena ex.soba za vrtlara/ložača), zadržana je kotlovnica, spremište za ugljen i drva, praonica je bila van upotrebe.
Susjedski odnosi bili su primjereni, srdačni s mjerom, bez međusobnog posjećivanja, osim što sam ja rado odlazio 'Čika Joci' tako su ga i odrasli zvali, jer on je, govorio sam, 'jako pametan, svuda po svijetu je putovao,po Aziji i Africi , sve zna i svašta mi priča'. Kao vojni zarobljenik godine rata je proveo u Logoru Osnabrucku, na podlaktici je imao utetoviran zatvorski broj.
Dolazeći u posjet ujaku, još kao petogodišnjak, bio sam impresioniran raznovrsnim 'novotarijama' koje sam tada prvi puta vidio i doživio, kao što su radijatori i centralno grijanje , pomagao' sam ujaku kod loženja kotla, ugrađeni ormari, nadsvjetlo s krovne terase, penjalice na ravni krov, bidet (bio mi je malo 'misteriozan'), pastelno zeleni linoleum, bila je to prva ugradnja novog materijala kod nas , veranda sa jednim zidom iz staklene opeke i limunom u tegli, veliki prozori s eslingerima, ulje na platnu Kliške Tvrđave s potpisom M.Mihaljević (o slikaru nisam ništa saznao), , ženski akt na ulju Vilka Šeferova, vrt koji je svima pripadao, ogromni hrast, ribizle, lješnjak,hortenzije, živica ligustrum, nekorištena garaža .

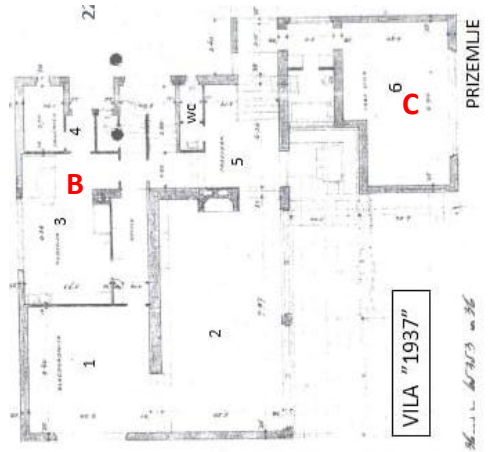

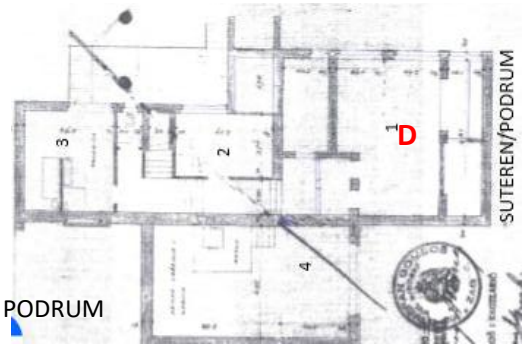

KAT

S

PRIZEMLJE

PODRUM

1

(ostakljenje verande sa sjevera)

(istočno pročrlje)

(vrtna terasa)

(ulaz u vilu)

MLADEN KAUZLARIĆ & STJEPAN GOMBOŠ: VILA KAUFER,BOROŠINA 9,1937./od 1949.tri A-B-C, od 1960. četiri stambene jedinice A-B-C-D/

1

Obzirom da je 1945.došlo do radikalnih društvenih promjena, vila iz 1937. je postala problematična za novo jednoobiteljsko stanovanje, i zacijelo umjesto komadanja, suvislije bi bilo da se je prenamjenila za neke društvene sadržaje,socijalne ustanove ,kao manji studentski/đački dom, dječji vrtić, zdrastvena ustanova, uredski prostor, ili je mogla biti adaptirana dogradnjom još stanova- što bi svakako bilo više u suglasju s principima novouspostavljenog društva. No, bilo je tako kako je bilo. Originalni 'funkcionalizam' jednoobiteljske vile KAUFER od 450m2 (na parceli od 1500m2) se je transformirao za stanovanje više obitelji. Susjedne Vila.Borošinova #7, Vila Blažević, Vila Radan, su također 'parcelirane' u više stanova.

VILA SPITZER bila je za Vilima Spitzera (zagrebačkog veletrgovca ugljenom, koksom i drvetom) i njegove supruge Serafine Spitzer (rođ. Unger), za vrijeme rata bio je Klub Njemačkih Oficira, vila je po završetku II. svjetskog rata nacionalizirana, 1950-ih prilagođena za Projektni Biro SUPa, kasnije Interinžinjeringa. Priča kaže da je jednog dana došao mlađi gospodin, sin Spitzerovih, s majstorom i u pratnji dva milicionera. U kupaonici, na stropu gdje je sin pokazao, majstor je otvorio rupu i tu je bila kutija sa zlatninom, koju su kasnije, navodno, Spitzeri i država podjelili. Druga anegdota je vezana uz jednu 8.martovsku feštu Interinžineringa i dobro raspoloženje uz jelo i piće, kada je tadašnja nepotkupljiva i stroga konzervatorica u čuvanju baštine Marija Baltić, ipak popustila nagovaranju direktorice AM Jelinić-Semenčić , dala paraf i suglasnost da se krovna terasa zatvori i proširi Biro kojem je trebalo prostora. Obje priče sam čuo od Bogdana Budimirova,koji je neko vrijeme radio u Interinžinjeringu. (VII,2000) Bugarskom kolegi prof.Todoru Krstevu pokazivao sam Novakovu, popeli smo se i do Vile Spitzer, u radovima, nekoliko radnika, naišao je i vlasnik, poduzetnik Medvidović, puno problema ima sa zaštitarima,žali se, zahtjevaju nemoguće za izvesti detalje, sugeriraju ('ucjenjuju') da vrati u prvobitno stanje, vrati krovnu terasu, ukloni gornju etažu, a 'koja bi se budala odrekla 150 legalnih kvadrata u centru grada' . Pitam 'hoće li tu doseliti kada se vila obnovi?' 'Ni govora', i on i dva sina imaju prekrasne kuće i dobro stanovanje, ističe i svoj veliki imetak. Što će s vilom? Još ne zna! Tada sam krenuo s propovjedi o društvenoj svijesti i plemenitosti, poentirajući 'poklonite vilu Fakultetu ili Društvu Arhitekata, a mi ćemo Vam postaviti bistu i ploču zahvalnosti'.

Podigao, pa skupio obrve, pogledao me neobično, na trenutak zastao kao da nešto promišlja, pa uzvratio, 'ne zvuči mi glupo to što pričaš, ali ipak nisam spreman za takvo nešto, nego-evo ti moj prijedlog (ispričao se što mi govori 'ti' jer mu misli tako bolje teku, 'Vi' ga dekocentrira), Fakultet i DAZ neka mu kod Bandića isposluju da se neki njegovi poljoprivredni tereni proglase građevinskim, i –'vila nek ide arhitektima'. (25.VIII,2012) JL: 'Vila Spitzer: Biser hrvatske međuratne arhitekture danas je kuća strave i sramota Zagreba' (3.IX,2012) Portal DAZa: 'Vila Spitzer-Ljepotica nagrđena nebrigom' (28.XI,2025) Parcela sva zarasla divljim raslinjem, neprohodno, ruinirani ostaci se naziru kroz drveće, uz zaključana vrata na parcelu još uvijek stoji pločica 'InterInžinjering'. U prolazu, stanarka Novakove: 'puno se je tu izmjenilo vlasnika, neki su završili u zatvoru, sada je vlasništvo banke, netko je skinuo i ukrao bakreni pokrov (nadograđenog dijela), sve se urušava, sve propada'.

U časopisu Arhitektura-1952/1- **(**glavni urednik Vlado Antolić, članovi uredništva Haberle, Kauzlarić,Marasović,Paulić - na naslovnici crtež 'ognjište' A.Freudenreicha) objavljene su, predratne realizacije, VILE,neke OK: Neuman:OK Varaždin,--/ Rašica:Kuća u Mlinovima /Antolić: Stambena kuća u Zagrebu (vlastita OK Cvijetno, 1939), Ostrogović: 'Stambena kuća' Rijeka Sušak.

Objavljena je i Kauzlarić&Gomboš ' OBITELJSKA KUĆA U ZAGREBU' s fotografijama i tlocrtom uz koji je LEGENDA:1.ulazni prostor, 2. i 3. sobe za obitavanje, 4.blagovaona, 6.kuhinja, 7.izba, 8.garderoba, 10.spavaonica djece, 11.kupaonica, 12.SPAVAONICA POSLUGE(!), 13.garaža cca 400 m2(!).Bila je to Vila Ladany iz 1937.za predratnog tvorničara, 'kapitalistu' -Eugen Ladany (?-?) kemijski inžinjer, ravnatelj i dioničar tvornice 'Kaštel' (danas 'Pliva'), unaprijeđuje proizvodnju ljekova, 1939.s obitelji prelazi na katoličanstvo, 1941.sa suprugom pobjegao pred ustaškim vlastima, daljnja sudbina bračnog para je nepoznata, a sinovi Ernest i Ivo su najvjerojatnije iselili u SAD. Za vrijeme rata u vili je liječnik Mile Budak, a što je bilo s vilom poslije rata, u vrijeme objave u 'Arhitekturi' i kasnije, nije zabilježeno. S kojom intencijom (edukacijom) je ova vila bila objavljena te godine 1952, teško je dokučiti? Estetski, etički ili politički rezoni?

ZAGREB-MODERNIZAM :FUNKCIONALIZAM (OBLIK : SADRŽAJ)

BELA AUER: VLASTITA OBITELJSKA KUĆA, ROKOVAC , 1929
ZDENKO STRIŽIĆ: KUĆA ZA BRATA, PODSUSED,S. VIDIKOVEC 23, 1930te
ZDENKO STIŽIĆ: VILA NA JADRANU (Arhitektura-1952/1)
KAZIMIR OSTROGOVIĆ: S. KUĆA NA RIJECI, VILA RADONIĆ, 1938. (Arhitektura-1952/1)
BOŽIDAR RAŠICA:OK DUBROVEC, MLINOVI, 1942 (Arhitektura-1952/1)
BOŽIDAR RAŠICA: WEEKEND KUĆA KOD ZAGREBA, g.?(Arhitektura-1952/1)
ZVONIMIR POŽGAJ:WEEKEND U OKOLICI ZAGREBA g.? (Arhitektura-1952/1)

'Vila Auer je jedan od najranije izvedenih funkcionalističkih objekata u Zagrebu (1929),s karakteristično rIješenim prozorima preko uglova kuće'- Saša Laslo ,1984. (Prva moderna vila u ZG bila je M.Vidaković:Vila Pfeifferman,1928) Međutim iako moderna u izgledu, Vila Auer je puna funkcionalnih nedostataka -loša postava na parceli -vrt je iza, umjesto ispred kuće-glavne prostorije su orIjentirane prema sjeveroistoku, bez izazovnih pogleda -na južnu stranu, prema suncu i s pogledom na grad su postavljene sporedne prostorije - loše veze soba sa sanitarijama- sve su spavaonice , pogotovo gospođe (29,40m2) su predimenzionirane. Kako je korištena u originalu i u godinama iza rata, nije mi poznato, devedesetih je neko vrijeme bilo (kanadsko?) veleposlanstvo, sada je vila u najmu.

Funkcionalističko projektiranje u stanovanju je 'proračunavanje' veličine svake prostorije kao zbroj P površina = P namještaja/opreme + P uporabnih prostora +K komunikacije + (SP slobodni prostori),iskaz kubatura zraka,prozračivanJe, grijanje, količine svjetlosti i insolacije, proporcioniranje prostorija, postavljanje najpovoljnije međusobne veze unutar četiri grupe prostorija 1)ulazne, 2)za odmor/spavaonice,kupaonica, 3) boravak/ blagovanje/intelektualni rad, 4)gospodarstvo. Prostorije se pozicioniraju obzirom na strane svijeta (sunce, vjetrovi) i pogledima (!),uspostavljaju se veze s vanjskim prostorima, vrtom, itd.itd. NAŠ PROTOTIP ZA FUNKCIONALISTIČKU KUĆU bila je obiteljska kuća u Podsusedu koju je 1930tih Zdenko Strižić projektirao za brata Marcela agronoma i suprugu, par bez djece, na parceli od 872 m2 na južnoj padini, s ulicom otraga, prekrasnim pogledima prema udolini naprijed (idealno!). Kuća je 'funkcionalistički koncipirana' kroz 4 funkcionalne grupe. Ulaz je sa sjevera (nema vjetrobrana!), spavaonice prema istoku, boravak na jug, gospodarstvo (sa sobicom za sluškinju) na zapadu i sjeveru . Na etaži je 104 m2, uz kuću garaža,ispred terasa20 m2, ispod u suterenu spremišta, grijanje, vešeraj i vrtna terasa 25 m2. Kuću su koristili do iza rata, kada su otišli u Z.Njemačku. Vikendom je dolazio Zdenko Strižić, supruga i sin, onda su i oni otišli vani, da bi kuća postala vlasništvo obitelj Karlo, poslije 'gastarbeiterske' obitelj Jambrek. Izvanjskih izmjena nije bilo, dok je interijer malo prepravljen.

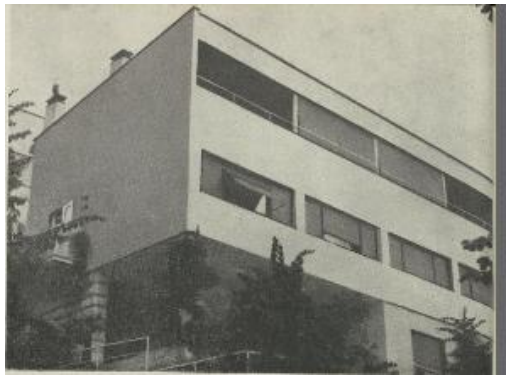
Mogao bih kazati da na 'osnovu projekta ove kuće', bez izravnog referiranja, od Strižića, preko Galića do najmlađih profesora, educirane su generacije 'funkcionalističkih arhitekata' na našem fakultetu. Metoda je promovirana na stanovanju, ali je njena logika sveprisutna i u svim drugim dionicama arhitekture. Koliko je Strižić 'koristio' normative kod projektiranja? Prvo izdanje Neuferta bilo je 1936, kod nas prvi prijevod 'Arhitektonsko Projektovanje ' GK 1968) , ali u dvije Strižićeve knjige 'Arhitektonsko projektiranje I,1952 i II,1956 1956 (objedinjeni reprint 'O stanovanju' 1997) uključen je Neufertov pristup projektiranju . U njima se obrađuje prošireni aspekt projektiranja, a ilustrirana je s preko 800 grafičkih priloga, svekolikih primjera.Malo je neobično da od domaćih suvremenih projekata u knjizi se nalazi samo tlocrt iz Podsuseda bez navođenja autora, isto kao i trešnjevački nizovi. Bilo je puno rezona da se u knjizi pojave neki primjeri zagrebačke moderne, ali nisu. Teško je objasniti zašto? Isto tako, Kuća iz Podsuseda , osim u njegovoj knjizi, nije nigdje objavljena ni navedena, nema je ni u Katalogu izvedenih 178 obiteljskih kuća i vila hrvatske moderne arhitekture (prikaz ČIP-1983), a toliko je relevantna.

Pored 'Neuferta' važan priručnik je bio i američki Time-Save Standards (poslije prvog 1946. slijedi više izdanja) - prijevod pod nazivom 'Projektovanje u Zgradarstvu'GK, 1967. Tih poratnih godina na pristup projektiranju obiteljskih kuća svakaKo je utjecala naša stručna literatura kroz objavljivanje primjera, bez kritičkog osvrta, bez stava i ideje što se želi promovirati, što bi one trebale promovirati, koji je edukativni smisao publiciranih M1 primjera. Samo su navedeni autori, ali bez bez godine izgradnje, bez lokacije , bez navođenja korisnika za koga je vila napravljena, a pogotovo za koje nove projekte ove realizacije mogu biti reference. Po svemu, zbunjujući primjeri za te godine i tadašnje društvene soc-proklamacije.Kod publiciranih vila/OK su zamjetne veće površine od onih koje 'neufertovski standardi' propisuju, a prisutna je i mala kolizija 'fakultetske edukacije' i 'publicističkih referenca, objavljivanih primjera ‘

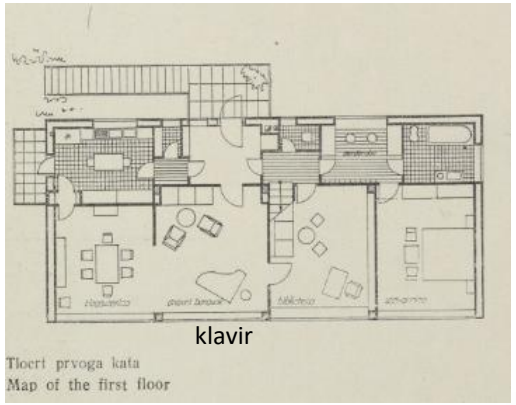
Pretpostavljam da su dvije vikendice objavljene u A 1952/1 i A 1952/4 napravljene prije ili za vrijeme Drugog svjetskog rata u blizini Zagreba. Jedna dvoetažna jako atraktivnog oblikovanja i upitne funkcionalnosti (ima kvadrata, dva boravka, dva kauća i ležaj , i nezgodna pozicija WC/kupaonice. Druga, manja, jednoetažna, skromnija ali s bogatom staklenom plohom, i previše za to poslijeratno vrijeme. Ima li objava, osim oblikovne i neku drugu poruku-teško je reći..

2

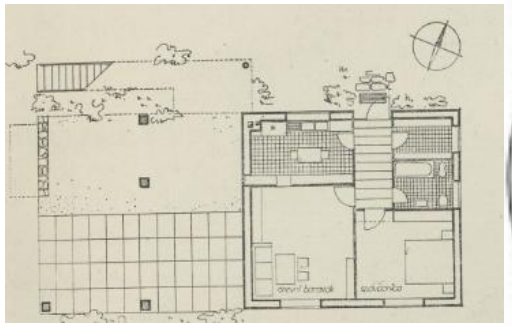
2

BL=DB=SP=SP= 20 m2

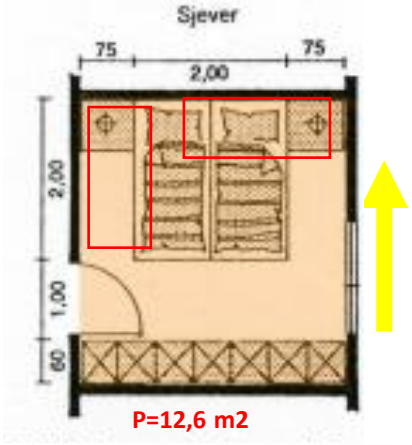

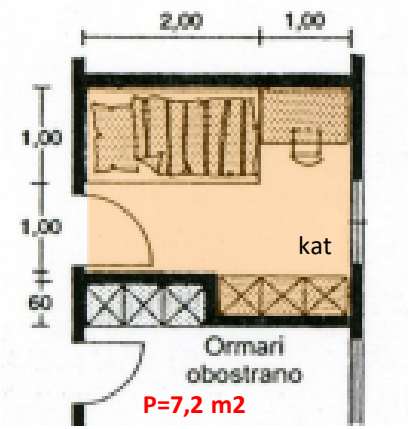
1.KAT =2.KAT

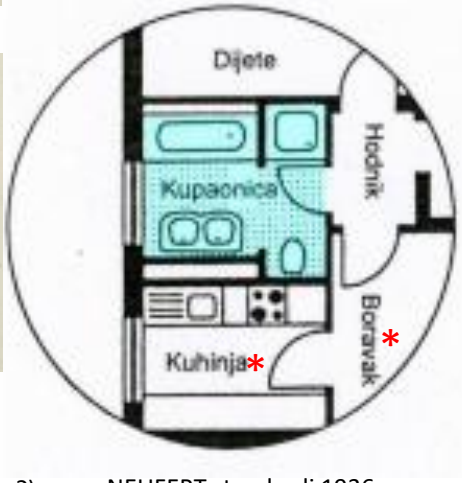

PRIZEMLJE

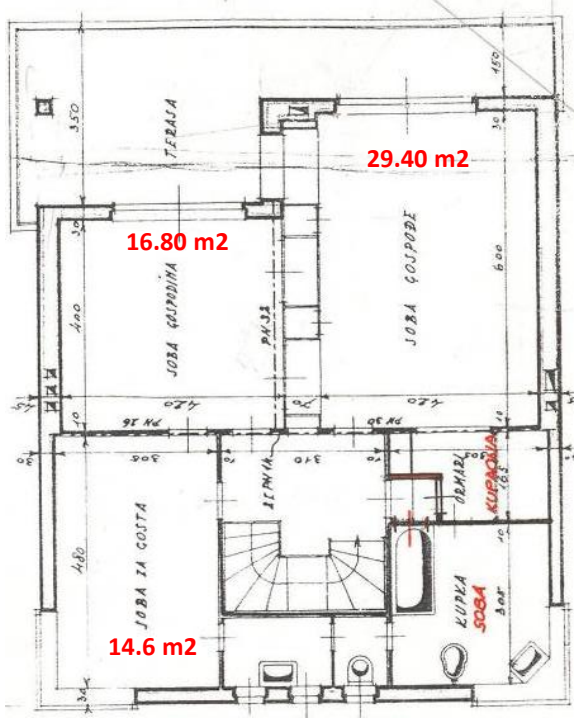
Ing.arh,KAZIMIR OSTROGOVIĆ
STAMBENA KUĆA NA RIJECI
(Vila Radonič , 1938,kao referenca za 1950te?)

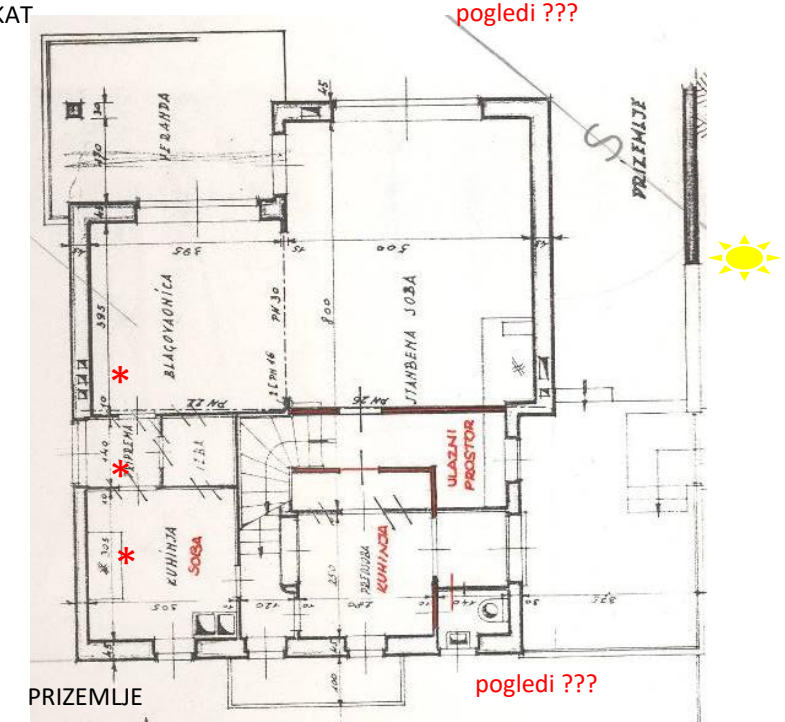

NEUFERT standardi 1936.

KAT

pogledi ???

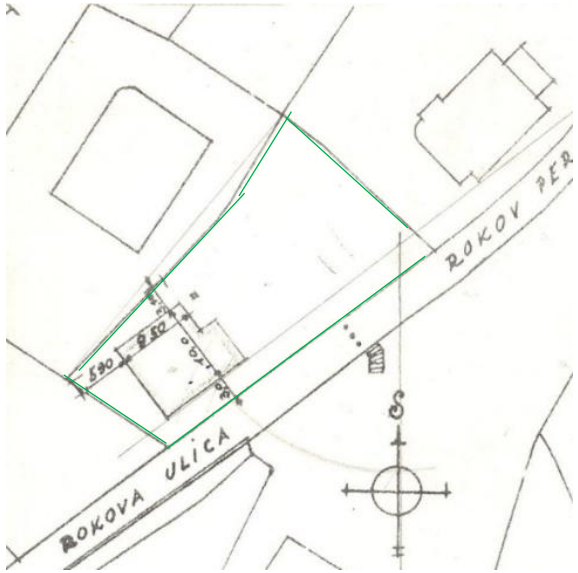

PRIZEMLJE

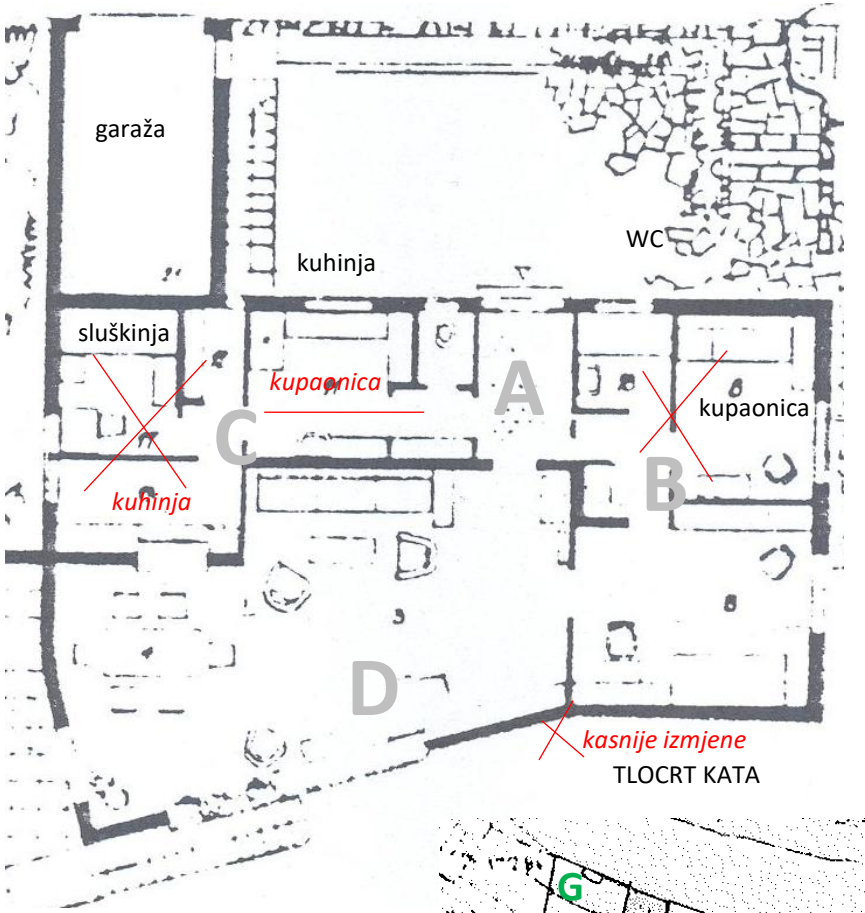
pogledi ???

pogled s juga

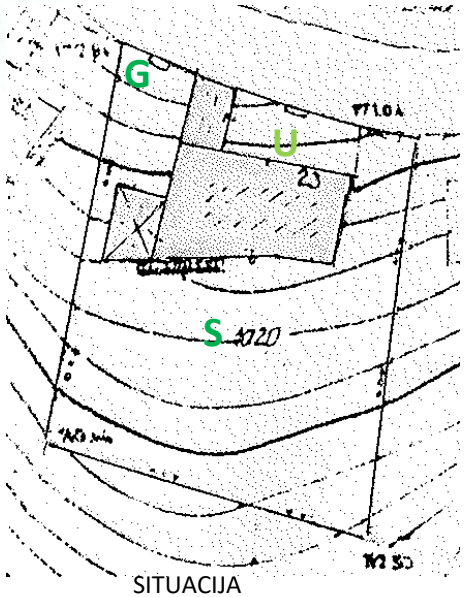
BELA AUER : VLASTITA KUĆA.ROKOVAC,1929.

TLOCRT KATA

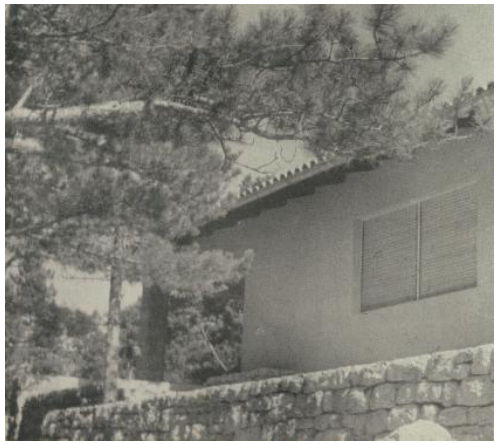
Z.Strižić: Naslonjač, 1930te

SITUACIJA

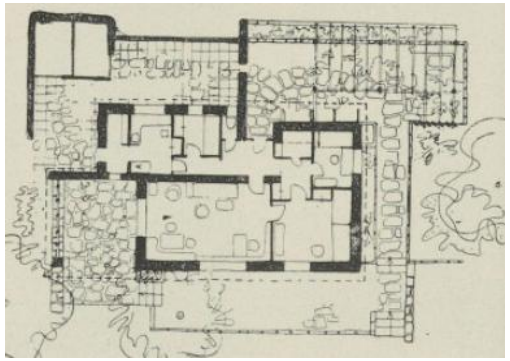
ZDENKO STRIŽIĆ: KUĆA ZA BRATA, PODSUSED, 1930TE

VIKENDICA S NAZIVOM ‘VILA’?LOKACIJA?

Z. STRIŽIĆ :VILA NA JADRANU (KORISNIK?)

OBJAVA Arhitektura 1952/1- BEZ TEKSTA!

2

* Arhitektura 1952/1 (naslovnica: crtež A.Freudenreich: Kako Narod Živi) u kojoj su objavljeni ovi projekti:

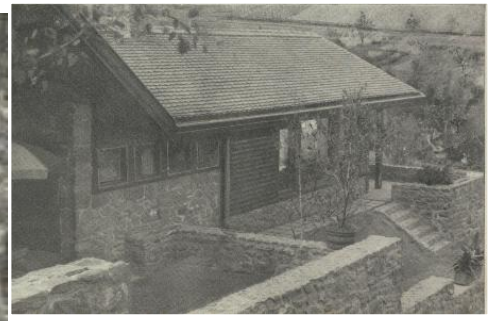
KAT 2 x DB=?

PRIZEMLJE sp-kp =?

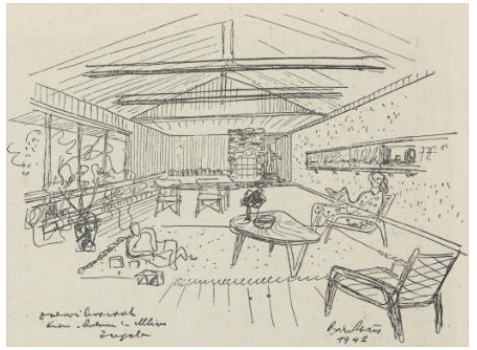

BOŽIDAR RAŠICA: VIKENDICA U MLINOVIMA 1941,

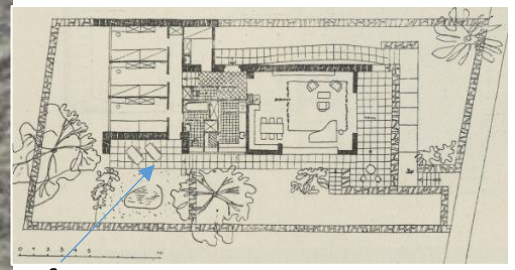
referenca ‘seoske’ arhitekture’

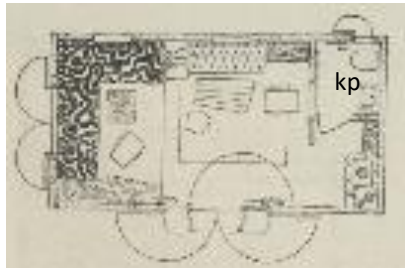

strop ruralnog ugođaja

B.RAŠICA :OK DUBROVEC,MLINOVI,ZG, 1942

Z.POŽGAJ: VIKENDICA U OKOLICI ZG, 194?

ZAGREB – ENIGMA S KRAJA 2.SV. RATA

KAMILO HALLER (STJEPAN PLANIĆ): VILA KURTAGIĆ, PAVLINOVIĆEVA 7, 1943-45

Vila je to vrlo rafinirano oblikovana i složena za jedan oblik 'gospodskog života',kroz neke elemente i 'gesumtkunstwerk', napravljena je u jednom neobičnom vremenu , zgotovljena na samom kraju 2.svj.rata. Svakako to nisu bile godine za ovakvu gradnju.
U ulici naziva od prije 2.svj.rata, koji ni u vrijeme NDH nije mijenjan, a ni kasnije,na parceli veličine 637 m2- prilično raskošna vila (podrum 139 m2, prizemlje 131 m2, kat 68 m2, garaža 19 m2, = 357 m2 + 156 m2 terasa). Na katu su tri spavaće sobe, kupaonica je u bloku s jednom (separirana od ostale dvije sobe?), u prizemlju velika blagovaonica , raskošan tripartitan salon/dnevni boravak s kaminom, u izdignutom i otvorenom na istok podrumu, djevojačka soba, kotlovnica, spremišta i ratni detalj -malo skloniše.

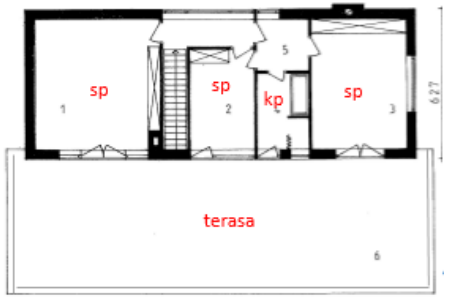
TKO JE AUTOR kuće? Slabo poznati Kamilo Haller ovl.ing.arh. (nije u popisu ZG Af diplomiranih), iza rata, pedesetih je naveden kao autor nadogradnje i adaptacije kompleksa tvornice 'Ventilator', nekoliko stambenih zgrada, Fabkovićeva 3, Getaldićeva 5, Klovićeva 8, bio je zaposlenik u 'Tempu'- ili- je to jako poznati Stjepan Planić koji je napravio u životu, prema preciznom popisu, ukupno 725 projekata, od toga 90 u razdoblju 1941-45, ali među njima, ovaj projekt nije naveden,a nije ni sličan i s nekim drugim Planićevim projektom(?)
Meho Kurtagić je ispričao studentici kako je Salko Kurtagić u povoljnoj prilici kupio parcelu, s Planićem je bio prijatelj i on mu je zbog nekih ranijih obaveza, projektirao i pratio nastajanje kuće od idejne faze, preko dopuna i izmjena, do završnog stanja. Nije znao točan razlog, samo pretpostavlja da su u pitanju bile i godine tih događanja, a možda i pitanje poreza, što je dovelo do toga da je sve papire potpisao ing. Kamilo Haller. Na temelju ovoga, u Referatu-1994, je zaključeno da je autor Stjepan Planić. U Referatu-2005, na bazi dokumentacije je zaključeno da je autor Kamilo Haller.
MODERNA KUĆA s ravnim krovom u vremenima kada je na prostoru 3.Reicha i njegovih satelita, "heimatstil" i kuća s kosim krovom, bila gotovo obavezna-kako je napravljena? Tada je ravan krov imao ne samo stilsku, oblikovnu karakteristiku , već i političku poruku kao znak 'drugih regija i rasa, orijentalne i židovske arhitekture'.

3

GRAĐEVNA DOZVOLA, po čijoj naredbi je izdana? 'Odluka grad.načelnika od 1/6 1944 br.5417- III-8-1944 donesena prema ovlaštenju i naredba Zamjenika Poglavnika i vrhovnog zapovjednika cjelokupne vojne sile od 11/4 1941' (Ovo je bila titula Slavka Kvaternika doglavnika, ali on je 1942, smijenjen,a ta dužnost doglavnika je ukinuta . O čemu se ovdje radi? (Pavelićevi zamjenici u NDH vladi, bili su muslimanski političari , braća, prvo Osman, poslije Džafer Kulenović).

RATNA VREMENA i pitanje, kako je bilo moguće u tim finalnim ratnim godinama izgraditi vilu visokog komfora, s centalnim grijanjem, 325cm visinom prizemlja,60cm debljinom ravnog krova, elaboriranim detaljima, dizajnirani portafon s natpisom 'Ing Kurtagić', s garažom i ulaznom nadstrešnicom u plitkim voltama (kao da je inspiracija došla preko Corbusiera iz Alžira). Vila se je izgradila poprilično brzo, iako zahtjevan objekt, u vrlo nepovoljnim vremenima, oskudice svega i svačega, nestašice i materijala i radne snage, pri samom kraju rata, kada je ishod bio dposve predvidljiv.
U bogatoj arhivskoj građi može se vidjeti- 6.XII, 1943. 'obavljeno iskolčenje sreditbenog nivelacionog i građevnog pravca na temelju sreditbenog plana' i tada je 'vlastnik Ana Jilek, ZG, Martićeva 18' (očito nije bila Židovka, jer za NDH, Židovima i Srbima je bilo zabranjeno stanovati i posjedovati na Zagrebačkom Sjeveru), od 8.III, 1944. predmet se vodi na ime Salko Kurtagić (23.V,1944. Molba za gradnju , 19.6.1944. tehničko mišljenje, 22.VII, 1944. 'Građevna dozvola', na nacrtima pečat i potpis Ing.KAMILO HALLER ovl.inženjer arhitekture (prekriženo!), u nacrtima se vide sitne izmjene (stubište na kat ne iz halla već boravka, dodan otvoreni kamin, soba za sluškinju s kata prebačena u podrum, ubačeno ratno sklonište). Izvođač je 'Slavko Milošić ovl.zidarski majstor', Gradnja izgleda da je bila završena pred sami kraj rata –na nacrtima, Gradnja Kurtagić, pregledalo 'Gradsko poglavarstvo-Odsjek za posebne zgrade 3.III,1945' i 'Građevinski odbor 6.IV.1945. u potpisu Vrkljan (jeli to bila uporabna dozvola, nije **čisto jasno).**
Godine ratne, gadna vremena,Staljingrad, pa 6.VI,1944.D-Day, 12.IV, 1945. probijen Sremski front, 3.V,1945. oslobođen Jasenovac, 6.V,1945. Pavelić napušta Zagreb, 8.V,1945. Njemačka kapitulira, u Zagreb ulaze partizanske jedinice, još se vode sporadične borbe u gradu, i 9.V, bilo je par okršaja . Nakon 1945. i uspostave komunističke vlasti, Vila nije nacionalizirana, konfiscirana , niti je u nekom dijelu useljena od trećih lica, kao što je bilo dosta slučajeva tih godina?

3

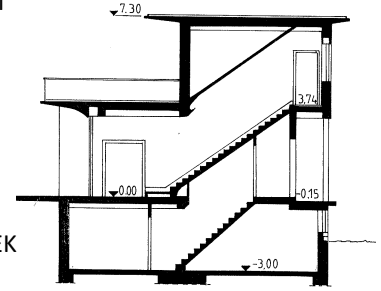
KAT

PRIZEMLJE

PODRUM

PRESJEK

KAMILO HALLER (STJEPAN PLANIĆ?): VILA ‘KURTAGIĆ’,1943-45

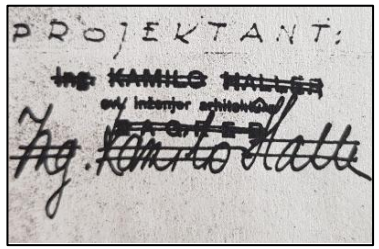
(plitka lučna ploča garaže i ulaza)

(ulični ulaz)

(portafon)

(projektant)

Za koga je vila sagrađena u godinama gruvanja topova ? Na svim nacrtima kao naručitelj projekta i vlasnik se navodi Salko Kurtagić (1902-1945), a zgotovljena je godine kada je zapisana je i smrt Salka Kurtagića, prirodna ili vezana uz ratna zbivanja, ne znam. Iza njega je ostao sin Marcel (rođen V, 1941. sada živi u Španjolskoj) i on ima sina Alexa Kurtagića (rođen 1970, afirmirani britanski umjetnik, muzičar, novelist i izdavač/ internetski podaci).

Prilikom istraživanja 1992. u vili su, kao jedini stanari živjeli Salkov brat dipl.ing.građevine Meho Kurtagić i supruga dr Nada Kurtagić , a njihova kćerka Emina je živjela u inostranstvu. Povremeno, preko dana dolazila im je žena za ispomoć pri održavanju kuće,a pri svom boravku koristi prostoriju 'soba za poslugu'. Kod drugog istraživanja 2005. u vili su stanovali rođaci. Godine 2021. u vili je boravila Emina Kurtagić . Bio sam u prolazu, pozvonio, nije je bilo kod kuće, samo njen kućni ljubimac u ulaznom dvorištu ,prekrasni afganistanski hrt. Poslije sam s gđom.Eminom uspostavio kontakt i Facebook prepisku. Dobio sam vrijednih informacija.

Na internetu, podosta je o Emini Kurtagić, svjetskoj putnici, živi između Londona,Pariza i Zagreba, govori engleski,francuski, njemački i talijanski, zanima je film, kazalište, suvremeni ples, zvuk, učiteljica je Kundalini Yoge s imenom Nidhan Kaur. Prepiska s Eminom mi je razjasnila obiteljsku situaciju: 'Salko Kurtagić je bio stariji brat moga oca Mehe. Kao dječake, ih je prije 100 godina iz Bosne doveo u Zagreb rođak moga djeda, dr Resid Kurtagić, odvjetnik. Salko je imao trgovinu tekstilom i pomodnom robom u Napretkovoj zgradi, na uglu Gajeve i Bogoviceve, također projekt Stjepana Planica. Zajedno sa mojim ocem je imao kafić Moku na trgu Bana Jelačića. Štef Planić je bio obiteljski prijatelj moga strica i oca, a takoder i prijatelj moga djeda sa majcine strane, ing Karla Spillera, koji je bio graditelj i izvađac mnogih objekata Hrvatske Moderne'. (Židovski biografski leksikon ga spominje:' SPILLER, Špiler Dragutin , 1890-1979, građevinski inženjer i poduzetnik , vlasnik tvrtke 'Špiler & Šurina', na nepoznat način preživio rat').

'Na ulazu kuće je skulptura petogodišnje djevojčice Nade Špiller (Kurtagić) koju je izradio Antun Augustinčić 1928. Njena majka Zlata r.Broz Špiller , bila je porijeklom iz Klanjca, obiteljski povezana s Antunom Augustinčićem, portretirao ju je 1917. na medalji, a prisnu vezu s obitelji potvrdio je kipar kasnijim portretiranjem njene kćerke Nade, žene Mehe i majke Emine Kurtagić. Jeli veza s Augustinčićem, moguće pomogla da se kuća 1945. vlasnički ne dira?

Emina mi je dala objašnjenje**:'** Kada je kuća završena, tu je živjelo desetak članova proširene obitelji, tj. nije bilo 'viška prostora' da bi se utrpali stanari, kao što se dogodilo kod bake i dede Spiller na Pantovčaku 124.' Dizajnirani natpis na portafonu 'Ing.Kurtagić' nisam razjasnio jer inženjer je bio Meho, a ne Salko koji je kuću gradio?

Vezano na autorstvo, Emina mi piše: 'Kad je kuća upisana, arhitekt Štef Planić je pao u nemilost tako da su projekt potpisali Haller i Bohn' (? Branko Bon poznati hrvatski arhitekt, u nacrtima nije nigdje naveden, no ako je na bilo koji način bio prisutan, zanimljivo je, jer je negdje je za njega kazano da je bio Titov ‘favorite architect’.) Nije mi baš prihvatljiva izjava da ja 'Planić pao u nemilost' u vrijeme NDH, štoviše mislim da je bilo obrnuto, da je bio favoriziran .Čak ni poslije rata, ma kako se to često navađalo , Planić nije bio u nemilosti. Uputila me je Emina na arhitekta Stjepana Lončarića, unuka Planićevog, nisam ga uspio dobiti, a mislim da ni on nema nekih dokumenata kojima bi se dokazalo Planićevo autorstvo.

Eminu Kurtagić također to sve osobno zanima i vec dugo planira snimiti dokumentarni film o kući, mene je pozvala 'možemo dogovoriti da dođete jednog dana pogledati materijale'. Sa zadovoljstvom sam prihvatio mogućnost posjeta prilikom kojeg bih rasvijetlio neke zaostale nepoznanice, no prvo, Novogodišnji blagdani, pa uz to opaki dani korone koja nije prestajala, već samo reducirala društveni život i susrete, da bih na kraju zaključio da ja sa 'svojim istraživanjem' ovdje trebam stati, i ostaviti kompletnu priču dokumentarnom filmu Emine Kurtagić.

4

ZAGREB-KUĆE NA MARGINI VELIKOG OPUSA

KAZIMIR OSTROGOVIĆ: TROOBITELJSKA VILA WEBEROVE STUBE, 1956
(objavljeno Arhitektura 1956/1-6)
KAZIMIR OSTROGOVIĆ: OK ‘ MEĐIMUREC’.DUGO SELO, OSJEČKA 12, 1962.
KAZIMIR OSTROGOVIĆ: OK ‘BULJAN’ TOŠOVAC 10, 1961.
KAZIMIR OSTROGOVIĆ: TIPSKA OK, NATJEČAJNI RAD, 1951 (‘Arhitektura-1952/1)

Arhitekt Gradske nam Vjećnice i još puno projekata, Kazimir Ostrogović ima bogat i dobro istražen opus, u kojem su moderne vile, predratne na Sušaku, u Malinskoj i Crikvenici, i jedna poslijeratna zagrebačka na Weberovim Stubama koju prati krivo navođenje korisnika, jer nije znanstvei radnik, već ministar. Navodi se da je 'ova obiteljska kuća kapitalno djelo Ostrogovićevog poslijeratnog opusa', iako je to višeobiteljska kuća. U temeljito obrađivanom arhitektovom opusu, dvije obiteljske kuće su promakle.

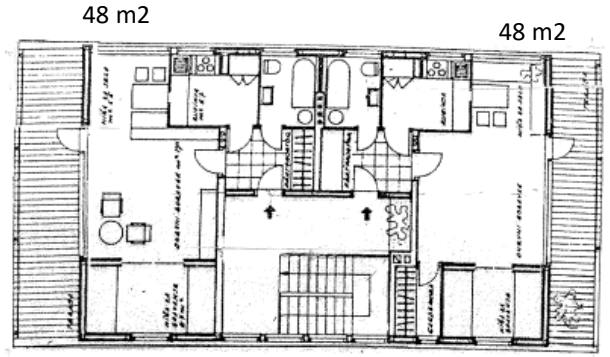
Kuća na Weberovim stubama poznata je još od prvog objavljivanja u časopisu 'Arhitektura' 1956. uz kratki opis od arhitekta'. On navodi program investitora ‘jedan veliki stan za znanstvenog radnika i dvije garsonjere . U podrumu koji zbog pada terena, u sjevernom dijelu nije ukopan, je stanovanje ložača i kućne pomoćnice’. Iz ovoga se da zaključiti da je 'zgrada' bila namijenjena 'Institutu Ruđer Bošković' čiji je kompleks Ostrogović tada projektirao, a i to da će znanstvenik imati manju obitelj (roditeljska soba i još jedna jednokrevetna soba), imati i ložača i kućnu pomoćnicu. Slijedom ovog članka, kasnije i drugi navode ,da je to 'kuća za znanstvenika', što zapravo ona nikada nije bila. Ako je i trebala biti, zbog nedostatka sredstava u Institutu RB , dolazi do promjene , projekt je napravljen za 'nešto imućnijeg investitora' Izvršno Vijeće (Vladu) NRH s datumom 8.VI, 1953.(ranijih projekata nema), gradnja je završena 1955, u veliki stan useljava političar.

Na parceli 787 m2 , gotovo sjeveroj ,'antisolarnoj' padini, troetažna je kuća zanimljivog oblikovanja, u bazi zeleni podsljemenski kamen , srednji volumen u žbuci boje marelice, svjetlucavom na suncu, od ubačenih kremenih zrnaca, završni podkrovni dio tamnim drvetom obložen, i poseban 'ostrogovićev krov'.

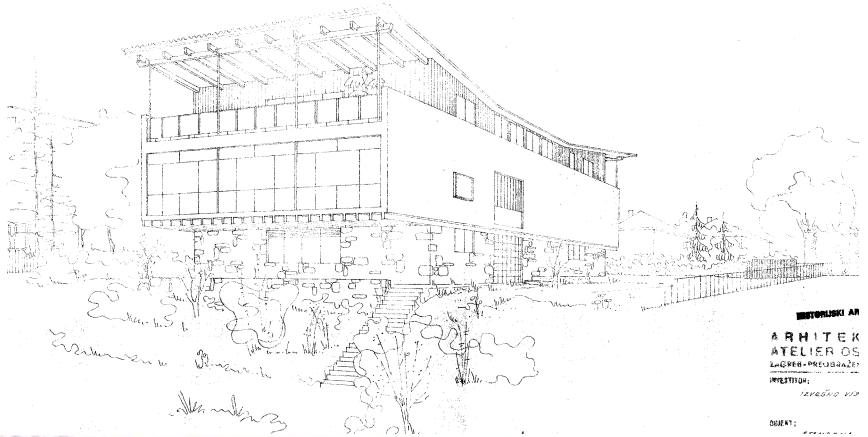
Na glavnoj etaži 120m2 stan, veranda i loggie, južna i gospodarska zapadna. U izboru strana svijeta, boravak je otišao sjeveru i atraktivnim pogledima na Sljeme, a dvije su spavaće sobe, roditeljska i jednokrevetna dječja, na jugu. Stan je 'funkcionalistički orkestriran', tlocrt s 12 prostorija i 2 niše, 13 unutrašnjih vratiju, ulazna i 4 vanjska. ('Funkcionalistički tlocrt' uvijek preko nacrtanog namještaja 'narativno' prikazuje obitelj, sadržaje i 'dokaznicu' mjera prostorija). Na drugom katu su dva stana, jedan sjeverni, drugi zrcalno južni, od po cca 50 m2. U suterenu je stan 'šofera ministra, a vjerojatno je on bio i ložač', jedna spavaća soba s bračnim i dječjim krevetom i mala kuhinja , povezana sa sobom. U 'stan' se ulazi preko prostora sušenja rublja uz koji je i kupaonica, praonica,spremišta, ložiona i gorivo. Djevojačka sobica kućne pomoćnice obitelji s prvog kata je odmah uz ulaz sa stubama.

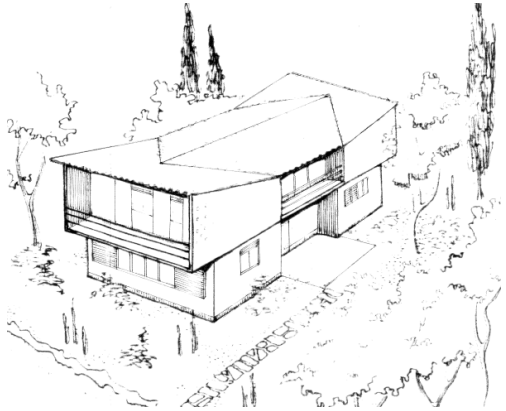
U veliki stan na 1.katu uselio je član IV (republički ministar) 1953-63 Anton Pavlinić s obitelji , suprugom i dvije kćerke, 1992. bilo ih je s dvije unuke, 6 članova kućanstva, 2021. gospođa Pavlinić i kćerka, a danas je ostala samo kćerka. Ministar je bio na svečanoj bini prigodom Titovog govora u Splitu, 1962. Manji stanovi su nešto kasnije useljeni, isto od ljudi izvan Instituta RB. U prizemni 'stan' je uselila obitelja šofera Tilošaneca, nešto se je preuredilo, nastavili su koristiti njegovi nasljednici, sin Neno je preminuo, danas je tu snaha. U sobici kod ulaza s pravom korištenja kupaonice (kod Tilošaneca) je živjela do smrti bivša 'kućna pomoćnica' (gdje je kuhala i blagovala, nije vidljivo?)

Primjedbe stanara (1992) bile su nepostojanje garaže i nemogućnost izgradnje, nema prilaza za auto, velike vrućine u južnom stanu kata, nemogućnost smještaja bračnog kreveta u malim stanovima (niše su predviđene za dva odvojena ležaja), loša izvedba verande, stara čelična konstrukcija, a pohvale su bile mirno susjedstvo, tišina, a u centru su, osim dotrajalih instalacija, sve ostalo je bila dobra i solidna gradnja.

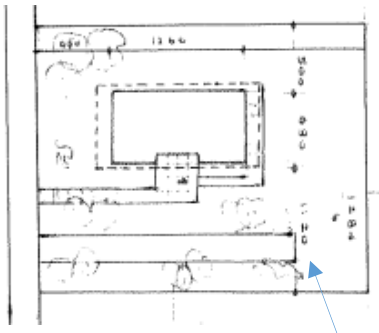

2.KAT (dva manja stana po 48 m2)

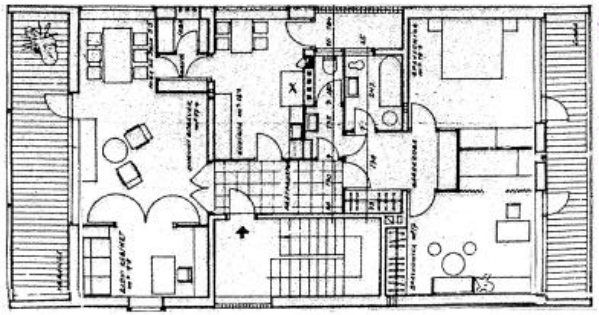

posebno rješenje krova

PARCELA-600 m2

S

1.KAT (stan ministra120 m2)

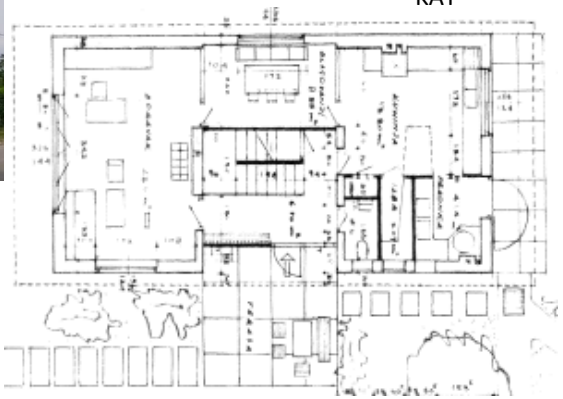

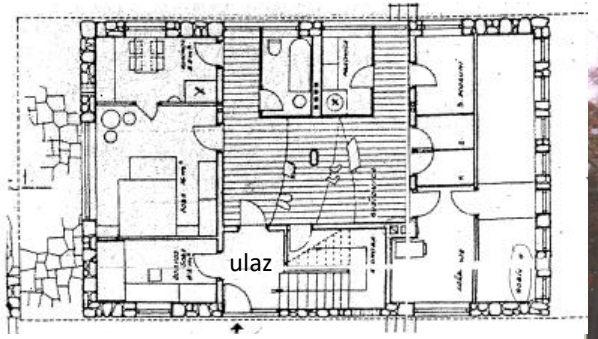

KAT

('smještaj' šofera, gospodarstvo)

PRIZEMLJE

S

(arhitekt)

PRIZEMLJE

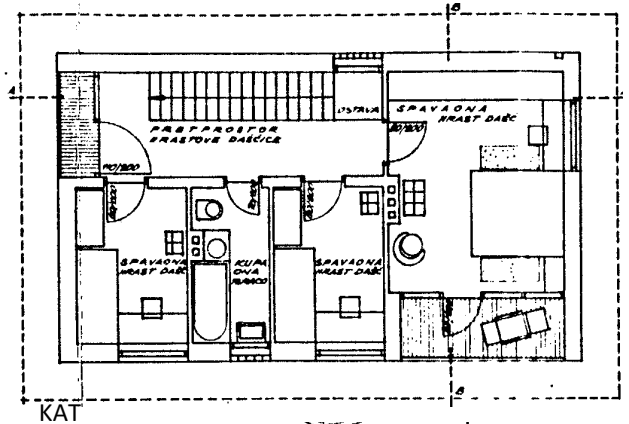
KAZIMIR OSTROGOVIĆ: 'STAMBENA ZGRADA' WEBEROVE STUBE,1955

KAZIMIR OSTROGOVIĆ: OK 'MEĐIMUREC',DUGO SELO,1962,

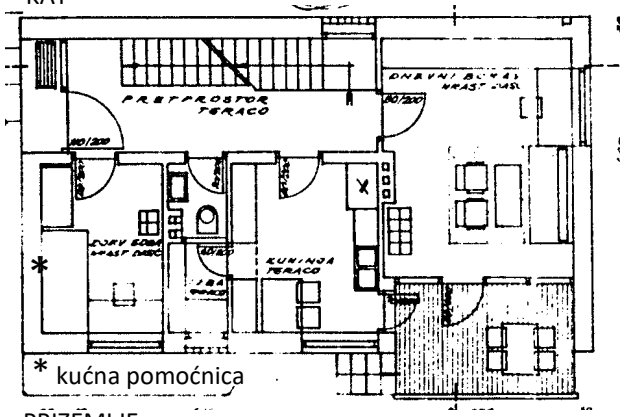
4

U razgovoru sa supružnicima Bilankov dobio sam isključivo pohvale o njihovom sjevernom stanu na katu,50m2, u kojem su od 1991. s dvoje djece, sin (1987), kćerka (1991). Komfor su postigli zatvaranjem loggie, čime su dobili dvije kubikule za spavanje. Djeca su odselila , danas žive u USA (Phoenix, Chicago), njih dvoje su također dio godine u Americi, ljeti i u vrijeme maslina na otoku porijekla Šolti, tamo imaju maslinik s 50 stabala. Prvi, originalni stan im je sada sasvim dovoljan, i u dogovoru s konzervatorima, loggia će se opet vratiti u prvobitno stanje. Originalni salonit na krovu će se također zamijeniti limenim pokrovom.
Oblikovno kuća izaziva pažnju u ambijentu , ima poseban 'nevidljiv' četverostrešni leptir krov', jedinstveno i originalno, 'ostrogovićevo rješenje', za druge takve primjere ne znam. Neka asocijacija u liniji krova, mi je Casa Cavanelas iz 1954. arhitekta Oscar Niemayera, Ostrogovićevog vršnjaka, koji je živio i stvarao 47 godina duže.
U temeljito analiziranom Ostrogovićevom opusu, navodi se da stambena kuća u Weberovoj ulici predstavlja' jedinu Ostrogovićevu obiteljsku kuću izvedenu poslije drugog svjetskog rata, jer se Titova vila 'Zagorje' se računa, kako je to posebna građevina' . Ipak su ostale još dvije neregistrirane obiteljske kuće.

DUGO SELO -Na ravnoj , 600 m2 parceli, OK Međimurec, 1962. je isprojektirana ' s mislima' na Weberovu, nešto umanjena, zarotirana na smjer cca istok-zapad, i s jednako riješenim „četverostrešnim leptir nevidljivim krovom" salonitnog pokrova. Ovo je strogo jednoobiteljska kuća s prizemljem, katom i 1/3 podruma.
U prizemlju , obostrano bočno uvučenom, je dnevni život , blagovaonica manja od kuhinje (mala primjedba ondašnjih stanara). Centralno stubište i grupa za odmor na katu, s tri plitke lođe, više kao oblikovni motiv nego zbog funkcionalnog razloga. Četiri su spavaonice, bračna za roditelje Zoricu i Marijana, i za četvero djece, tri kćeri i najmlađi sin, jedna je soba namještena i kao dječji boravak. Roditelji su porijeklom iz Hlebina, otac pravnik , bio je načelnik općine Dugo Selo, majka trgovkinja, povremeno je dolazila i baka iz Hlebina. Kod ulaza je riješen propust kod Weberove- ulazna vrata obavezno moraju biti zaštićena bilo nadstrešnicom ili uvlačenjem jer se ne smije kisnuti kod otvaranja vrata. Međutim ovdje je upitan južni ulaz i njegove posljedice -WC, izba, praonica na jug, kuhinja, blagovaonica,spavaonica na sjever. Kuća je mogla biti zrcalno postavljena s ulazom sa sjevera i koji metar povučena prema sjeveru da se dobije još više južnog vrta. Odluku o građevnoj liniji su donijeli urbanisti, stoga primjedba onda ide na njihov račun.
Ostrogović je bio bratić gospođi i tako je odabran da projektira. Kuću je obitelj lijepo primila, ponekad je bio komentar, da je na vrhu brijega, bila bi još ljepša-slažem se.
Dvije sestre su otišle živjeti u Italiju, brat je mlad umro, nakon smrti oca, majka je preselila kćeri koja je imala veliku kuću, ovu su prodali , a novi vlasnici, danas četveročlana obitelj Lisac je , uz male unutrašnje preinake, sačuvala 'ostrogovićevski' izgled kuće.
TOŠOVAC 10 - Koncept OK Buljan je 'sjeverni zid s jednokrakim stubištem' , kao Le Corbusier, Wiessenhofsiedlung, 1927, Luckhardt& Anker ,Berlin, 1932, E.Wiessemann: Vila Kraus, Zagreb,1936. Ne znam u kojoj mjeri je Ostrogović poznavao ove primjere, a u kojoj mjeri su ga okolnosti parcele i program spontano naveli na ovo rješenje. Krov za razliku od Weberove i Dugog Sela, ovdje je ravni, d=60cm, sa istaknutom velikom strehom unaokolo.
O investitorima i prvim korisnicima, supružnicima Ankici i Luki Buljan , nemam puno podataka, osim da je kuća projektirana za peteročlanu obitelj . U prizemlju pokraj ulaza je djevojačka soba , uz koju je WC , a i ona (ako je bilo djevojke, kućne pomoćnice) je koristila zajedničku kupaonicu na katu. Kuću je kasnije naslijedio sin, te 2005, godine studentskog istraživanja, u njoj su živjele 2 obitelji, u razgovoru sa studenticom, korisnici su bili 'sa svime u kući zadovoljni -jedina primjedba bila je na premali dnevni boravak'. Danas su oko kuće stabla i gusto zelenilo, slabo se primjećuje s ulice, čini se da joj nije izmijenjen oblik, a što se dešava u kući, kako tamo život teče, ne znam. O susjedno 'anonimnoj kući', Tošovac 8, iz istog vremena,1960te, koja svojim oblikovanjem pobuđuje pažnju, nemam podataka . (Sa 'duplom fasadom', ovojnicom na katu, kao da je prethodnica Pezo-von Ellrichshausen:Solo House, 2013)
U natječajnom projektu za tipske obiteljske kuće, Ostrogović je u otklonu od oblikovnog modernizma, a sadržajno ima samo jednu spavaonicu (roditeljsku) da bi se dolaskom djeteta (djece) sve poremetilo..

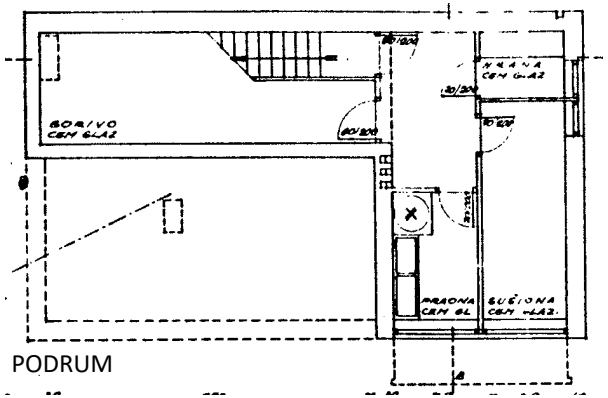

KAT

* kućna pomoćnica

PRIZEMLJE

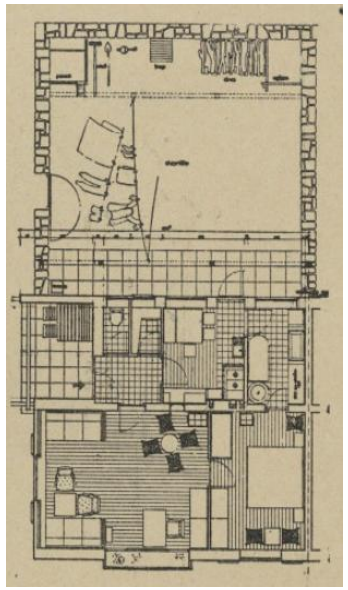

PODRUM

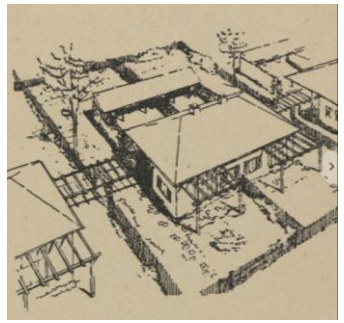

KAZIMIR OSTROGOVIĆ OK BULJAN, 1961

(situacija)

(cca 70 m2 + dvorište)

K.O.natječaj za OK,1951

OK Tošovac 8 (SUSJED)

5

ZAGREB- BLISKOSTI, RAZLIČITOSTI , ARHITEKTURA U 'ARHITEKTURI'

VRKLJAN,SKOPIN,ŠIMATIĆ: NASELJE 'ELEKTROZAPAD', JORDANOVAC 1947-49 (objavljeno Arhitektura' 1952/4+ Arhitektura' 1957/1-6)
IGOR SKOPIN: OK KIEPACH, PANTOVČAK, 1950. (Arhitektura' 1954/1)
MILAN ŽERJAVIĆ & PAVAO BARANJAJ:ZELENJAK, 1954. (Arhitektura' 1954/1)
RADOVAN NIKŠIĆ: OK 'HANŽEKOVIĆ' MLINOVI ,1960-63.
RADOVAN NIKŠIĆ: OK 'ŠEPIĆ' NAZOROVA , 1962-65/1971-77

Naselje Jordanovac po regulaciji Stjepana Hribara , jedno je od prvih planiranih naselja iza 2.svj.rata, građeno dosta sporo za 'Elektrozapad'. Tradicionalni izgled kuća, s četiri velika stana, velikim podrumskim i potkrovnim prostorom i tradicionalnom konstrukcijom, izvan simbolike jednog 'futurističkog' poduzeća'Elektrozapad'. Stan nije funkcionalan na način kako se predavalo na Arhitektonskom fakultetu (Strižić, Galić), kvadraturom 'bogat', 110m2, nastao je iz predratnog 'zagrebačkog stana' zgrade u bloku gdje su tri glavne sobe prema ulici anfiladno povezane, ostalo (i sluškinja) je prema dvorištu. (Premještanjem vrata hodnik/kuhinja na poziciju kuhinja/soba, stan bi i 'funkcionalno' i prostorno bio unaprijeđen, obrtanjem A-krova u V-krov, kuća bi dobila još dva stana, moderan izgled i 'bolji sklad ' s budućim susjedom, petnaesterokatnim neboderom). Djelomično realizirani projekt je objavljen u 'Arhitekturi 1952/4, pa kasnije još jednom u 'Arhitekturi 1957/1-6' gdje je kao autor naveden samo I.Skopin. U istom broju je objavljena i OK Kiepach (uz mali opis), a u 'Arhitekturi 1954/1 OK na Zelenjaku (bez opisa), Bartolićevo Inžinjersko naselje u Sisku, Marasovićeve 4OK u Sisku. Sve ove objave realizacija 'konzervativnog oblikovanja' , pored 'modernizma' višestambenih zgrada, mogle su 'sugerirati' arhitekturu tradicijskog ('ruralnog) senzibiliteta za nisku stambenu izgradnju, pa čak i samom Zagrebu gdje se je poprilično afirmirao modernizam predratnih vila.

Zvonimir Vrkljan bio je Af profesor, a Nikšić njegov student, demonstrator, asistent, poslije profesor na Građevini, s poštovanjem zvao ga je 'gazda', ali unutar ljudske bliskosti, bila je arhitektonska različit, konzervativizam i modernost. Vrkljan je bio 18 godina stariji od Nikšića, istom i 15 godina mlađi od LeC, 19 od Gropiusa. Nikšić je godinu 1956. kao stipendist nizozemske vlade proveo na specijalizaciji u Rotterdamu, u Birou Van der Broek&Bakema,pozvan je na zadnje okupljanje CIAMa, Otterlo 1959 prezentirao je Zgradu Radničkog Sveučilišta, projekt s N.Kučanom, netom završenu izvana i projekt Turina, Bazen u Rijeci. Tada je uspostavio veze s međunarodnom arhitektonskom elitom. U dva navrata je doveo Bakemu u Zagreb , 1963. je vodio apsolvente arhitekture u Nizozemsku, inicirao je interes za njihovu arhitekturu. Isticanje horizontalne kompozicije ponekad je u kolokvijalnom govoru arhitekata tada nazivan i 'holandski stil'.

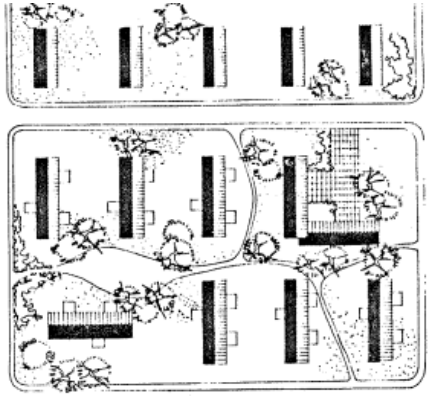
Visoki domaći kredibilitet pokazuje fotografija s Titom prilikom otvaranja RS ,10.IX, 1961. Očito nije bilo straha da se Titu neće svidjeti moderna arhitektura, kao što se Richter pribojavao koju godinu poslije prilikom otvaranja Vile Zagorje.Za rata Richter je bio skojevac, ratni stradalnik, a Nikšić u Časnoj radnoj službi ,Vrkljan ga je opremio novim čizmama,koje su mu partizani kod zarobljavanja pobrali. Ratna opredjeljenja arhitekata poslije rata, bila su apsolutno irelevantna. Ne sjećam se da je Nikšić ikada spominjao ovaj susret s Titom, i što su pričali.

Za studijskog boravka u Helsinkiju 1975/76, u knjižnicama muzeja i fakulteta, jedini trag arhitektonskog prisustva s područja tadašnje države u međunarodnoj publicistici bio je prilog o Nikšiću u knjizi Oscara Newmana *CIAM'59, Otterlo.* Po povratku sam mu to prenio kazavši 'da nije Vas profesore za nas se ne bi znalo u svijetu'. To sam još koji puta ispričao kod Zavodskih druženja, bilo mu je drago . (Tada je još samo jedna svjetska knjiga, Uda Kultermana, prikazala 'limenke' Solara i Budimirova na Borongaju i Zapruđu, a koju sam kasnije vidio)

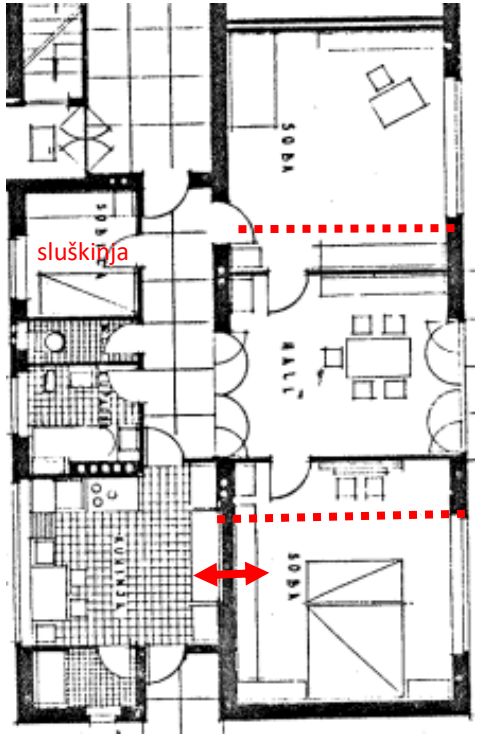
Nikšić je radio i lijepe 'instant' skice, slično kao i Dragomanović (na više projekata bili su koautori), dok je njegov, prvo asistent, poslije nasljednik, arhitekt Boris Krstulović crtao detaljno elaborirane perspektive, neke i od Nikšićevih projekata. Ovdje su skice kojima je Nikšić krenuo u projektiranje dvije kuće.

OK MLINOVI za četveročlanu obitelj Hanžeković , suprug profesor ekonomije, predratni političar (po bratu Fedoru nazvan je atletski ' Memorijal FH'), supruga stomatolog (na fakultetu+privatna praksa) i dvoje djece, kod useljenja kćerka 14 i sin 8 godina. Hanžekovići su bili arhitektovi susjedi u zgradi na Trgu Žrtava 5 i dugogodišnji znanci , pa nije neobično da su lako prihvatili ponuđeni stil moderne arhitekture za novu kuću.

.

Regulacija:STJEPAN HRIBAR

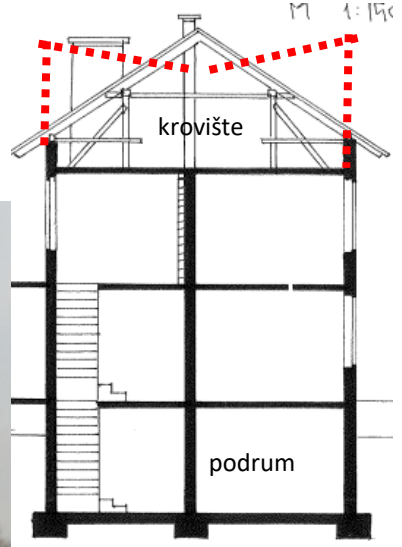

(karakterističan stan-120 m2)

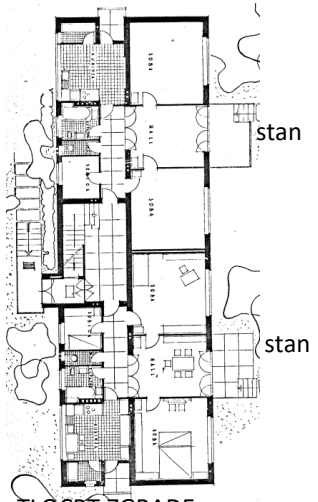
korekcije tlocrta stana i krova (=moderno i korisno!)

Z. VRKLJAN, I. SKOPIN,S. ŠIMATIĆ: NASELJE JORDANOVAC, 1947/49 +kasnija gradnja

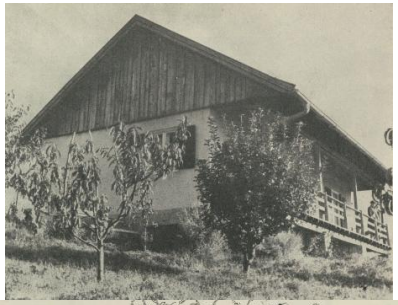

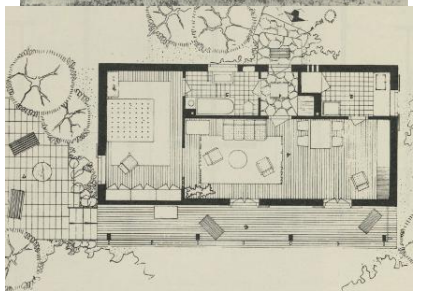
PRESJEK

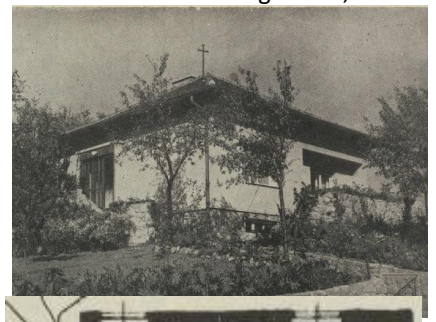

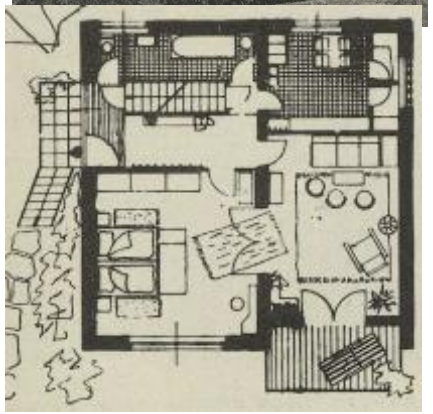
TLOCRT ZGRADE

I. SKOPIN: OK Ing KIPAH, 1950.

M.ŽERJAVIĆ&P.BARANJAJ: OK-ZELENJAK

5

Na velikoj parceli, 2200 m2, između ceste i potoka , iza stabala visokih breza, razapet je čisti volumen od bijele žbuke na tamnoj kulir obrađenoj bazi. Kontrast chiaro/scuro je potpomognut sa dvostranim konzolnim izbacivanjem , dok na druge dvije strane samo 5 cm razlike planova žbuke i kulira je dovoljno za vizualno diferenciranje donjeg i gornjeg dijela. U tonsku paletu materijala uklopio se i kameni zid izbačen ispred ulaza, vodi na wrightovski način u hall .

Glavna etaža je katna , sa dvije velike sobe, 24.5 i 26 m2, na nacrtu bez označene funkcije , jednokrevetnom sobom od 12 m2, raskošnom kupaonicom 7 m2 (kada, umivaonik,wc i bide) , WC posebno, te kuhinja, izba i blagovanje, sve cca 120 m2. Obzirom na sastav , nije jasno kako se obitelj rasporedila, gdje su bile čije spavaonice.

Kružno cirkuliranje , donekle *flowing space* ugođaj , kući daje izuzetno prostorno bogatstvo. I u vertikalnom smislu je moguća cirkulacija , jer pored unutrašnjih središnjih stuba su postavljene i vanjske. Pored garaže u prizemlju i ulaznog hala, WC-a, su i dvije velike ostakljene (!) pomoćne prostorije (?) označene 'gorivo' i 'podrum', moguće je nagovještaj da se s njima nešto drugo planira, pogotovo jer je tu i roštilj i južna vrtna terasa. Mislim da je vrlo brzo došlo do popunjavanja prizemlja, i 'korekcije funkcije'.

Kuća je prostorom i arhitekturom pozitivno djelovala na kćerku Marijanu, odabrala je poziv arhitektice. Marijan jr. (1952-2018), bio je odvjetnik, 'kralj ovrha', biznismen, vlasnik EPH/Hanza Medie, slobodni zidar ,4. veliki majstor Velike lože , član Trilateralne komisije, sportski djelatnik,član HNS, HSLS, kolekcionar i ljubitelj umjetnina.(Wikipedia) Vremenom,kuća se u izgledu prema ulici nije mijenjala, nema više stabala, samo jedna skulptura na travnatoj tratini, ali otraga, nenametljivo, pod zelenim krovom, kuća je dobila velike dogradnje.

OK NAZOROVA , na maloj parceli , uvučenoj od ulice, koju godinu kasnije od OK Mlinovi, kuća sa sličnim oblikovnim i donekle funkcionalnim konceptom, projektirana je za obitelj krojača Ivana Šepića sa suprugom i dvoje djece, Nenada i Vojnu. Radnju je imao u Ilici, šivao je Nikšiću i drugima s faksa. (U vrijeme 'Dinastije' jednom sam profesora upitao gleda li Gospodu Carringtone? Ponekad, radnja me ne zanima, nego samo njihova *obleka*.)

Na lagano kosom terenu u prizemnom dijelu manji jednosobni stan ,kasnije proširen na račun drvarnice i praonice. Na katu je glavni stan s 'noćnim traktom', dvije sobe, kupaonica, i 'dnevnim trakt' , boravak, blagovaonica u proširenoj komunikaciji, kuhinja s minimalnom linijom, izba, WC (!) Nikšiću sam jednom pokazao moj projekt vikendice u Jadranovu,kada je primijetio da je WC prozorčić kod ulaza, što nije dobro,ali je spomenuo da su se i njemu ti propusti događali.

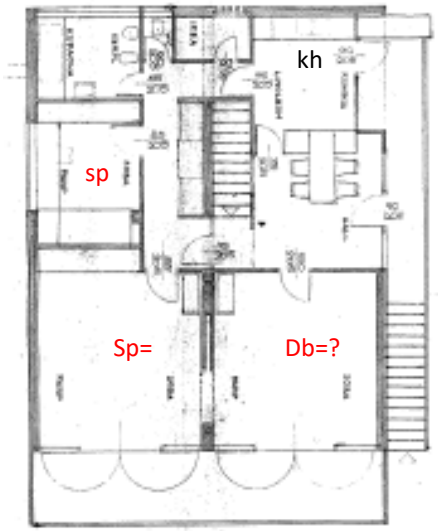
Kasnije su u OK Nazorova maknute unutrašnje štenge, napravljena dva odvojena stana, za sina i kćer, a kod nedavnog obilaska, vidim zatvaranje terase, bočne dogradnje, promjenu vlasništva,a čini se da je opet jedan korisnik.Donekle 'funkcionalno proračunata kuća ' je u susjedstvu nekada Iblerove/Galićeve Majstorske Radionice, gdje je Ibler i stanovao, i gdje je zaključio svoj projektantski opus neuspjelim projektima Kuće Augustinčić, Titove vile i vile za Švicarsku, s projektima 'nekontrolirane prostranosti'. Poslije Iblera,radionicu je vodio Galić, danas je tu Muzej Arhitekture Ove dvije moderne obiteljske kuće su na margini značajnog Nikšićevog opusa, kasnije je još projektirao i kuću za kćerkinu obitelj (Olujić), izvrsno funkcionalno rješenje s plitkim kosim krovom, ne 'vrkljanovski s potkrovljem'.Ranije, 1957. je također vikendicu na Korčuli projektirao s blagim dvostrešnim krovom, kamenim zidom i otvorima sa griljama, uz more i barkom, cestom uz more i garažom!

Zanimljivo je da Nikšićeve modernističke kuće nisu publicirane u 'Arhitekturi', dok su objavljivane neke OK 'konzervativnog ' oblikovanja (?)

*IGOR SKOPIN: 'OK na Pantovčaku, okružena voćnjakom, prekrasnom panoramom na Zagreb i savsku okolicu.. **u** podrumu je pivnica, spremište i garaža (vlasnik je vozio Opel Kapiten-52). Ruističkim karakterom arhitekture projektant je nastojao uklopiti objekt u ambijent i da, obzirom na tu lokaciju djeluje slikovito'. Bili su obitelj od dva člana.Teren za gradnju kuće je kupljen od sestrične Vere Nikolić, vlasnice cijelog brijega na kojem je kasnije napravljena Vila Zagorje.Milan-Mimi Kiepach (1892-1980) prije rata bio direktor elektrane Fala u Mariboru do 1941, u doba rata u Zagrebu, poslije je radio kao elektroinžinjer u nekoj firmi, oženio dosta mlađu rusku emigranticu Tamaru, imali su kćerku Pia-Mariju (r.1927) koja je iza rata (?) na biciklu pobjegla u Austriju, da bi stigla do Perua, potkraj života se vratila u Austriju, dva braka, 4 sina. S Milanom i Tamarom je potkraj živjela i njena majka, nakon smrti supruga Tamara je kuću prodala prijateljici Žuži Jelinek. Još jedna izmjena vlasništva, da bi kuća na kraju bila srušena.**ŽERJAVIĆ&BARANJAI: Kuća na Zelenjaku bila je za jednu profesoricu matematike, supruga, djece je bilo ili nije, nisam saznao.. Na glavnoj etaži, cca 100 m2, jeroditeljska spavaonica s dječjim krevetićem od skoro 30 m2 i nešto manji dnevni boravak. Jeli spavaonica bilo još u suterenu ili potkrovlju, nije vidljivo. Oblikovanje je šatorastim krovom! Koja je bila poruka s objavljivanjem u 'Arhitekturi' teško je dokučiti. Kuća je stajala tu do prije desetak godina, kada je prodana, srušena i danas je tu posve nova moderna kuća.

*

(2R+k+s) :
(Sp+sp) =?

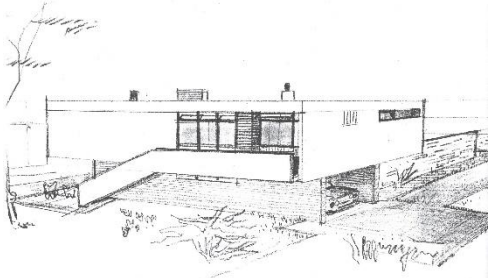
KAT

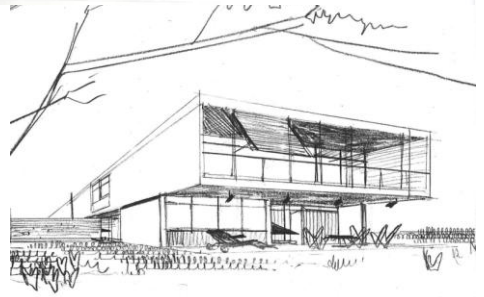
PRIZEMLJE *zatvoreno

RADOVAN NIKŠIĆ: OK HANŽEKOVIĆ, MLINOVI, 1960-63

(veza kuhinje i blagovanja na vrt)

(Nikšićeve skice)

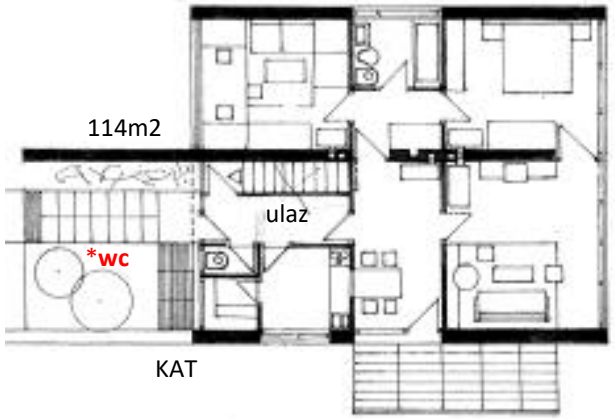

NIKŠIĆ–TITO- HOLJEVAC –OTVARANJE RS Moša Pijade 10.IX, 1961

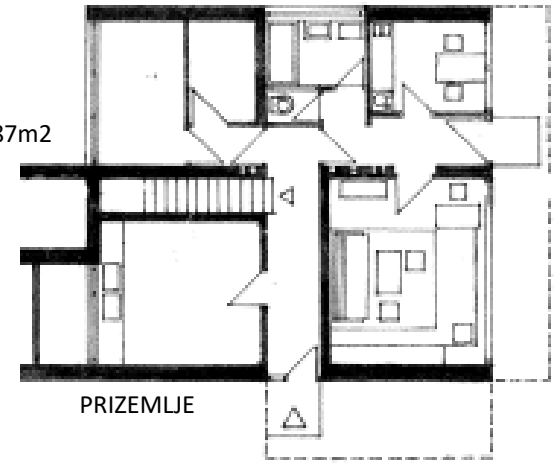
5

KUĆA ZA ODMOR-,PRIGRADICA, KORČULA, 1957 (

KAT

87m2

PRIZEMLJE

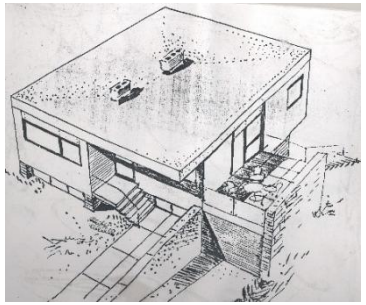

RADOVAN NIKŠIĆ: 2OK ŠEPIĆ', NAZOROVA, 1965/1971-72 (JUŽNO PROČELJE- otvori mini kuhinje i blagovaonice)

HRVATSKI MUZEJ ARHITEKTURE

Iblerova /Galićeva/Majstorska

otvori na DB veći od otvora SP=!

prozor boravka = prozor spavaonice =?

ZAGREB - KUĆE OTEŽANOG PROJEKTIRANJA I OTEŽANOG KORIŠTENJA

DRAGO IBLER: OK AUGUSTINČIĆ (projekt)
LAV HORVAT.: OK 'AUGUSTINČIĆ' , BULATOVA 14, 1955.
NADA & BRANKO VASILJEVIĆ: VLASTITA OK, BULATOVA 29, 1963.
(izlagano na Zagrebačkom Salonu 1970)

Dvije su obiteljske kuće na udaljenosti od par stotina metara s vremenskim razmakom od osam godina, obje s kosim krovovima, jedna sa strmijim i pokrovom od crijepa, druga s blažim i pokrovom od salonita. Prva je za obitelj kipara , 'tradicijski konvencionalna', ne slijedi modernizam ,'ne podrum, ne potkrovlje'!, dok druga za supružnike arhitekte s djetetom, je 'modernistička' pogotovo u interijeru, kroz 'vertikalni totalraum' objedinjuje gotovo sve u jedinstveni ,ali prostor, otežanog korištenja.
I-Projektant zapaženih modernih vila iz 1930tih, Drago Ibler poslije rata nije uspio napraviti niti jednu . Dugo je 'projektirao' Augustinčićevu kuću , napravio 10tak perspektivnih skica, par grubih tlocrta. Niti jedna od skiciranih ideja nije bila u duhu vila Beer, Bauer, zagrebačke 'internacionalne' moderne, već nešto sličnije izvedenici 'regionalne' Vile Blaženković. Augustinčić nije bio zadovoljan ponuđenim (Ante Lozica mi je rekao da nikada nije vidio projekt, iako je na nekim nacrtima naveden kao suradnik). Augustinčić je smatrao da projekt ima "previše stakla da je sve previše moderno i suvremeno, što nije bilo po njegovom guštu, mada se iz skica to ne vidi. Andrija Mutnjaković je proveo tri godine u Iblerovoj Radionici i kroz to vrijeme nije nikada vidio da Ibler nešto skicira, samo bi ispričao što zamišlja, suradnici bi to pokušali nacrtati, da bi Ibler to kasnije pogledao ,odbacio ili prihvatio. Mutnjaković misli da ove skice za Augustinčića nisu Iblerove , on osjeća da je to napravila ruka slikara (kojeg?) , kazao mi je da jako lijepe perspektive kod Iblera je radio Julije de Luca, pa su ove skice možda njegove. Augustinčić je zaključio ovu neuspješnu suradnju , jednom se je svojom skulpturom zahvalio Ibleru , potom angažirao Lava Horvata, arhitekta industrijske i modernističke arhitekture, ali koji kod obiteljskih kuća pravi 'tradicionalističke kompromise' . Kao takav je odgovarao Augustinčićevu senzibilitetu.

6

Simbol Horvatovog 'avangardnog oblika' je ispitni TEŽ toranj na Žitnjaku, poput futurističkog monolita iz 2001 Space Odyssey, gotovo s proporcijom UN Bldg ispred koje je Augustinčićeva slavna skulptura 'Peace' brončane jahačice s maslinovom granom i licem druga Tita, što ju je na proslavi postavljanja otkrio američki presjednik D.Eisenhower. Ni Pariz, ni Moskva, ni New York, nisu stvorili kod kipara ambiciju da mu zagrebačka kuća bude 'svjetska', u izrazu moderne arhitekture, već više kuća pristigla iz rodnog Zagorja. Horvat se puno mučio dok je došao do ovog rješenja, kazao mi je Ante Lozica, kakvog takvog rješenja, ali koje nije izazvalo neku posebnu pažnju.
Ubacivanje sadržaja u potkrovlje, u prostore 'trokutastog presjeka' može biti 'romantično' , ali je po svemu manje funkcionalno od prostora 'pravokutnog presjeka'. Čudno je, a možda i malo dešperatno,da veliki kipar Augustinčić i veliki arhitekt Ibler, ne uspijevaju doći do nekog prihvatljivog, pa i zapaženog rješenja, a niti u nastavku s Horvatom se nije pojavila jedna zagrebačka kuća koja bi istaknula novo vrijeme. Stanko Lowy je projektirao Augustinčićev Atelier nsa Jabukovcu, poprilično modernistički, ali očito za kuću, Augustinčiću nije bio zanimljiv. Neobično je da se projektiranja nije primio niti zet Ante Lozica, arhitekt, tada polaznik Iblerove Majstorske, Galićev asistent, kasnije profesor na Likovnoj Akademiji i projektant AA Galerije u Klanjcu.
Antun Augustinčić jedan od naših najvećih kipara, na 'nejasan način' je bio i politički angažiran - podpresjednik Grupe Zemlja (predsjednik je bio Ibler), radi za vladare, konjaničke skulpture Kralja Petra, Kralja Aleksandra, bistu Poglavnika Pavelića (izlagana u Veneciji 1942 , gdje je završila, ne zna se- kipar Miro Vuco mi je kazao da ju je vidio u deponiju Gliptoteke, a na moj službeni upit, iz Gliptoteke mi je odgovoreno da kod njih ta bista nije tu pohranjena. AA je 1943. u Jajcu (potpresjednik AVNOJa), radi više Titovih skulptura

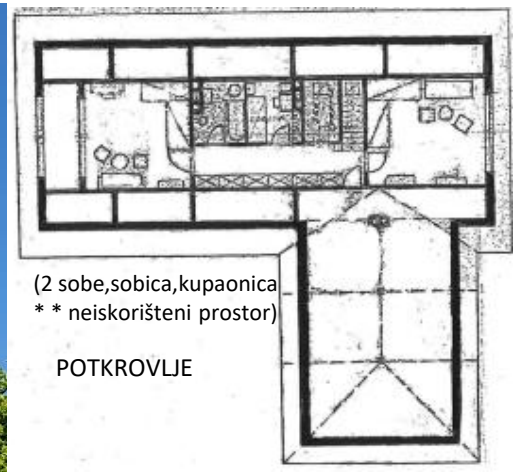

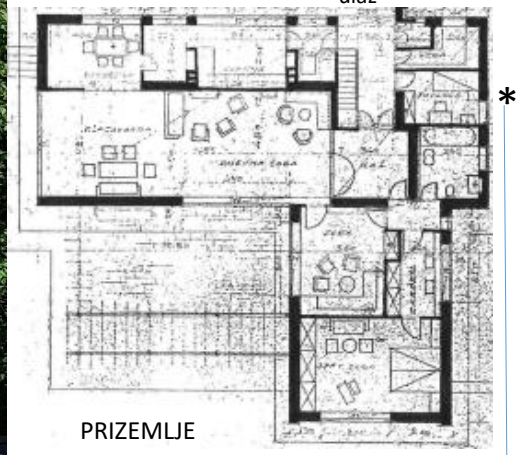

IBLEROVE (?) SKICE KUĆE AUGUSTINČIĆ

LAV HORVAT: OK AUGUSTINČIĆ, BULATOVA 14, 1955

Bio je jedan od Maršalovih najintimnijih prijatelja, iz iste su 'fare‘, napravio je bistu Staljina koja je vrlo brzo rastopljena. Ima veliki , bogati i značajni opus. Napravio je i figurinu Krleže. U tisku je bilo nedokumentiranih napisa da su Augustinčić i Krleža 'otkrili' Titu Goli Otok. O Augustinčiću , Krleža je napisao lijepe tekstove,ali ne spominje njegov socrealizam.
Kuća za obitelj Augustinčić,na parceli od 850m2, traje do danas bez vidljivih izvanjskih promjena, u interijeru je bilo nešto izmjena. Uselili su 1955. Antun-Tonček, supruga Nada studirala keramiku, posvetila se obitelji,kćerka Rosa udala se za arhitekta Antu Lozicu brata kipara Ivana i Luje Lozice. Rosa i Ante dobivaju sina Ivana (1950)-Ivan u braku s Vedranom Kršinić dobiva kćerku Anu Kršinić-Lozica, završila povijest umjetnost. Oni su bili u nekom vremenu ili još uvijek jesu korisnici ove obiteljske kuće. Kakva je bila situacija s kućnim pomoćnicima, jer je u kući blizu ulaza bila i sobica za poslugu, nije poznato.

II- Na blagoj padini,bračni par, arhitekti Nada i Branko Vasiljević izveli su po svom projektu kuću za sebe i kćerkicu Vasku, neto podne površine 160 m2 na parceli od 600m2. Suprotno većini modernih kuća tog vremena , *prisme pour* kubusa (koje je i LeC tada napustio), ova je oblikovno razigrana, s blago kosim krovovima , što će uskoro biti česta tema. Vanjština je više odraz unutrašnjeg prostora , nego li igra volumena izvanjskog vizualnog efekta samo za oko . Ovo je tada jedini naš primjer kuće gdje je interijer tretiran Raumplanom (različite funkcije su na različitim nivoima, s različitim visinama), sav prostor je gotovo integriran u jednu kontinuiranu cjelinu. Kćerka Vaska je kuću opisala 'egoističnom' tj. rađenom za život jedne osobe (vjerojatno oca) zbog nemogućnosti odvajanja od kućne buke . Vjerojatno i troškovi grijanji su bili cijena za posebni prostorni ugođaj i centralnu visinu prostora. Kuća ima i svoje funkcionalne posebnosti, gore visoko na galeriji prema sjeveru je atelier s dva crtaća stola za dvoje arhitekata, kuhinju izuzetno bogato dimenzioniranu po želji supruge Nade, ukućani su u šali nazivali 'aerodrom', izba kao ogledni primjer jedne prave sistematično pripremljene i posložene zimnice.

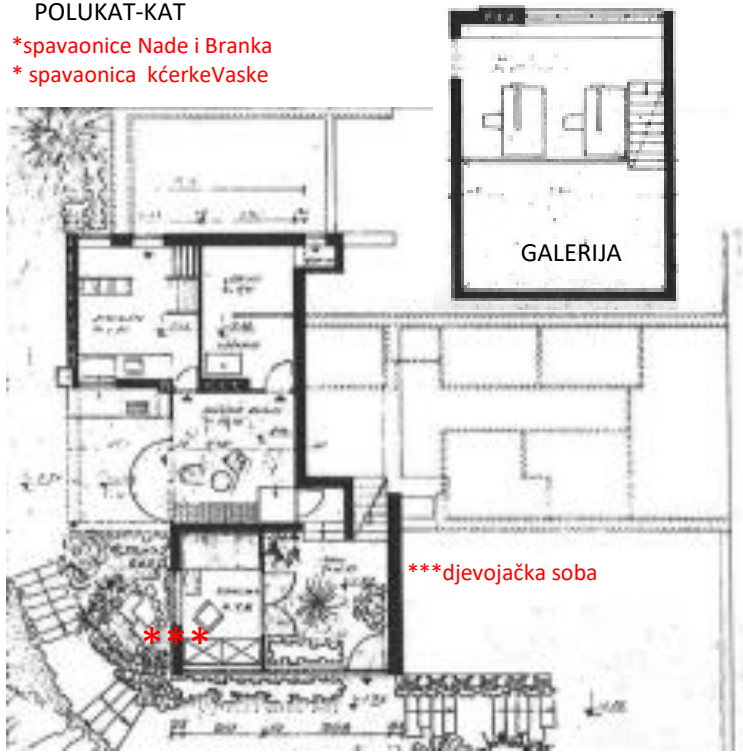
Najveće iznenađenje je spavaći trakt sa dvije male kubikule, ideja su brodske kabine, od po cca 3 m2, jedna za Branka, druga za Nadu, soba za Vasku kćerku je 11 m2, kupaonica i garderoba isto po cca 3 m2. Na nižem nivou su spremište kotlovnica i prostor za sušenje rublja, bogato dimenzionirani, zimski vrt , uz koji je soba kućne pomoćnice. Ovo je vjerujem jedinstveni primjer 'bilo gdje i bilo kada', da pomoćnica ima veću sobu 7.14 m2 od 'gospona i gospe‘ zajedno, iako najbliži WC je onaj kod ulaza, a kupaonica je jedna u kući! Nije poznato kada i je li uopće kućne pomoćnice bilo za stalno u kući?
U kući je 2005. živjela rođaka Olgica, kod kratkog zaustavljanja 2021. mlađa djevojka, shvatio sam da sama tu živi, nije mi puno kazala kako kuća funkcionira, samo me je uputila na vlasnicu Vasku Vasiljević-Lozica , a koja je tada živjela u AA kući. Gospođu Vasku, drugu suprugu Ivana Lozice, nisam uspio kontaktirati.
Ova kuća već s ulice budi pažnju i zbog ogradnog zida, na kojem su Vasiljevići složili '*piece of art*', veliku reljefnu apstraktnu sliku, dijelom mozaik od razigranog nepravilnog kamenja, krupnog, sitnog, od šljunčanih oblutaka, s kulirom i od golog betona s raznoliko utisnutim trakama u kojima je i prisutan beton-brut kao hommage Le Corbusieru.
Na rješenje kuće s poluetažama u presjeku je najvjerojatnije utjecao projekt Maretić&Ivanović: Nizovi Voćarska, a za koje je ideju Maretić 'povukao' od Arne Jacobsena Søholm Row Houses. Vasiljević je vodio zagrebački biro AR-59 , s Maretićem je bio ista generacija, mislim da su se i družili. U to vrijeme kuće s poluetažama kod nas je radio (jedino) Planić, a od svjetskih primjera poznata je Seidler:Killara House,Sydney 1967.
U vrijeme kada je malo obiteljskih kuća bilo javno prezentirano, ova je izlagana na Zagrebačkom Salonu 1970.(Salon kao godišnja skupna izložba likovnih radova i arhitekture održava se od 1965,godine, i u vremenu do 1972. nije bilo zabilježeno izlaganja drugih obiteljskih kuća)

POLUKAT-KAT

*spavaonice Nade i Branka

* spavaonica kćerkeVaske

SUTEREN-PRIZEMLJE

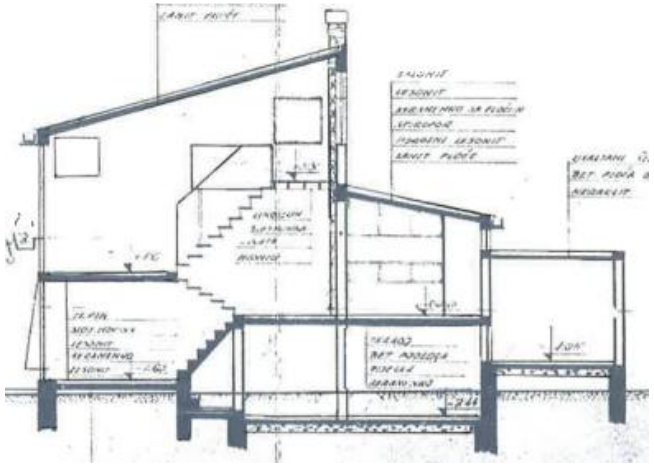

NADA & BRANKO VASILJEVIĆ: VLASTITA OK, BULATOVA, 1963.

*maketa za izlaganje na Zagrebačkom Salonu 1970.

PRESJEK-6 NIVOA (raumplan)

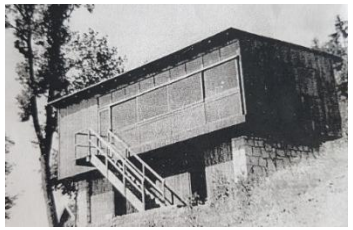
ZAGREB-KUĆE POD RAVNIM KROVOVIMA KOJI STOJE KOSO

7

IVO VITIĆ: OK SCHWARTZ, REMETSKI KAMENJAK 18 , 1943-45
IVO VITIĆ:VIKEND KUĆA KOWALSKI LJUDEVITA, KRALJEVAC 65. 1945
IVO VITIĆ: PIONIRSKI GRAD, 1948-51
STJEPAN PLANIĆ : OK ČONDRIĆ, TOŠOVAC 17,1955
BOGDAN BUDIMIROV(AB Golić, ing.Feldner) : OK 'JANKAČ' GORNJE PREKRIŽJE 14 ,1957
LJUBO ŠARIĆ . VLASTITA OK,ALAGOVIĆEVA 41, 1955-60.

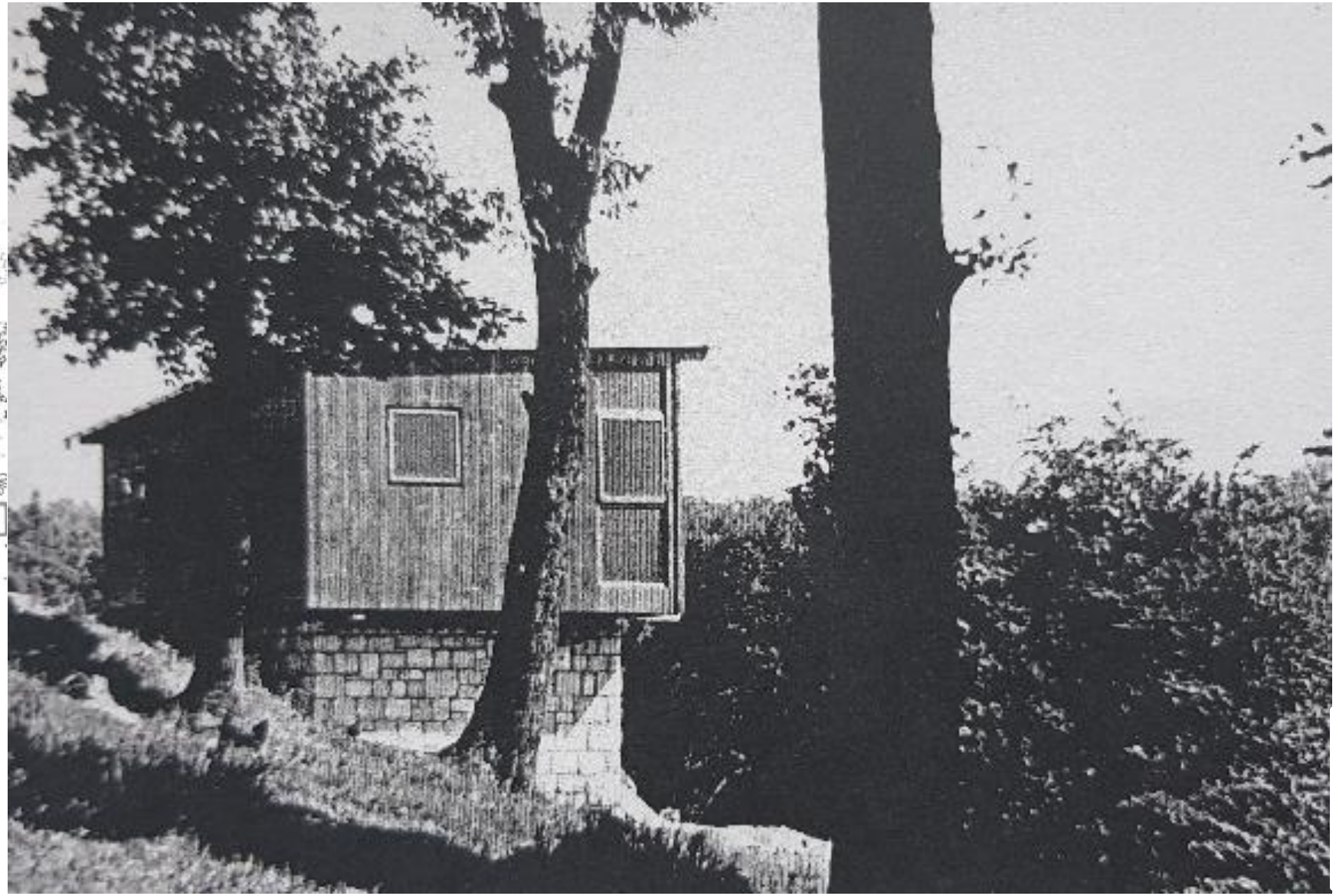
Kritičari ravnog krova kažu da je 'ravni krov najbolji kada stoji koso ', pa u skladu s ovim 'savjetom' trebalo bi raditi, pogotovo ako se radi o obiteljskim kućama, jednostrešne, jednovodne plitke krovove , bez potkrovlja (engl.shed roof, njem. Pultdach).
F.L.Wright piše 'Najjeftiniji je krov nagnut na jednu stranu, taj je jeftiniji od bilo kojeg drugog oblika krova, a nema ni problema s odvodom vode.'(The Natural House,1954) Nema lomova, krovnih uvala, grebena, nekoliko sljemena, samo jedan žljeb i jedan vertikalni odvod, i ako ga dimnjaci i instacijski čvorovi ne probijaju, rješenje krova je optimalno.
U povijesnoj arhitekturi se navodi kuća s jednostrešnim krovom,trapeznim tloctom, južnom orjentacijom, trijemom (štiti od ljetnog, a propušta zimsko sunce), a vezuje se uz filozofa Sokrata (V stoljeće BC) Jednostrešni krovovi se javljaju s industrijskom arhitekturom, kod proizvodnih zgrada, skladišta, garaža, i s novim pokrovnim materijalima. Engl.naziv 'shed' (šupa, koliba, bajta,) govori da je ovo bio krov malih gospodarskih, vrtnih, šumskih, plažnih, kućica, franc.cabane, kabina. Le Corbisierov ' mali cabanon' (1951) postao je 'velika arhitektura'. Zanimljiv je i rotirajući G.B.Show 'writer hut', 1924. Jednostrešne krovove je radio FLW, Marcel Breuer, a svjetski poznati primjeri su i Harry Seidler:Killara House 1950, Arne Jacobsen: Kokfelt House 1957(najviše 'kopirana' ljetna kuća) LeC: Camping Units 1959, Eliot Noyes: Summer House, 1964.

S eternitom , 'vječnim materijalom', kod nas valovitim salonitom (naziv po Saloni čije su ruine tu nedaleko) , koji se je počeo proizvoditi u Vranjicu 1922, pojavili su se i kod nas jednostrešni krovovi blagog nagiba, time i novi oblici kuća. Prve takove obiteljske kuće su iz godina 1930tih, Strižić: Kuća za brata,Podsused, 1930te / Galić: Vlastita kuća ZG 1932/38, Ibler&Galić: Vila Filipčić ZG 1936/ Lav Horvat; Vlastita Kuća ZG 1935/ Ostrogović: Kuća Majnarić Crikvenica 1938. /Weismann: Vila Jabukovac ZG kraj 1930tih / Antolić: Cvijetno Naselje ZG 1939/ Turina: Vlastita Kuća ZG 1939 / Planić: Kljet, Varaždin Breg 1940, OK Mirogojska ZG 1940, Rašica : Weekend kuća u blizini Zagreba (vidi #2) Iako s jednostrešnim krovom su bile u početku 'pejsažne kuće', kod nas su većinom 'urbani primjeri'.
S godinom kraja rata (1941-45) zapisane su dvije Vitićeve realizacije, a iz godina 1950tih još su tri primjera- Planić, Šarić i Budimirov, i to je cijeli 'učinak' kod nas (koliko poznato), za više decenija dok se u 1990tim opet ne pojave jednostrešni krovovi, ali s pokrovom, ne više iz salonita već lima, i u nešto složenijoj geometriji.
KUĆA SCHWARTZ -Jedan manji dio velikog imanja od17 jutara (oko 10 ha) obitelj Schwartz je prepustila građevnom poduzeću 'BRAĆA ING.FALTUS' u zamjenu za izgradnju ove kuće. Prvo projektirana kao gospodarski objekt (dole:alat, blago, kuh.za krmu, gore: spremište voća, sprem.povrća, soba za vincilira, kuhinja), a izveden kao kuća sa stanom na katu, u prizemlju 2 sobe ,jedna za sina, druga za kćerku, povezano vanjskim , kasnije uklonjenim stubama. (Dozvola 3.IX,1943, u potpisu Vrkljan). Između dva bočna zida od zelenog podsljemenskog kamena, drvena je tamno bajcana građa, položaj čisti sjever/jug, otraga dosta zatvorena, naprijed loggie s divnim panoramskim pogledom na grad. Kuća poprilično sliči na ' Sokratovu kuću' , danas ikonu ekološke arhitekture.Obitelj, Zdenko Schwartz (1917-95) ing.građ. i Vitić su bili prijatelji , generacija s Tehničkog Fakulteta, supruga dr.Jasna (1925-2013), kćerka Selma (1959) arhitekturu završila u Londonu i tamo radila u konzervatorskoj službi , sin Marko (1963) pilot A-380 'Emirates' Dubai. Radeći za 'Elektroprojekt', Schwartzovi su dugo živjeli vani, u Iranu do Revolucije.
Ono što nisam razjasnio, su okolnosti kako je kuća izgrađena , jer Z.S. je godine 1941-45. proveo u ustaškim logorima, a na nacrtima je potpisan uz majku Mariju, a niti činjenicu da iza rata ništa nije nacionalizirano. Ovo je prvi realizirani projekt s finim detaljima. tada 26godišnjeg Vitića. Jeli i renomirani izvođač, arhitekt Vjekoslav Faltus (diplomirao 1927, Vitić 1941) bio 'prisutan' kod projektiranja, teško je reći. Danas je u prizemlju Markov sin, na katu Selma, psić Mici, hrastovina, velika stakla, poseban okov, namještaj s patinom, jedna sofa navodno 'vitićev dizajn', portreti predaka, ulja na platnu, vrt bogate hortikulture.

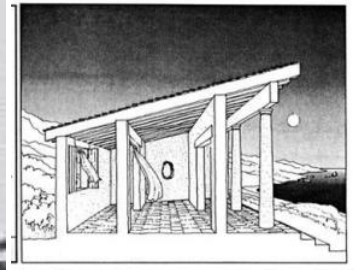

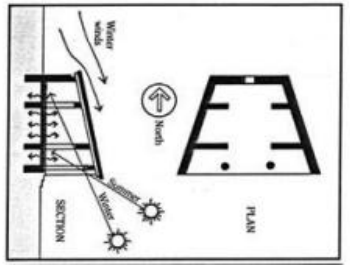

IVO VITIĆ: 'WEEKEND KUĆICA GOSP. KOWALSKI LJUDEVITA, KRALJEVAC 65, 1945

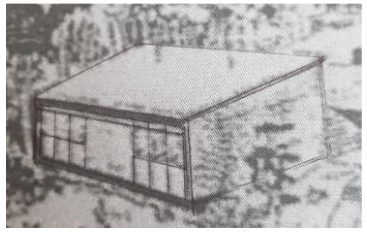

(PLANIĆ)

'(SOKRATOVA KUĆA -V st BC)
'

VITIĆ: PIONIRSKI GRAD,1948-51

VIKEND KUĆA KRALJEVAC- Izgrađena je godine s prelomnim datumom 8.V, 1945. kada je i atribucija 'weekend ' neobična (kako je zapisano na nacrtu), podigao je Ljudevit Kowalski, zagrebački umjetnički fotograf, ali mu je nakon 2.svj.rata oduzeta i data nekom drugom na korištenje. Kuća je jedinstvena po svojoj drvenoj skeletnoj konstrukciji. nešto istaknutoj na kamenoj bazi, i ima dosta poveznica s Arne Jacobsen: Kokfelt House, ali koja je napravljena desetak godina kasnije, 1955.
Vitić je jednostrešne krovove projektirao i u Pionirskom Gradu.

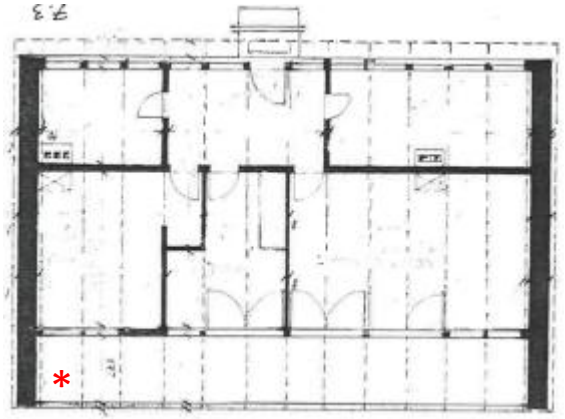
OK ČONDRIĆ-Projektirao sam i nadzirao izgradnju OK Bračun, Tošovac (2008)i tada sam propustio saznati sve o susjednoj kući s jednostrešnim krovom, ožbukanoj, zagasito crveno obojanom. Danas je kuća zadržala originalni izgled, samo je prefarbana u bijelu boju i dobila je novi ulični ulaz sa šifrom, bez prezimena.

OK JANKAČ- Bila je to kuća za trogeneracijsku obitelj, direktora jednog građevinskog poduzeća Franje Jankača. Velika ,1957m2, izdužena parcela u padu prema istoku, je dovela do istočne orjentacije dnevnog boravka, spojenog širokim otvorom s blagovaonicom prema jugu i terasi. Iako je uobičajeno malih dimenzija 2x3 = 6m2, i ima sve probleme sobica kućnih pomoćnica, ipak je na glavnom južnom pročelju. Koncept 'sjeverni zid +jednokrako stubište' na katu lako osigurava rješenje s četiri spavaće sobe i kupaonicom. Slabi dio ovog rješenja je postava garaže iza kuće, iako omogućava direktnu vezu s interijerom. Oblikovno je nezgrapno prikrpana, a niti krov garaže nije iskorišten. Tlocrt kuće je u proporciji Miesove Farnsworth House (1945-51). Kod nedavnog obilaska i pogleda s ulice, čini se da je kuća prazna. (U susjedstvu je poznata Haberle,Bauer: Vila Alexander, 1937)
OK ŠARIĆ (vlastita kuća arhitekta)-Teren , općenarodno dobro, arhitekt je dobio od općine,kada se je tu još uzgajao kukuruz. Na blago zapadnoj padini, parceli od 500 m2, uvjeti su bili visoka prizemnica, 5m od susjeda. Po vlastitom projektu, gradio je kuću od odbačenog materijala, 12 kamiona betonskih kocaka 20/20 ½ i ¾ opeka ispitivanih na čvrstoću u IGH, sa puno vlastitog fizičkog rada.

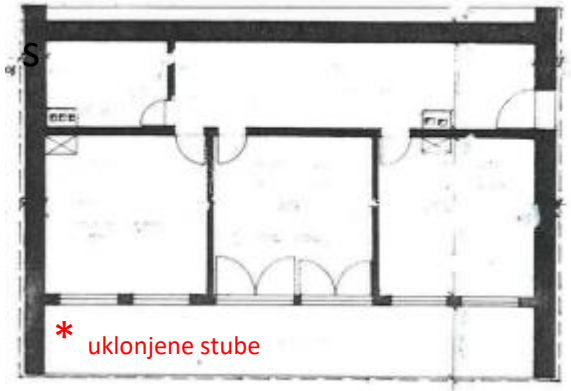
U oskudici sredstava kuća se je je dugo gradila, , građevna dozvola je izdana 1954, arhitekt sa suprugom, bez djece, uselio je 1961.godine , tehnički pregled i odobrenje za upotrebu izdano je 29.IV, 1970. iako suterenske prostorije nisu bile završene. Bila je to „kuća duga 16 godina i duže", a tlocrti su se više puta mijenjali. Jednostrešni krov je u nagibu terena, podovi denivelirani s poluetažama. Stepenice u poznim godinama postalaju problem.
Velika terasa s južne strane kao i podovi u ulazu, kuhinji i kupaonici su popločani kamenom od 3 cm istarskog kirmenjaka, otpadnog materijala s gradilišta Radničkog Sveučilišta. Na krovu salonit je ubrzo zamjenjen aluminijskim limom kupljenim kao otpad Jugomontovih zgrada, i taj je loše montiran u nevremenu stradao, da bi novi Al lim bio solidno postavljen. Hrastovi parket je kupljen kao otpadni materijal nakon rušenja PIK bara u Draškovićevoj. Grijanje je do 1990tih još uvijek bilo kaljevim pećima na drva. Vrt pomalo zapušten. Kuću sam razgledao, s arhitektom , lijepo i ugodno popričao. Poslije rata i partizana, fakultet, diplomirao 1952, bio je jedan od osnivača IGH, stručnjak za kamen, opeke , žbuke., s B.Crnkovićem napisao knjigu 'Građenje Prirodnim Kamenom'(1992) . Bio je visok, čvrst i snažan, bavio se boksom. Iza njega poživjela je supruga, kuću je ostavila sinu iz prvog braka, prije šest godina ovaj je prodaje, novi vlasnik kompletno ruši (navodno je 'sačuvan' sjeverni zid) i sada je tu novoizgrađena OK.
*
Kuća Drage Galića , prvo jednostrešna bajta iz 1932, dograđena u finu OK 1938, sa salonitom na krovu, poprilično derutnu, sin nasljednik je prodaje autopoduzetniku I.R. 1997-99 angažiran sam kao arhitekt unutrašnjeg preuređenja, vanjske obnove i dogradnje ostakljenog bazena. Tada sam se 'sprijateljio i s ovim krovom' na kojem je salonit zamjenjen bakrenim limom, da bih na nekoliko sljedećih projekata ,Trobiteljska Kuća Vrapče 2004, Hotovile 2005, OK Goričica 2007, primjenio plitki jednostrešni krov (uvijek popraćen punim sjevernim zidom, kao kod Galića)

RAVNO, A KOSO – NA KUĆI ŠTOSNO!

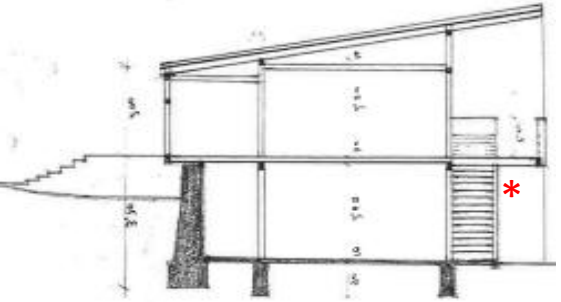
7

KAT

PRIZEMLJE

IVO VITIĆ : OK OK SCHWARTZ ,REMETSKI KAMENJAK 18, 1943-45

(foto:22.VI,2024)

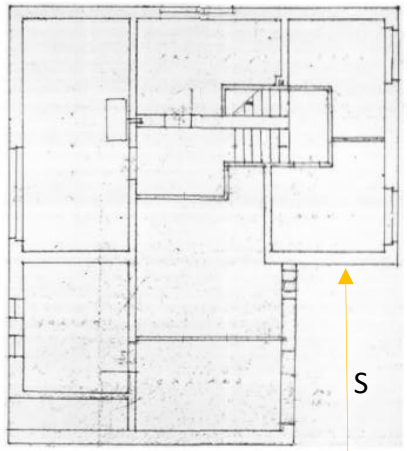
ANTOLIĆ:CVIJETNO, ZG, 1939
(objavljeno u 'Arhitektura'-

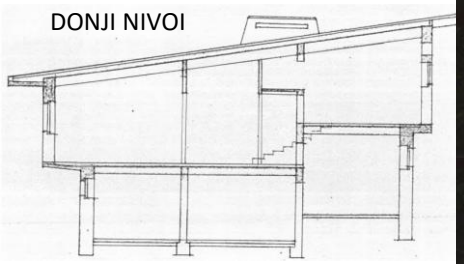
PLANIĆ:Tošovac,, 1955

GORNJI NIVOI

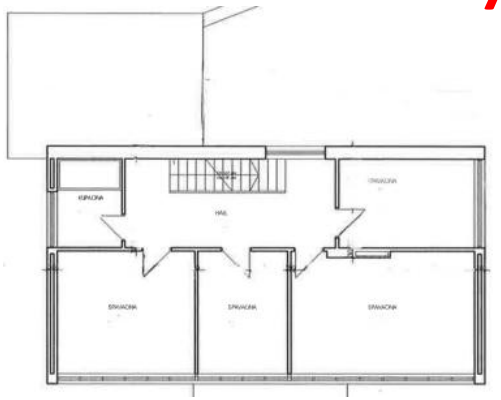
DONJI NIVOI

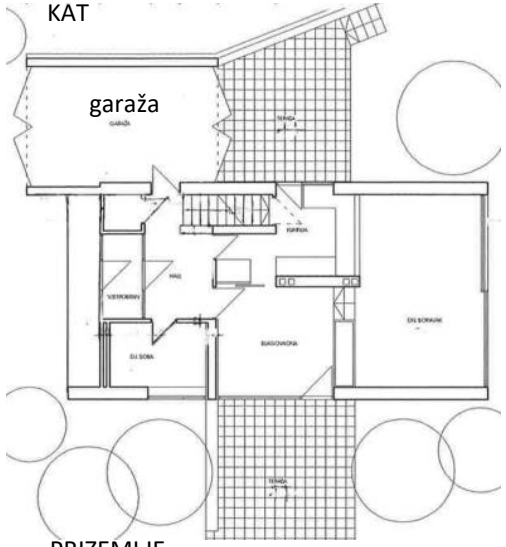
PRESJEK-4 nivoa

LJUBO ŠARIĆ: VLASTITA OK, ALAGOVIĆEVA 41, 1955-60 (srušena 2010tih)

KAT

PRIZEMLJE

BOGDAN BUDIMIROV: OK Jankač, Gornje Prekrižje,1957

8

ZAGREB - PROJEKTI I KUĆE PUNE NEPOZNANICA

NEVEN ŠEGVIĆ: VLASTITA OK, NAZOROVA, I947 (projekt), OK/ATELIER 'RADOVANI' 1956
ANTE KARAVANIĆ: 3OK 'KARAVANIĆ' , JABUKOVAC 24, 1960
BERISLAV.KIPČIĆ:OK'KIPČIĆ'.CRNČIĆEVA 25, 1958
BRANKO LEPAN: OK 'GOTAL' –ZAMENHOFOVA
ZVONIMIR MAROHNIĆ: PANTOVČAK
(IBLER,RADIMIR?): VILA M/V/K (MANOLIĆ/VASIĆ/KRAJAČIĆ) NAZOROVA 57

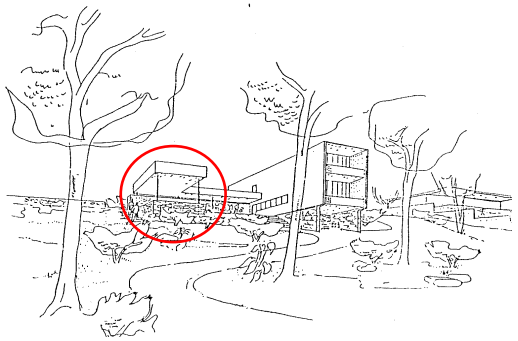
'GRAD Zagreb je ponudio Nevenu Šegviću parcelu u Nazorovoj 50 za izgradnju vlastite obiteljske kuće. Idejni projekt je napravljen , ali do realizacije nikad nije došlo', zabilježeno je. Parcela, 1100 m2, u najelitnijem dijelu grada, pretpostavljam predratna privatna koja je nekim postupkom došla na raspolaganje Gradu. Tada je gradonačelnik bio Dragutin Saili , a prof.Andro Mohorovičić njegov zamjenik. Neven Šegvić, prvi brak 1938, kćerka Ivana 1940, razvod (1941/42 zadnja godina kod Iblera, Split, član KP, Dinara, Hvar, Vis, Split, urednik SD drugi brak 1945, supruga Vedrana, druga kćerka Marina, potkraj 1945. dolazi u Zagreb, nakratko u Ministarstvu Graditeljstva, pa je 1946. izabran za asistenta prof.Albiniju. Bile su to okolnosti i obiteljska situacija za koju je kuća projektirana. (Poslije ovog projekta, i treća kćerka, a Šegvić bi se koji puta našalio da samo veliki arhitekti dobivaju kćeri, kao Mies, Gropius, Niemayer,..).

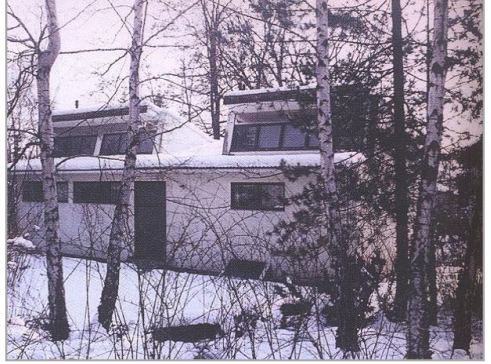
Projekt 'vlastite kuće' je napravljen u korbizijeovskoj izduženoj kompoziciji (Brewer,Chicago 1935), cca 100 m2 u programu samo za troćlanu obitelj , s roditeljskom i jednokrevetnom dječjom sobom,hodnikom (sve loših orjentacija), prostranim boravkom/blagovanjem, malom kuhinjom,WC (bez pranja ruku) , i čudna je postava nadstrešnica za automobil , kojeg je tada malo tko imao , u centru parcele! U NŠ Monografiji projekt je datiran 1946, odnosno 1950, što bi bolje stilski odgovaralo.

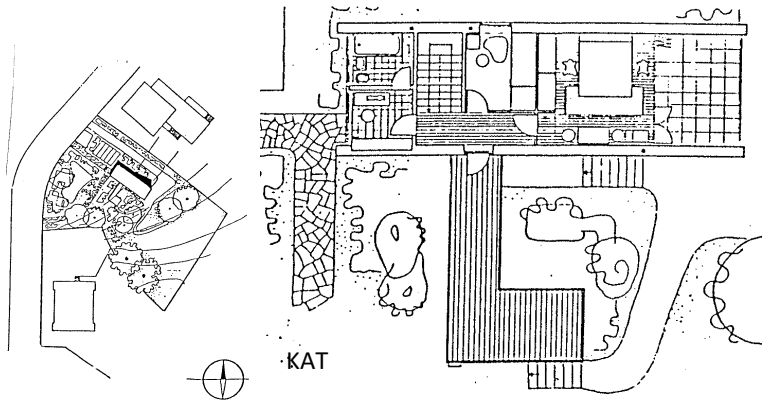
Nepoznanica je 'po čemu je ova parcela ponuđena asistentu Tehničkog Fakulteta (s malim primanjima), od 1947.uredniku časopisa 'Arhitektura', i koji bez obzirana na partizanske godine, nije imao neke visoke političke reference. Ne zna se ni zašto je Šegvić odustao od ovog projekta. Nikada od njega nisam čuo riječi o Nazorovoj. Nepoznanica je i to kako je ovu parcelu dobio kipar Kosta Angeli-Radovani (1916-2002), kupovinom-(jesu li honorari bili tako visoki?) ili poklonom- (ratno vrijeme je proveo u Zagrebu kao profesor na ALU, nije imao 'partizanskih zasluga' !). Tu u Nazorovoj će 1960. po Šegvićevu projektu (bili su prijatelji) sagraditi prvo atelier , koji će se kasnije nešto promijeniti i dograditi , da bi postala i kuća za kiparevu obitelj (supruga,djeca Barbara 1955, Nikša 1959, Marko 1963). Prema podacima iz 1997. kuća ima 105 m2, atelier 45 m2, i odvojeno garaža za 2 automobila Objavljena je jednafotografija sa sjevernim nadsvjetlima, drugih nema, a kuća se danas s ulice i ne vidi, jedino se ističu vrata duple garaže. U arhivama, novijih nacrta nema. Postava izduženog volumena je I-Z radi dobivanja sjevera u atelieru kipara.

NEPOZNANICU kako napraviti vlastitu kuću na Jabukovcu , arhitekt Antun Karavanić je vješto i uspješno riješio. Ispričao mi je. Željama koje su opsjedale dječaka koji potječe iz siromaštva otoka Paga, svijeta ribara i težaka, i snovima, '*američkom snu*' mladog Karavanića koji je 1950tih dvije godine proveo u Detroitu, bilo je zajedničko: životni uspjeh treba okruniti i dokazati se izgrađenom kućom, a za ambicioznog arhitekta, ne bilo gdje , niti bilo kakvom.

Židov Kohek (Arko) pred rat emigrira u Argentinu vlasnik je parcele na Jabukovcu koju je njegova šogorica stavila na prodaju. Karavanić je odustao od basnoslovno skupog terena na Šalati, i vlastitom uštedevinom i potporom roditelja supruge, kupuje ovaj teren, da bi potom saznao da je tu zabranjena gradnja. Teren je rezerviran za Izvršno Vijeće (vladu) NRH koja tu nešto planira. Teška greška, dao je sve novce, a ne smije graditi. I sada na scenu stupa stariji kolega kojeg je poznavao, šef građevinskog inspektorata Arh.Galić Vlado, 'izuzetno fin gospodin, neposredan i druželjubiv,voljan pomoći, potpuno drugačiji od brata Drage' i savjetuje ga: 'sve telefonske zabrane gradnje na terenu nemaju pravnu težinu. Karavanić treba u ime bivšeg vlasnika napraviti projekt i podnijeti zahtjev . Čim se projekt zapremi i urudžbira, onda istog časa početi gradnju i što prije staviti kuću pod krov. Tajna je u jednom prijeratnom zakonu, koji još nije bio storniran- postoji li neka dokumentacija,a kuća je pod krovom-kuća se ne smije rušiti! Projekt sazrio u mislima, je napravljen 'preko noći', krenulo je građenje, pomoć je stizala sa svih strana, poznavao je direktora 'Graditelja', arhitekt je i sam radio na gradilištu. Prijave su svakog tjedna stizale inspektorijatu, Vlado Galić ih je slagao na stol i slao inspektora Jurdanu na teren u obilazak. Svi radnici su bili instruirani i znali su da ne smiju primiti nikakav službeni papir od inspektora. Kuća , ne baš dotjerana i opremljena, ali bila je pod krovom za mjesec dana . Javlja inspekciji 'evo ja sam gotov' i -happy end. (Ovo je vrlo slično priči u zadnjem filmu Vittoria de Sice, neorealističkom, 'Krov'/Il tetto, 1956, kada je nelegalna kućica za mladi par podignuta preko noći, uspjeli su staviti krov i nije se smjela rušiti).

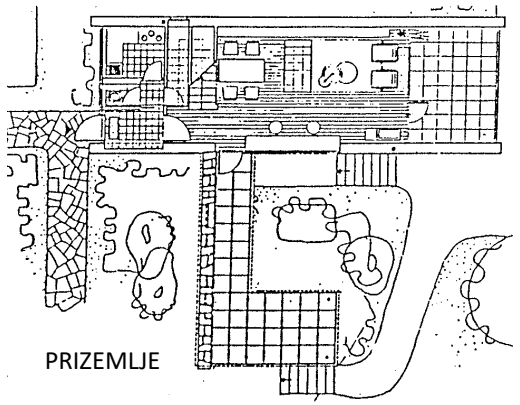

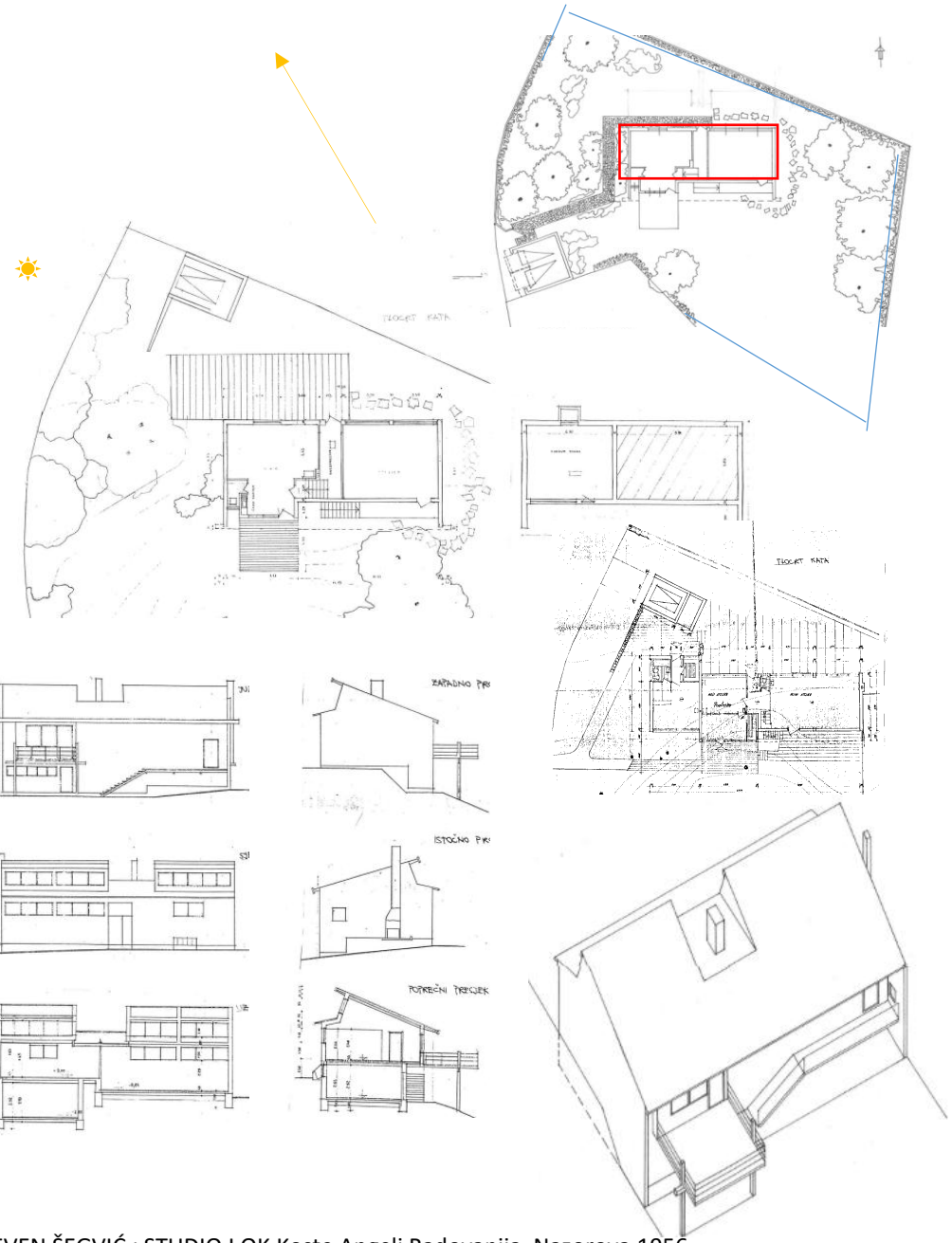

NEVEN ŠEGVIĆ: VLASTITA OK, projekt,Nazorova, 1947

NEVEN ŠEGVIĆ : STUDIO I OK Koste Angeli Radovanija, Nazorova,1956

8

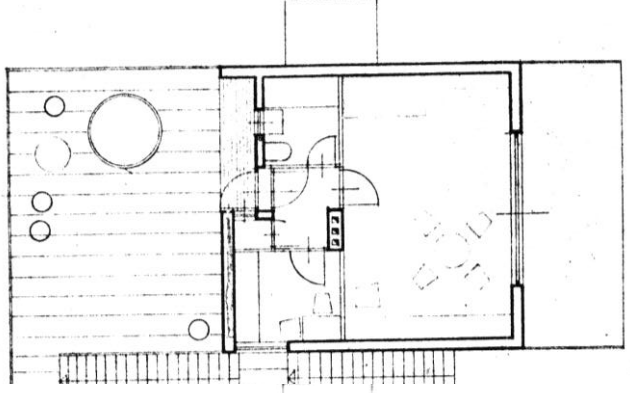
Samo netko sa velikim entuzijazmom i osjećanjem moderne arhitekture je mogao u tim okolnostima složiti kuću dokument vremena. U brzopoteznom projektu, dva trosobna stana +/-80m2, u prizemlju za roditelje supruge, na katu za obitelj arhitekta, supružnici, kćerkica (vršnjakinja kuće), pa sin. Na krovnoj terasi garsonjera/studio arhitekta, u podrumu spremište, drvarnica. Stambene površine su funkcionalistički minimalizirane, 'neufertovski iskalkulirane', moguće s jednim , dvoja vrata viška, kuhinjskom linijom manjka(?). Koncept vanjske komunikacije, kasnije korigiran, bio je korbizijanski,kao Citrohan,1920. Tipična tripartitna kompozicija, kamen u bazi, svijetla žbuka u 'lebdećem volumenu' i tamna u nadgrađu. Prozor na sjevernom pročelju je 'gropiusovski' iz Dessaua, 1926. Arhitekt je dobro poznavao struku, a perspektiva kuće govori i o crtačkom talentu, radio kasnije u Birou AS (Vincek), dobro je poznavao teoriju, čitali su 'Sintezu u Arhitekturi' gutali 'Ornament i Zločin', listali AA, PA, Domus, napisao je dvije knjige o dizajnu, magistrirao, krenuo s doktoratom,... Bio je to život arhitekta pun tempa.Naš dugi, ugodni telefonski razgovor obuhvatio je osim kuće i druge teme, ljude i događanja, profesore (‘ispred svih Turina-bio sam mu ljubimac'), da bi sjećanja popratio: 'bilo je teško, ali i jedno vrlo dobro vrijeme'.

Na parceli od 500 m2, u CRNČIĆEVOJ 25 za investitoricu Mariju Kipčić, u birou Vincek napravljen je projekt upitne funkcionalnosti, a oblikovanje konfuzno ('kompleksno i kontradiktorno') s kosim krovom.Berislav Kipčić sin, pokušao je studirati naš faks, nije uspio, završio je pravo, ali je ostao zauvijek zaljubljenik u arhitekturu, po svemu modernu. Očito nezadovoljan dobivenim projektom, mr.iur. je malo preprojektirao funkciju, ne i uspješno, dok je formu riješio posve korektno, oblikovno je podigao na standard moderne arhitekture '60tih. U unutrašnjoj organizaciji kuće je dosta slijedio raniji projekt. Jug osunčan i s pogledima je loše iskorišten (postava stuba i jedne spavaonice) , sjever je potpuno isključio, orjentacija istok i na zapad gdje je boravak posve hendikepiran kada je u susjedstvu podignuta višekatnica, nestalo je sunca, svjetla, pogleda i mogućnosti boravka na terasama.Komunikacija je presložena i dovela je do toga da kuća od dvjesto kvadrata ima samo dvije spavaonice , jedna veća od boravka i uz to prolazna za odlazak prema nadgrađu i krovnoj terasi. U jednom periodu su u kući živjele tri generacije, i zbog loše organizacije prostora, bila je narušena intima, prisjeća se A-M Kipčić, unuka koja je kuću naslijedila.

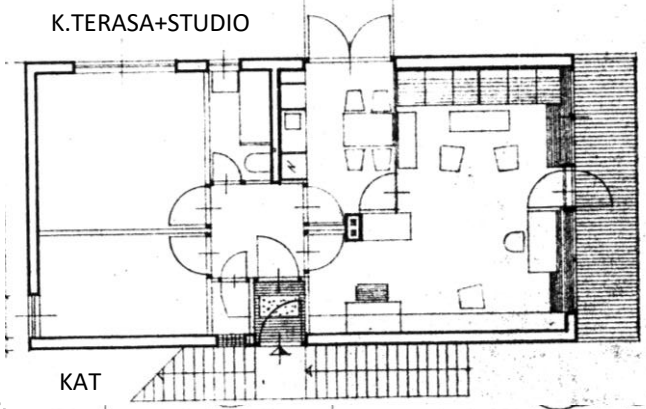
Polupodrumski prostor u početku zamišljen za postolarski obrt člana obitelji , kasnije je prenamijenjen u stan za iznajmljivanje. Kuća je zadržala vanjski oblik, iznutra je 1999. nešto preuređena, nije više obiteljska, već dugi niz godina je neka vrsta pansiona za talijanske pacijente koji dolaze u Zagreb u kraće posjete radi stomatoloških zahvata (Dental Clinic Kustec). Nepoznanica ovog projekta je modernističko oblikovanje vlasnika pravnika (!), dok je afirmirani arh.biro ‘Vincek’ tu projektirao jednu 'regionalističku' kuću. Tko je formalno potpisao realizirani projekt nije poznato.

Na elitnoj lokaciji ZAMENHOFOVA, na parceli od 1100 m2, arhitekt Branko Lepanje isprojektirao kuću za obitelj obrtnika, Štefa Gotala, suprugu i sina. U uvučenom prizemlju prateći sadržaji, na katu trosobni stan. Kasnije je cijelo prizemlje zatvoreno , a na drugom katu je nadograđen još jedan trosobni stan- u kući su tada baka, sin+snaha, dvoje djece, današnje stanje nije poznato. Nepoznato je i kako je nabavljena parcela, napravljen program (jesu li odmah u početku projektirana dva kata ili je drugi 'nadoprojektiran' i izveden 1998. O arhitektu nema puno podataka , osim da (1993) 'već trideset godina živi i radi u Los Angelesu', u Af Monografiji nije naveden među diplomiranim. Danas u LA živi jedan Branko Lepan (unuk arhitekta?), ali ga nisam uspio kontaktirati.

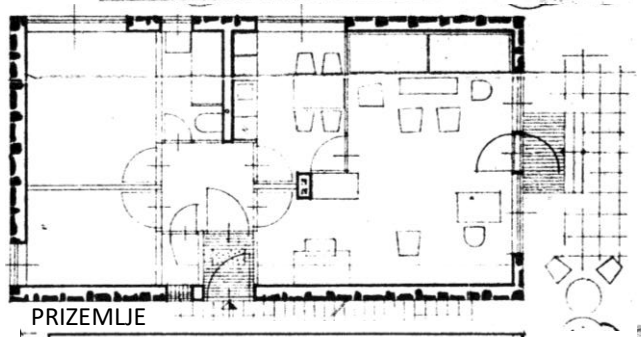
PANTOVČAK je lokacija gdje nije bilo za očekivati, obzirom na M2 vrijeme, kuću oblikovanu u regionalnom (‘ruralnom’, ‘anti-gradskom’) stilu . Funkcionalna nepoznanica (ili nedostatak) je svakako kuhinja u prizemlju, a blagovanje na katu. Neka je i kućna pomoćnica u kući (ima lijepu osunčanu sobicu u prizemlju na južnoj strani), opet je to radikalno razvajanje bliske funkcije-puni promašaj. Iznenađuje da je projektant, afirmirani arhitekt, za Tita na Plitvicama, Bakarića na Hvaru, Bakarića u Zagrebu, Izvršno Vijeće u I.G.Kovačića i k tome neko vrijeme glavni urednik ČIPa koji je na određeni način promicao i ‘modernitet’

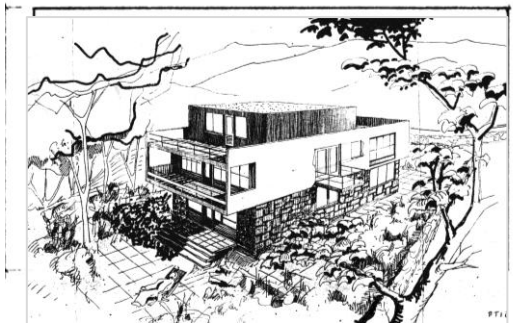
K.TERASA+STUDIO

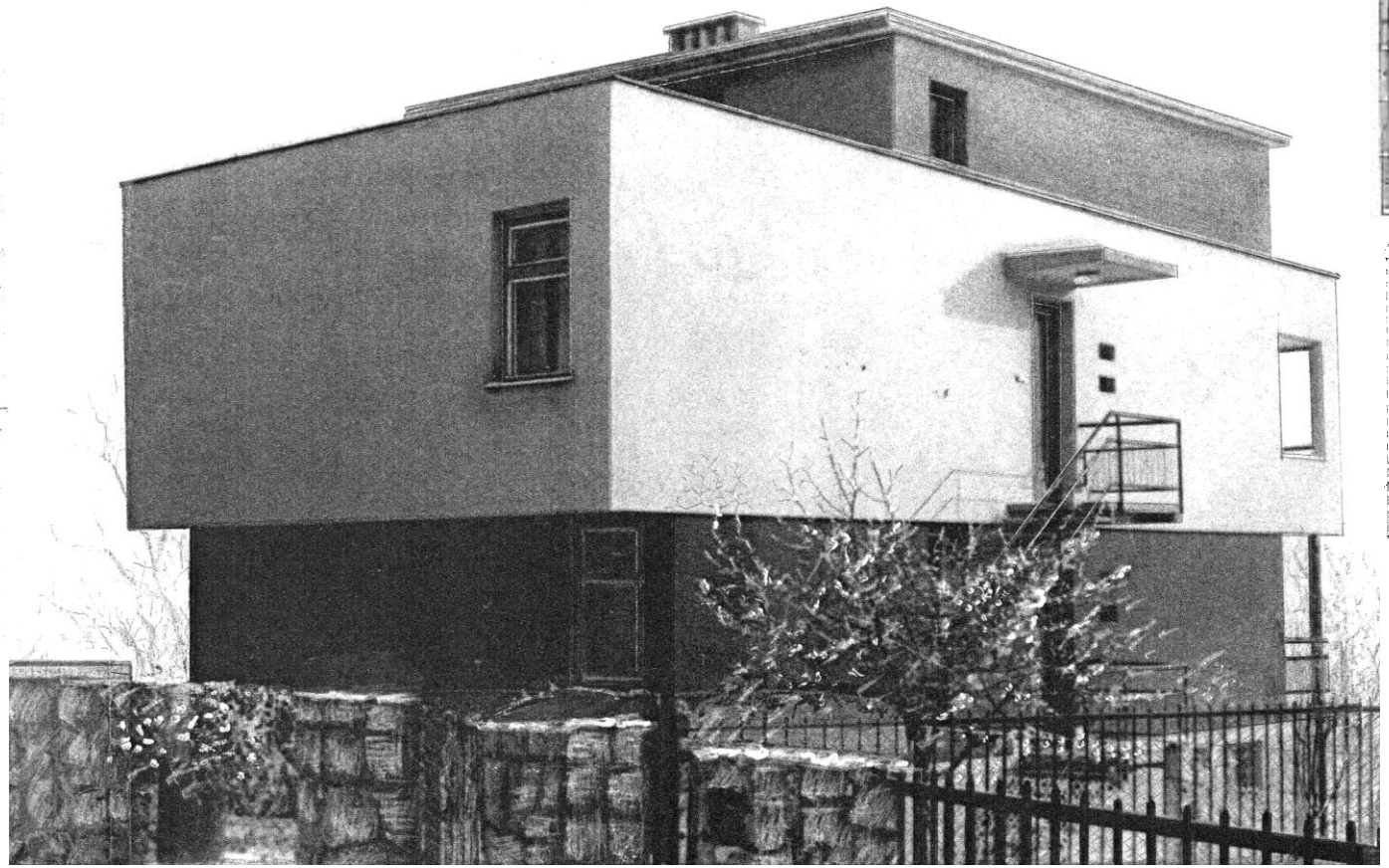

KAT

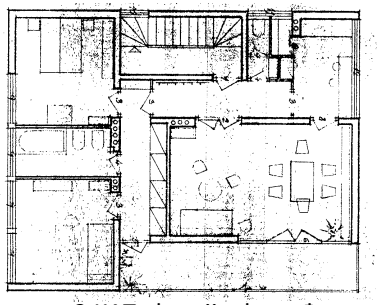

PRIZEMLJE

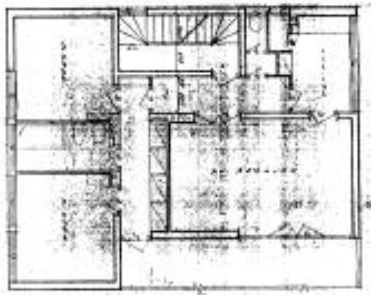

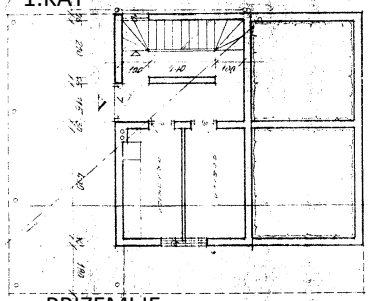
ANTE KARAVANIĆ: VLASTITA 2OK (+STUDIO),JABUKOVAC 24, 1960

2.KAT –kasnije dograđen

1.KAT

PRIZEMLJE

B.LEPAN: OK GOTAL,ZAMENHOFOVA

8

Na svoj način VILA M/V/K u Nazorovoj je posebna nepoznanica -'podaci' iz prvog oglasa o prodaji (2017): 1400 m2 (30 soba) parcela 5500 m2, 1964, 7 parking mjesta, Manolić u prizemlju (7 soba, kuhinja, blagovaonica, izba, dvije kupaonice, WC, dva predsoblja, hodnik, degažman, drvarnica, balkon –ukupno180,85 m2. / 'podaci' iz drugog oglasa o prodaji (2021): 1353 m2, zemljište 5552 m2, tri ulaza, 4 etaže (suteren, prizemlje, 1.kat i potkrovlje, unutrašnje stubište i lift, svaka etaža 420 m2, etaže visokih stropova, potkrovlje 5 m, garaža za 6 automobila cijena 5.000.000 € Vilu je 60-ih godina izgradio prvi šef OZNE, političar jako loše reputacije, Ivan Stevo Krajačić. Radi se o objektu od 5000 kvadrata na atraktivnoj lokaciji, a Manolić je dijeli s još tri obitelji pa objekt prodaju zajedno.

O prvoj Krajačićevoj kući, književnik Pero Kvesić, prijatelj Krajačićevog sina iz djetinjstva, piše „Omiljeno mjesto bila nam je zimska bašta u razizemlju, velika prostorija u staklu u kojoj je Ognjenova majka uzgajala ukrasne kućne biljke. Posred prostorije bio je povelik bazen, uvijek prazan. Na njegovu praznom dnu nas dvojica igrali smo nogomet ili stolni tenis. Bilo je vrlo pogodno što smo bili okruženi zidovima bazena jer, u slučaju nogometa, lopta nije mogla daleko otići i nešto razbiti, a u slučaju stolnog tenisa loptica nije mogla daleko pobjeći. Ipak, ako smo ih ičim gnjavili, onda su to bile česte opetovane molbe da napokon barem jednom napune taj bazen da možemo i plivati. Oni su bili rezolutni – ni govora! Napuniti bazen vodom je preskupo i oni si to ne mogu dozvoliti. S izbijanjem afere koincidiralo je i da su se Krajačićevi preselili u novu kuću koja se godinama ranije počela graditi lijevo od kuće Tuđmanovih. Bila je to nova i veća kuća i u nju su se pored obitelji Steve Krajačića uselili i Joža Manolić s obitelji i još jedan treći funkcioner*. Kvesić nastavlja: “Dakle, u vrijeme najžešćeg političkog obrušavanja na Stevu Krajačića, on nije odselio daleko, svega dvije kuće dalje, u novu kuću – bolju, iako bez bazena – koju je dobio od države. Istovremeno je Zagrebom i Hrvatskom počeo kružiti – kako da ga nazovem – trač, legenda, mit, objeda… o Krajačićevom bazenu. Dakle, u vrijeme kada u kući s bazenom više nije ni stanovao. Prvo je krenulo – Krajačić ima u kući bazen!

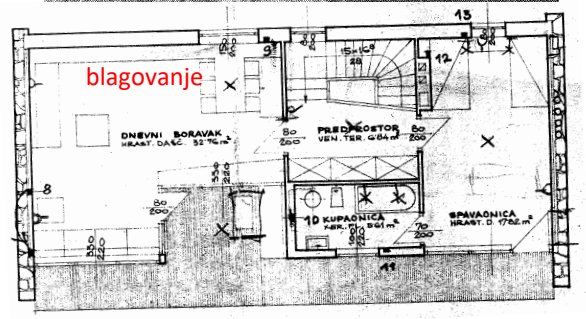
Podrazumijeva se: ako ima bazen, neupitno da je pun vode i da se narodni heroj u *njemu brčka*“. (Obitelj Krajačić je za ljetni, 'morski' odmor koristila Vilu u Kostreni.)

U novoizgrađenu Vilu su uselila 'tri ratna druga', dio od zapada Ivan-Stevo Krajačić (1906-1986)-supružnici, 2 kćeri i 2 sina, dio od istoka, Josip Manolić (1920-2024)-supružnici, 3 kćeri i baka- i dio u sredini Đuka Vasić (1911-1972)-supružnici, 2 kćeri, sin i baka, tada pomoćnik Ministra poljoprivrede, a nakon smrti jedna ulica u Velikoj Gorici je do (1991) nosila njegovo ime. Krajačić je bio jedan od najmoćnijih ljudi u Hrvatskoj, zbog nekih zasluga,s Titom je cijeli život bio blizak i u njegovoj velikoj milosti, pa i onda kada je radio 'političke nepodopštine‘.

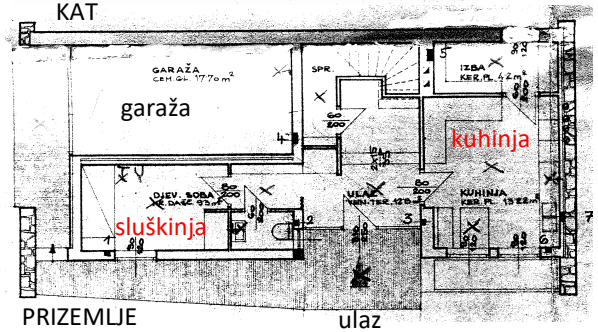
Stanovi nisu bili raspoređeni svaki na jednoj etaži, već u tri sekcije da je svaki imao djelove svih etaža, Manolić i Vasić stanovi od po 190 m2, od Krajačića 360 m2. Svaki stan je imao svoj poseban ulaz, K-stan je imao i dizalo. Bio je tročlani vertikalni višeetažni niz na nepodjeljenom terenu i pod objedinjenim kosim krovom ,ali koji je često patio od procjeđivanja. Vila je izgrađena 1964, a na tom mjestu bila kuća nekog advokata koji je bio bogato obeštećen. Na lokaciji Krajačićeve prve kuće sada je Hotel Republika. Susjedna je Vila obitelji Tuđman. Vile s puno nepoznanica, i prostor izuzetne povijesne važnosti.

Iako je u to isto vrijeme Krajačić nadzirao izgradnju modernističke Vile Zagorje, ovdje nije došao u iskušenje da ova vila bude moderno oblikovana. Tko je arhitekt Vile K/V/M nije poznato, pretpostavljam da ni projektna dokumentacija nije u arhivama, navodno je projekt već tokom gradnje revidiran, fotografije su izostale, prikaza nema. Slijedom mojih 'brodskih analogija' (v. prikaz # 23) ova kuća bi bila 'podmornica'. Projektant prve, 'Vile s bazenom', moguće je bio Bere Radimir, tada polaznik Iblerove Majstorske Radionice, smještene preko puta ? Ako je, onda je sigurno i Ibler imao uvid u taj projekt.

KAT

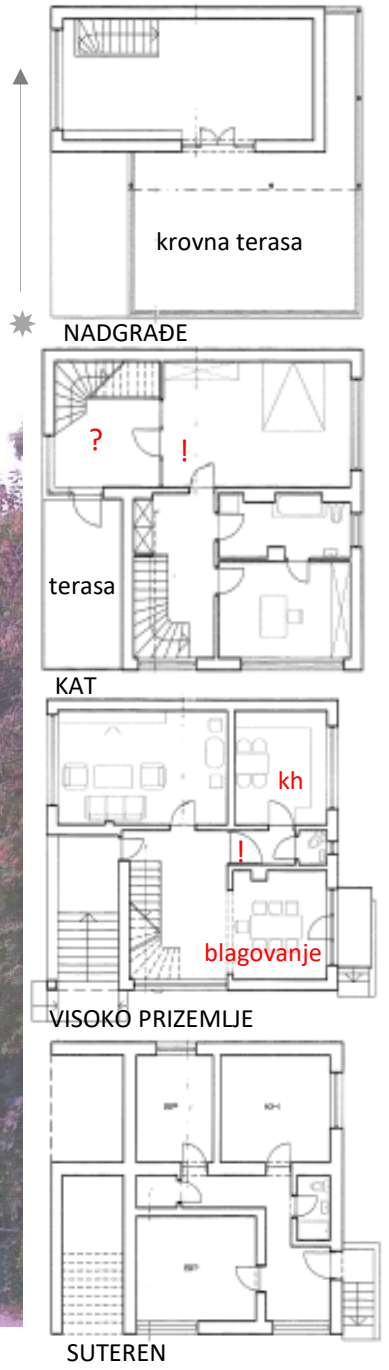
PRIZEMLJE

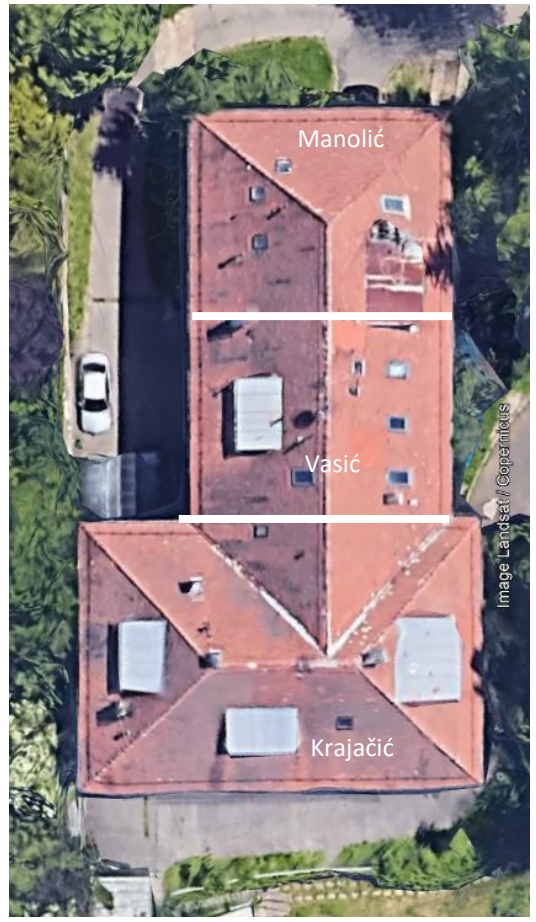
ulaz

ZVONIMIR MAROHNIĆ: PANTOVČAK

BERISLAV KIPČIĆ OK 'KIPČIĆ', CRNČIĆEVA 25, 1958. (neboder s južne strane !)

S

(BERE RADIMIR?):VILA M/V/K , 1964

9

ZAGREB - KUMROVEC– INTERNACIONALNO I REGIONALNO

BERNARDO BERNARDI: VILA RODICA, GRŠKOVIĆEVA 42,, 1963 projekt
ANA-MARIJA JELINČIĆ-SEMENČIĆ: URBANA VILA,40K, GRŠKOVIĆEVA 42
BERNARDO BERNARDI: KUĆE ZA UČITELJE, KUMROVEC, 1955.
IVO KORDIŠ,:VLASTITA OBITELJSKA KUĆA, PANTOVČAK 158, 1959-61

Dva su BERNARDI arhitekta, vjerojatno rođaci, naš Bernardo i kalifornijski Theodore ,a i on je našeg porijekla iz Korčule. Roditelji su , kada je bio mali dječak, emigrirali u Ameriku. Studij na Berkeleyu, raznovrsni arhitektonski poslovi, 1931.ovlašteni projektant, potom 1944. ravnopravni partner u firmi 'Wurster-Bernardi-Emmons'.
Časopis 'Art&Architecture' , urednik John Etenza, pokrenuo je 1945.program CSH-Case Study House da bi se, očekujući poslijeratni građevni 'boom' , istražili,projektirali, pronašli klijente i izgradile kuće prikladne novom vremenu, masovnoj proizvodnji i prihvatljivim troškovima.Bilo je 36 projekata, 25 realizacija, uglavnom Los Angeles parcele, ali nisu postigli početne ciljeve. Ipak, program je postao svjetski slavan , promicao je novu estetiku i stvarao veliki interes za modernu arhitekturu obiteljskih kuća. Sudjelovali su poznati arhitekti poput Neutre, a i oni manje poznati iz Bay Area, kojima je program podigao rejting. Izuzetno slavne postale su Charles Eames (CSH#8) i Pierre Koenig (CSH#22) , dijelom zaslugom i fotografijama Julius Shulmana. Kao poznatiji ,Wurste je pozvan da participira u CSH Programu, no sav posao na projektu i izvedbi CSH#3 je napravio Theodore Bernardi –obojica su potpisani, a negdje sam Bernardi. Moderni oblik, čelik ,staklo, 'binuklearni plan' koji je baš u to vrijeme, 'izmislio' Marcel Breuer (spavanje u jednom, dnevni život u drugom krilu ,nukleusu ,na istom prizemnom nivou), moderni interijer i oprema.
Kod Bernardo Bernardija, za razliku od brojnih modernih interijera i dizajna namještaja , pet,šest je arhitektonskih realizacija odlikuje regionalizam, 'kontekstualizam'. U popisu radova mu nedostaje nerealizirani projekt Vile R. 1963,u Zagrebu, jedina njegova kuća čistog modernizma, projektirana za obitelj Velimira Rodice, supružnike, dvije kćerke i kućnu pomoćnicu.

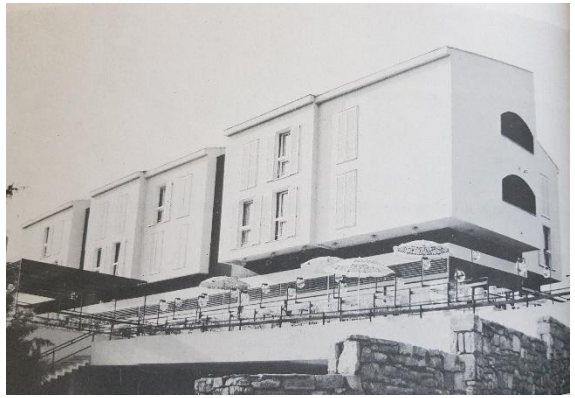
Projekt vile za prijatelja i vršnjaka, Bernardi je temeljito radio i elaborirao sa prostornim crtežom i s maketom u drugoj varijanti oblikovanja, što pokazuje da to nije bio rutinski zadatak..
Kuća površine 233 m2, sjajne izdignute impostacije,na parceli od 600 m2, pojačani doživljaj konzola iz donjeg rakursa (osjećaj lebdenja), donja etaža ulaz (tijesan), dnevni život deniveliran, posluga, zračni prostor prema katu s četiri komforne spavaonice, dvije kupaonice i garderobom. (Nešto komfornija površinom od CSH#3, 233:162 m2, dok je parcela mnogostruko manja od kalifornijske 600: 8000 m2). Gradnju je navodno osujetila prof.Marija Baltić direktorica ZG Zavoda za zaštitu spomenika (supruga političara M.B.) čiji stan je bio otraga na katu vile u Torbarovoj , i ovom bi izgradnjom bili blokirani lijepi pogledi (?). Blokada je trajala za kratko, jer izmijenjeni zamjenski projekt, urbana vila s 4 stana s ukupno 430 m2 arhitektice Anemarije Jelinčić-Semenčić je dobio dozvolu za gradnju.
S kraja rata bilo je par projekata niske stambene izgradnje koji su trebali biti ogledni, prototipski, Gradac 1945, Bilice 1945, pa i dvije kuće za učitelje u Kumrovcu iz 1955,prve Bernardijeve realizacije, vjerojatno su mogle, štoviše trebale biti, neki arhitektonski putokaz . Pred školom , na školskom travnjaku blage jugozapadne padine, oblikovane su u 'zagorskom ugođaju', mada su susjedne ponešto drugačije, a negdje daleko ima 'sličnih'. S blagim asocijacijama je Iblerova Vila Blažeković, ZG, 1936, ili čak četiri decenije kasnije 1994.u Australiji Glen Murcutt:Marika House, koju navodim jer problematizira kontekst, *genius loci , ali* i *zeitgeist*..
Uz školu su napravljene još dvije učiteljske zgrade sa šest i s osam stambenih jedinica, a zašto su ove dvije jedinice izdvojene u posebne kuće, ostaje nepoznato. Nije baš prihvatljiva priča da su one bile napravljene prve za smještaj radnika na izgradnji škole (Šegvić, 1955) i druge dvije zgrade, jer radničke barake su ipak nešto drugo. Ovo je rješenje obiteljske kuće, a sadašnja korisnica komentira da ' kuća nema dobar raspored',

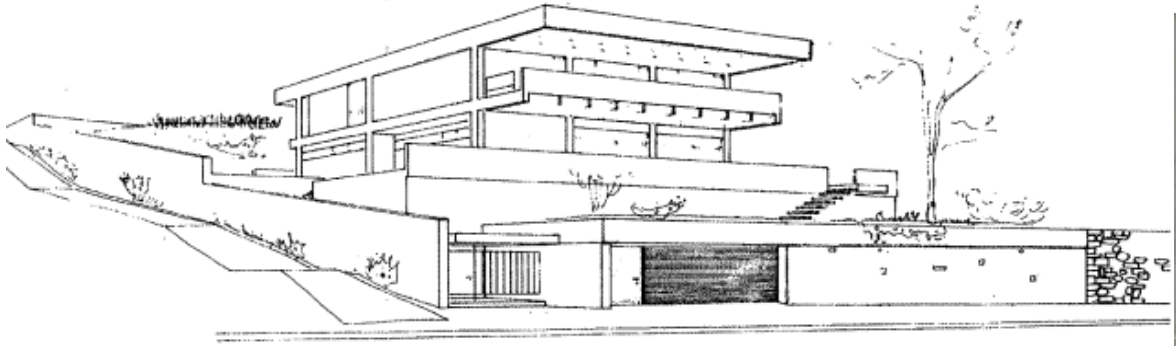
Theodore Bernardi:CSH#3 LA 1949-2013

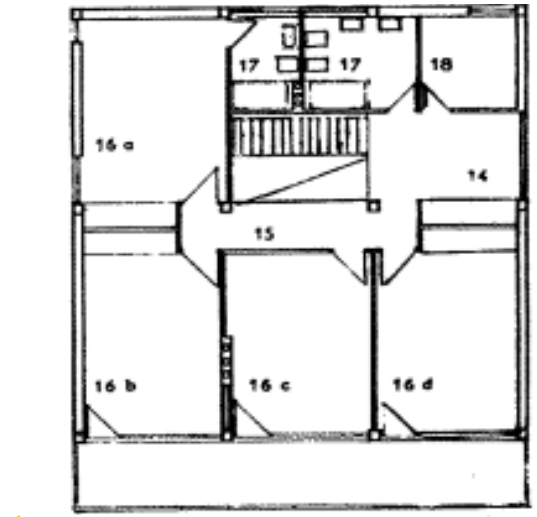

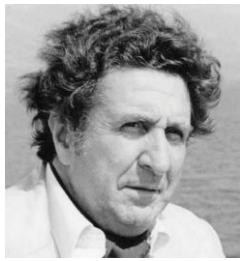
B.Bernardi:skica za vikendicu, 1952

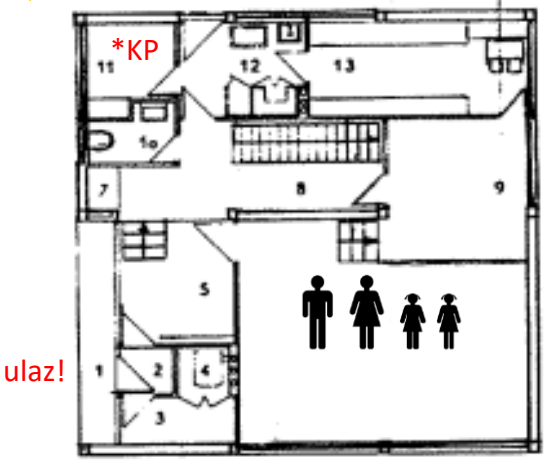
B.Bernardi:Hotel MARKO POLO, KORČULA 1967-70
(razbijanje krova, lučni otvori, prozori s griljama)

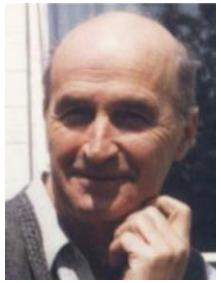

Bernardo Bernardi

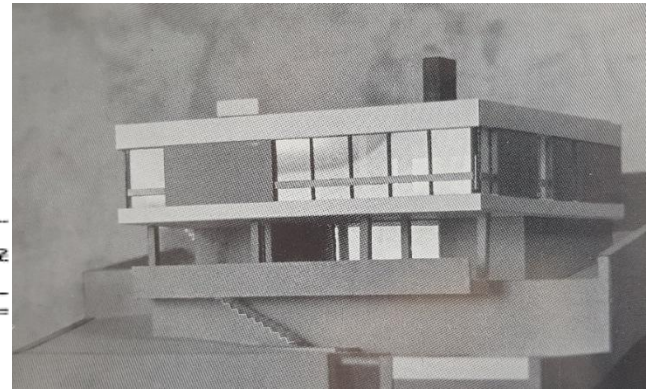

ulaz!

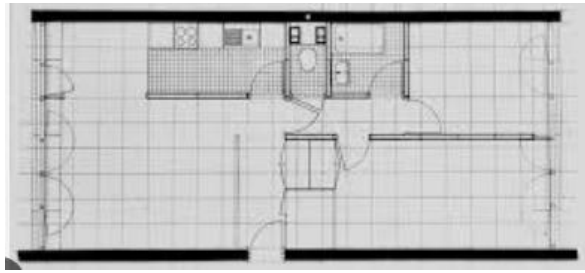

Ivo Kordiš

BERNARDO BERNARDI:OK RODICA, (neizvedeni projekt)

B.BERNARDI:OK RODICA-maketa

B.BERNARDI:stan bliske budućnosti, 1960(60 m2)

ANAMARIJA JELINČIĆ SEMENČIĆ, 4OK , 1969.

Neki od nedostataka bi se mogli navesti (!-1) puno vrata u ulaznom prostoru , nije bilo mjesta za ormar, pa su vrata prema DB zatvorena, (!-2) kupaonica udaljena od spavaonica, (!-3) WC bez pranja ruku /tada uobičajeno? (!-4) uski nekorišteni ganjak ,samo za upitnu komunikaciju, (!-5) nekorišteno potkrovlje, (!-6) kuće su 'bez parcele' smještene na školskom travnjaku, njima pripada 3 m parcele unaokolo kuće, ne smiju ga obilježiti, na kojem ne smiju i ,nešto zasaditi, već ga samo tretirati kao travnjak, (!-7) vanjski ulaz nije zaštićen /stanari su naknadno izveli NADSTREŠNICU, ali su je morali ukloniti!

Rješenje interijera nije zabilježeno fotografijom pa samo možemo nagađati kako je to bilo, moglo ili trebalo biti. U vrijeme projektiranja ove kuće Bernardi je bio član Exat-51 (1951-56) s programskim načelima „sinteza arhitekture, kiparstva i slikarstva".Je li se uz vanjski, ambijentalni izgled ove kuće mogla napraviti likovna sinteza sa Bernardijevim industrijski proizvedenim namještajem sa skandinavskim , pa i bjelosvjetskim biljegom? Mogla je , iako bi 'prosječan gledatelj' prije očekivao malo rustikalniji, tradicijski ugođaj, zagorsku opremu, kao što bi na zidovima očekivao neka hlebinska stakla podravske snježne zime, prije nego li modernost i avangardu, grafiku Picelja, Srneca , Kristla, Richtera. Jer što je zapravo značila 'egzatovska' likovna sinteza? Iz Kumrovca je mogla (trebala) otići poruka da je sa kućama novog oblika ' došlo novo doba'.Ovdje je bila izuzetna prigoda 'progresivnog oblika' jer su korisnici bili učitelji-prosvjetitelji, ljudi znanja i budućnosti. Neiskorištena je šansa da kuće budu ogledni primjeri 'jednog novog građenja'.

Kao komparacija i moderna alternativa Kumrovečkim Kućama, sa sličnim programom i mjerom, mogla bi biti OK Kordiš, za bračni par arhitekata i kćerku. Projektant Ivo Kordiš profesor na Tehničkoj školi, s Gordanom Kneževićem napisao je knjigu 'Stambene i javne zgrade' , zajedno su projektirali Srednješkolski Građevinski Centar.

Kuća uvučena od ulice Pantovčak na blagoj istočnoj padini, postavljena je okomito na slojnice, pa je s istoka podzidana, i taj prostor , v=220 cm, korišten za spremište, kasnije adaptiran u 'mini-garsonjeru'. Pod terasom je također naknadno napravljena garaža.

Iako su u kući živjele najviše tri osobe, tri spavaće sobe/sobice pružaju mogućnosti veće i raznovrsnije obitelji . Zidovi bijela žbuka , otvori 'objedinjeni' , ravni krov, monta, ljepenka, (saniran prije 15 godina), a u potresu 2020. bočni zidovi , nisu nosivi, su malo oštećeni.

Ispod nešto istaknute krovne ploče kontinuirana je pruga plave boje- moderan izgled. Oblikovno, kuća je 'a-kontekstualna', ili u 'kontekstu' Los Angeles CSH programa. Je li kao takva mogla biti izazovom tzv. zagorskoj kući? Mogla je!

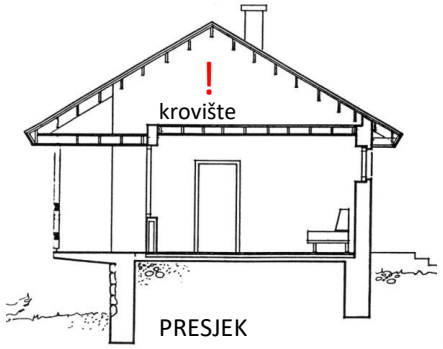
Kuća CSH#3 iako je bila dio američkog i svjetski slavnog programa , jedna od 25 izgrađenih kuća, nije bila pod zaštitom, srušena je 2013. i na njenom mjestu napravljena deseterostruko veća zgrada. (Priča , kao da je odnekud poznata). Učiteljske kuće u Kumrovcu su 1995. privatizirane. U gornjoj je bila obitelj Tomas, supružnici ,tajnik škole i nastavnica matematike, dvije kćeri, u vrijeme školovanja otišle u Zagreb, kasnije su roditelji kuću prodali i oni otišli za Zagreb, novi vlasnik nije nikada uselio, stajala je prazna,kasnije ju je založio za kredit koji nije mogao banci vraćati i sada kuća 'ide na bubanj'. U donjoj kući je bila samohrana majka nastavnica razredne nastave, s tri kćerke, najstarija je vrlo brzo otišla, kasnije i druga, majka preminula,a danas u kući živi samo najmlađa kćerka Lidija Florijan, odgajateljica u dječjem vrtiću. U OK Kordiš danas živi samo suprug umrle Vide Kordiš.

LJUDI ODLAZE PO ZAKONIMA PRIRODE, KUĆE I NADSTREŠNICE PO 'ZAKONIMA STRUKE'.

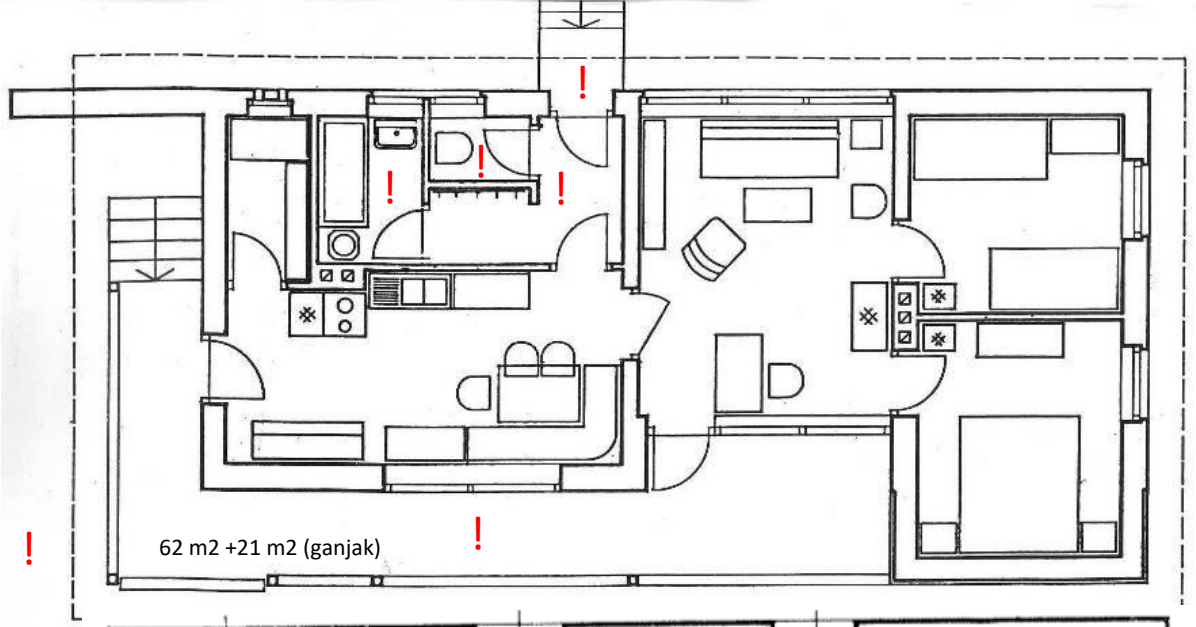
dvije učiteljske zgrade i dvije OK

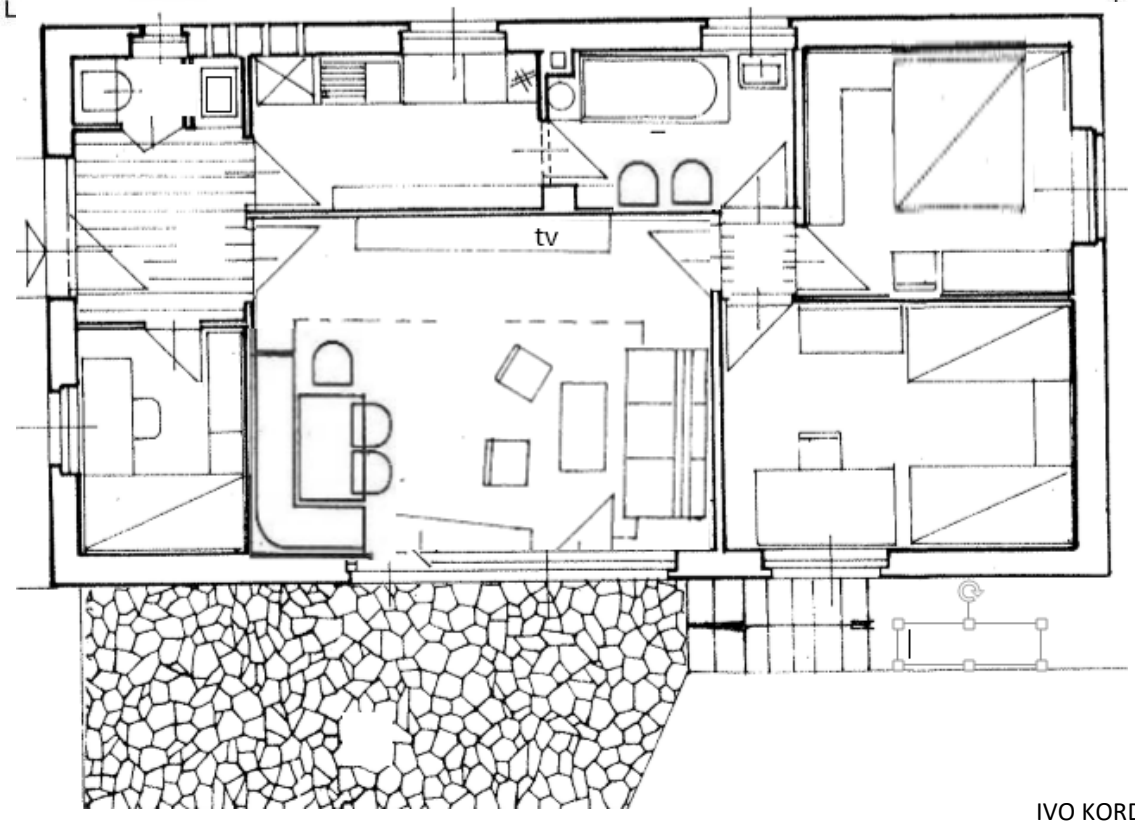

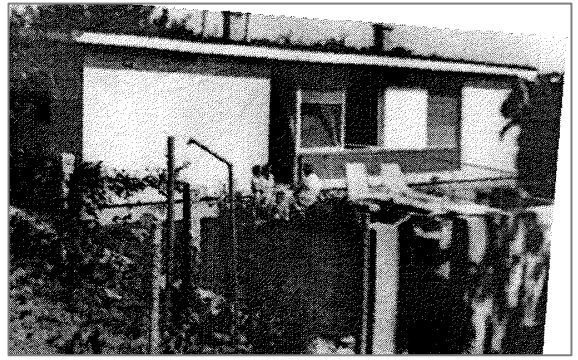

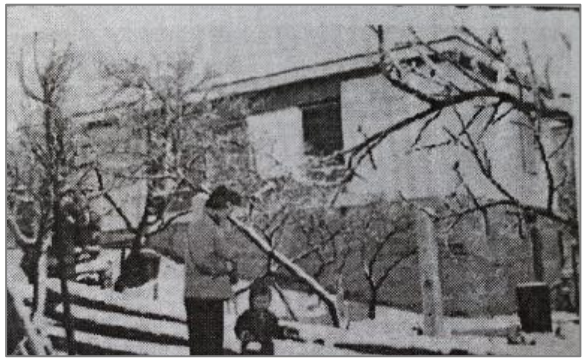
situacija

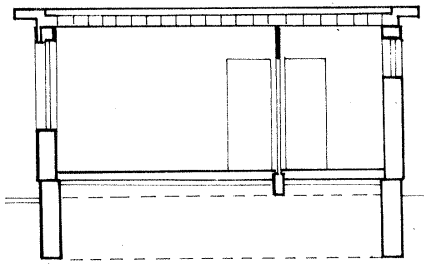

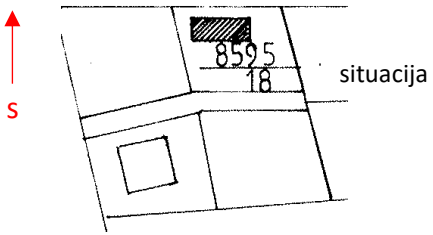

BERNARDO BERNARDI: OK /2/, KUMROVEC, 1955

IVO KORDIŠ : VLASTITA OK,PANTOVČAK 158, 1959-61

10

ZAGREB –VILE NA SJEVERU ZA POLITIČKU I OBRTNIČKU ELITU

IVO BARTOLIĆ: VILA ZA GENERALA, SLAVUJEVAC 20, 1958
BARTOLIĆ: VILA ZA MINISTRA, TUŠKANAC 42 ,1958 (‘Arhitektu’raxxx)
IVO BARTOLIĆ: VILA ZA DIREKTORA, SLAVUJEVA 16, 1958
IVO BARTOLIĆ : VILA ZA OBRTNIKA , PANTOVČAK 156, 1962

Prije sto godina južno od pruge nije bilo ni jedne 'Milostive', a niti s druge strane,jedne 'građanske obitelji' bez 'bedinerice'. Nakon 1945, puno novog građenja i promjena, ali ipak zagrebački sjever je u mnogome ostajao 'sjever'. Tamo su i ove 4 vile. Ivo Bartolić Iblerov đak, Planićev suradnik i prijatelj, za NDH radi u Zagrebu, poslije rata osniva biro, bogati opus, dosta stručnih putovanja po svijetu, nagrađivan i respektiran. S Tučkorićem i Žerjavićem istražuje i daje cijeli niz rješenja minimalnih stanova.Tada je prosječni YU stan imao 40 m2 i 4,7 osobe, oko 8,7m2 po osobi.

Od Izvršnog Vijeća (republičke vlade), Bartolić je dobio narudžbu da pronađe lokacije, sastavi program i napravi projekte za nekoliko vila na zagrebačkom sjeveru. Ponudio je šest rješenja , od kojih su odabrana tri za realizaciju. 'Građeno je po želji Vjećeslava Holjevca za eventualne konzule, priželjkujući više međunarodne pozornosti i nadajući se samostalnijoj Hrvatskoj . Nakon odmrzavanja odnosa sa SSSRom to više nije bilo realno, pa su se vile podjelile jedna politici, druga privredi i treća JNA, kazao mi je arhitekt. Sam je samostalno slagao program.Pred drugi svjetski rat projektirao je vlastitu kuću u Mikulićima i uglavnom prema njoj je napravio program za ove vile. (Kuću u Mikulićima nisam uspio vidjeti). Koja je bila uloga Kolacija , glavnog zagrebačkog urbanista? 'Nikakva! Kazao je. Nije bio uključen, sve sam rješavao s onima gore'(Pretpostavljam s Krajačićem?)

Bartolićev opći stav da je 'kosi krov prikladniji za kuće u šumi' mogao bi se proširiti da mu je kosi krov bio prikladniji i za kuće u 'provinciji', u Sisku 'direktorsko naselje'(1954) , u Zadru "naselje za oficire JNA" (1956). Kada u Zagrebu projektira obiteljske kuće one dobivaju atribute vile, nestaje i 'kosi krov' i sve ono što ide s njim u paketu. Pojavljuju se nove misli , reference i raspoloženja, Le Corbusier , AA i drugi magazini, iskustvo Iblerove škole. Tih godina 'nosio se je kamen, takva je bila kompozicija' , kazao mi je Bartolić . Na donjoj etaži, kao postamentu ili ogradi, ugrađivan je vrapčanski vapnenac, odnosno jakuševački sediment.

Vile je raskošno dimenzionirao, kao da se je 'opuštao' od 'minimalizma društvenih stanova‘ kojima se je također bavio. Gospodarske prostorije bile su cijela donja etaža. Izvedene su i sobe za kućne pomoćnice (djevojke,sluškinje, bedinerice). Između kuhinje i blagovaonice , uvijek 'office', tampon prostor blokiranja kuhinjskih mirisa, a i kao separacija posluge od obitelji i gostiju, mada je to sa 'socijalističkom poslugom' bilo ublaženo.

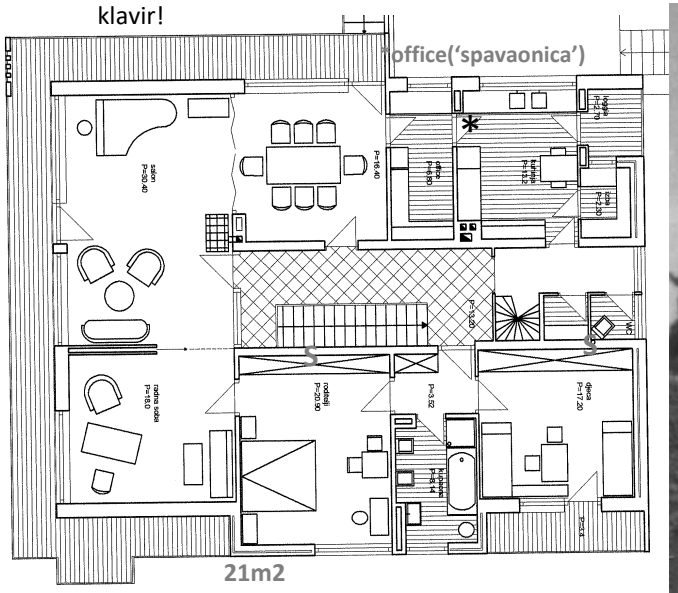
Tri Vile za Konzule, poslije dodjeljene socijalističkoj Eliti, razlikuju se prostornom organizacijom i oblikovanjem, i teško se može 'pročitati' da su nastale za sličnu funkciju, na nedalekim lokacijama, u isto vrijeme izvedene,1958. i od istog autora.

SLAVUJEVAC 20 -Od sve tri Bartolićeve vile, ova ima najizraženiju oblikovnu gestu i vanjsku ekspresiju, lebdeći ugođaj. Osnovni volumen je obavijen terasom s rahlom ogradom poput brodske palube koja se spušta u vrt. Detalj od dvadesetčetiri (4x6) 'korbizijanske'rupe (Vaucresson) na vertikali ugla doprinose prozračnosti i lakoći ovojnice. Bartolić je otklonio utjecaj Vitića (Vila za Admirala) što sam u razgovoru primjetio. U susjedstvu je Vila Botteri, pa se mogu usporediti ova dva moderniteta M1 '30tih i M2 '50tih.

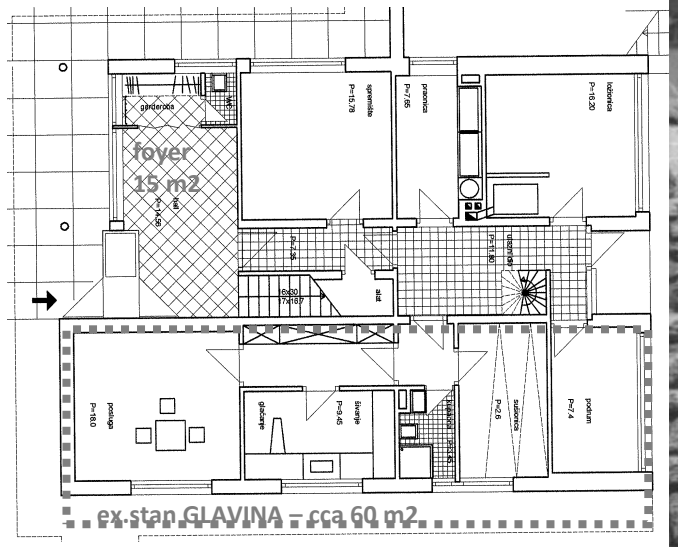
Veliki ulazni foaje u prizemlju i raskošna stambena jedinica na katu, ali sa samo dvije spavaće sobe. U prizemlju 'trakt za kućepazitelja' je preuređen u mali stan 60m2 za izvođača, 'Tempovog' šefa gradilišta (Ivan Glavina 1931-1990) i njegovu tročlanu obitelj . Prvi korisnik vile bio je General Lompar(supruga i četvero djece- ne znam kako su se smjestili u dvije spavaonice), pa General Joksimović (supruga i dva sina) i od 1963. obitelj Komarica , supružnici, sinovi Ratimir(1945) i Goran(1950). Zvonimir Komarica (1920-2004) bogati životopis- logor Kerestinec, diplomat u Indiji, političar, potpisnik Deklaracije, hrvatski proljećar s dvije godine zatvora, publicist, supruga Ana prevoditeljica .Sinovi su dijelili sobu pet godina, onda je Goran odselio u USA*, neko vrijeme je rođaka studentica kod njih, smještena u 'office', kućna pomoćnica Cilika iz Međumurja je imala sobicu u prizemlju. Ratimir je zimi bio zadužen za loženje ugljenom kotla centralnog grijanja.Nacrtanog klavira u boravku nije bilo.(Izgleda da su klavirima bili više ‘opsjednuti’ arhitekti, nego što su bile potrebe stanara).

Braća su se 1984. dogovorila, Goran je dobio njihov dio vile, a otkupom 2011. od nasljednice Glavine, postao je vlasnikom cijele vile. (*I susjeda, kćerka dr.Botterija, pijanistica, je odselila u USA.)

klavir!

KAT- 160m2 +terase

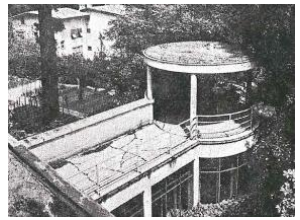

PRIZEMLJE- 160 m2

IVO BARTOLIĆ: 'VILA ZA GENERALA/ POLITIČARA , SLAVUJEVAC 20,1958.

parcela = 1300 m2

COTA.Botteri, 1932.

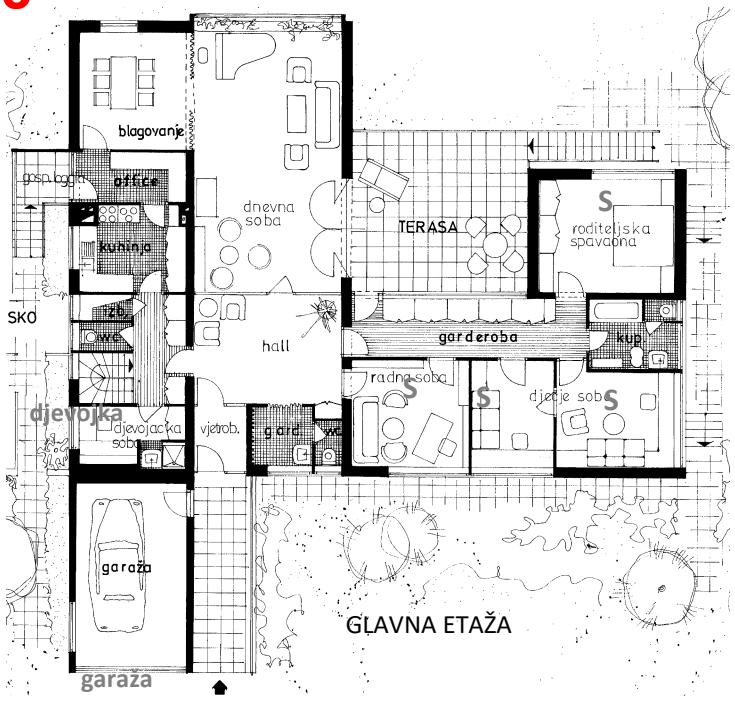
ulični ulaz s garažom

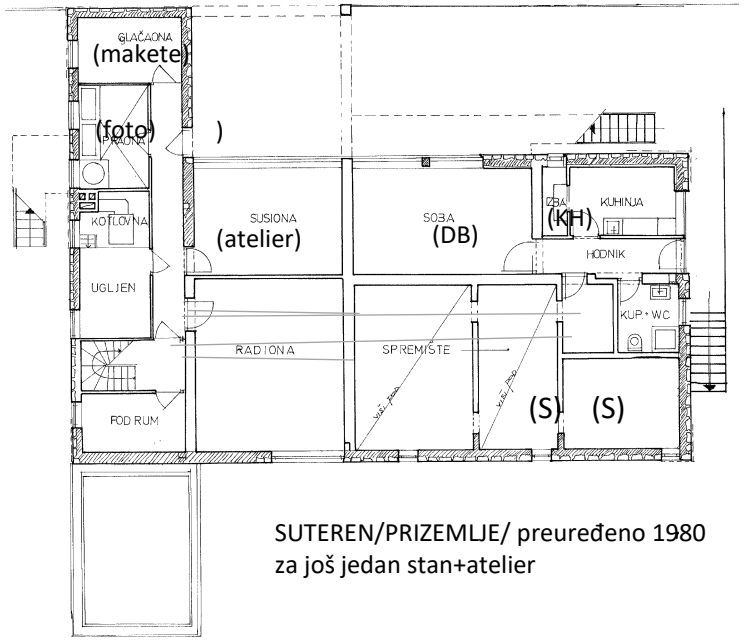

kameni postament-zid vrta

(uglovnica)

SUTEREN/PRIZEMLJE/ preuređeno 1980
za još jedan stan+atelier

IVO BARTOLIĆ : VILA ZA MINISTRA, TUŠKANAC 42, 1958 (+Ivo Bartolić :preuređenje 1980)

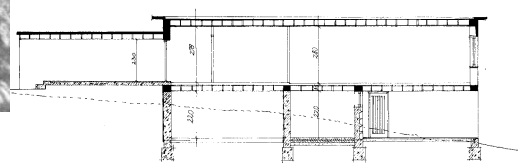

V.Krstulović

I.Bartolić

visine =280 cm/suteren 220 cm

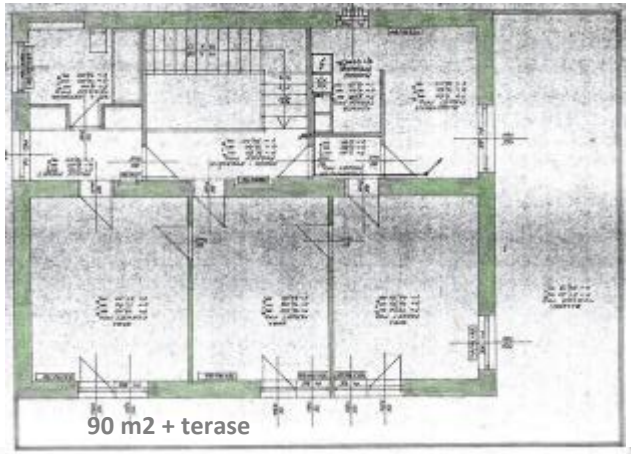
TUŠKANAC 42- Bartolić je ovu vilu na parcei 1530 m2 smatrao najuspjelijom i za nju se najviše emotivno vezao. Moguće i zbog toga je rezolutno i bez oklijevanja odbio ministrovu molbu da se na krovu ,ili negdje drugo, nadogradi atelje za sina slikara.Bilo je četvero djece. Vilu je prvi uselio Vicko Krstulović dalmatinski revolucionar, u ratu sa ženom i djecom preko Neretve i Sutjeske, 1954-59 ministar u vladi Hrvatske. Dok su jeli pršut, sir i olive, arhitekt je ministru objasnio da atelier ne dolazi u obzir, jer 'kompozicija kuće to ne dozvoljava'. Pretpostavljam da su ovi argumenti ministru bili teško razumljivi, ali ih je mirno prihvatio. Ni molbu 'drugarice supruge' da u degažmanu bude hladni pod, terazzo, linoleum ili pločice radi lakšeg održavanja, nije prihvatio-postavljen je parket pod kao i u sobama.
Komforno riješenje imalo je i djevojačku sobu i office između kuhinje i blagovaonice, ali jako malu garažu 4,5x2,6m. Na primjedbu Krstulovićevog sina, Bartolić je uzvratio- 'za mog Fićeka je dosta velika'. Volumen obavija natkritu terasu, a stubama , poput brodskih, povezana s vrtom. S ulične strane niski prizemni objekt , na vrtnoj strani zbog pada terena, katni. Vila je onda objavljena, jedina od ove tri, u našem časopisu 'Arhitektura'.

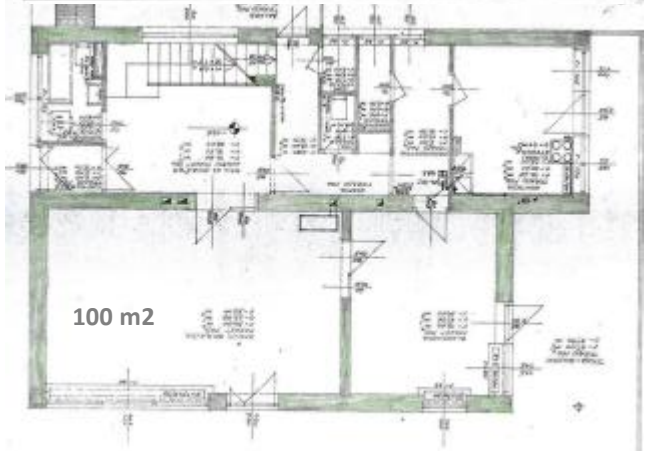
Krstulović je ostao kratko,pa za stalno otišao u Beograd. Vilu su potom koristili Juraj Đuka Hrženjak (1917-2020/revolucionar, političar, publicist, supruga, dvije kćeri), i Marijan Cvetković (1920-90/revolucionar, političar, presjednik SRH 1982, kćerka Ksenija, arhitektica). Bartolić je 1980.napravio projekt preuređenja,dolje još jedan stan s 4 sobe,a gospodarstvo je pretvorio u atelier 'na nagovor Borisa Bakrača', za koga ,ne znam.Danas je vlasnik i korisnik vile ugostitelj, poduzetnik Zlatko Maletić s obitelji, preuređenje je napravio Hrvoje Lovošević ,atelier je postao trim-kabinet, vanjsko oblikovanje bez većih izmjena.
SLAVUJEVAC 16- Vila je dodijeljena direktorima (Kamensko?, Željezara Sisak?) Arhitekt ju je smatrao najmanje uspjelom. Odnos prema ulici je previše defanzivan, samo ulazna vrata , prozor kupaonice i degažmana, dok su na vrtnoj zaštićenoj strani velike terase.

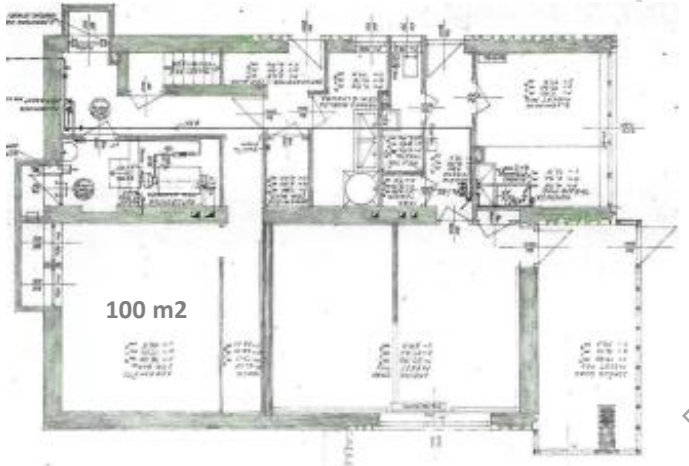
Donja etaža je boravak, blagovanje, kuhinja, na gornjoj spavaće sobe i kupaonica. Podrumsko suterenska etaža je u punoj tlocrtnoj veličini namijenjena gospodarsko servisnim sadržajima.No, sve je to brzo preuređeno u tri stana po etažama , gornja dva uz zajednički dvoetažni hal, malo neprikladno, a u suterenu manji ('čudan') stan. Pred koju godinu, sve je srušeno, i na tom mjestu izgrađena nova urbana vila.

PANTOVČAK 156- Ante Ivekić, obrtnik, došao je iz Bosne, otkupio jednu zanatsku radionicu, dobro poslovao, angažirao Bartolića i izgradio modernu kuću na Pantovčaku. Veliki stan na katu (s djevojačkom sobicom, office nije izveden). U prizemlju stan za baku, kasnije proširen i uređen za jednu kćerku, garaža izmještena i sa sjeverne strane stan za drugu kćerku,a ulaz u oba je bio iz istog hala. Na ravnom krovu naknadno kosi krov s prostranim potkrovljem i vanjskim stubama. Pogledi na zelenilo, na grad, na vrt s bazenom, i pogled na jedno uspješno 'socijalističko privatno poduzetništvo'.Titov govor u Splitu bio je 7.V,1962, nacrti APB'Bartolić' za 'Obiteljsku Stamb.Zgr.' imaju datum 15.V.1962, a lokacija je 900m od Titove vile'Zagorje‘.

Posjet Bartoliću, u zgradi Palmotićeva 27 (arhitekti Honisberg&Deutsch,1910), u liftu otklopno sjedalo za ostarjelog gospodina arhitekta, arhitektonski penthouse s terasom po projektu Planića,puno svjetla, sunca i pogleda na donjogradske krovove, na sjever,Sljeme. Uz zanimljive priče, nacrte i fotografije vila, razgovor je trajao više od dva sata. Poslije, bilo je još telefoniranja, ugodnih razgovora, nikada škrt s vremenom, osim samo jednom kada mi je kazao 'sada mi je serija, nazovite za 40 minuta' (izgleda' tko dugo gleda serije, dugo živi'), pozvao me je i na proslavu 100.rođendana, lijepu feštu u prostorijama Društva Arhitekata. U životu imao je 4 ljubavi, a supruga je bila Grand Prix .'Četiri žene u Vašem životu? Ne, rekao sam četiri ljubavi! ' Propustio sam upitati koji projekti su bili njegove ljubavi. Imao je izvrsnu memoriju, bio vedar i duhovit: 'Što fina zagrebačka Milostiva, nikada ne smije? Ne smije se hvaliti da ima dobru djecu i vjernog muža.'

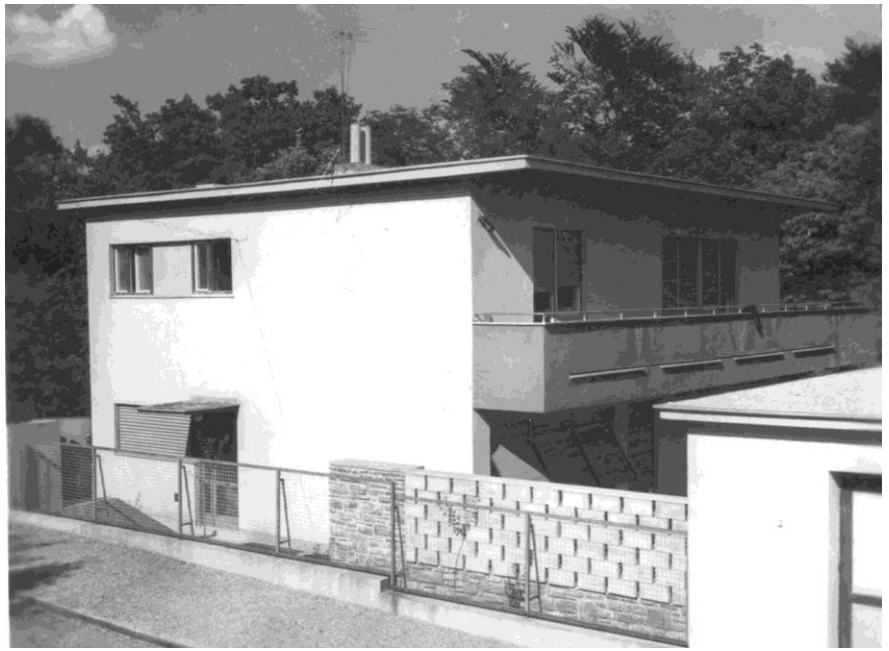

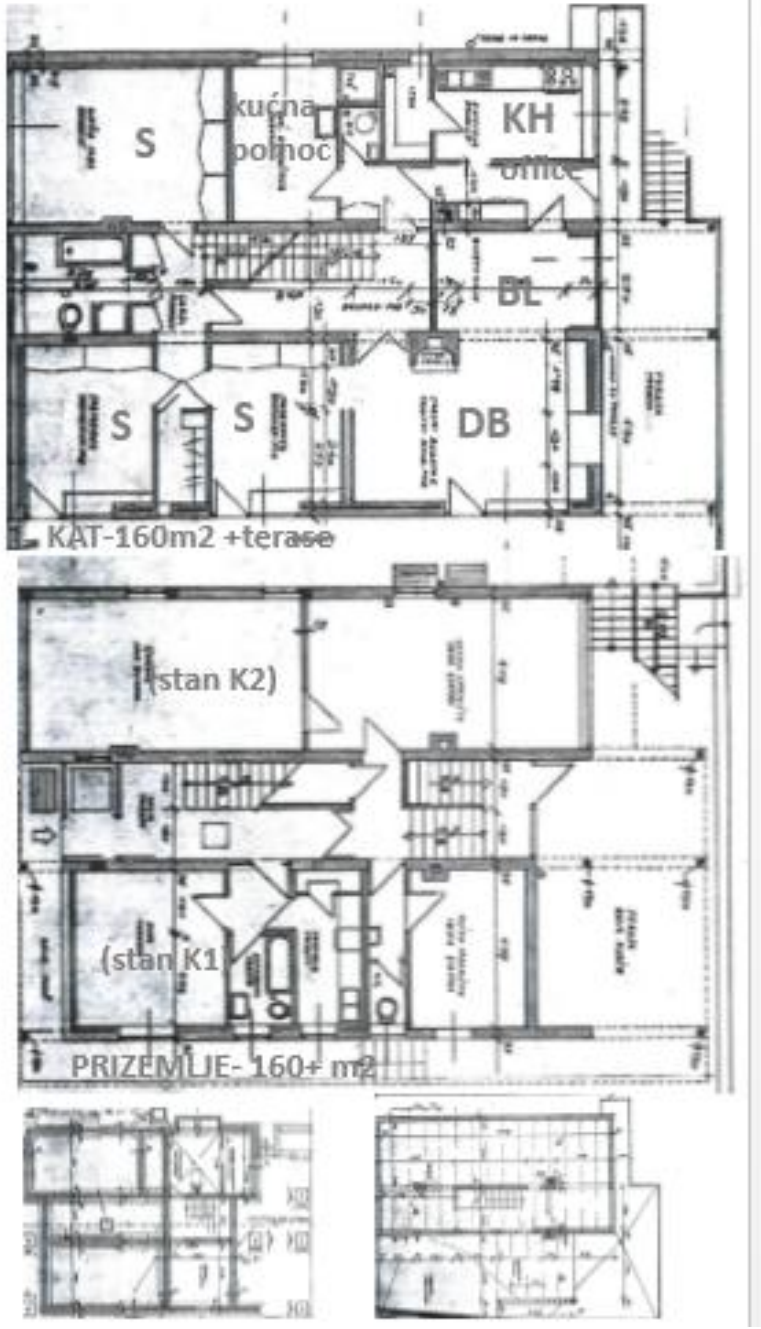

IVO BARTOLIĆ:VILA ZA OBRTNIKA, PANTOVČAK 156, 1962

IVO BARTOLIĆ: VILA ZA DIREKTORA, SLAVUJEVAC 16, 1958

ZAGREB - SJENA KOSOG KROVA NA MODERNOM KUBUSU

11

OLGA VUJOVIĆ: OK VUKIĆ ZA UJAKA , STUBE LJUBINKOVAC 4, 1957-59
OLGA VUJOVIĆ: OK ‘ MANCE’ HORVATOVAC 23 ,1963-72

U vrijeme mog studiranja (1965-70) Građevne konstrukcije I,II,III,IV (V) bile su jedan od najvažnijih predmeta prve dvije godine, profesor Zvonimir Vrkljan ,imao je bogati arhitektonski opus. U jednom semestru, baš u onom kada smo crtali krovne visulje, stolice, tesarske vezove na vježbama sam bio u grupi Olge Vujović (dipl.1951, asist. 1957, dr.1987, izvan. prof.1988). Profesor je u nekim elementima građevinu pomalo 'konzervativno' tretirao. U skriptama Građevne Konstrukcije (I-1956, II-1962) bili su elaborirani kosi, ali ne i ravni krovovi, a oni su jedan od najvažnijih elemenata moderne arhitekture. Na višim godinama studija, 'pojavili' su se i ravni krovovi ,više oblikovno, manje građevinski elaborirani, a Vrkljanovi asistenti su ih svi u praksi dosta crtali. Olga Vujović bila je suradnica na modernim, 'ravnokrovovskim projektima', Nikšiću i Kučanu -Radničko Sveučilište (1957-61), Dragomanoviću - NaMa Trnsko (1961), Marinović-Uzelcu - Veslački Dom (1971-72). Na određeni način, pratila je i događanja EXAT-51, a jaka inspiracija, kao i kod mnogih drugih tada, bio joj je Le CORBUSIER. Iz tog vremena su i dva projekta modernih obiteljskih kuća Olge Vujović. Iz studentskog vremena 'Vujovićku' sam zapamtio i po broju 8. Čini mi se da sam od nje naučio pisati /'crtati' osmicu sa dvije male elipse.

U godinama kada ju je bolest udaljila od fakulteta, posjetio sam je u Grškovićevoj 4 gdje je stanovala sa suprugom Antom Marinović-Uzelcom. Povod su bile njene obiteljske kuće, dala mi je podatake, nacrte i fotografije. Razgovor ugodni , jutarnji, uz kavu i napolitanke, o arhitekturi, putovanjima, arhitektima. ' Strižić je bio jako dobar, ali nije bio animator, Albini je propagirao LeCorbusiera, Turina je 60tih napisao par dobrih članaka. Godinu dana 1956/57 je provela kod Drage Iblera u Majstorskoj Radionici, ali od njega se nije moglo puno naučiti', pričala mi je. Ibler nije nikada pogledao njene projekte. Marcel Breuer je bio jako poznat'.Pohvalio sam se s dva mjeseca u njegovu birou. Spomenuo sam i Taliesin West, gospođu Wright, također Crnogorku . OLGA/Olgivannia je porijeklom sa Cetinja, majka Vujovičke, također. Kao i suprug Ante Marinović-Uzelac, tečno je govorila francuski, puno je 'listala Le Corbusiera', šest mjeseci 1964/65, je bila na specijalizaciji u Parizu, u Poissyu je posjetila i fotografirala zapuštenu i ruiniranu Vilu Savoye-poklonila mi je fotografiju

OK VUKIĆ, bila je kuća za bračni par, za dvoje, za ujaka, i njegovu drugu ženu. Navraćao je i sin iz prvog braka Zoran (1949) koji je tu nedaleko živio s majkom. Vido Vukić lječnik, kirurg bio je prvi asistent poznatog zagrebačkog kirurga Julija Budisavljevića .

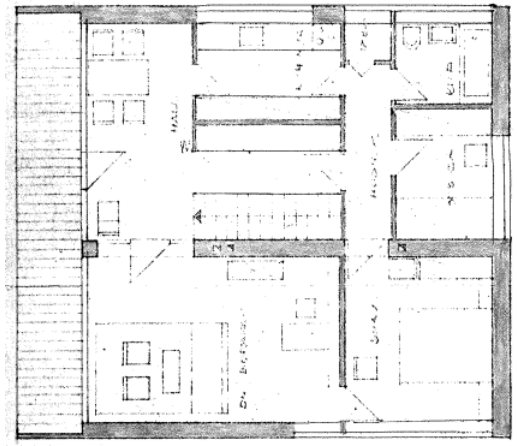
Na parceli od 750 m2, Olga je dobila potpunu slobodu projektiranja, 'napravi kako misliš da treba', rekao joj je ujak. Diša Radić, EXAT-ovac bio je uključen u projekt, najviše se je bavio kontrolom proporcija, nešto je navodno obogatio sa 'zlatnim rezom', zaboravila je što , je li na tlocrtima ili moguće nešto na pročeljima?

Glavna etaža je na visokom prizemlju, veliki dnevni boravak, komforna spavaća soba s kupaonicom, stambena kuhinja , nema posebne blagovaonice , u ulaznom halu je mali sjedeći aranžman , tada se je to tretiralo za kraće posjete, poštar? inkasator? susjedi? a da se ne ulazi u dnevni boravak.

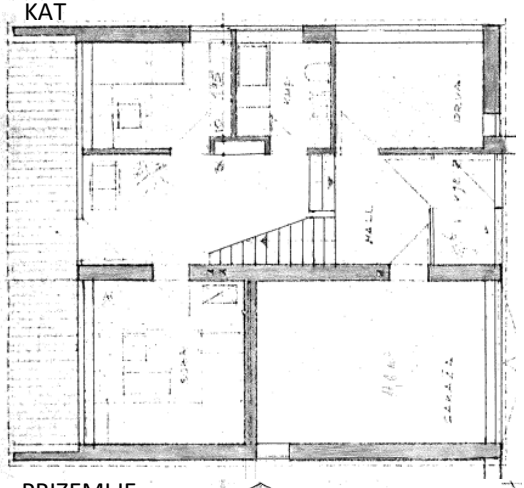
U poluukopanom podrumu bile su pomoćne prostorije, praonica, drvarnica, kasnije adaptirane u sobe za ugodno korištenje i mogućnost stanovanja veće familije.

Na prvim fotografijama vrijeme je obilježeno i drvenim elektrostupom sa rasvjetom. (Isti takav stup je bio pred mojom kliškom kućom na koji se je električar Kajo ,s metalnim nazubljenim penjalicama podvezanim pod cipele, s lakoćom penjao mijenjati pregorjelu žarulju, djeci izazovno gledati).

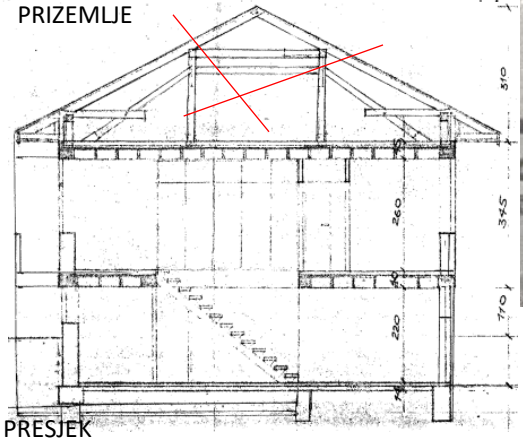
Čistoća kubusa je postignuta unutrašnjim žlijebom, jednom se je zamrznuo i došlo je do procjeđivanja u kuću. Inspiracija 'rasijecanja krova' je najvjerojatnije došla od Corbusiera. Lomljenje krova se javlja na kući za radnike, kasnije za smještaj hodočasnika, i na kući 'čuvara brda' u Ronchampu, u beton-brut izvedbi. Kod Corbusiera, kao i kod Arne Jacobsena (Søholm Row) u isto vrijeme, taj lom služi za otvaranja i dovođenje svjetla u sredinu objekta. Lom na kući Vukić je samo oblikovni motiv, koji će puno godina kasnije poslužiti za zgodan smještaj vanjskih klima jedinica. 'Kuća Vukić' je bila na izložbi žena arhitektica u Parizu 1981.

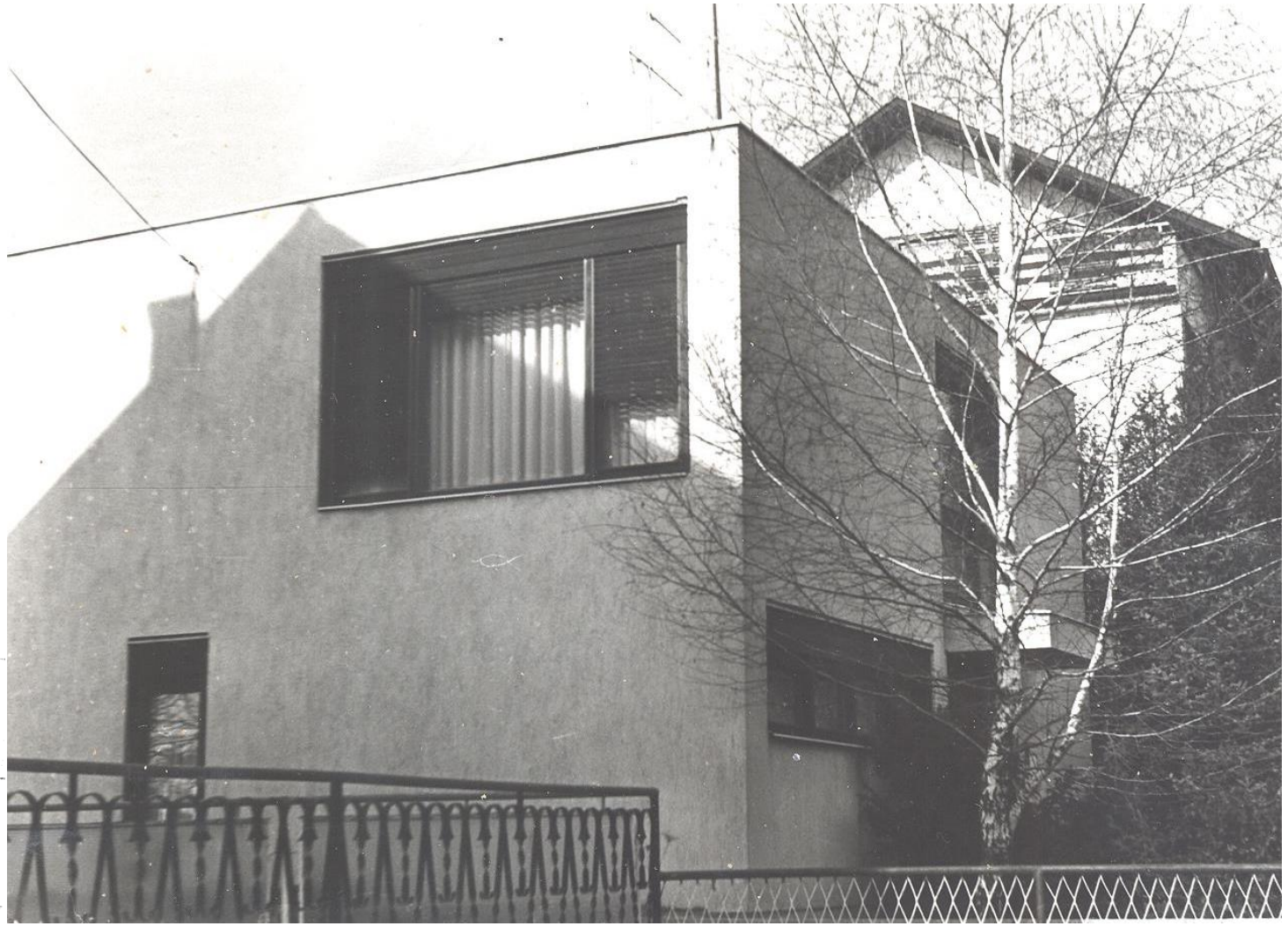
KAT

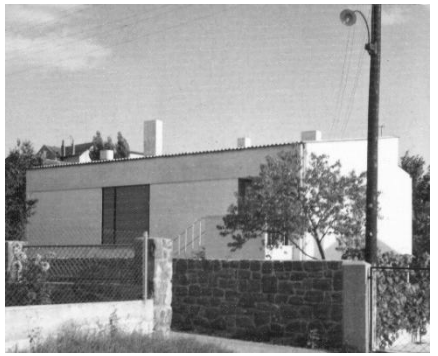
PRIZEMLJE

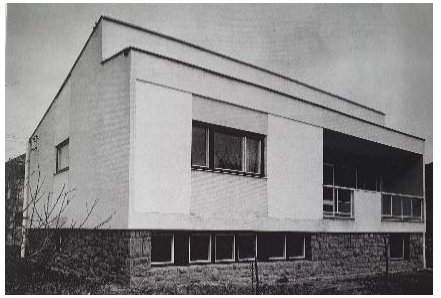
PRESJEK

OLGA VUJOVIĆ OK ‘Dr MANCE’, HORVATOVAC 23, 1963-72

drveni električni stup s rasvjetom

‘rasjecanje’ krova- motiv oblikovanja

kamena baza -suteren

OLGA VUJOVIĆ OK ‘Dr VUKIĆ, 1957-59

Valoviti salonit je kasnije zamijenjen šindrom (tegola canadese), prije dvije godine limom. Kuća je termički izolirana, propala drvena prozorska stolarija je zamjenjena aluminijskom u istom crno-bijelom tonu. (Corbusier je sličnu zamjenu napravio na Immeuble Molitor). Kuću je 2000te naslijedio sin Zoran, FERovac, sveučilišni profesor, sada je opet kuća za dvoje, osim privremeno, uz njih supružnike ovdje je i peteročlana kćerkina obitelj.

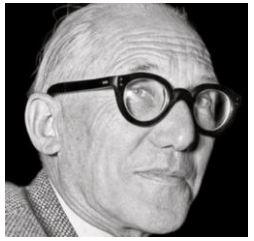
OK MANCE je dvoetažna kuća za doktora Ivu Mancea, suprugu i dvije kćeri, na parceli od 785 m2. Projekt se dugo radio, prvo 'vrkljanovski' predprojekt sa šatorastim kosim krovom, da bi na kraju prevagnuo utjecaj Le Corbusiera, čisti kubus sa mega-otvorima i ravnim krovom koji nikada nije procijedio (do tada , našeg razgovora, 1994). Pogled s ulice upućuje na 'korbizijanske kubuse' projekta Maison Artiste, 1924. i prisme-pour arhitekturi . S vrtne, zapadne strane , gdje su najljepši pogledi, pročelje s terasama je dosta rastvoreno (za komparirati je Bregovac:Vila Robić,1963). Prva ideja stana na katu, dolje s pomoćnim prostorijama i garažom, se korigirala. Garaža je izmještena pokraj, a prostorije ,osim drvarnice, su pretvorene u stambene prostore. U tlocrtu kata uočava se , meni tako draga kružna veza, 'promenadni put kroz kuću. U dimenzioniranju otvora, oblikovni motiv dominira nad funkcionalnim. Kod spavaonica, gdje bi po 'normativu' otvor trebao biti 1/5 ili manje, od površine poda, ovdje nije ispoštovan-i soba,i sobica imaju preveliki prozor, ali stvaraju ugodnu likovnost kubusa. Kuća je , vremenima usprkos, uz male nepotrebne 'tonske dodatke', sačuvala kubus. Neko je vrijeme bila rezidencija britanskog konzula, danas je tu 'Hrvatsko-Turska Udruga Prijateljstva'

Arhitektica je odbacila početni 'vrkljanovski krov' sa visuljama i tesarskim vezovima i 'otišla Corbusieru' . Na fotografiji kuće-kubusa je zgodno uhvaćena sjena susjedne kuće kosog krova, što se može doživjeti doslovno, neposredno, ali i metaforički, kao ‘postmoderna sjena Vanne Venturi na modernu Savoye' , koja se je tada pojavila.

Olga Vujović je pohodila Villu Savoye , u vremenima kada je ova jedva izbjegla rušenje i uklanjanje. Apelima i SOS akcijom svjetske arhitektonske i kulturne javnosti (E.Weissmann je bio uključen) , ministar Malraux je donio odluku očuvanja ovog 'oltara moderne arhitekture'. Vila je paralelno doživljavala velike kritike (papirnata , nefunkcionalna, apstraktna ili '5 upitnika nove arhitekture'), ali i respekte. Vaništa nam je, još studentima u jednom predavanju kazao- Partenon XX Stoljeća. Danas je neprikosnoveno ikonična građevina. Vilu je Olga kasnije još jednom pohodila, a to danas čine i svi arhitekti 'koji malo drže do sebe' tj. do moderne arhitekture. (Posjetio sam je IX,2000.)
P.S. Fotografija Vile Savoye koju je napravio Ivan Čižmek kada je boravio u Parizu 1965-68 i radio kod Alex Josica , poslao je Richardu Neutri s komentarom kako radovi na obnovi slabo napreduju, Neutra je pisao Gradonačelniku Poissya, ovaj se obratio Josicu s primjedbom na ponašanje njegovog suradnika, da bi mu Josic uzvratio-sve što je suradnik napisao je točno.
Od naših arhitekata u Parizu, kod Le Corbusiera su radili Ernest Weissman, Zvonimir Kavurić, Juraj Neidhardt i Vlado Antolić. Turina je navodno, imao prepisku s LeC.
/U vrijeme, iza Drugog svjetskog rata, još su dvije kultne modernističke vile bile korigirane, funkcionalno (Mies:Tugendhat) i oblikovno (Gropius:Director Hous Bauhaus, Le Corbusier:Vila Vaucresson, Le Corbusier:Maison Ozenfant), a kultna FLW:Robie House je izbjegla planirano rušenje.

OLGA /Olgivanna Lazović (Miljanov)

Le CORBUSIER

OLGA Vujović (r.Vukić)

SAVOYE (1928-1931) foto: OLGA VUJOVIĆ, 1964/65 (PROBLEMI MODERNE ARHITEKTURE IZA 2.S.R)

Mies: Vila Tugedhat, iza 2.S.R..

Gropius: Bauhaus Hous,iza 2.S.R.

SAVOYE,foto: IVAN ČIŽMEK, 1967

12

ZAGREB- JEDNA ALI VRIJEDNA SAMOZATAJNA KUĆA

ANA (RANISAVLJEVIĆ) LIKARIĆ: VLASTITA OK, VINKOVIĆEVA 23, 1958-60.

U nekom davnom prolasku Vinkovićevom ulicom, zapazio sam modernu kuću, saznao da je to vlastita kuća arhitektice i njene obitelji i dogovorio posjet (3.2.2003). Arhitektica i suprug inženjer građevine su me primili u lijepo opremljenom dnevnom boravku. Sin je zasnovao svoju obitelj i odselio.

Ana Ranisavljević, udata Likarić diplomirala je kod Strižića 1953.i odmah se zapošljava u birou 'Haberle' gdje je ostala sljedećih trideset godina, sve do mirovine. Biro od desetak zaposlenih ,tih pedesetih i šezdesetih godina imao je puno poslova, Tehnički muzej, Koncertna dvorana, Brodarski Institut,... Negdje u diskreciji mlada arhitektica je risala vlastitu kuću za roditelje, sebe i svoju buduću obitelj. Tada nije znala, rekla mi je, za predratne Haberleove vile Alexandar na Prekrižju i Schwarz , tu odmah u susjednoj ulici u Torbarevoj. Nije bila nešto posebno upoznata niti s drugim primjerima vila predratne zagrebačke moderne, ali je osjetila jedan novi oblikovni duh kroz zadatke u birou i kroz literaturu kojom biro nije oskudijevao. Listali su se strani magazini AA, poznavala je radove Corbusiera, Aalta, Wrighta. Na fakultetu bili su Šegvić i Turina jako popularni, asistent Bernardi otvoren, Strižić povučen, Albini 'nije dobro govorio hrvatski'.

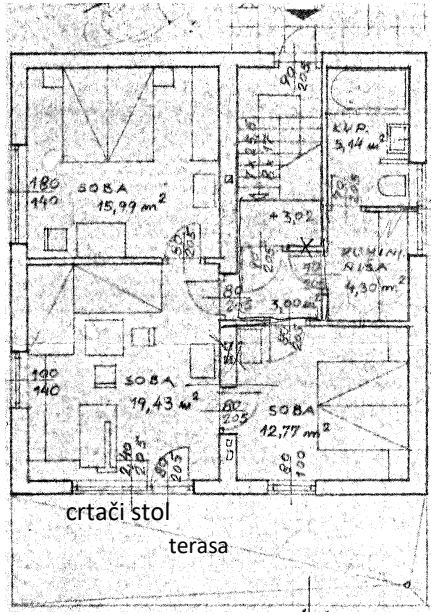
U Ilici, na istom katu, dva biroa, Marijan Haberle i Kazimir Ostrogović, dobro su se slagali nih dvojica, iako su bili po naravi dva ,i politički suprotstavljeni. Ostrogović bio partijski jak kao i puno njih drugih arhitekata tada-jedino Haberle nije, no i on je dobivao puno poslova. Bio je katolički oprijedjeljen, tradicionalista, ali u arhitekturi jako moderan, opisala mi je svog šefa. Bio je prijatelj s kiparom Angeli-Radovanijem. (U vrijeme rata 1943-45. Haberle bio je profesor na našem fakultetu.

Samozatajna osobnost arhitektice , njen pomalo tjeskoban doživljaj poslijeratnog vremena , oprez i bojazan da se neka gesta ili postupak ne shvati kao provokacija bila je prisutna pri projektiranju ove kuće . Međutim i unatoč tome kuća je postala drugačijom od susjednih, tradicionalnog izgleda.

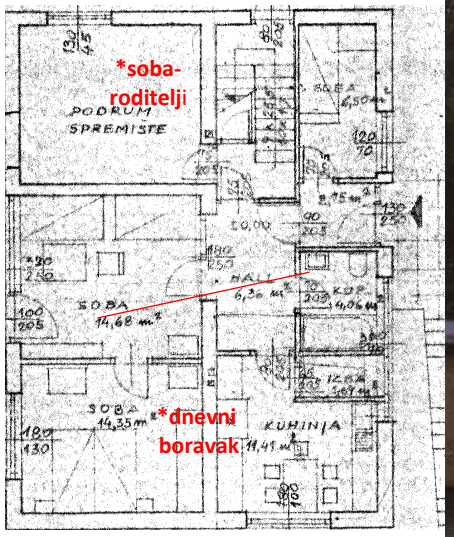
Vjerojatno inspirirana značajnijim prisustvom ravnog krova na javnim i većim zgradama tih godina, arhitektica je zaključila da je ravni krov tada bio u trendu, bio je 'moda' .Haberleu nije pokazivala projekt, ali je osjećala duh njegove arhitekture. Mislila je da bi je se Haberle odrekao da je napravila kosi krov. Tada se je smatralo da jedino Planić preferira kose krovove, vjerojatno zbog slabijeg poznavanja ukupnosti njegovih radova.(Planić i Haberle bili su ispitivači na Državnom Ispitu). Ravni krov je sa puno pažnje izveo majstor Sotošek-3 ljepenke + 4 premaza- i nikad nije procjedio.

Na kulirom obrađenom postamentu suterena postavljen je kubus glavne etaže sa samo jednim asimetrično postavljenim uličnim prozorom . Bočna postava otvora i plitko uvlačenje plohe među otvorima je obojana pastelnoplavim tonom da se dobije kontrast prema blijedom okeru žbuke terabone kubusa, kreira dinamičan S-motiv, početak jednog Kniferovog meandra – ali čime arhitektica , barem svjesno,kazala je, nije bila inspirirana. Bočni pogled na kuću, mada različit od bočnog izgleda Vile Carthage (prvi projekt 1928), mogao bi ipak dati povoda za kompariranje. Velika je razlika u unutrašnjem rješenju. Dok je kod Corbusiera obilje jedinstvenog ‘praznog’ prostora, ovdje je sve podjeljeno i ‘zatrpano’ sobama. Je li ovaj Corbusierov crtež mogao vanjskim oblikom senzibiliziirati mladu arhitekticu? Možda je i sasvim slučajno, dok je listala LeC knjige kojih je sigurno bilo u Haberleovom birou. Ovdje se otvara pak pitanje- mogu li pročelja, južno i sjeverno,u funkcionalističkoj arhitekturi, biti slično tretirana? Ipak bi trebala biti razlika između pročela na suncu i onog u hladu!

12

KAT cca 60 m2 S

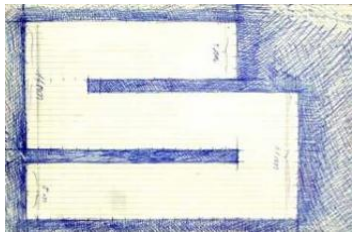

PRIZEMLJE cca 80 m2 *poslije

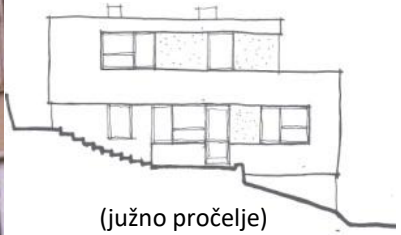

ANA (RANISAVLJEVIĆ) LIKARIĆ: VLASTITA OK ,VINKOVIĆEVA 23, (ulično -istočno pročelje)

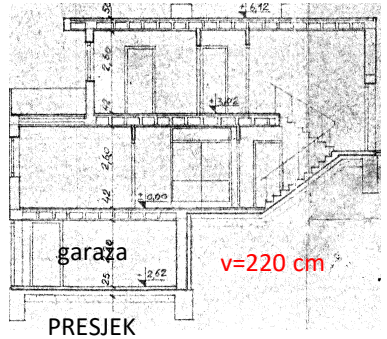

(Knifer, 1960.)

(južno pročelje)

PRESJEK

Da bi kuća izgledala što manja , prema ulici je stavljen samo jedan prozor ,kuhinjski, dok dnevni boravak ,orijentiran prema jugu i prema vrtu, nema pogled na ulicu . To skromno ulično otvaranje je ponekad stvaralo pitanja, kaže. Je li zbog toga kuća djeluje malo odbojno, stoji li komentar koji je čula, da je sagradila bunker?Možda joj je ponekad i bilo žao što se nije više otvorila prema ulici . Otac bi ponekad rekao da je kuća 'ćorava'. Ali, tako su 'ćorave' i Gropiusova u Dessau i Gropius&Breuer: Chamberlain Cottage, primijetio sam.

Željela je da kuća ipak bude komforna za jednu trogeneracijsku obitelj , što je uskoro kuća i postala (roditelji, ona , suprug i sin), i da ima prikladnu kvadraturu, a stalno je pratio strah od pokazivanja, da kuća ne bi odisala raskoši koja nije bila primjerena tom vremenu. Kako to da vilu gradiš ? Otkuda sredstva ? Svaki račun su čuvali, sve dokumentirali. Gradnju kuće je pratila stroga racionalnost trošenja, pa je tako otpala i nadstrešnica nad terasom kata. Otac,'kućni ministar financija' ju je srezao. Prodajom ostatka od nacionalizacije imanja u Novoj Gradiški, priskrbili su sredstva za teren i za gradnju. Bilo je nešto sačuvanog predratnog materijala, parketa i hrastovine za stolariju (ličeno!), i čelične traverze koje je statičar prof. Eugen Ehrlich vješto kombinirao sa otvorima nadvoja.

Projekt je za odobrenje iskazan s pet spavaćih soba+sobica i jedanaest kreveta, koncipirana je mogućnost dva stana . Gužva s krevetima (za 11 osoba) koja se može pročitati u nacrtima nije nikada postojala,nacrtano je iz predostrožnosti kao alibi za povećanu kvadraturu. Na glavnoj etaži izveden je veliki dnevni boravak povezan s kuhinjom, soba za roditelje, kupaonica i sobica, a na gornjoj etaži tri spavaće sobe, kupaonica i velika terasa sa lijepim vizurama na grad i katedralu. Svoju sobu na katu je obilježila crtaćim stolom.

Radiosteziolog Stanko Jurdana je s rašljama označio djelove u kući nezdravim zbog podzemnih voda , otac je imao leukemiju. Vrtna terasa pred dnevnim boravkom prije je bila puno više u korištenju- izgradnja južne susjedne kuće je pokvarila poglede , a stvorio se je i neki osjećaj nesigurnosti tako da se ta terasa danas puno manje koristi čak i kada su vremenske prilike pogodne. Vještom postavom stubišta i s mogućnošću ulaza na polupodestu ova komforna stambena jedinica bi se mogla lako cijepati u dvije .

Kuća se svidjela kolegama iz biroa, od drugih nikada nije čula neku pohvalu, a nije ju puno pokazivala, nije joj ova kuća kao referenca donijela neki novi sličan posao. Moje zanimanje za kuću i iskreni komplimenti su je iznenadili. Drago joj je bilo što kuću pokazujem studentima, a pokazivao sam je s velikim zadovoljstvom.

Iako je sav svoj radni vijek provela u poznatom birou i na projektima kapitalnih objekata, jednog od naših najuspješnijih arhitekata, kuriozitet je da je ova lijepa i zanimljiva kuća koju je potpisala mlada arhitektica, njen jedini samostalni projekt. Njen šef, Marijan Haberle, nakon II svj.rata je realizirao pedestak projekata, a niti jedne obiteljske kuće).

(9.V,2021) Šetnja pokraj kuće i par snimaka. Kuća je obnovljena,termički izolirana, tri su elektro ormarića, tri poštanska sandučića (Likarić,Demirović,NN), tri jedinice , svaka na jednoj etaži. Napravljene su neke male izmjene (prozorske sheme, otvori u suterenu, ograde), nestala su stabla uz ulicu koja su ranije bili ugodan 'filter', na krovnoj terasi je maknuta namatajuća tenda, stavljen je klima uređaj. Iako na uglu s južne strane nepotrebno spušten prema tlu, meandar koji me je davno privukao, ipak je sačuvan.

13

ZAGREB- KUĆE NA KRAJU PLOVIDBE

BOGDAN PETROVIĆ: OK ‘KEKIĆ’, TUŠKANAC 63, 1962
BOGDAN PETROVIĆ: ‘URBANA VILA’, ROCKFELEROVA 43, 1959

Arhitekt , dugo zagubljen u anonimnosti, izgradio je brojne građevine zagrebačke. Bogdan Petrović rođen u Sarajevu, diplomirao u Zagrebu, radi kod Lubinskog, 1931. otvara vlastiti biro i osniva građevinsku firmu kojom realizira vlastite projekte. Do rata, kroz deset godina, popisane su 24 realizirane zgrade ponajviše u Zvonimirovoj, Šubićevoj i drugdje po gradu, a u 'slavnoj Novakovoj' njegovih je najviše, šest urbanih vila/najamnih zgrada # 10, 11, 23, 26, 28 i 32. Iz tog predratnog perioda, godina 1930tih, još su dvije troobiteljske vile koje nisu nigdje navedene. U tada , 1937. probijenoj ulici Rubetićevoj, preko parcela gdje su bili 'vrtovi Bugara', Bogdan Petrović na #10 projektira i izvodi vilu s tri stana za obitelj Supek „u prizemlju je bio dedin dimnjačarski obrt“, na prvom katu stan za sina Rudija (profesor,sociolog, danas tu živi kćerka Olga) , na drugom katu za sina Ivana (znanstvenik, književnik, fizičar, direktor 'Ruđera', supružnici, troje djece i kućna pomoćnica Slovenka,iza rata) i gore na vrhu u nadgrađu je bio stan „za baku, deda je brzo umro po useljenju 1940.“ (Iz udžbenika Rudi Supeka, učili smo gimnazijsku sociologiju , a Ivan Supek kao rektor ZS, mi je dodijelio 'rektorovu nagradu' 1970.) Susjednu kuću na #8 također je projektirao Bogdan Petrović „za bakinog brata Leopolda , otac im je bio trgovac iz Đakova“ , ispričala mi je Olga Supek.

Iza 2.svj.rata, 1953, u opusu Bogdana Petrovića se navodi Stambena zgrada Tvornice“Chromos” u Šubićevoj, složena iz tri dijela, s dvorišne strane tri kubusa, sve s puno manjih stanova. Stanovi su i u malo povišenom prizemlju,kao i kod susjednih zgrada, a 'inovacija' je plitki krov kojim je umjesto, neiskorištenog krovišta, dobivena funkcionalna etaža s lijepim pogledima. Kroz kolni prolaz ove zgrade pristup je u ozelenjeni blok, gdje je dječji vrtić u koji sam godinama vodio djecu, više od osam godina sam vodio djecu uz prozore prizemlja ove zgrade.

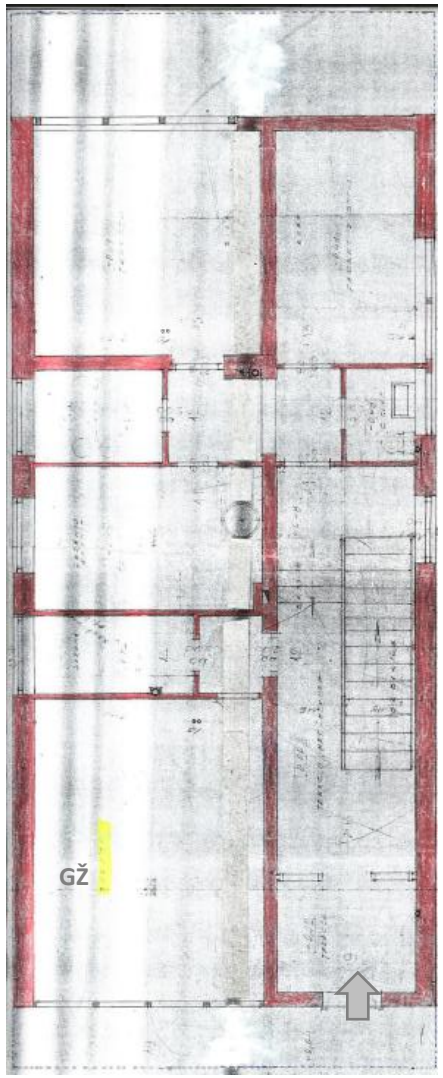
Dugo vremena je na jednom prozoru naslonjen posve zgodni srednjevječni muškarac s cigaretom, neko vrijeme uz njega jako zgodna brineta, a poslije je opet bio sam. Nikada nisam saznao tko je bio on, tko je bila ta žena? Na ostalim prozorima na zgradi, 42 ih je ukupno, na 16 balkona i 15 krovnih lođa, nisam nešto posebno primijetio, osim da su se dogodile neke različite rolete, boje , poneko zatvaranja balkona, satelitska antena, klima uređaj .U dvorištu je stari vrtić srušen, a novi ‘Vedri dani’ je sagrađen prema natječajem izabranom projektu arhitekta Genga, bio sam u žiriju.

U Rockfelerovoj je zgrada s osam manjih stanova, na nacrtima Biro Ivančica kao 'suradnik' je naveden BP (tko je projektant nije čitko).Presjek s poluetažama prilagođen kosini terena, stanovi od 47, 53 i 60 m2 upitne su funkcionalnosti , a suradnja sa BP, pretpostavljam, bila je vezana uz uspjelo moderno oblikovanje?

Mnogim arhitektima prvi realizirani projekt je obiteljska kuća (Mies, LeC, Ando, Koolhaas) a nekima kao FLWu i onaj poslijednji. Bogdan Petrović također, 'na kraju plovidbe' projektira Obiteljsku Kuću na Tuškancu za prijatelje, obitelj KEKIĆ, supružnike i sina Đorđa. Inženjer Dragutin K. bio je predstavnik 'Opela' za cijelu Jugoslaviju, supruga Krista bila je iz bogate predratne obitelji. U prizemlju garaža, grijanje, praonica i soba za kućnu pomoćnicu, bila je s njima sve do prodaje kuće. Na katu komforan trosobni stan. Stubište jednokrako uz sjeverni zid. Moderan oblik izdignute 'škatulje', uska loggia s parapetom od 3cm istarskog travertina, sivi zidovi,podovi paljeni parket i zelenkaste terazzo ploče s crnim obrubima. (Oblikovanje je moglo biti inspiracijom dvjema dvojnim kućama #27 i # 79 u istoj ulici).

Krajem 1960tih od prijatelja Đorđa kuću kupuje i do danas je koristi Miroslav Požar,sada kao 'single man'. Vremenom se na kući osjetila trošnost, u jednom času je pomišljao srušiti je i izgraditi novu, ali kada je dobio nekoliko prijedloga, razmatrao je i jedan 'američki projekt', zaključio je da u svim tim za zamjenskim kućama, ne vidi sebe . Obnavljati će i zadržati ovu BP kuću s kojim je srastao. Očuvanju originala pogoduje i okolnost da je kćerka vlasnika kunsthistoričarka, radi u restauratorskom zavodu.

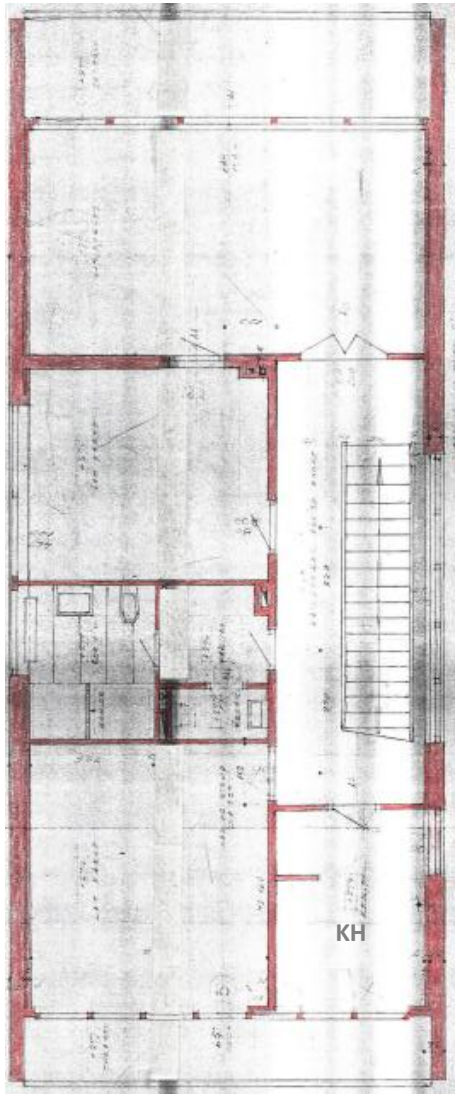
.

PRIZEMLJE

BOGDAN PETROVIĆ /Biro'Ivančica'IV,1961/ OK KEKIĆ, TUŠKANAC 63, 1962

KAT

BEZ PRIMJERENOG PRIZNANJA-Bogdan Petrović je dugo bio zaboravljen za života, a i kasnije, projekti mu nisu publicirani, arhitektonske nagrade su ga zaobišle, nije sjedio u žirijima, nije izlagao na izložbama. Enciklopedija Likovne Umjetnosti 1964. navodi 27 Petrovića, ne i Bogdana Petrovića, Opća Enciklopedija 1980. navodi 17 Petrovića, ne i Bogdana, 1981. Željka Čorak 'U funkciji znaka'među 23 nabrojena imena graditelja moderne spomenut je i BP. Saša Laslo 'Arhitektura'1984 .navodi i slikama prikazuje 4 BP vile iz Novakove, a 1986. 'Čovjek i prostor' u članku 'Learning from Novakova'istražuje i detaljnije prikazuje 6 BP vila Beck / Pastuović /Precca /Plach/B.Petrović /M.Petrović . Tomislav Premerl 1985.radi doktorat'HR moderna između dva rata' (mentor Šegvić), 1990 isto, tiskano kao knjiga. (recenzent Šegvić) Bio je to jedini cjeloviti i vrijedni prikaz naše međuratne moderne arhitekture, knjigu sam kao literaturu davao studentima, ali u toj knjizi nema Bogdana Petrovića? Pitao sam Premerla, bili smo dobri, koji je razlog da ga je izostavio? Veliki propust, rekao mi je, nemam objašnjenja i valjanog opravdanja kako se je to dogodilo.

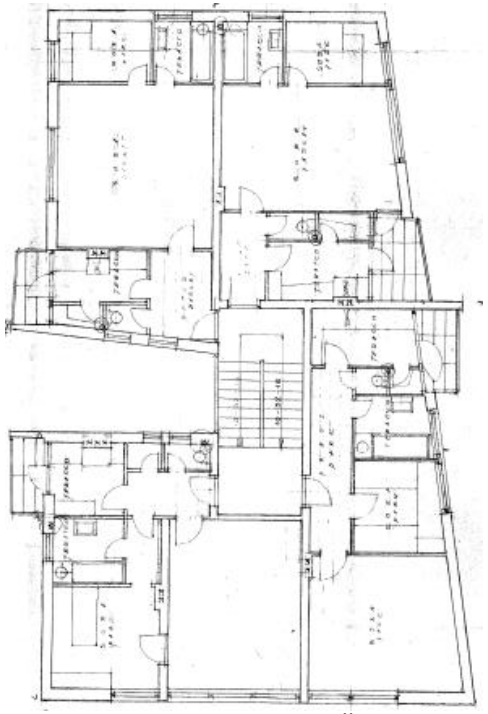
2002 Premerl objavljuje 'ZAGREB grad moderne arhitekture', u vezi s Novakovom,navode se 'višestambene vile' više ili manje znanih protagonista moderne, usputno se spominje šest BP vila. Slijedi, Toni Bešlić u časopisu 'Prostor' 2010. prikaz BP Vila Novakova , web Hrvatska Enciklopedija 2013. kraći prikaz BP, uz arhitekturu se spominje i bavljenje slikarstvom 'u ulju i akvarelu je radio portrete, krajolike i vedute u duhu ekspresivnoga realizma'. Na web portalu 'Arhitektura Zagreba' je prikaz većine zgrada BP, i sve, osim Šubićeve 8-10-12, su iz 1930tih . Njegov opus svakako zahtijeva jedno temeljitije istraživanje.

U godinama II sv.rata, arhitekti su se posvuda raspršili, Ostrogović, Šegvić i mnogi drugi na oslobođeni teritorij , Ibler u Švicarsku, Vrkljan ostaje na fakultetu, Freudenreich oblači NDH uniformu, Lowy u Zagrebu promijenio 17 adresa, Neumann u Dachau, Seissel iz ludnice bježi partizanima, Gomboš emigrira u Italiju ,a kako ne zna talijanski pretvara se da je gluhonijem, Zvonimir Kavurić obješen, Milovan Kovačević čudom preživio vješala, pa u partizane.

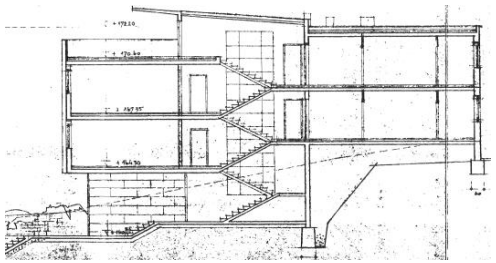
Bogdan Petrović je najvjerojatnije u doba rata nastavio raditi u Zagrebu, bio je oženjen za sestričnu Zinke Kunc, operne dive, imali su sina, živjeli su Novakovoj, ali svejedno o njemu je kružila i jedna pomalo nadrealistička priča. Meni ju je kazao Andrej Uchytil ,tko je njemu ne znam, tu i tamo sam se propitkivao za njenu vjerojatnost, još su je neki čuli, ali nitko nije znao nešto pouzdano ,detaljnije. Za vrijeme rata navodno kao ugroženi Srbin da se spasi, s familijom je pobjegao iz Zagreba i na trošnom trabakulu s obitelji i manjom posadom lutao Mediteranom, kao da je Markez složio tu priču o jednom suvremenom arhitektu Odiseju. Njega je arhitekt Bogdan Budimirov osobno poznavao i sretao, Bogdanovu tastu Pastuoviću je BP projektirao najamnu vilu u Novakovoj ulici , bili su prijatelji. Budimirov nije, ali njegova gospođa je također čula priču o Mediteranu za koju drži da je nečija izmišljotina, a uz to razlog odlaska na plovidbu 'ne drži vodu', jer je Bogdan Petrović bio-Hrvat. Tko je,kada i kojom prilikom, čime inspiriran složio ovu nadrealiju? Možda i on sam zabave..

Nekoliko 'brodskih' događanja su mogli biti inspiracijom. Mnogi arhitekti i brodovi su često bili u 'emotivnim' vezama. Vitić je volio plovidbu, imao brod i crtao 'parobrod'. Možda se je autor priče nadahnuo libretom 'Ukletog Holandeza', obzirom da je 1957. u HNK u Splitu bila izvađana ova Wagnerova opera. Moguće je netko konfabulirao priču na bazi broda Patris 2 i plovidbe CIAMovaca iz Marseillesa u Atenu 1933 na slavni 4. Kongres. Za inspiraciju je mogao poslužiti i Ralf Erskine koji je pedesetih,sve do 1963, imao svoj projektni biro na 'Verona' jedrenjaku, njih desetak,arhitekata i suradnika s Erskinom koji je imao stol u kapetanskoj kabini, ujutro bi isplovili do nekog otoka štokholmskog arhipelaga, a navečer bi se vraćali u luku.

Obzirom da je BP i s ovako velikim arhitektonskim opusom, dugo ostao nezamijećen, što se čini nevjerojatno, moguće i u njegovom nevjerojatnom BAJKOVITOM PUTOVANJU ima nekog zrnca istine.

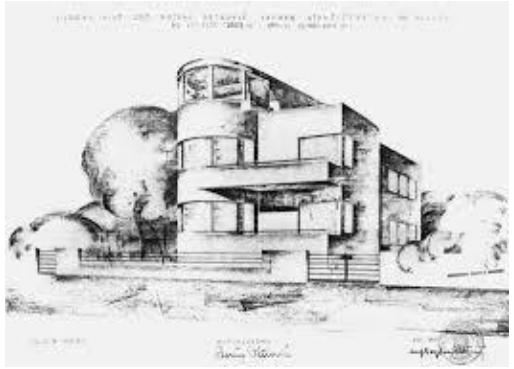
STANOVI NA 4 POLUETAŽE

PRESJEK

BOGDAN PETROVIĆ /Biro'Ivančica'/VIŠEOBITELJSKA KUĆA (8 malih stanova)

VOK NOVAKOVA, 1930te

VOK SUPEK ,RUBETIĆEVA, 1930te

BROD PATRIS 2

14

ZAGREB- DVOJNE KUĆE I ARHITEKTONSKE TURBULENCIJE

BRANKO PAAR: DVOJNA KUĆA 'OBAD/KOVAČEVIĆ' TUŠKANAC 27,1961-64
BIRO 'OSNOVA' K.RUBETIĆ: DVOJNA KUĆA 'NOVOSEL/NOVOSEL' TUŠKANAC 79, 1964
MIROSLAV KOS (S. PLANIĆ/I. BARTOLIĆ): DVK SZABO/MILEK, TUŠKANAC, 1965-70
PEROSLAV ILIJIĆ: DVOJNA KUĆA , GORNJE PREKRIŽJE40a , 1963- 1963
MILAN ŽERJAVIĆ: ½ DVOJNe KUĆE, JABUKOVAC 29 ZG 1967/70
BRANIMIR ŽNIDAREC: ½ DVOJNE KUĆE, VOĆARSKO NASELJE, 1969-73

Tri su, #27, #79, #88 na Tuškancu, moderne dvojne kuće iz godina 1960tih kojima su , jednoj dokumentirano, drugoj po svjedočanstvu, a pretpostavljam i trećoj, projekti bili poprilično dugo 'procesuirani.

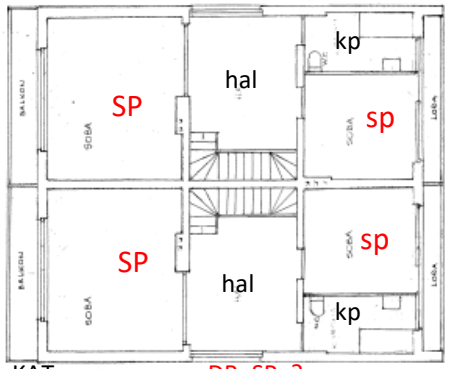
KUĆU #27 sam počeo analizirati kao projekt dvojne kuće za dvije sestre, mlađu Zdenku Sertić (slikarica , etnografkinja, ravnateljica Muzeja, neudata) i Neli Sertić-Ibler **(**prva žena diplomirala na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, poslije rata ravnateljica DZ Trešnjevka, 1948.specijalizacija u Kopenhagenu, ravnateljica TBC Rockfellerova). Suprug Stanko Ibler **(**mobiliziran kao domobranski liječnik, 1943. zarobljen od partizana, ostaje kao epidemiolog u partizanskoj bolnici) bio je mlađi brat Drage Iblera. Neli i Stanko imali su sina i kćer, i ja sam shvatio da je jedan stan za njihovu obitelj. Sačuvana je opsežna dokumentacija ishođenja dozvola za građenje.

MOLBA (bez datuma) Ibler-Sertić Nele i Sertić Zdenke, (17.II,61)PRIJEDLOG odobrenja lokacije ODSJEK za UGP NOGZ-a (21.II,61) SUGLASNOST, PREDSJEDNIK KOMISIJE: Ing. Većeslav Radauš, (21.II,61) RJEŠENJE: Odobrava se uz više uvjeta, 1.objekt udaljiti od regulacione linije 10 m,tj. u građevnom pravcu postojećih objekata na sjevernoj i južnoj strani...2f.obzirom na istaknuti položaj parcele , objekt treba biti kvalitetne izvedbe i solidnog estetskog arhitektonskog oblikovanja. Projektant je dužan idejne skice i izvedbeni projekt raditi u suglasnosti sa Urbanističkim zavodom NOGZa- ŠEF ODSJEKA:Stjepan Medved, (27.IV,61) IZVJEŠTAJ: 1.preko cijelog objekta treba izvesti dvostrešno krovište (sa crijepom) sa sljemenom u smjeru duže osi gradilišta, ILI: ravni krov preko cijelog objekta, 2. predbašća treba biti širine 13 m, a ne kao susjedna 10 m'-revident ing FROLICH (24.VIII,61) MOLBA za odobrenje projekta IBLER-SERTIĆ Dr NELA (2.X,61) IZVJEŠTAJ'projekat obzirom na istaknuti položaj parcele ne zadovoljava jer je odviše glomazan, a arhitektonsko oblikovanje nije prihvatljivo. Objekat bi trebalo nešto smanjiti te predvidjeti jednokatnu zgradu sa dvostrešnim krovištem bez uvučenog II kata. Predlaže se projekt odbiti' –revident BLAŽEKOVIĆ
(10.XII,61) IZVJEŠTAJ o novom projektu-odobriti uz dodatne uvjete /predbašća 13 m, pročelja bolje prostudirati, itd,itd,itd.(29.XII,61) RJEŠENJE uz uvjete revidenata PRESJEDNIK KOMISIJE Ing Večeslav Radauš,(14.V,62) MOLBA IBLER-SERIĆ dr.NELA I SERTIĆ ZDENKA (23.V,62) Olakšice plaćanja NAČELNIK Mane Surla (25.V,62)na znanje ŠEF GRAĐEVINSKOG INSPEKTORATA Arh.Galić Vlado ,(8.XI,62) RJEŠENJE uz 15 uvjeta NAČELNIK Mane Surla (20.XI,62) na znanje Arh.GALIĆ VLADO (Iblerov đak), (26.IV,63) MOLBA za reviziju promenbenog nacrta IBLER-SERTIĆ, (3.V,63) SUGLASNOST uz 27 dodatnih uvjeta ŠEF ODSJEKA Ing Ratko Michel

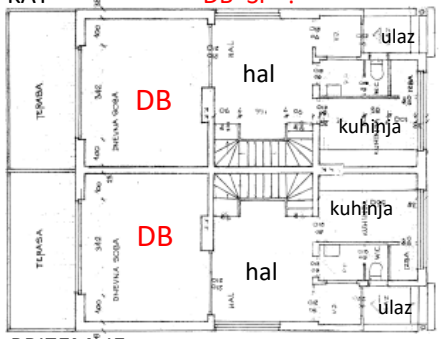
Ostala dokumentacija nije sačuvana, a iz ove je vidljivo da su SESTRE SERTIĆ barem dvije i pol godine bile uključene u 'procesuiranje projekta'.

Projektiranje je krenulo u PB 'Tehnoprojekt', Maksimirska 3, a nakon integracije 1962, u birou APB'Lowy'. Vjerojatno je cijelo vrijeme na projektu radio, a na žigu APB"Lowy" je naveden i potpisan kao projektant arh. teh. Branko Paar **.**On je vodio i gradnju dok se nije razbolio. Preminuo je od leukemije ,kazala mi je žena njegovog brata, i to da je upisao fakultet, pa odustao i bio u braku bez djece. Jesu li traume pri projektiranju ove kuće bile okidač Paarove bolesti, teško je reći?

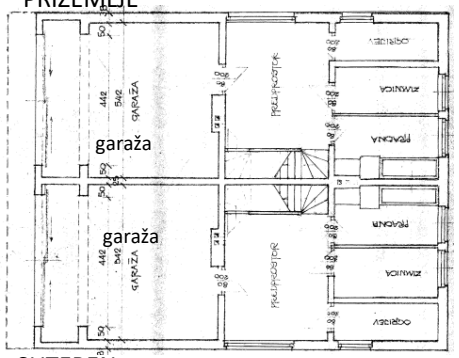
Pitao sam se, kako su sestre Sertić s poprilično jakim referencama imale toliko problema oko izdavanja dozvola? Zašto projekt nije napravio Stankov brat, slavni arhitekt Drago Ibler ili zašto svojim jakim vezama i autoritetom nije pogurao postupak? Je li on ikada vidio napravljeni projekt, je li ga komentirao? (Braća, Drago i sedam godina mlađi Stanko su bili vrlo bliski. Obojica muzički nadareni svirali su klavir četveroručno.Nakon bratove pogibije u autonesreći, Stanko nije više nikada zasvirao). Kako je Zdenka, slikarska zaljubljenica u narodno graditeljstvo, doživljavala kuću moderno oblikovanu? Zašto su sestre projekt kuće sa dva stana, jedan u prizemlju i drugi na katu (garažama u suterenu) na kraju promijenile u dvojnu kuću, i zašto su teren i projekt potkraj prodali obitelji Obad/Kovačević , koji su kuću završili 1965. Janko Obad (1906-1984), supruga Ana (1912-2010), njihova kćerka Branka i zet Anton Kovačević (1919-2014) su zajedno vodili krojački salon u Zagrebu. U sjeverni dio kuće uselili su djed i baka Obad, da bi 1976. svoj dio prodali ing. Stevi Kolunđiću i supruzi Iskri ,paru bez djece. 'Sve ove godine smo uživali u ovoj kući, a kupovinu je bila dar nebeski', rekli su mi. (Stevo je 2021.preminuo). U južnoj polovici bila je obitelj Kovačević,supružnici sa dvoje djece, sin kao mlad je umro, i kćerka (r.1966) , još uvijek živi u kući.

KAT DB=SP=?

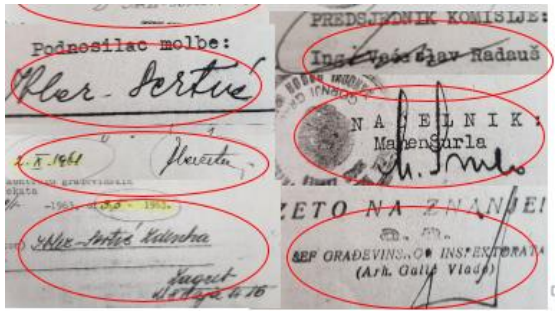
PRIZEMLJE

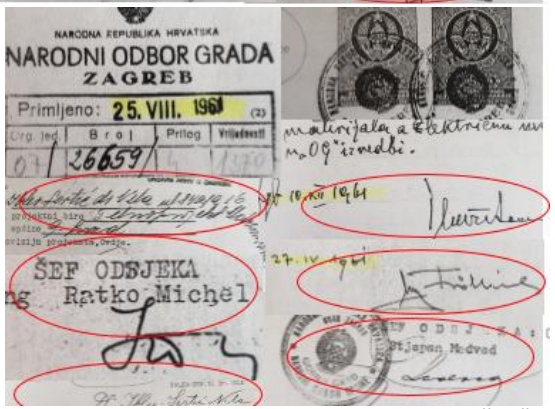

SUTEREN

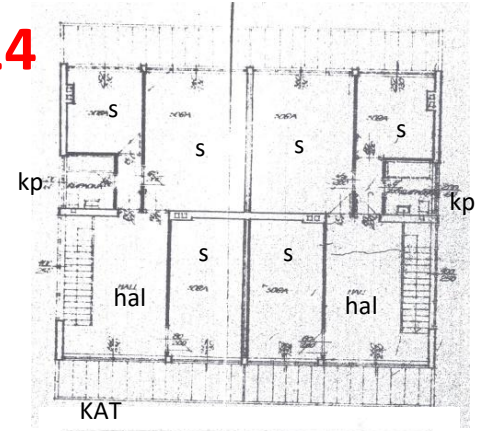
BRANKO PAAR arh.teh (APB Lowy). DOK 'IBLER-SERTIĆ/OBAD-KOVAČEVIĆ Tuškanac #27 , 1961-65

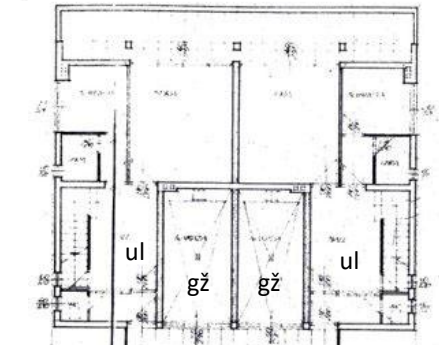

„arh-administracija-molbe, dopisi,potpisi, pečati"

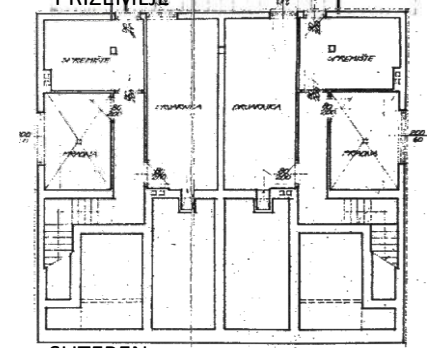

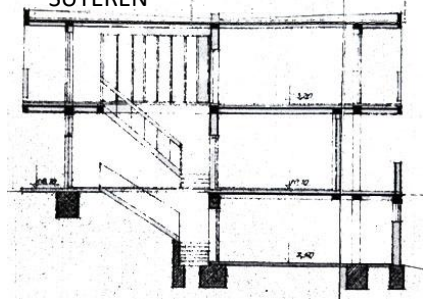
KAT

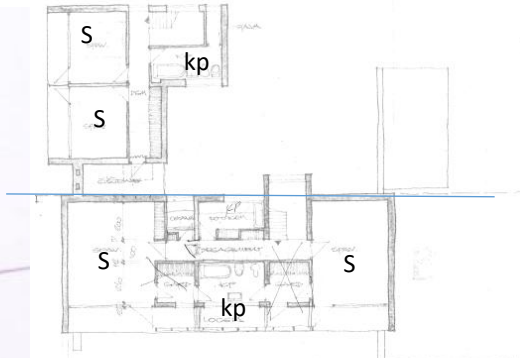
PRIZEMLJE

SUTEREN

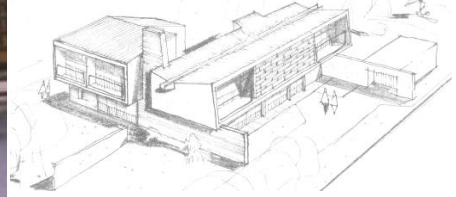

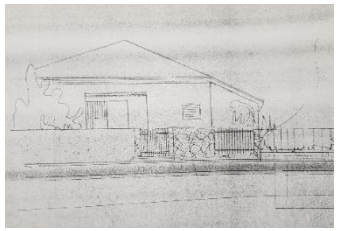

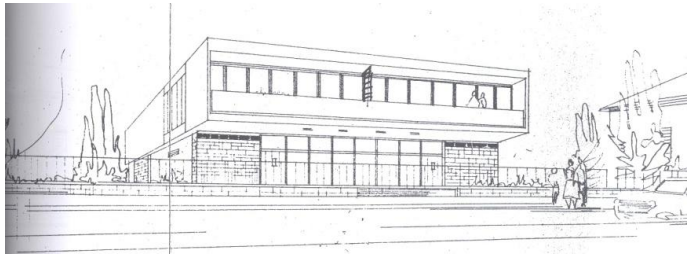
KAT

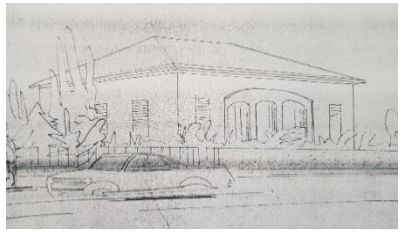

PRIZEMLJE

PB ‘OSNOVA’ KUTINA projektant Ing.Arh. Rubetić, suradnik Arh. Zorić : DK TUŠKANAC #79

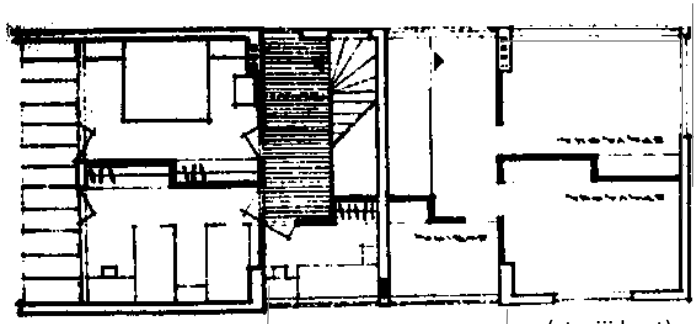
KOS/BARTOLIĆ:DK TUŠKANAC#88, 1964

Kćerka Antonija Kovačević mi je kazala : 'Sestre Sertić nisu nikada sudjelovale u izradi projekta za kuću već je tata od njih samo kupio voćnjak i kako je u ono vrijeme bilo jako teško dobiti građevinsku dozvolu pogotovo na ovoj lokaciji,a moj tata je bio obrtnik što u ono vrijeme nije bilo popularno, a i k tome proveo 15 mjeseci u komunističkom logoru 1944.godine (*) gdje je zamalo i umro, sestre Sertić su mu izašle u susret i građevinsku dozvolu ishodile na svoje ime.'(*izjava je u nečemu netočna jer tih ratnih godina nije bilo 'komunističkih logora'!)

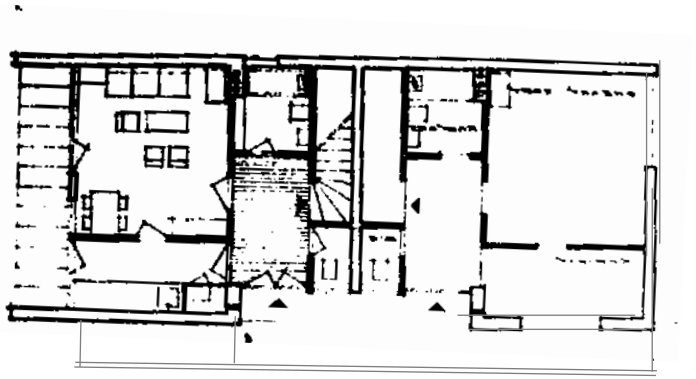
KUĆA #79- projekt srpanj 1964, PB 'Osnova' Kutina, projektant Ing.arh Rubetić , suradnik arh.Zorić, investitori Novosel Antun, Edward,Ana,Vlasta. Na zapadnoj padini , 2260 m2 , izvedena je 'stambena udvojena jednokatnica', sa troetažnim stanovima od 182 m2. Ima oblikovne sličnosti s kućom na #27, također u presjeku i u funkciji. U suterenu je drvarnica, spremište, praona, u prizemlju dnevni život, a na katu spavaonice s halom . U prizemlju prema ulici projektiran je manji ugostiteljski prostor, što nije odobreno, pa su tu smještene garaže. Ostale okolnosti ishođenja dozvola, građenja i korištenja nisu poznate.

Dvojna kuća je najčešće zrcalno simetrična,ali kako 'moderna baš ne ljubi simetriju' , ovakvih poput #27 i #79, je malo .LeC je u Weissenhofsiedlungu dvije nejednake jedinice složio 'simetrično', Roche-Jeanneret u Parizu su dvije različite jedinice spojene asimetrično. Gropius je u Dessau dvije iste jedinice različito zaokrenuo i objedinio izvan simetrije.

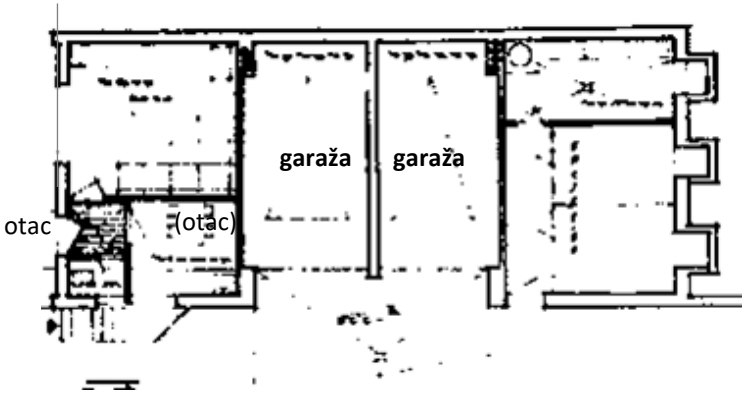
KUĆA #88a je primjer asimetrične dvojne kuće različitih jedinica 'U kući su dva velika hala, u prizemlju i na katu, i ta 'proširena komunikacija' dolje je bila blagovaonica, a gore prostor za igru djece, sada radni kabinet. Velika spavaća soba dok su bili sestra i brat, bila je podijeljena u dvije. Iako je vrijedan dio vrta žrtvovan za garažu, stanari nemaju zamjerke - moglo bi se komparirati s rješenjem na Tuškancu 79 , gdje su garaže u prizemlju, uz ulicu , ali im je zato stradao predvrt. Fotografije netom sagrađene i danas, s izraslom vegetacijom , skoro šezdeset godina kasnije , pokazuju da je zadržala arhitektonsku atraktivnost i izražava suvremenost našeg doba.
Prva Hrvatska Štedionica zbog neisplaćenog duga došla je u posjed velikog terena na Tuškancu, a djed Szabo, jedan od pet direktora,dobio je 1930tih jednu parcelu od 3600 m2, a 1960tih, roditelji liječnici, ginekolozi, su pokrenuli gradnju kuće. Arhitekt Miroslav Kos je 1964.napravio idejni projekt da bi, rekli su mi. zbog 'arhitektove bohemštine', nakon dvije godine posao preuzeo Stjepan Planić.Zadržao je raspored gabarita,a izvršio izmjene u interijeru, u vanjskom oblikovanju, izravnao krovove, što je bilo uvjetovano i od Kolacija, glavnog ZG urbanista, iako su Szabovi priželjkivali 'normalnu kuću' s kosim krovovima
Ishođenje potrebne dokumentacije i svih dozvola za izvedbu objekta trajalo je također godinama, sve dok majka, dr.Janja Herak-Szabo, gradska vjećnica, politički jaka, nije shvatila da tome nema kraja i povukla potrebitu vezu, e da bi tada dozvola bila izdana za dva tjedna' (S.Szabo). U toku gradnje, Roh-Bau faza, Szabovi sjevernu jedinicu sa 750m2 terena, prodaju obrtničkom paru Milek, suprug imao limarsku, supruga radionicu plastike. I Szabovi i Milekovi su imali po jednog sina.Potkraj gradnje Mileki su se posvađali s Planićem, pa je izgleda uskočio Bartolić nadzirati radove na sjevernom dijelu. Za razliku od 'pitome ograde' na #27, ovdje je grad podigao visoku ogradu (?) pa se kuća malo vidi s ulice. Sin Mileka je poginuo u autonesreći, nećak nasljeđuje i prodaje kuću mlađem poduzetniku, a istome nešto kasnije prodajr i sin Szabo nasljednik južne jedinice.
Kuća #88 je sada nenastanjena, čeka uklanjanje i izgradnju nove građevine na toj parceli, kuća #79 je u zadnjih deset godina adaptirana i dobrano promijenila izgled, a jedino je #27 sačuvala izvornu originalnost i lijepo dokumentira svoje vrijeme.
*U ovim slučajevima s Tuškanca ,kao i kod mnogo drugih mukotrpnih i dugotrajnih ishođenja lokacijskih, građevinskih, uporabnih i stotinu raznovrsnih dozvola i suglasnosti, a što je česta sudbina arhitekata, upotrebio sam termin 'procesuiranje projekta' , pomalo s kafkijanskim asocijacijama ('PROCES' 1925).
Biro ILIJIĆ (Krunoslav/Peroslav Ilijić), na zagrebačkom sjeveru, na parceli 633 m2, projektira kuću s dva dvoetažna stana po 85 m2, u suterenu mali stano od 25 m2 , dvije garaže, drvarnicom i praonicom. Kuća je građena za zidarskog obrtnika Tršan i dva sina, Kazimir i Dragutin. Otac je ostao sam pa se smjestio u mali stan u prizemlju, a sinovi u veće. Stariji brat, vodio frizerski salon, dobio je zapadni dio kuće prema cesti gdje je živio s drugom suprugom , dvoje u stanu , a mlađi brat istočni dio s balkonima prema vrtu i pogledima gdje je živjela peteročlana obitelj,supružnici, sin, nevjesta i unuk .
Na JABUKOVCU je dvojna kuća s različita dva dijela i dva projektanta, Jedan je projektirao Milan Žerjavić, dolje dnevni boravak, gore spavanje s prevelikim spavaonicama.
U VOĆARSKOM NASELJU jednu polovicu dvojne kuće projektirao je Branimir Žnidarec za obitelj (supružnici i dvije kćerke) 'zlatnog dečka' naše zabavne glazbe, Ivicu Šerfezija.

2.KAT (mlađi brat) (stariji brat)

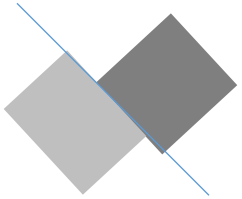
1.KAT (mlađi brat) (stariji brat)

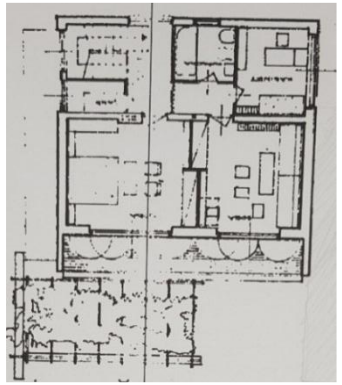
PRIZEMLJE

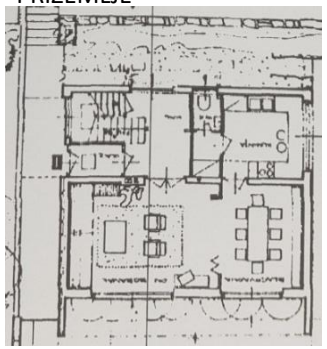
PEROSLAV ILIJIĆ:3OK 'TRŠAN' GORNJE PREKRIŽJE, 1963.

KAT

PRIZEMLJE

MILAN ŽERJAVIĆ : JABUKOVAC

BRANIMIR ŽNIDAREC: OK ŠERFEZI VOĆARSKO NASELJE, 1969-73

ZAGREB- KUĆE POKRAJ MODERNE, FUTURIZMA I AVANGARDE

VJENCESLAV RICHTER: VLASTITA OK,VRHOVEC 38 ,1957 (+1968 +1978)
VJENCESLAV RICHTER: 4OK 'ČIKARA,VONČININA 16a, 1969
VJENCESLAV RICHTER: OK/ŠTAMPARIJA 'HORVAT', PODSUSED ,
TIHOMILA VIDOŠIĆA 9, 1970-73/1974-76

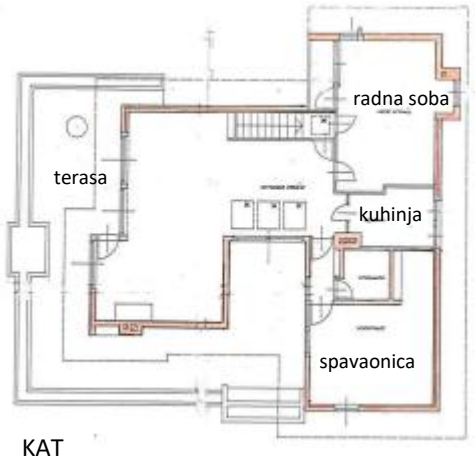
Prva monografija o jednom našem arhitektu bila je- Vesna Horvat-Pintarić (VHP): VJENCESLAV RICHTER, 1970.(108 str. 34x24 cm), obuhvatila je njegov raznovrsni opus. Richter-RIŽA autor je YU-paviljona u Bruxellesu (1958), najvećeg međunarodnog uspjeha naše moderne arhitekture, radio je niz zapaženih modernih zgrada , Turistička Škola DB , 'Saponija' OS s Tešijom, 'Bela Hiža'. iz koje će u suradnji s Ostrogovićem nastati Vila Zagorje/Presjednički Dvori 1965). Futurističke su mu vizije Sinturbanističkih zigurata, ZG sa otocima na Savi, a dominantan dio njegovog stvaralaštva su grafike, prostorne slike i strukturalističke skulpture ('Nada' posebno), avangardno i svjetski zapaženo. Unutar arhitektonskog opusa devet je obiteljskih kuća, ali koje nisu unutar njegove 'likovne ideologije EXAT-51, čiji je Manifest on napisao.

VRHOVEC-Vlastita kuća za sebe i suprugu Nadu (1926-2014), par bez djece, bila je početno (1957) tipska kuća 'Krivaja' koju je vremenom dograđivao , zahvatima 1968, pa 1978. U konačnici, na katu 100 m2, boravak/blagovanje, kuhinja, radna soba, 1 spavaća soba (s dva odvojena kreveta), iz sobe u kupaonicu , i velika terasa s prekrasnim pogledima na grad, u prizemlju je, atelier, studio za grafike,za izradu skulpura i dio arhitekture. Radili su tu mnogi mlađi arhitekti (1962-65 Ivan Čižmek, Vlado Milić, Mačelja,Tom Kožarić) i studenti. U projektnom birou u Ilici, koji je naslijedio od Ostrogovića,bio je formalno direktor, ali tamo nije trošio puno vremena. Pričala mi je VHP: 'Kod Riže i Nade bilo je puno druženja. U Zagrebu sam poznate ličnosti izvana, često i rado vodila kod Richtera na Vrhovac, jer on je bio čovjek neizmjerne kulture, načitan, elokventan , šarmantan, zabavan, svirao je gitaru, pjevušio šansone i romanse. Za Richterom su mnoge žene izgubile glavu pa i jedna naša poznata umjetnica, ona koja je doslovno kopirala Poljakinju Magdalenu Abakanowicz'.

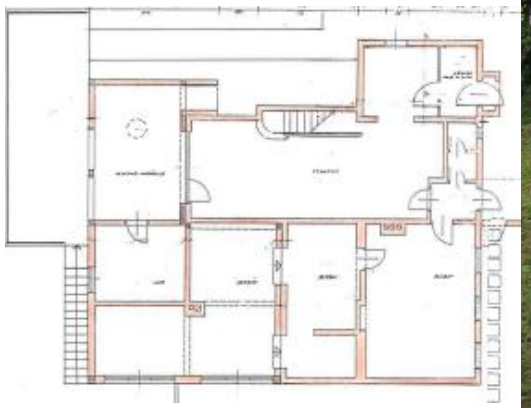
Ime joj nije izgovorila, ali nije bilo teško pogoditi o kome je riječ. Kada bi kišilo, kuća na Vrhovcu je cijedila na sve strane. Kod jedne kiše, unutra je za društvo improvizirao veliki šator, i tu pod platnom, Richter s gitarom, a supruga, bivša glumica, je ispijala vino, čašu za čašom.'(Poznato je da su procjeđivale kuće i vile, i kod Le Corbusiera, i kod Wrighta.)
Parcelu 1200 m2, Richter je dobio od grada, vrt je hortikulturno i sa skulpturama uredio, strastveni 'balotaš' napravio je i zog za balote . Kuću su Nada i Riža poklonili gradu, danas je otvorena za posjete.

VONČININA -Uvučena od ulice, u nekadašnjem voćnjaku, u susjedstvu Ehrlich: Vila Janda 1921 (ondašnjeg advokata Kaptola), na pet-šest metara je od Cota: Vila Deutch 1937, Richter je projektirao dvojnu kuću sa 2x2stana, za obitelj Žarka Čikare, direktora 'Hidroelektre' (dvije kćeri, jedna je otišla u Italiju, druga je još uvijek tu), ispod stan za obitelj šogora,brata supruge ,za ostale korisnike ne znam. Dokumentacija je napravljena u birou 'Hidroelektre'. i kuća je vrlo brzo izgrađena. U dokumentaciji je i perspektivni crtež , vjerojatno nije Richterov, jer njegovi projekti nisu bili 'opremani' prostornim prikazima (?). Četveroobiteljska kuća, velikog potkrovlja, 'raspjevane i razigrane kompozicije', mogla bi se zanimljivo komparirati s 'povijesnim' Ehrlichom i s 'modernističkim' Cotom. (Kuća je s ulice je 'nevidljiva', prilaz zaključan, vidio sam je tek malo sa susjedne parcele.)

PODSUSED- kuća za teoretičarku umjetnosti, prof. VHP (Vera Horvat-Pintarić)) i supruga Branu Horvata koji se bavio grafikom, serigrafijom i imao je štampariju,3 zaposlenika, radio je u Italiji, bio prijatelj s Vasarelyem. Dok je radila monografiju VHP je angažirala Richtera za projekt na terenu koji im je dao 'stari Horvat'. I Vera i Brane su tada imali po jedan brak iza sebe. VPH je diktirala program , jer 'tko bi drugi znao što ja želim'. Dugo projektiranje (1970-73) i izvođenje (1974-76). Uz ulicu veliki prostor za štampariju, iznad komforni stan vezan na vrt.
Prvi idejni projekt bio je samo tlocrt glavne etaže, rađen 'richterovim trokutom', zidovi u koso s otklonima . U to je vrijeme Richter proučavao geometriju, i bio uvjeren da je stigao do senzacionalnog otkrića, podjele kruga umjesto na 360 na 512 stupnjeva, i na bazi te nove podjele konstruirao je osnovne smjerove zidova bez pravog kuta. Nije se išlo dalje od tlocrta, jer je profesorica odbila projekt , iako se njenom mužu svidio. 'Bila sam žustro protiv, a kada je i majstor zidar kazao koliko će to podići troškove izvedbe, moja odluka je bila konačna'.

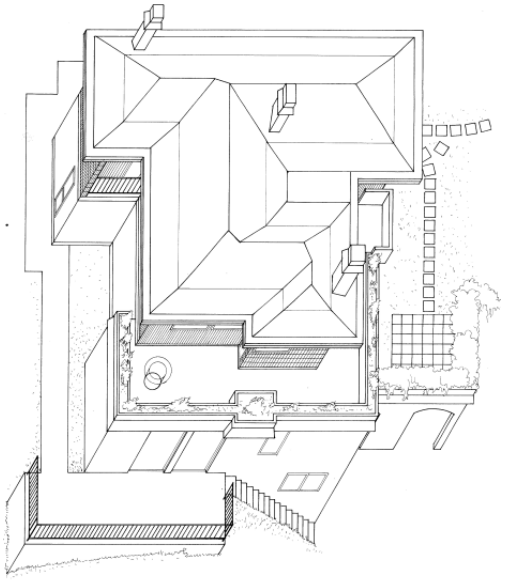
KAT

PRIZEMLJE
(Richterov atelier, modelarnica, biro)

VJENCESLAV RICHTER: VLASTITA OK (RIŽE I NADE) VRHOVEC 38, 1957 (+1968, +1978)

KROV S 12/24 KROVNE PLOHE!

RIŽA & NADA

Sve je bilo začinjeno s lošim doživljajem sobe s kosim zidovimau jednom hotelu u Grazu, u kojoj profesorica nije mogla zaspati, 'kose plohe izazivaju nemir' , a koso postavljeni table (stolić) u kući je znak niže kulture. Što bi bilo da je tada znala za namjere arhitekta da se zidovi i vertikalno ukose, pa čak i da podovi stoje malo u koso. Za FLW rampu Gugenheima VHP mi je kazala loše rješenje, jer kako na toj kosini može pisati bilješke kada promatra neki eksponat'. (1970. FR Paviljon u Veneciji imao je kose podove/1980.Niemayer je u halu zgrade CPF u Parizu pod ukosio)
Richter je odbijanje projekta primio mirno, bio je vrlo koncilijantna osoba, smatrao je da korisnik ima pravo na kuću po svojim afinitetima i da ih arhitekt mora slušati, rekla mi je VHP. Drugi projekt je pravokutno rektificiran , ali je dobio složene kose krovove, na dva visoka betonska pilastra 'obješen' je centralni krov, uz jedan je dimnjak, između je krovno nadsvjetlo, središnji žljeb je završavao istaknutim betonskim gurlama s lancem (Japanski detalj !)

VHP mi je pričala: "Dnevni boravak , nije bio ugodan, a duboka rupa bila je greška, ugođaj kuće nije mi šmekao. Centralni kamin je bio jedini izvor grijanja zimi,što nije bilo dovoljno".Tamno bajcana hrastovina na podu i na stropu, zidovi bijeli. Svatko od njih je imao radnu sobu, kod profesorice i biblioteka za preko 5000 knjiga.Živjela je u kući godinu dana, ni knjige nije uspjela raspakirati, posložiti, a onda je otišla. Teško je prihvatila ideju stanovanja na periferiji,uvijek je bila protiv Podsuseda. Sve okolnosti i raspad braka, vratili su profesoricu natrag u centar, na mansardu uglovnice kod HNK. (Novi prostor je koncipirala po vlastitim zamislima s malom pomoći majstora izvođača. Sve što su joj arhitekti savjetovali, napravila suprotno, i-pogodila, rekla mi je. Prvo je odredila gdje će biti njen veliki bijeli radni stol, gdje će se osjećati najugodnije dok radi, a sve ostalo se posložilo samo od sebe. Uređenje tavana je izvanredno uspjelo, sve je po njenoj mjeri i tu se osjećala zadovoljno i radno. I u devedesetoj , od 10-14 piše, ručak, odmor, od 16 čita. Tu su i Richterovi pokloni, crteži velikog formata-prelijepo, kao da ih je štrikao flomasterom. Ni tu, ni kod vikendice u Premanturi nije angažirala Richtera. Tlocrt Podsuseda 'krivih zidova' je uvrstila u Monografiju.

.

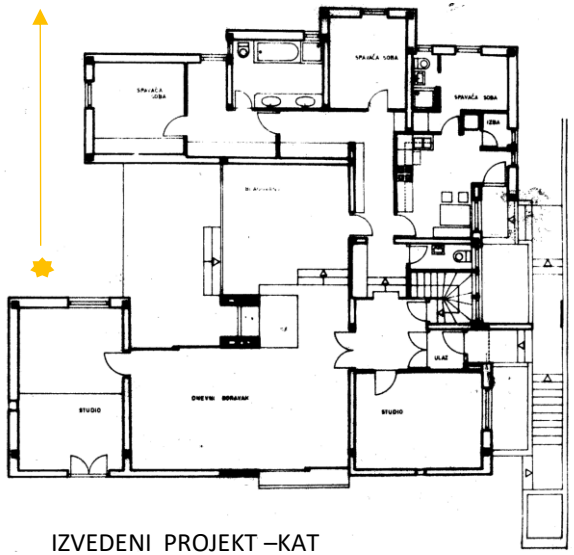
Brane Horvat je iznenada umro tri dana prije nego što je trebao biti proglašen Velikim Meštrom HR masonske lože, i otvara se problem nasljeđivanja. Sin iz prvog braka Ranko Horetzky i gđa.Ivanka Horvat (Branina 4.supruga 1984-96) živi u kući, su pred dogovorom. Kuća nije pod zaštitom.
Shvatimo li 'modernu OK' ma način 'prisme pour', '5 Points' (Le Corbusier), Bauhausa (Gropius), 'less is more' (Mies), Internacionalnog Stila (Johnson&Hitckock), Richterove kuće nisu 'modernističke' , ni one projektirane u razdoblju dok je 'moderna još bila živa', niti one iza 'June 15, 1972' koje odražavaju postmodernističke senzibilitete, a to su naglašeni kosi krovovi, vanjski žljebovi, dimnjaci, lučni otvori u betonu, kovanoželjezne gitre, prozori rupe na fasadi.
Završno, u Richterovu opusu su projektirane OK IVAN RABUZIN, Ključ,1976- OK JOSIP VEČENAJ Koprivnica,1979- VIKENDICA RICHTER Sovlje,1979- OK prof.BRANKO HORVAT Gornji Lukšići,1981, OK ŠKARICA-PAIĆ Šibenik, 1981- OK PRPIĆ (kćer Ivana Rabuzina) Zagreb, 1984.
Gledajući Richterovu poliedarsku skulpturu u vrtu na Vrhovcu, pitam se koliko je ona mogla biti oblikovni koncept za Kuću Ivana Rabuzina, raskošnu kuću od 563m2 za koju je VHP kazala da je to 'primjer svjetske arhitekture '– ovdje lomove od 45 prihvaća. Kuća je konvencionalno oblikovana, kao i kuća Rabuzinove kćeri u Zagrebu, te kuća Josipa Večenaja.

Richterove kuće nisu podržavale Modernističku tezu, nisu afirmirale futuristički senzibilitet. Uz nekoga tko je u futurističkom duhu napisao Manifest EXAT-51 , očekivali bi se drugačiji projekti, primjerice za 'egzatovce' i za sudionike NT, puno prije nego li 'regionalističke kuće' za slikare naive. Obzirom na smjela promišljanja stanovanja budućnosti, sinturbanističke projekte, Richterove obiteljske kuće nisu u duhu proklamacije : "Uvijek sam težio za slobodom, autentičnošću i eksperimentom" Namjera 'ozbiljnog eksperimenta' bila je jedino kod Kuće u Podsusedu.

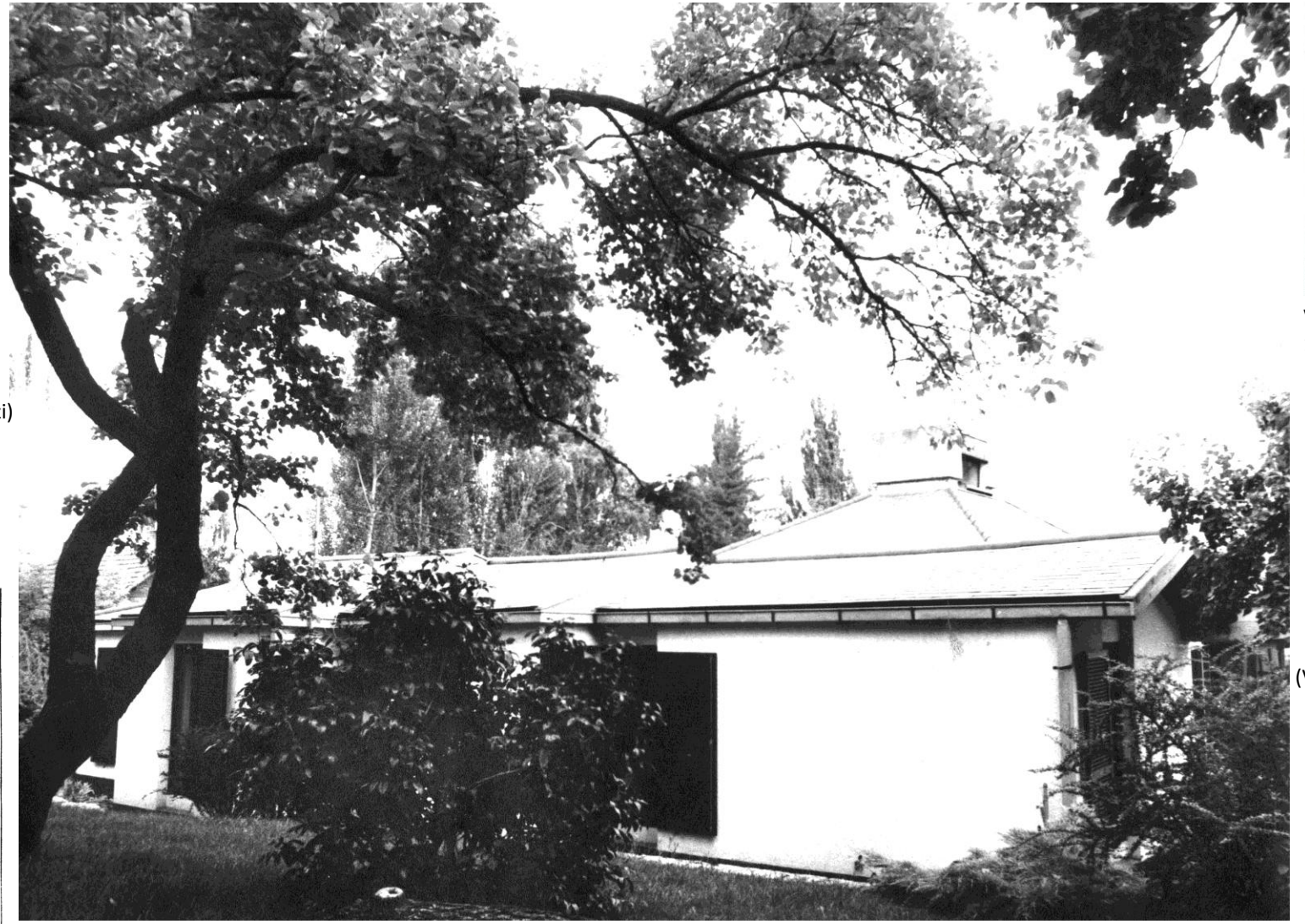
15

PRVO RJEŠENJE-samo TLOCRT KATA (objavljeno u knjizi)

IZVEDENI PROJEKT –KAT
prizemlje – radni prostori

VJENCESLAV RICHTER :OK BRANE HORVAT, PODSUSED ,Tihomila Vidošića 9 (projektiranje 1970-73, izvođenje 1974-76)-

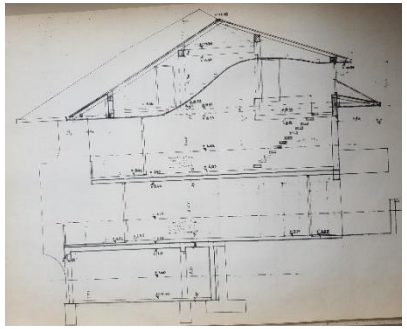
VOJIN BAKIĆ:VERA SINOBAD
1948.

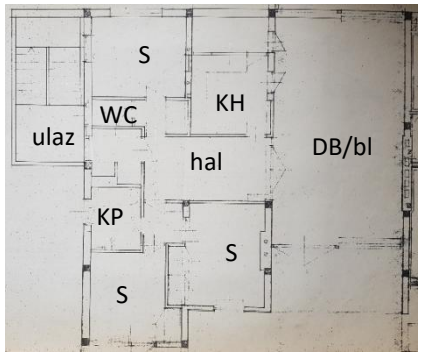
(VHP:RICHTER knjiga 1970)

BRANE HORVAT i VICTOR VASARELY, 1968

(PRESJEK)

(tlocrt jednog stana)

(ugođaj 'zagrebačkevile?)

VJENCESLAV RICHTER : VIŠEOBITELJSKA KUĆA VONČININA 16a (projekt,1969-realizacija 1970) s ulice nije vidljiva

Hugo EHRLICH: Vila Janda,Vončinina-1921

(nepsredno uz COTA:Vila Deutch)

-pogled s juga-kamen u bazi

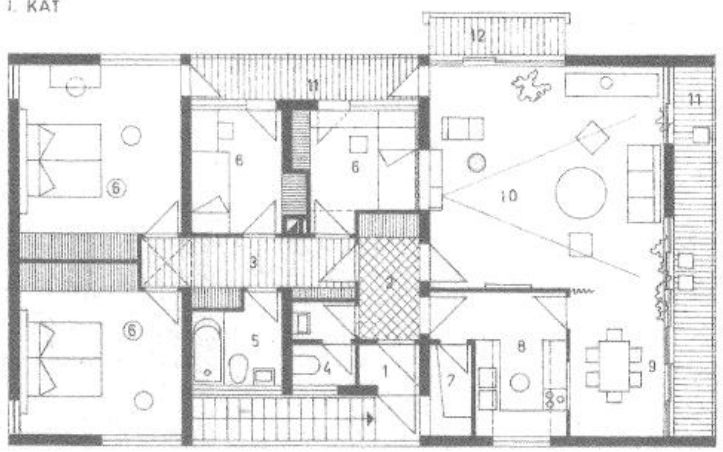
ZAGREB - KUĆE, ROĐACI, PRIJATELJI, GENERALI I GRADOVI

ALEKSANDAR LJAHNICKI: 2OK 'SOLTIŠEK' VOĆARSKO NASELJE, 1968
ALEKSANDAR LJAHNICKI: OK 'MUTAK' JABUKOVAC 31, 1966-70
ALEKSANDAR LJAHNICKI: 4 X 4OK ,NASELJE ZA GENERALE, VOĆARSKA, 1964

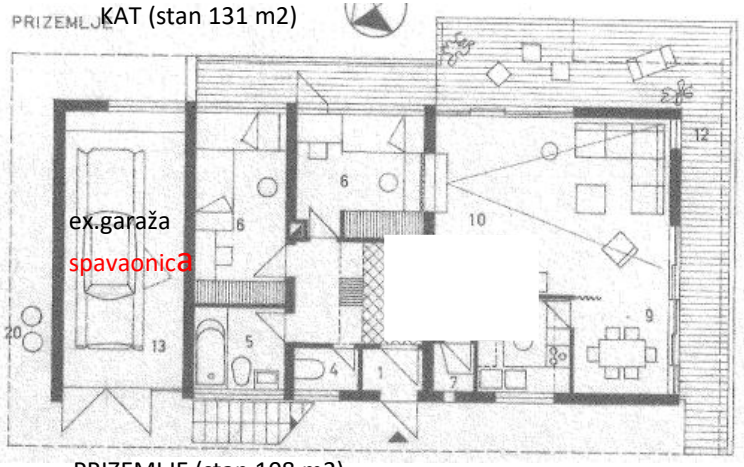
LJAHNICKI, Aleksandar-Saša, 'hrvatsko-američki arhitekt i likovni umjetnik' (wikipedia) rođen u Oklaju odakle mu je majka, učiteljica, otac Boris Klaudijevič Ljahnicki je Rus rođen u Odesi, brat mu je Kolja, stric Andrej. 'Imao sam 3 godine, kada mi je majka umrla, ali se tog dana dobro sjećam'. Teta, majčina sestra bila je udata za Šibenčana poljskog porijekla, Jeru Soltyšika(Šotiša), s njima u Šibeniku provodi rano djetinjstvo i godine rata.Poslije Zagreb , od 1995 New York, ljeta ovdje. Raznovrsni poslovi-VojnoGrađevinskaDirekcija ZG(1958-70, arhitektura), TVZG (1970-88, scenografija),Ozeha (1988-92, štandovi, postava izložbi, dizajner, plakati, grafički dizajn), urbana skulptura Grand Prix Japan (1994), izložbe, slike su mu u više svjetskih galerija.

Upoznao sam Ljahnickog 1972.godine , kasnije sretao na ponekoj izložbi . Kćerka Andrea je, kao i otac, kod nas završila arhitekturu,otišla u New York, suprug joj je japanski arhitekt, sin im je Tokyo. Istražujući njegove zagrebačke obiteljske kuće iz 1960tih bilo je nekoliko razgovora. Još jednu OK je napravio 2002). Prošle godine mail-korespondencija, poslao mi je i deset poglavlja ,nazvanih po 'njegovim gradovima', još neobjavljenih memoara.A.LJ: "Pišući knjigu naziva 'USPUT' prešao sam tisuću stranica. Nastojim je kratiti i štampati u 3 odvojene knjige umetnute u kartonsku kutiju.Ono što bi Vas moglo interesirati su poglavlja ŠIBENIK, ZAGREB. GUAYAQUIL , SKOPJE (prva pošiljka) Da me malo bolje upoznate kasnije ću Vam poslati i poglavlja MILANO, LOZANA, LONDON, FRANKFURT,PARIZ, CIRIH "(poslao je i još najavio- MOSKVA, NEW YORK, TOKYO). Život je to oštrog tempa, puno aktivnosti, obitelj i brojni ljudi, 'usput'-A.Vulin,N. Filipović,D. Galić,V. Richter, V.Milić, J. Vaništa,K. Tompa, I. Šebalj,M. Šutej,B. Bučan, D.Vukotić, Š.Guberina, S.Lagenhorc,.. U memoarima su i Kuće Soltyšik, Mutak i 'Generalsko Naselje'.

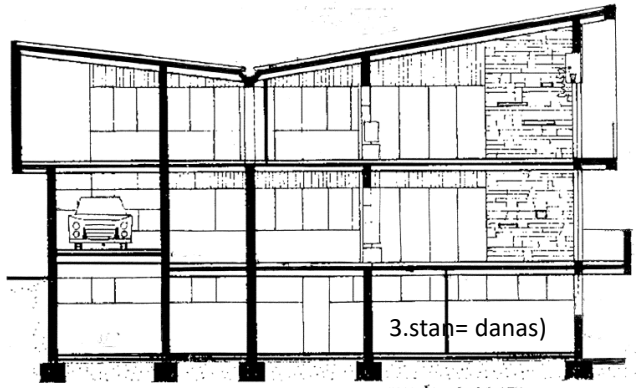
ROĐACI- Pjero (prije rata otišao u Italiju, njegovi u Ekvador) i Ante (Tošo) Soltyšik - sportaš, talijanski zatvor, partizani, šibensko kazalište, Zagreb , u Elektri , kada je već prešao četrdesetu, upisao i završio Elektrotehnički fakultet , 'ima talent energičnog vođe koji osmišljava i rješava sve zadatke bez teškoća'. Pronašao je prostor i uredio Klub Šibenčana po skicama Ljahnickog .
Obitelj, dva sina, Jere mlad umire, drugi dr.Saša Soltyšik (1954-2022) poznati zagrebački liječnik biološke medicine. Kao i život, Antin kraj je bio nepredvidiv –iz boce, misleći da je vino, dva gutljaja antifriza, bila su fatalna. Rođaku Anti Soltyšiku, Ljahnicki je projektirao 1962. kuću s dva stana u Voćarskom naselju, uz 'Maretićeve Nizove' i svakodnevno nadgledao gradnju. Položaj s prekrasnim pogledom na grad, tada jedini zagrebački primjer 'leptir krova'. (Ostrogovićev krov je malo drugačiji), vanjsko stubište oblikovno integrirano u moderni kubus, benkovački kamen iz baze ponegdje se diže na kat, drvo u podgledu izbačenog volumena. Uz manje unutrašnje zahvate, kuća je očuvala izgled i vlasništvo nasljednika Soltyšika.
PRIJATELJI- "Godine 1963. upućen sam u potresom razrušeno Skopje, da organiziram popravak svih zgrada u vlasništvu JNA. U Skopju sam upoznao komandanta garnizona generala Vladu Mutaka (1914-1974). Njegova supruga Mirjana-Pelagija Mutak (1921-2017) bila je najbliža prijateljica moje supruge Cice , bile su bliske još iz Knina gdje je Mutak bio komandant garnizona, a Cicin otac vojno lice.Mirjana je zaista izuzetna žena, kao otvorena knjiga, nema pritajenih misli. Odlikuje se damskim ponašanjem, u stalnom je pokretu, vrijedna, financijski neovisna o mužu, ima svoju uspješnu firmu 'General Commerce'. Nakon završetka službe u Skopju, Vlado Mutak je premješten u Zagreb na mjesto pomoćnika general-pukovnika, Đoke Jovanića, komandanta Zagrebačke vojne oblasti. S Mutakovima ćemo ostati u najboljem prijateljstvu, sastajali smo se svaki dan na večerama kod njih ili kod nas. Sa zadovoljstvo sam im projektirao obiteljsku kuću na Jabukovcu, po Mirjaninoj želji".
Unuka Snježana mi je ispričala: 'Deda je zauvijek ostao partizan, kuća ga nije zanimala, ali baka u duši je bila 'kapitalist'. Iako su dobili lijep stan u Nazorovoj, ona je željela 'svoju kuću, na svojoj parceli'. Teren na kojem su se uzgajale sadnice borova, otkupila je od nekih Židova izvana. Dok su bili u Skopju, kao poduzetnica, se je uključila u menadžerske poslove pri obnovi i građenju, stekla je neko iskustvo 'dilanja' , ostvarila prihod za gradnju i kuća je bila isključivo 'njeno vlasništvo'. Naravno da joj je pozicija 'supruge druga Generala' pogodovala u poslovanju.

KAT (stan 131 m2)

PRIZEMLJE (stan 108 m2)

PRESJEK

ALEKSANDAR LJAHNICKI : 2OK SOLTYŠIK, VOĆARSKO NASELJE

A.LJAHNICKI :Maksimir, 1989

panoramski pogld grad iz kuće na grad

pogled s ulice (u susjedstvu je Voćarsko Naselje)

U prizemlju kuće, 'aperitiv hal', soba kućne pomoćnice, natkriti atrij s fontanom i zelenilom,stolom za ping-pong i garažom za luksuzni BMW . U gradnji je garaža pretvorena u spavaonicu, a nešto kasnije je i atrij zatvoren .(Zatvaranjem atrija, pojavila se denivelacija u podu na kojoj je, kod Snježanine svadbe, Cica pošteno pljusnula i 'žestoko opsovala' arhitekta). Na katu 'orkestrirani' prostori boravka, dvije spavaonice , druga je za nećaku Dušku,a pravno Mirjaninu posvojenu kćerku još dok je bila u prvom braku. Kuća 'fine grandece' u susjedstvu, na pedesetak metara, je od Iblerovih predratnih vila Bauer i Beer. U gradnji bilo je 'fajtova' između investitorice i arhitekta, a najviše ga je razljutila kada je svojevoljno ofarbala lijepi zeleni podsljemenski kamen. Na nagovor majstora, leptir krov je promijenila u ravni. Radiestezist Jurdana, onda dosta popularan, je definirao položaj kuće.

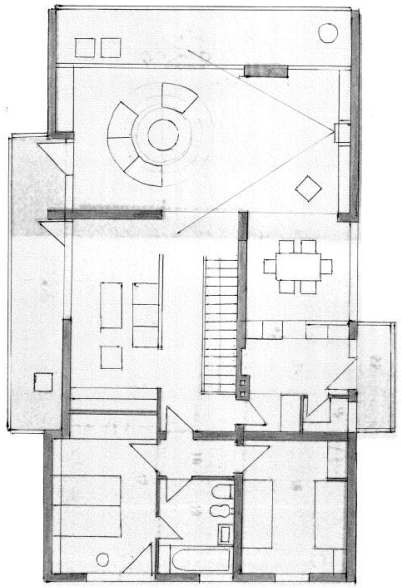
Ljahnicki piše *:"Poslije nekog vremena pozvan sam na razgovor s jednim poručnikom KOS-a (Kontra Obavještajna Služba). Ufitiljeni oficir me stereotipno nudi cigaretom, a ja ne pušim. Ispred njega je podsjetnik pitanja: - 'Vi ste radili projekat stambene kuće generala Mutaka. Koliko ste para za to dobili?' –' Projekat nisam radio za generala Mutaka, nego za njegovu suprugu, koja je financijski neovisna o svom suprugu, ona dobro zarađuje, ima svoju vlastitu firmu. Ona i njezin suprug su najbolji prijatelji moje obitelji, na njih sam ponosan. Projekt sam radio iz zadovoljstva , besplatno. Nisam primio niti jednog dinara'. Oficir nastavlja: - ' I s njom sam obavio razgovor, ona nema tako dobro mišljenje o Vama, za Vas kaže da ništa ne radite džabe, da ste vrlo skup arhitekt'. – 'Rekao sam sve. Molim vas da me više ne uznemiravate'. To je bio moj prvi i zadnji razgovor s nekim predstavnikom KOS-a. Nisam mogao doći k sebi. Kome se Vlado zamjerio? Brzo se doznalo: na 21. sjednici Predsjedništva SKJ u Karađorđevu ,1971. Vlado Mutak je osuđen na četiri godine zatvora zbog koketiranja s nacionalističkim pokretom 'Hrvatsko Proljeće'. U zatvoru je teško obolio. 1973. privremeno pušten u kućni pritvor, i već slijedeće (1974.) godine umro. Tužan je bio sprovod na Mirogoju. Došlo mnogo svijeta, običan puk je volio Vladu Mutaka. Cica je bila pokraj Mirjane, nju je držala za ruku. Taj dan je Mirjana napravila večeru, pozvala samo dva para: Edu Murtića sa Gorankom Vrus i Cicu sa mnom"*.

Slijede godine novih nemira, dvoje Mutakove djece iz prvog braka traže dio kuće, Mirjana je pod istragom zbog nacionalizma, stoga 'bježi' u Njemačku, kuća se iznajmljuje Američkom Konzulu s pretpostavkom da će to spriječiti oduzimanje. Konzul je tu bio 7 godina.Duška je u Ilici imala frizerski salon. Na kraju je sve povoljno završilo, raščistilo se vlasništvo, odbačene optužbe za nacionalizam, Mirjana se vraća i u kući je doživjela duboku starost. Ostavlja je Duškinoj kćerki, unuci Snježani , profesorici klavira. Ona je sada u kući sa suprugom , dvije kćeri i klavirom.(Ovdje se pojavio klavir, iako ga arhitekt nije nacrtao.) Površina kuće , prizemlje + kat =cca 240 m2, više od dva puta nego što su stanovi drugih generala u Generalskom Naselju.)

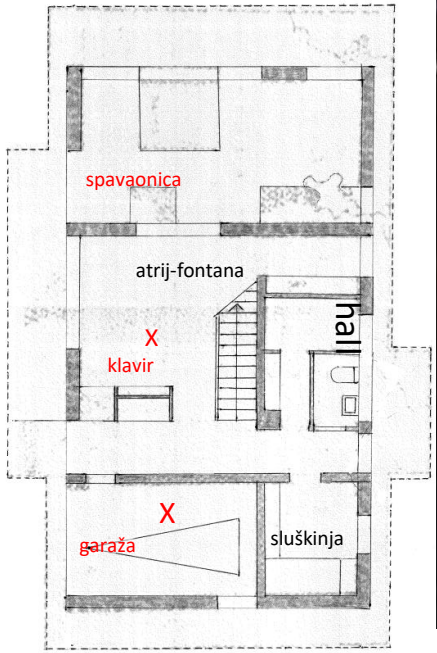
GENERALI - "Projektirao sam i vodio nadzor izvedbe četiri zgrade u Voćarskom naselju, sa po četiri velika stana za viši vojni kadar". Stanovi su isti ,87m2+garaža, tek s malim prilagođavanjem obzirom na postavu zgrade I-Z ili S-J. Uselili su generali, pukovnici,vojni doktori, narodni heroj. U jednom su bili Nikica Maravić general-potpukovnik, supruga Dana r.Boban , Klišanka, meni daleki rod, i sin Goran. Za Danu, veliku navijačicu 'Hajduka' bilo je fatalno finale Kupa, kada je Rijeka na Poljudu (25.V,2002) zabila pobjedonosni gol, doživjela s 72 godine srčani udar i smrt u fotelji pred TV ekranom u stanu u kojem je sa zadovoljstvom živjela 22 godine. Moglo bi se spekulirati je li ovo 'generalsko naselje' vojnog vlasništva i osjetno nižeg standarda od privatne Kuće Mutak, moglo stvarati neko otežavajuće raspoloženje u suđenju Generalu? (Ljahnicki je također za glavnog komandanta, general-pukovnika Đoku Jovanića adaptirao zgradu u Grškovićevoj ulici, "tamo sam mogao slobodno eksperimentirati s novim tehnikama zidnih boja".

NEW YORK- 'Meni i mome unuku najdraži grad. Nažalost, sada je postao opasan. Prvog aprila ove godine (2023), Tokyo, koji ima 17 godina bio je proboden nožem u leđa. Oštrica noža je došla 2 centimetra blizu srca. Doktori su mu jedva spasili zivot. Imao je 4 operacije koje su trajale od 4 do 8 sati. Sada se osjeća dobro.'

ZAGREB- Maksimirski park je prostor s ponajviše idile u našem gradu, tu je i Ljetna Pozornica za razne fešte, projekt Aleksandra Ljahnickog. Prof.Milić kao član gradske komisije se usprotivio izvedbi pozornice, s rezonom 'nesklada' s obližnjem neoklasicističkim vidikovcem iz 1843., ali nije dobio podršku većine.

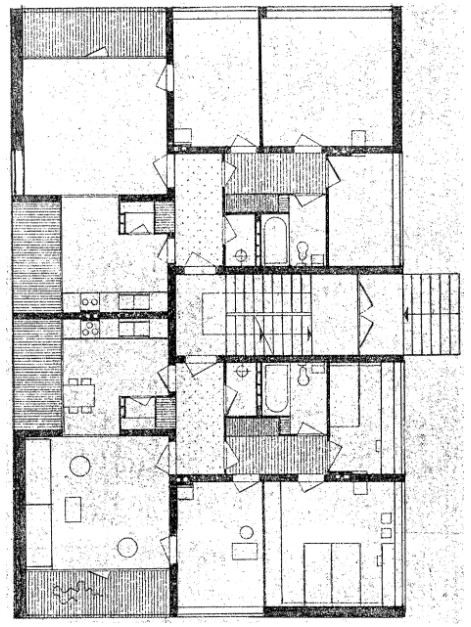
KAT

PRIZEMLJE

ALEKSANDAR LJAHNICKI: OK MUTAK ,JABUKOVAC 31 1966-70

LJAHNICKI: GENERALSKO NASELJE, VOĆARSKA 1964. (4x4OK))

ZAGREB- ARS LONGA VITAE BREVIS

IGOR SKOPIN: UMJETNIČKA KOLONIJA, VOĆARSKA1950te,1960te

Godina 1900. kancelarija illustrissimusa Isidora Kršnjavog na Gornjem Gradu, kipar Robert Frangeš-Mihanović nagovara Predstojnika za Bogoštovlje i Umjetnost u Khuenovoj vladi zaslužnog za mnogu modernizaciju Zagreba, da se otvori Likovna Akademija. Kaže na Zapadu je svi imaju, a i na istoku mnogi, u Sofiji je osnovana 1896, u Beogradu pokreću to pitanje, ali presvijetli ga prekida "Frangeš, vi uvijek zidate kule u zraku! Zar nije dosta šest umjetnika za Hrvatsku, ne stvarajte umjetnički proleterijat!" Ipak Akademija je osnovana 1907. Bukovac navodi kako je kod Kršnjavog on isposlovao ateliere za svoje mlade drugove Frangeša, Valdeca, Čikoša, Auera, Ivekovića, Kovačevića, Medovića, Alexandera i Tišova , i ne potraja dugo, zgrada bijaše dograđena, (arhitekt je bio Herman Bolle) i u nju smjestiše skoro sve umjetnike , imenovaše ih profesorima, i tada je sve krenulo. Rokov Perivoj bio je mjesto za kuće umjetnika. Redom, Robert Auer i sin Ivo (arhitekti Baraniay&Benedik), pokraj sebi kuću gradi drugi sin Bela ,tu su Frangeš-Mihanović i supruga Ženka (arhitekt Viktor Kovačić), Frangešov Atelier za izradu 'Tomislava' (arhitekt Lubinsky) gdje će se priženiti i kasnije živjeti Krsto Hegedušić, tu su Jozo Kljaković, Nasta Rojc i Branko Šenoa (arhitekt Ehrlich) , te Ljubo Babić (arhitekt Hribar). Ivan Meštrović će 1937. napraviti veliki drveni paviljon za izradu 'rumunjskog kralja'. U tom prostoru će iza rata raditi Bakić, Radovani, Ivanković, Gaće, a Velibor Mačukatin će tu i stanovati- sve do 28.I, 1956. kada je u iznenadnom velikom noćnom požaru sve njihovo veliko stvaralaštvo pretvoreno u pepeo. U Zagrebu je bilo još 'umjetničkih lokacija. Među ovim važnim zagrebačkim likovnim punktovima, možda je ipak najvažnija bila UMJETNIČKA KOLONIJA NA VOĆARSKOJ podignuta na zemljištu koje je 1919. biskup Bauer poklonio Udruzi Likovnih Umjetnika. Prvo su 1925. napravljene dvije kuće otvorenih ateliera od preostalog materijala Zakladne bolnice. Tadašnji stanari su bili Rački, Gecan, Turkalj, Šeremet, Perić. Godina 1960-tih gradnja se nastavlja. Ideja je da to postane uzorito Umjetničko naselje. Godina 1960tih, tu su djelovali: I-MUSULIN kipar, II- ANTONIĆ slikar,III-ČULAR slikar, IV-SCHRAMADEI slikar, V-LIPOVAC slikar, VI- MALEŠEVIĆ slikar, VII-TOMIČIĆ slikar, VIII- DESPOT kipar,IX-GORIČAN slikat, X-HARAMIJA, slikar, XI- MIŠIĆ kipar, XII-MAČUKATIN kipar-XIII ŠOŠA kipar, XIV-MATUTINOVIĆ kipar, XV- LAH kiparica, XVI- JORDAN slikar CVEK JORDAN slikarica, RUŽIĆ kipar, MIKELI kipar.

Novi atelieri uskoro postaju i obiteljske kuće, nema planiranog parka sa skulpturama, zajednička se parcela ogradama usitnjava, kuće se preuređuju, dodaju se krovovi i potkrovlja. Kolonija zamišljena kao generator hrvatske likovne umjetnosti, što je u nekim vremenima i bila, okupila je veliki broj velikih i manje velikih imena, bila je od velike važnosti u našoj likovnoj povijesti, naprosto se je tiho gasila- nestanak ateliera, privatizacija, nasljednici drugih interesa ,rušenja, adhokistički popravci, potres ,žute i crvene naljepnice. Propadanje Kolonije pratio sam kroz više obilazaka, zadnji puta 23.II,2022.i sjetno zaključio da su najbolji dani ovog naselja prošli. Na kući Vaska Lipovca urušen je krov , kod Haramije natpis na zidu „provalniče,25.11.1992. i 20.4.1996. u ovoj kiparskoj radionici bile su provale, sada unutra nema ništa vrijedna uzeti", na jednoj ogradi natpis „pazi oštar pas", a nema ni psa ni gospodara , na uličnom rasvjetnom stupu osmrtnica arhitektici Zlati Goričan kćerki slikara Goričana, na zgradi iz 1926, napukla ploča s natpisom DRUŠTVO ZA PODIZANJE RADIONA I DOMOVA MLADJIM UMJETNICIMA MCMXIX , jedna kuća je obnovljena i ima tablu „apartmani 3 zvjezdice". Nostalgično raspoloženje su mi popravili slučajni susreti. Dragica Cvek-Jordan je tu od 1964. prisjeća se ljudi i lijepih druženja u koloniji, sada rijetko uzima kist u ruke, hvalim slike mladenki u bjelini sa cvijećem, njen suprug Vasilije Jordan je davno s jednim predavanjem gostovao na Af s temom kuća za umjetnika. Srećem i Velibora Mačukatina ml., pričamo pred potresom razdrmanom dvojnom kućom koju su njegov otac i kipar Ivanković podigli 1962. Kuću već nepodesnu za stanovanje čeka neizvjesna sudbina, najvjerojatnije rušenje. Zanimaju me detalji o njegovom ocu, Silvija mu pokazuje prošloljetne naše snimke kipa revolucionara Cetinića u Blatu na Korčuli, on nam poklanja lijepo priređenu monografiju o ocu

Velibor 'Grof' Mačukatin sin Ivana, Bračanin, 1939. je upisao ALU, 1944-1945 u partizanima, 1946. diplomirao, suradnik je Augustinčiću na velikim spomenicima (Batina Skela, Peace NY, Matija Gubec), nešto je u nezgodnim vremenima kazao što nije trebao i „sedam dana i sedam noći neprekidno na stolcu, davljenje vodom" (V.M.svjedočanstvo) i tri mjeseca na Golom Otoku (4.VI-1.X, 1949), a vjerojatno bi bio i duže da nije bilo Augustinčićeve intervencije.Slično je prošao i kipar Ante Despot, kasnije susjed u Koloniji. Mačukatin puno radi, narudžbe, socrealističke spomenike, biste,reljefi, plakete, ali i radove za svoju dušu- intimizam, tijelo, erotika, crteži -bio je 'prkosni samotnjak', piše I.Š.Banov u prologu knjige.Napravio je biste Lenjina i arhitekta Umjetničke kolonije Igora Skopina .

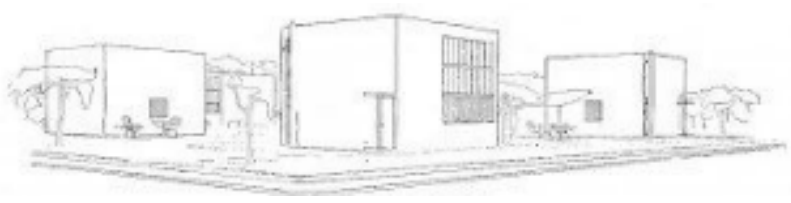
I-XVI kuće umjetnika Vončinina ulica

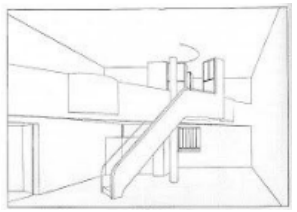

(VELIBOR MAČUKATIN:IGOR SKOPIN, bista)

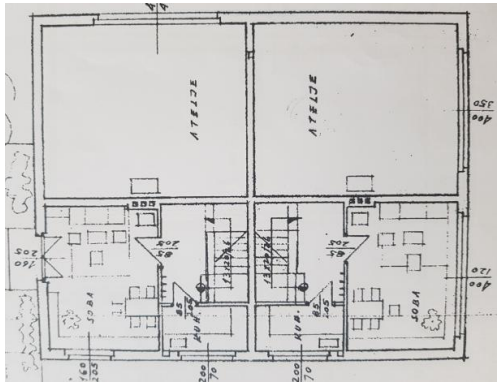

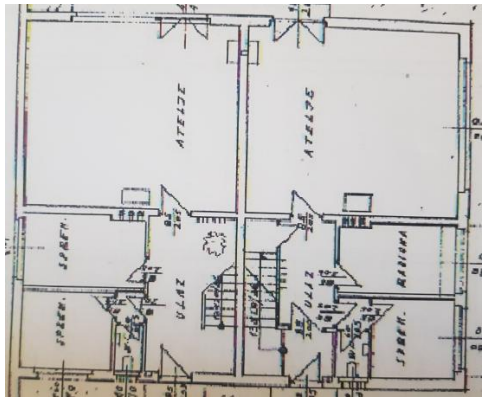
Le CORBUSIER: Maison en serie pour artisans 1924

IGOR SKOPIN:UMJETNIČKA KOLONIJA VOĆARSKA, 1960te

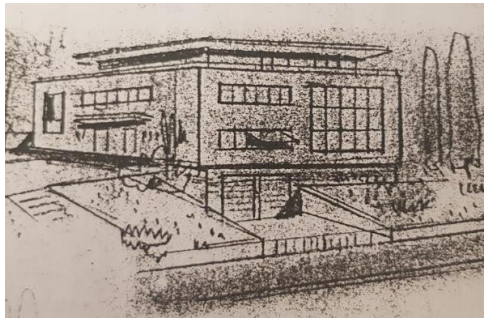

KAT

PRIZEMLJE

ATELIER XIII- KIPAR SLAVKO ŠOŠA

ATELIERI 1/III MUSULIN/ČULAR

DVOJNI ATELIER

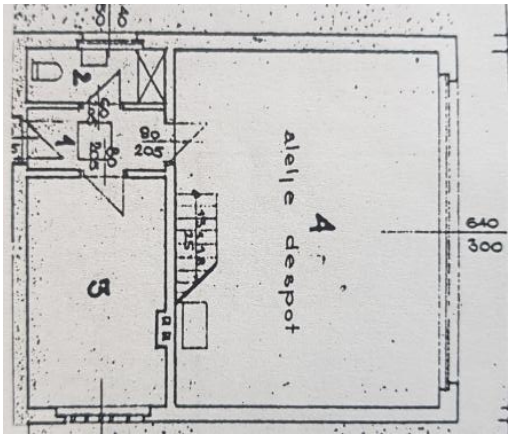

IGOR SKOPIN: ATELIER VIII- KIPAR ANTE DESPOT,1955.

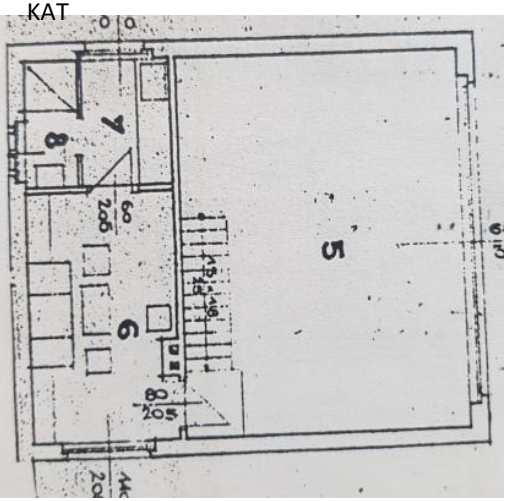

(Velibor 'Grof' Mačukatin-Lenjin / u atelieru)

KAT

PRIZEMLJE

ZAGREB – NIZANJE,FUNKCIONALNO PRILAGOĐAVANE

KAZIMIR OSTROGOVIĆ: NIZ ČETVEROOBITELJSKIH KUĆA , SREBRNJAK 168-. 1964.
SLUNJSKI, VID VRBANIĆ, VEINIG, LESKOVAR:
NIZ DVOJNIH KUĆA ZA INŽINJERE 'VIJADUKTA',MLINARSKA 1965

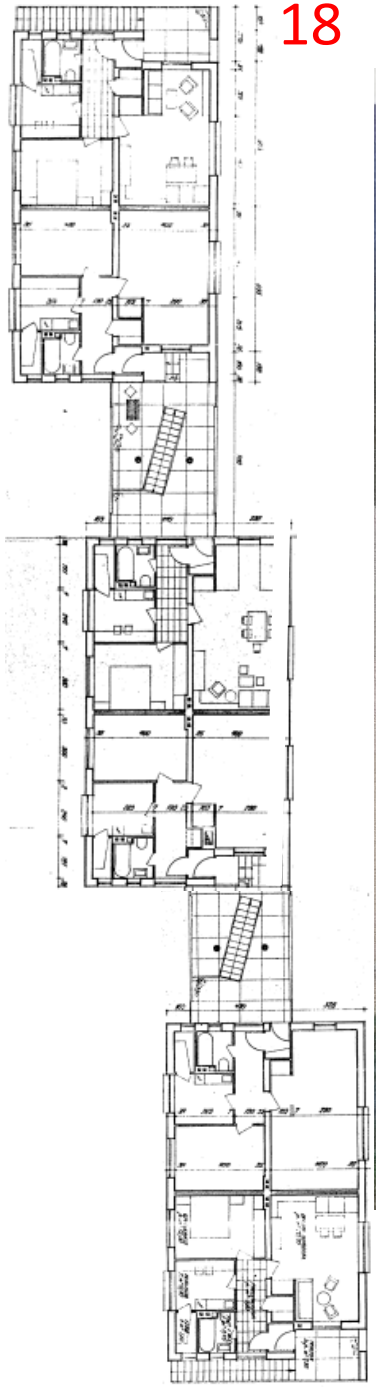
Kuće na Srebrnjaku sa četiri ista dvosobna stana od 53 m2 povezane vanjskim terasama sa stubama se ponavljaju tri puta, a njima su dodana i dva mala stana u kući koja sa susjednom čini dvojnu, arhitekt Kazimir Ostrogović. Drugi primjer u Mlinarskoj su pet kuća u nizanju, sa dva, tri ili četiri stana, svih pet slično oblikovanih, arhitekti Slunjski, Vid Vrbanić, Veing,Leskovar. Prva skupina bila je za znanstvenike, fizičare Instituta Ruđer Bošković', druga za inžinjere građevinare iz 'Vijadukta' .U prvoj skupini je 14 malih, u drugoj isto toliko, ali velikih stanova simpleksa, dupleksa i tripleksa. Godine 1964/65 obje skupine kuća bile su zgotovljene. Oblikovanje je moderno (ali) i 'kontekstualno' , iako bi svaka seriozna analiza teško mogla dokazati zašto se velike i visoke stambene zgrade ne 'uklapaju' i ne odgovaraju zagrebačkom sjeveru. (Za komparativnu analizu mogle bi poslužiti Ostrogovićeve zgrade u Miramarskoj, ali korigirane s trosobnim i četverosobnim stanovima).

U suvremenoj masovnoj kulturi stanovanja 'dnevni boravak' (living room, wohnraum, stanza di soggiorno) je skromni relikt 'buržoaskog salona', izražava status ,reprezentativan , za primanje gostiju, naravno na korištenju svim ukućanima i stoga je boravak veća soba u stanu. Dnevni boravak u kojem se spava je 'u problemu'. Spavaonica je osobni prostor supružnika, jedne odrasle osobe, 2 djece predpubertetskog uzrasta, intimni 'ego-prostor'. Kod malih stanova, kao što je dvosobni, u kojem stanuje obitelj, dnevni boravak služi i kao spavaonica. Dva 'kontradiktorna' sadržaja u jednom, razaraju kvalitet stanovanja. Tko spava u boravku dvosobnog stana kod tipične mlade obitelji, roditelja s jedno/dvoje/troje djece? U projektu na Srebrnjaku, Ostrogović dvoje djece stavlja u dnevni boravak, što bi značilo da ranim odlaskom djece na spavanje, dnevni boravak prestaje funkcionirati. TV gledanje? Čini se prihvatljivijim i praksa je ponajviše da u boravku spavaju roditelji, prije nego li djeca. Dvosobni stan je upitan za suvremeni standard za više od dvoje supružnika. Čak i za dvije odrasle osobe (majka i sin, brat i sestra) ovaj stan je neprikladan, a oni manji pogotovo. Međutim kod nas ovo je bila većina stanova- (Garsonjere i 1Sobni:27%) , 2SOBNI STANOVI :41%, (3Sobni:21% / 4Sobni: 7%/ 5Sobni3%)-podaci ZG-1981, a u poređenju sa strukturama obitelji tada, stanje je nepovoljno. Istraživanja C.de Lauwea su utvrdila a) kritični prag s 12-14 m2 po osobi ispod kojeg se javljaju tenzije u obiteljskim odnosima, i b) patološki prag s 8-10 m2 po osobi, ispod kojeg se mogu pojaviti psihofizički poremećaji ličnosti. (Ne znam okolnosti ovog istraživanja, niti koliko je danas situacija poboljšana- vjerujem da je.)

'Model Harmonije' bi trebao distribuirati 'veće stanove-većim obiteljima' barem u sistemima koji u nazivu i načelima nose 'societas', kod 'kapitala' ne. Kod nas tih godina bilo je elemenata i jednog i drugog. U okolnostima planiranja obitelji i s ambicijom postizanja suvremenog svekolikog standarda i sebi i djeci, moglo bi se zaključiti da je i nedostatak adekvatnog stambenog prostora uzrokovao smanjenje rađanja i pad nataliteta. Kako imati više djece u minimumu kvadrata? Ovdje navedena dva primjera su ilustrativna.

Ksenofont Ilakovac (1928-2024) fizičar, doktorirao u Birminghamu 1954, asistent i suradnik Ivanu Supeku kod ustrojavanja Instituta RB, predaje na PMF , guest-profesor u Seattleu,1962-64, HAZU akademik, profesor emeritus, područje istraživanja atomska i nuklearna fizika. Dok se gradio 'Ruđer' bio je uključen,surađivao je i više puta se sretao s arhitektom Kazimirom Ostrogovićem. Ostala su ugodna sjećanja . Na Srebrnjak su uselili 1964. čim je izgrađeno ovo malo naselje za 'ruđerovce', uglavnom za mlađe obitelji, u jednom času bilo je tu 14 djece. (Danas u dvorištu jedna ljuljačka podsjeća na ta vremena.) Supruga je također radila na Ruđeru, troje djece, sinovi Tin i Amon, a najmlađa Vita, kćerkica rodila se nakon useljenja. Bili su zadovoljni, dobra lokacija, 'Ruđer' blizu s druge strane ulice, autobusna stanica pred kućom, ugodan ambijent. Dečke su smjestili u manju ('roditeljsku') sobu, a veću dnevnu sobu su pregradili, manji dio za kćerku a u ostatku, boravak i roditeljsko spavanje. Neobična je inicijalna orijentacija, boravak-istok, spavanje-zapad). Grijanje je na plin, u početku je bilo na drva i tada su odlazili dolje do Držićeve u nabavu,.

18

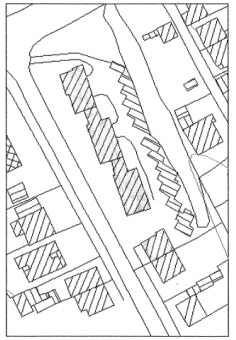
KAZIMIR OSTROGOVIĆ: ‘NIZANJE’ 4OK , SREBRNJAK 1964

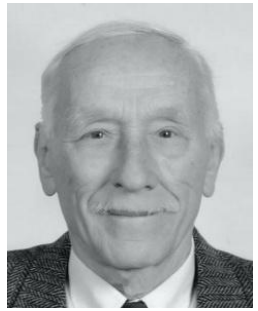
kćerka

sinovi

supružnici

Fizičar- Ksenofont Ilakovac -akademik

U suterenu bile su drvarnice i praonica rublja,u dvorištu garaža, imali su Yugo, poslije Opel. U našem razgovoru(2018) je komentirao da je za garaže puno prostora nepotrebno potrošeno, a sada ih je pola prazno. Odrasla i odškolovana djeca su otišla. Tin fizičar živi u San Franciscu ,kao penjač alpinista putuje posvuda po svijetu, Amon je afirmirani zagrebački sveučilišni profesor na PMFu, a Vita živi u Parizu. Suprugu je nadživio, on je u stanu na Srebrnjaku u kojem je proživio punih 60 godina,živio do kraja, do svoje 96.godine. Ne znam ima li ovdje više prvouseljenih stanara. S druge strane terase je stan s oznakom 'apartman' i tri zvjezdice. Negdje su napravljene male izmjene, promijenjena prozorska stolarija, na stanu Ilakovac promijenjeni su drveni eslingeri, a još uvijek stoje originalna hrastova vrata. Stan 'Ilakovac' (53m2) na Srebrnjaku spada u najveću skupinu stanova, (problematičnih) dvosobnih, a stan 'Selimbegović'(174m2) u Mlinarskoj, peterosobni je među onima kojih je najmanje.

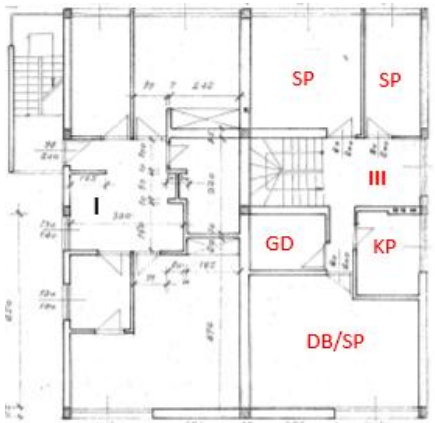
Adnan Selimbegović ing.građevine, bio je direktor „Vijadukta", bio je i glavni inžinjer na gradnji dionice Jadranske Magistrale. Dolje dok je bio na terenu, upozano je buduću suprugu. Prelijepa crnka (rekla mi je kolegica Marta ,Adnanova nećaka) Omišanka po majci, Šibenčanka po ocu, Vanda Ninić (1940) rodica Tonka Ninića, bila je kostimografkinja na TV. U vrijeme kada je kuća zgotovljena, rodila se je kćerkica. Mada tročlana obitelj, zbog važnosti funkcije, pretpostavljam, dobili su troetažni stan. Inicijalno u prizemlju garaža i 'pomoćne prostorije', na prvoj etaži (bel etage) je kuhinja, blagovaonica i SALON (tako je označeno na nacrtima) , na drugom katu spavaći trakt. Kasnije u 80tim dolazi punica za koju su uredili apartman u prizemlju, kćerka (trenerica konja i pasa) je u kući, tu je i unuk . Kasnije se supružnici Selimbegović sporazumno rastavljaju, a stan se je podijelio po etažama. Gornjoj etaži se pristupa dodanim vanjskim stubama kao kod simpleksa.

U Mlinarskoj su u objektima izmiješani, jedno, dvo i troetažni stanovi s garažama. Teren parcele od 750m2 je podijeljen između simpleksa , dupleksa i tripleksa, najvećim dijelom zasađen ukrasnim biljem, ponegdje je i mali povrtnjak, pretežno su se sadile rajčice. Osim inžinjera 'Vijadukta' u Mlinarsku je uselio još poneko sa strane (direktor velike vanjskotrgovačke firme 'Astra' i njegovov šofer, netko iz Mašinotehne i Geofizike).

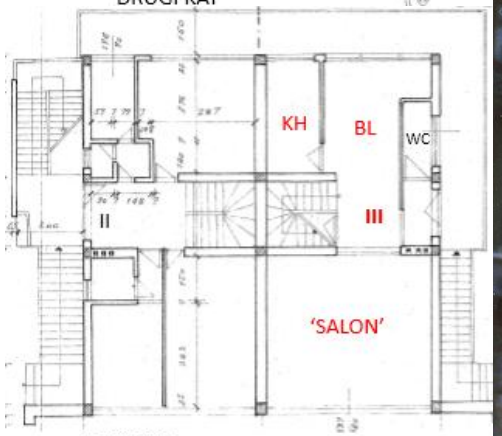
Projekt su napravili u projektnom odsjeku 'Vijadukta' , od arhitekata najpoznatiji je bio Vid Vrbanić (s N.Despotom i V.Turinom projektant Banovine u Splitu 1937/40). Neobično je da su bila 4 projektanta i samo 1 razrađivač, ing.Vilaj.

Dobar pokazatelj racionalnosti gradnje je omjer površine vanjske skupe konstrukcije i podne površine stambene jedinice .Dvosobni stan na Srebrnjaku je u omjeru 150 : 53 (koeficijent = 2,83), troetažni , peterosobni u Mlinarskoj 360:174 (=2,06). Četverosobni (kakav bi odgovarao obitelji Ilakovac u mladosti) stan u 'Miramarskoj' 120 : 110 (=1,09), pokazuje koliko je jeftinije graditi u višestambenoj zgradi, a dvosobni tamo ima omjer 53:53 (=1,00) . Kod jednostrano orijentiranih dvosobnih stanova moguće je ovaj omjer spustiti i na =0,50, ali u tom slučaju mogućnosti preuređenja su smanjene. Doda li se na Srebrnjaku izvedba slabokorištenih terasa, drvenih individualiziranih garaža u dvorištu i potrošak terena od 4000 m2, ima rezona za spekuliranje o višestambenoj zgradi s komfornim stanovima. Kompleks Dobri Dol je svakako dobra referenca.
Primjeri cjeloživotnog obiteljskog stanovanja, jednom i s 5 članova u malom stanu od 53 m2, i primjer stanovanja tročlane obitelji u troetažnom stanu , pokazuju žilavost i prilagodljivost funkcije malom , odnosno velikom prostoru.

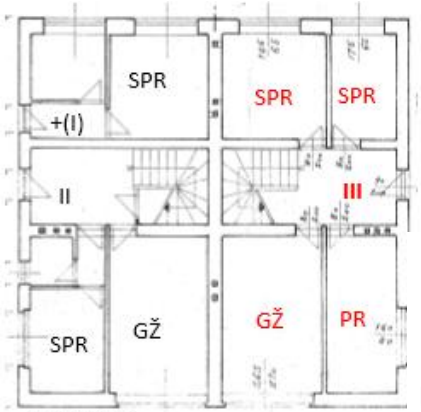
18

DRUGI KAT

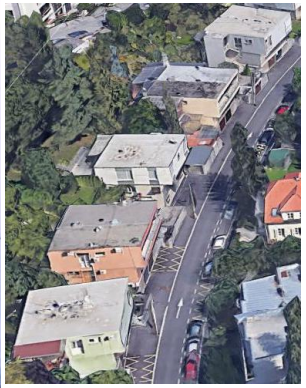
PRVI KAT

PRIZEMLJE

(prema vrtu)

SLUNJSKI, VRBANIĆ, VEING, LESKOVAR: KUĆE "VIJADUKT"Mlinarska 61,61a,61b,61c, 63, ZG, 1964

3 JEDNOETAŽNA I
3 DVOETAŽNA III
3 TROETAŽNA STANA III

ZAGREB - NIZOVI RAZUMA I(LI) EMOCIJE

MIRKO MARETIĆ, VLADIMIR IVANOVIĆ: PET NIZOVA, VOĆARSKO NASELJE, 1961-64
NIKOLA BRBORA, ZVONIMIR MAROHNIĆ: NASELJE OD OSAM NIZOVA,TRSTIK 1967-70
BIRO AR-59/ B&N VASILJEVIĆ, KRUŽIĆ, MAGIĆ, MARČELJA: NASELJE 4 NIZA, SESVETE
J.JAGARINEC: NIZ BOŽIDAREVIĆEVA , 1957
DVA NIZA RO 'IZOLATER'BOŽIDAREVIĆEVA/ČIKOŠEVA. 1960/1964

Mies:'Architecture is 90% calculation and 10% feeling'- u stambenoj arhitekturi svakako, u urbanizmu pogotovo. Stambeni nizovi su supstitucija za obiteljsku kuću. Na urbanističkom seminaru u Stockholmu 1958, Maretić je bio impresioniran s projektima skandinavske niske stambene izgradnje Arne Jacobsen Soholm 1955, i Jorn Utzon,Kingo 1956 (60 jedinica) i ti projekti bili su inspiracija za VOĆARSKO NASELJE, a ovo naselje je inspiriralo i još neka. Pet nizova , ukupno 61 stan od cca 96 m2 (3 kreveta) dvije terase 10 i 4 m2. Stanari,većinom sveučilišni kadar i manje obitelji, kao profesor Dragomanović , supruga i sin, glavni zagrebački urbanist Zdenko Kolacio sa suprugom I punicom (ovdje preselio iz sustanarstva Vile Blažeković), arhitekt Pišta Milivoj Petričić, ' žena mu puše na nadsvjetlo, želi luxfer ploče, nije mi dobro, svejedno je napravila'-pričao mi je Maretić, a danas bi se iznenadio koliko njih je vremenom zatvaralo ovo nadsvjetlo.

Problematično je funkcionalno rješenje 'veliki, a mali stanovi', 90 m2 za 3 ležaja, poluetaže mladima ne smetaju. Diskutabilno je i urbanističko rješenje. U komparaciji s projektom iz tog vremena, Dobri Dol s visokogradnjom na sličnoj površini terena, izračun je : Voćarsko Naselje -61 stan, 183 kreveta, 700 m asfaltiranih ulica , a Dobri dol (dio) - 180 stanova, 588 kreveta, ulice 250 m' . Brojke su očigledno na strani visokogradnje, a meni osobno ovdje na Dobrom dolu, gdje stanujem, je ugodniji ambijent.

Maretića sam dobro poznavao, profesor i urbanist, dragi čovjek, dirljiv je bio oproštaj na Maksimiru uz tužne zvuke violine unuka Maka Murtića, zahvalan sam mu na puno ugodnih priča (, s fakulteta, iz Pariza, iz astronomije) i zanimljivih stručnih razgovora. O Voćarskom Naselju mi je ispričao , da je to bila 'kompozicija onakva kako se je radilo u svijetu u to vrijeme,imao sam želju da ne povučem ravno, da malo izmaknem, naprosto,

19

tako reagiraš i misliš da je to ispravno, jednom je naletio Ibler dok sam to crtao i upitao: 'Zašto to izmičeš? Možeš li rastumačiti i opravdati?', Maretić je odgovorio 'Ja to tako osjećam', a Ibler:'Ja bih to ravno!.' Maretić ga ipak nije poslušao. (A možda je trebao) .Vanjsko oblikovanje je inspirirano Jacobsenom, broj jedinica Utzonom. .

U Naselju TRSTIK 2 X 4 niza, 80 stambenih jedinica, pola nizova je 'nasjeckano' (Maretićev utjecaj?) stanovi korektno riješeni, moderno oblikovanje je vremenom doživjelo raznovrsne intervencije, kao da je Lucien Kroll bio prisutan .

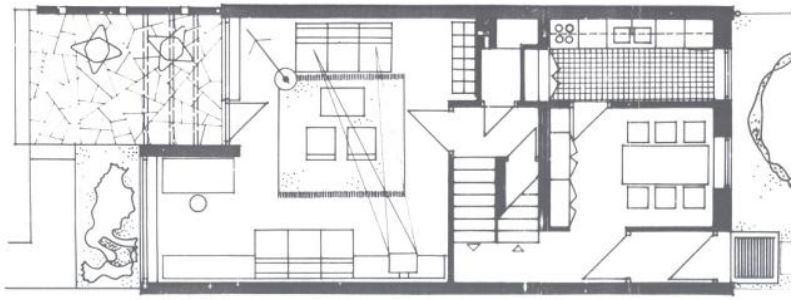
Naselje SESVETE CENTAR je s četiri niza , 48 st.j., 'maretićevim načinom' usitnjeni i izmaknuti, jedinice 'individualizirane', stanovi dobro riješeni u dva slična tipa ,79 m2,parcele 155m2, garažiranje i parkiranje nije riješeno, unaokolo su stambene šesterokatnice.
Niz u BOŽIDAREVIĆEVOJ Nasuprot tvornice RIZ koja je sada u ruinama, bio je za njihove inžinjere napravljen stambeni niz od 5 jedinica, parcelaciju je potpisao I.Jagarinec. Neobično loše tlocrtno rješenje za površinu od cca 90 m2 (jedna velika spavaća soba kroz koju se prolazi u kupaonicu!), a tek s malom korekcijom, promjenom smjera stubišta,dobiva se izvrsno rješenje. Svijetla točka ovog projekta bio je plitki jednostrešni krov, koji je revizijom nažalost promjenjen u nekorisni dvostrešni. Pokraj je 8katni stambeni blok iz 2019. sa stotinjak stanova.Na drugom kraju ulice su dva niza od po 6 jedinica za poduzeće 'Izolater' s manjim dvoetažnim jedinicama, arhitekt nepoznat. Pokraj su dva stambena nebodera s 92 stana.

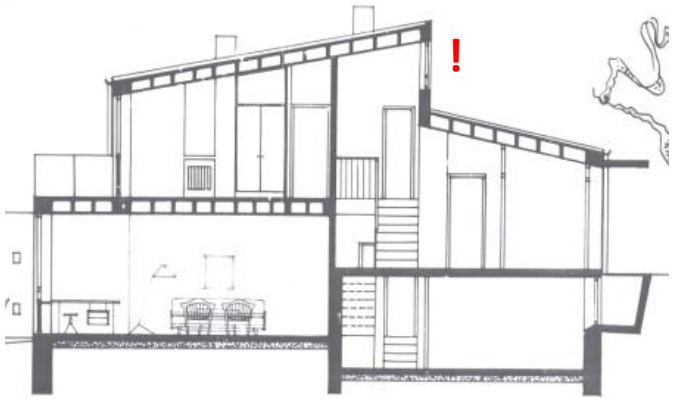
Ovi nizovi u neposrednom susjedstvu ili u blizini imaju visoke stambene objekte, nebodere, i mogla bi se praviti komparacija kvalitete stanovanja i po 'osjećaju' i po 'proračunu' Zašto netko preferira stanovanje u visinama , drugi na tlu, na nebu ili na zemlji? Dijelom je odgovor u 'Pjesmi o Sokolu' Maksim Gorkog. (Pjesma je metafora neba i tla, gore u zraku sivi sokol postiže brzinu preko 350 km/sat, najveća zabilježena 389 km/sat, dok zemaljski rekord geparda je 110 km/sat.)

Tko su ljudi koji stanuju u nizovima, tko u neboderima? Mnogi ne mogu birati, već gdje ih život baci. Međutim Miroslav Kollenz glavni urbanist Travnog je mogao birati, 'penthouse na vrhu jednog od 18katnog tornja, što bih ja izabrao, u Mamutici koju nije je volio ili u Tardocijevoj strukturalističkoj zgradi s druge strane parka koju je jako hvalio, nego baš u sjeni ove zgrade s istočne strane, u nizu odabrao je kuću za svoju obitelj.

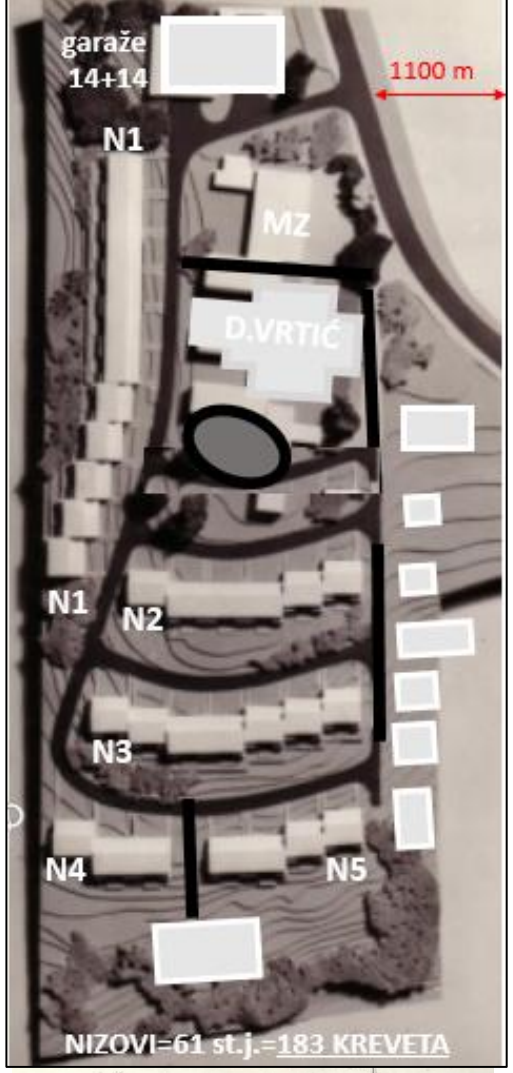
19

(61 st.=183 kreveta)

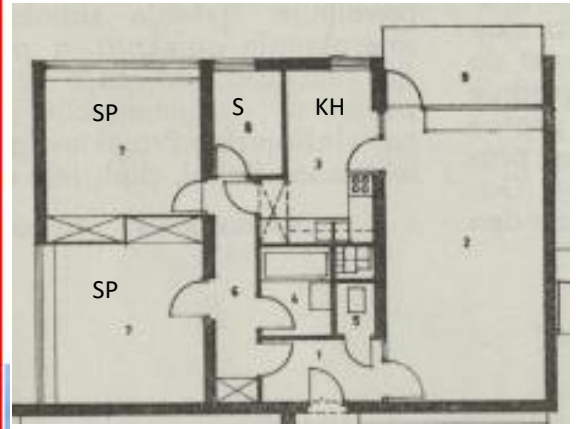
MIRKO MARETIĆ, VLADIMIR IVANOVIĆ VOĆARSKO NASELJE, 1961-64

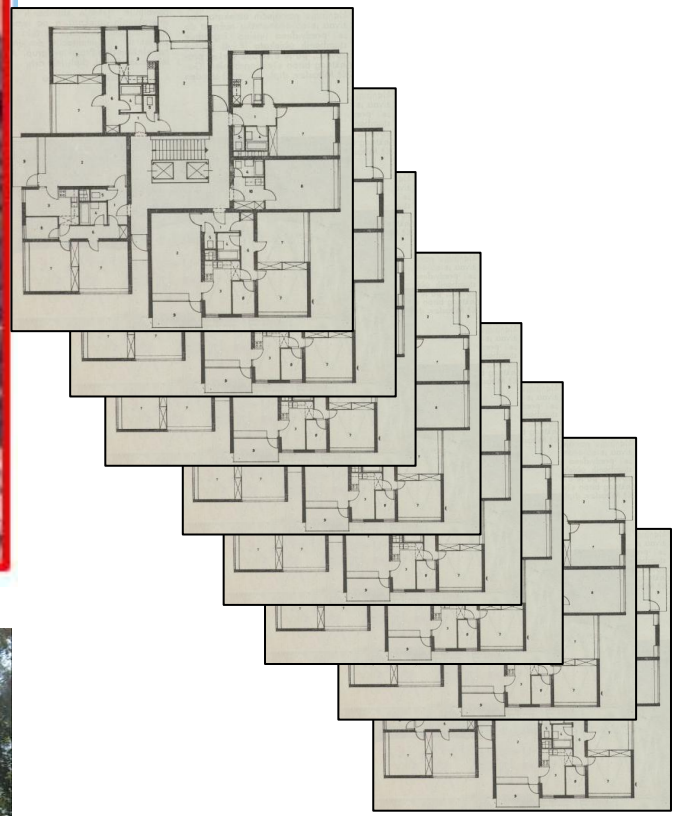
dio Naselja Dobri Dol (ukupno je 10

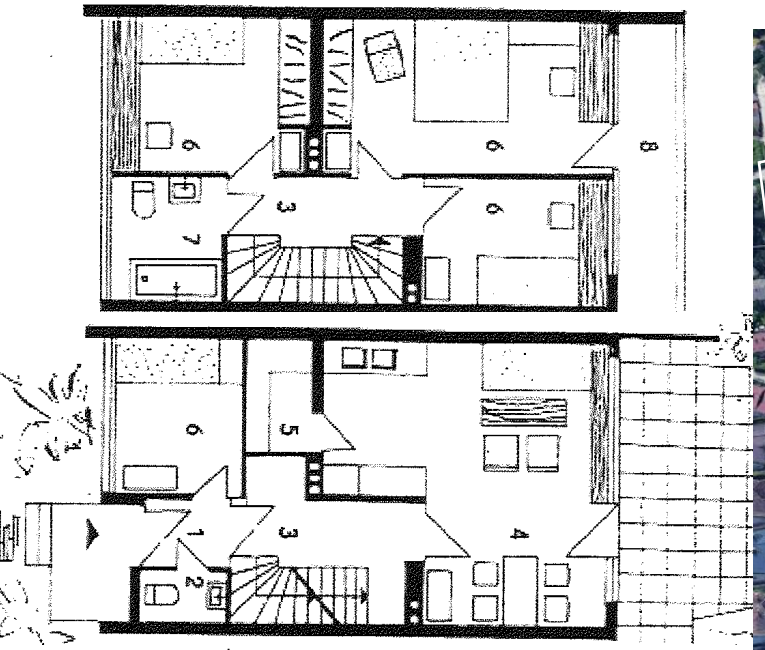
A.BAKAL:NASELJE DOBRI DOL, 1968-72

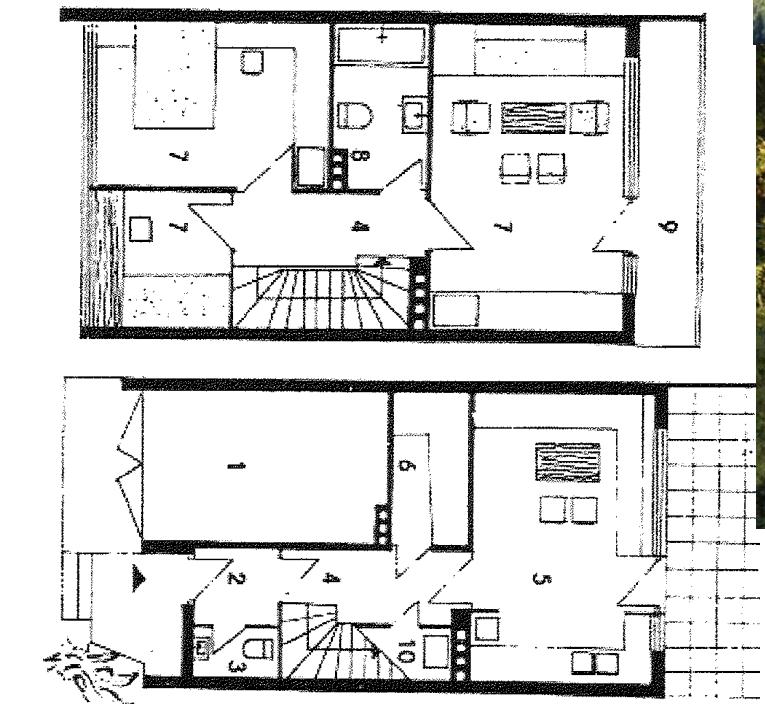
TROIPOLSOBNI STAN -80 m2

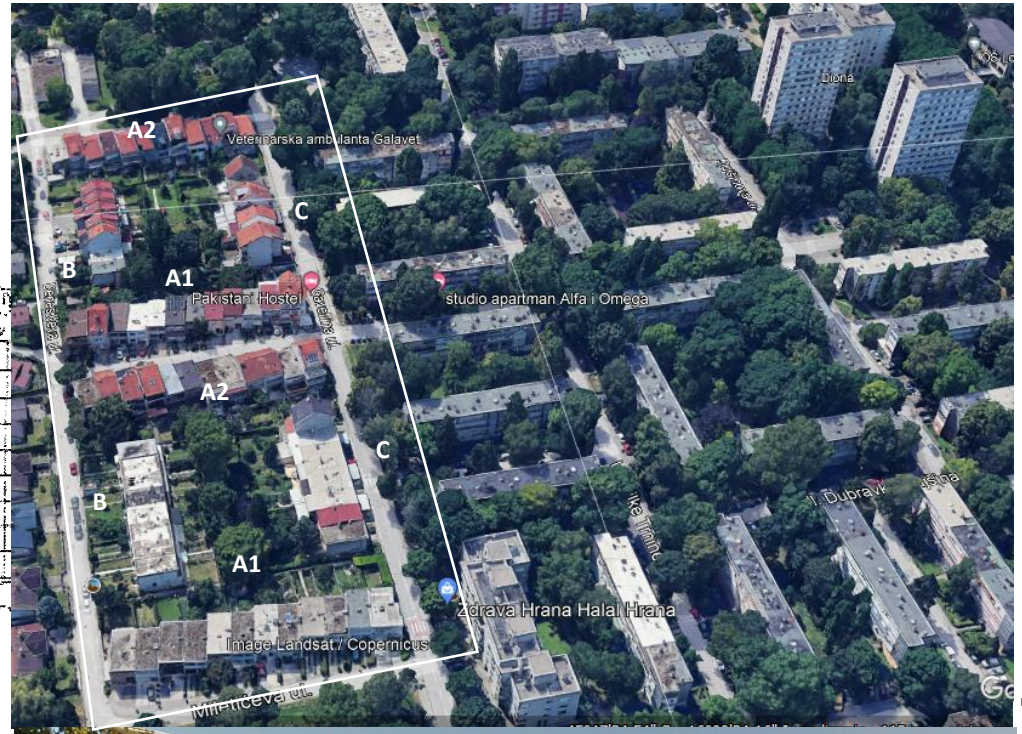
četiri nebodera P+8
(160 st.j.=576 kreveta)

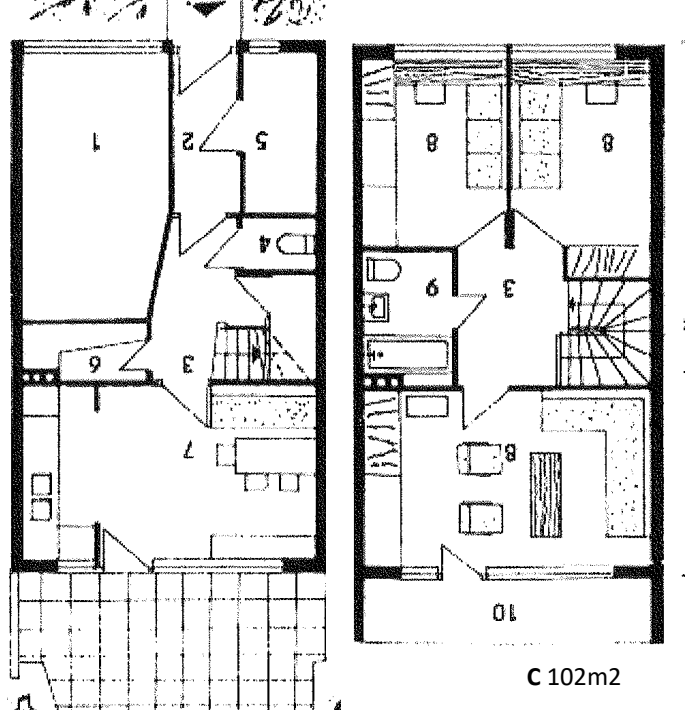

A1 156m2*po

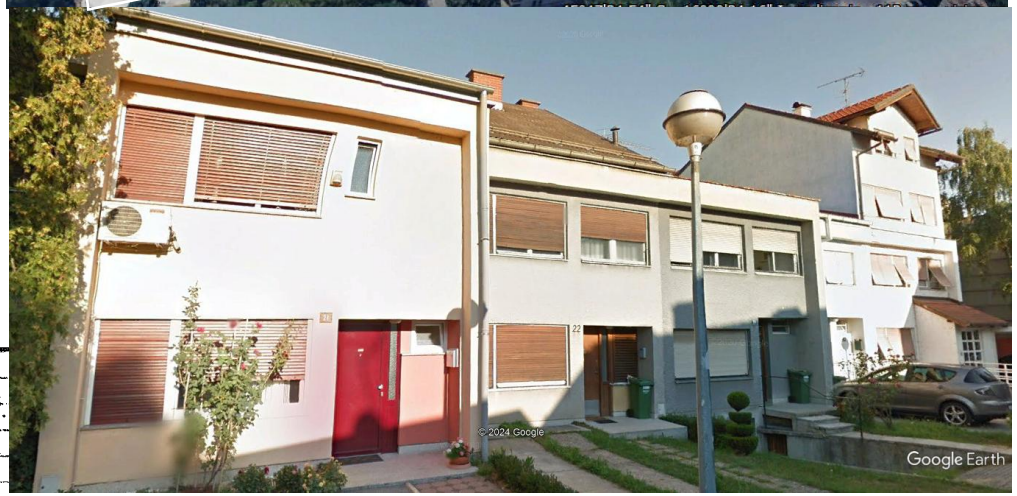
A2 110m2

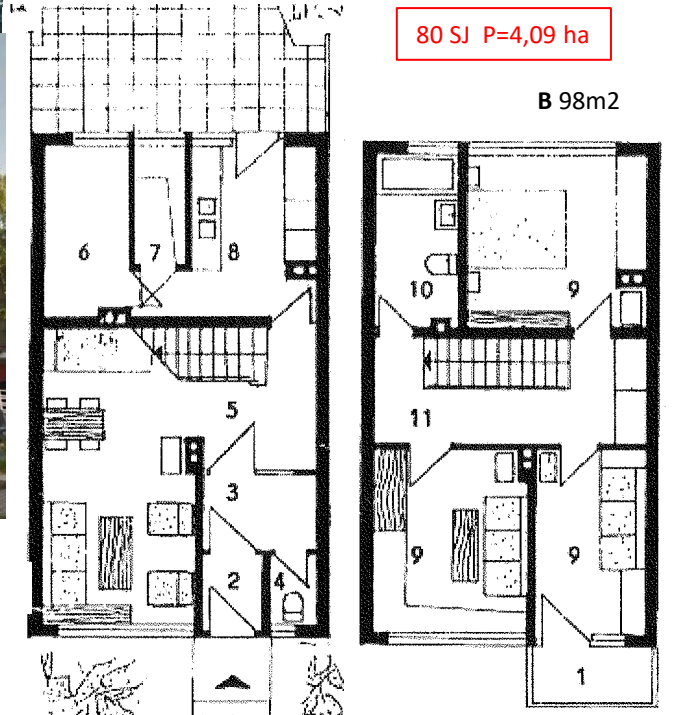

C 102m2

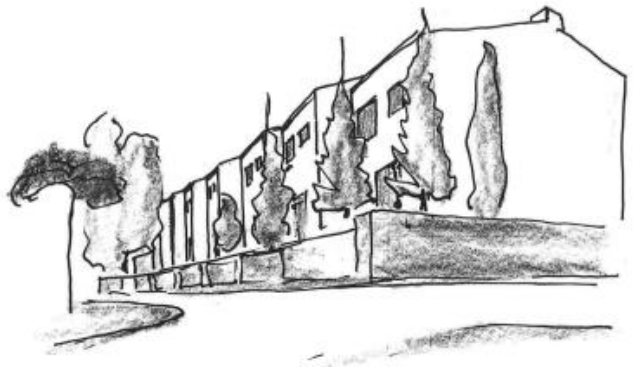
80 SJ P=4,09 ha

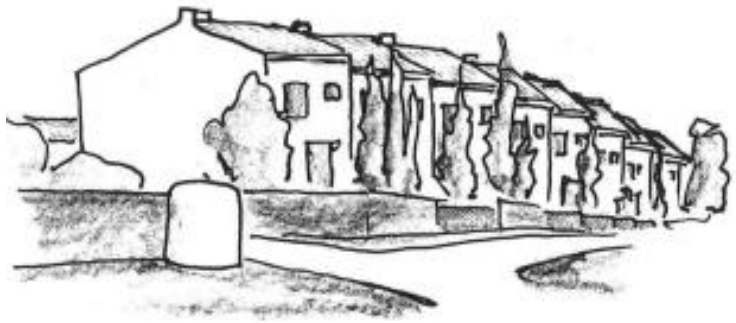

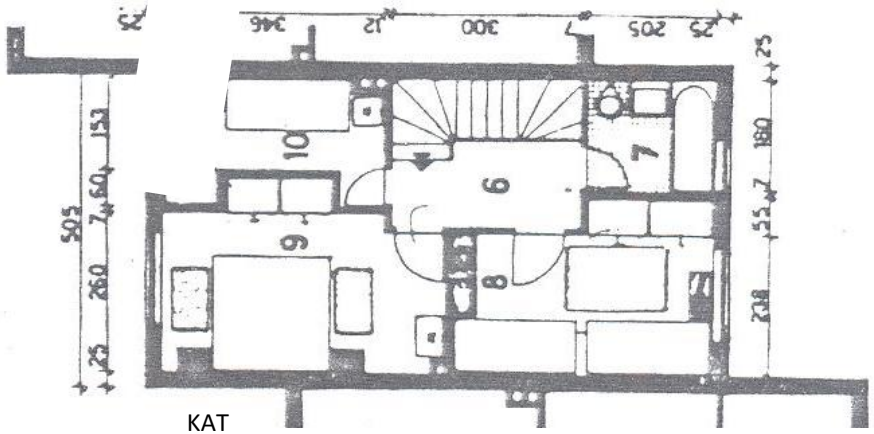
B 98m2

NIKOLA BRBORA, ZVONIMIR MAROHNIĆ: NASELJE TRSTIK, 1965-70

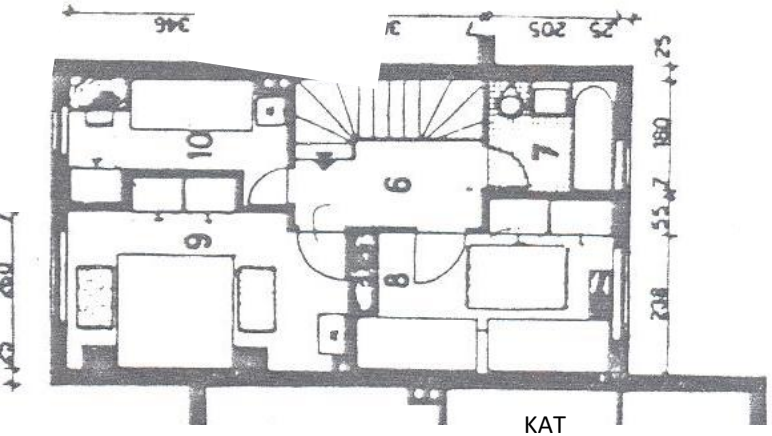

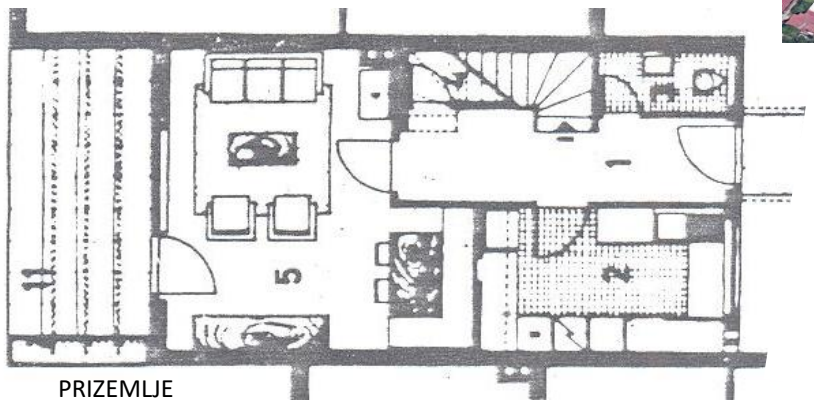
KAT

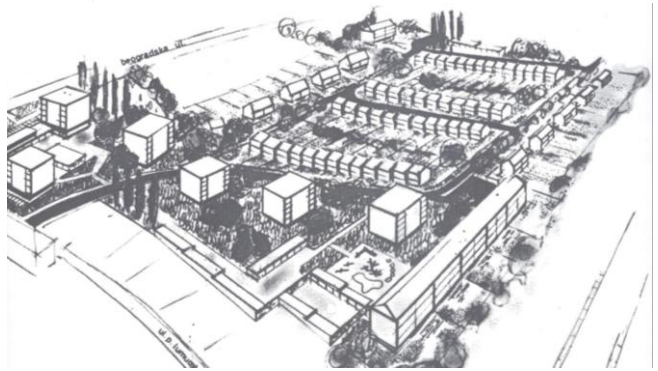
(48 stambenih jedinica)

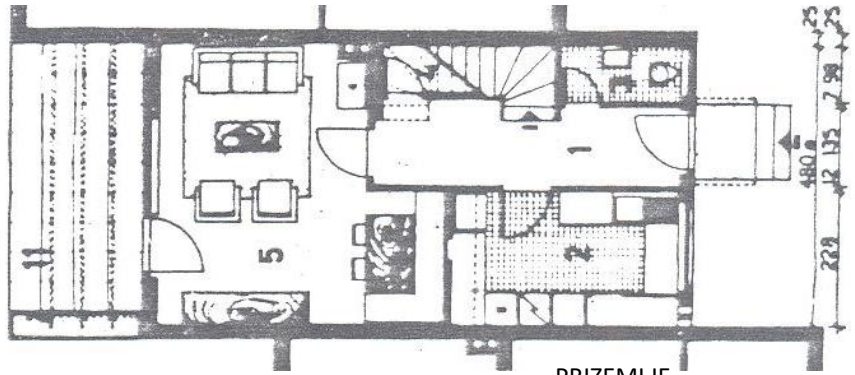

KAT

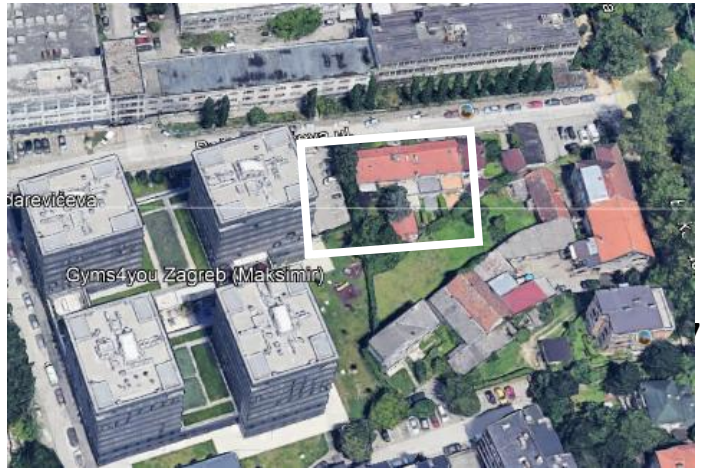
PRIZEMLJE

PRIZEMLJE

BRANKO&NADA VASILJEVIĆ, MAGDIĆ, MARČELJA NIZOVI-SESVETE CENTAR, 1968-71

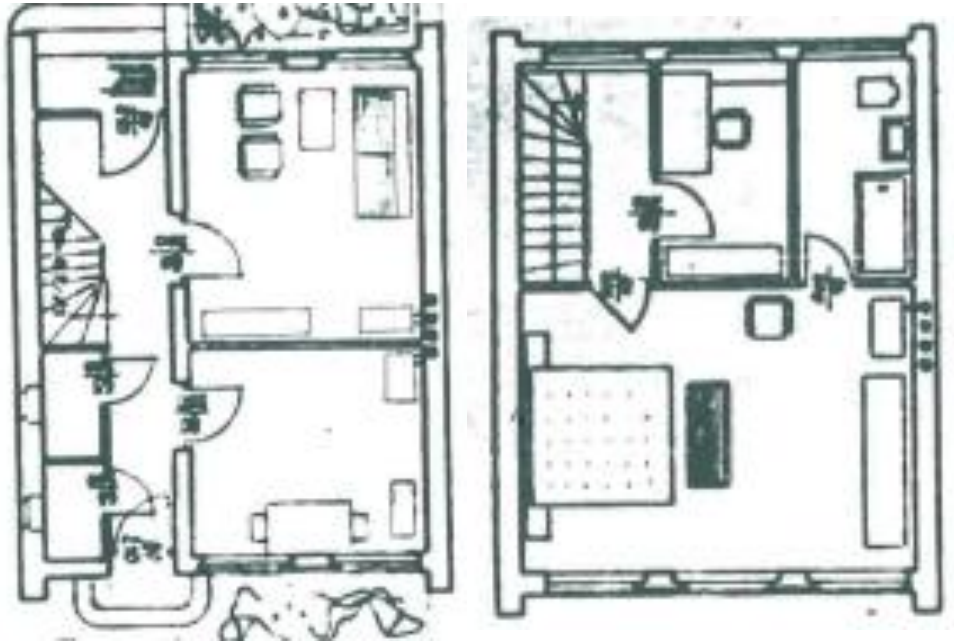
(nisko i visoko)

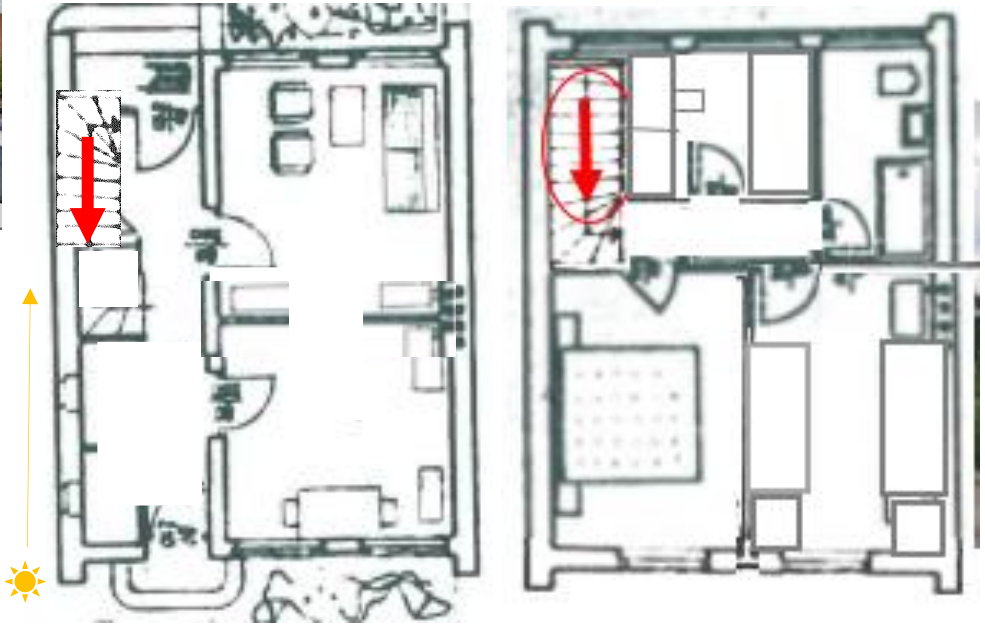
2A: blok s 4 stambena tornja P+8 , 2019
(stotinjak komfornih stanova/PR javni sadr)

STAMBENI NIZ RIZ Božidarevićeva ,1957

(1.jedinica - izvodi se zamjenski objekt, 2.jedinica – preuređeno za poslovni objekt3.4.5. jedinice dograđene

PRIZEMLJE (projektirano i izvedeno stanje= ljako loše) KAT

(KORIGIRANO- samo promjenom smjera stepenica-radikalno poboljšanje)

Dva stambena nebodera P+10 1976/1979
40 istih stanova- 52 različita stana

(nisko i visoko)

DVA NIZA RO 'IZOLATER'Božidarevićeva/Čikoševa 1960/1964 6+6 dvoetažnih jedinica od 50tak m2
u suterenu garaže i parkirališta

20

ZAGREB- NIZOVI MEĐU VIŠEKATNICAMA I NEBODERIMA

ANA MARIJA JELINČIĆ-SEMENČIĆ: SIGET-, 1968-70
ANA MARIJA JELINČIĆ-SEMENČIĆ: UTRINE 1969-73

Projekt za SIGET je izabran na internom natječaju biroa GP 'Tempo' koji je bio investitor i izvođač 40 atrijskih jedinica s garažom , atrijem 45 m2 i predvrtom, na parcelama od 255 m2. Nizovi su gusto posloženi tako da čine 'stambeni tepih' jedini takav primjer kod nas. ATRIJ/patio, intimni je kutak i tiha oaza bez buke izvana od prometnice. Vrt su korisnici uređivali različito prema svojima afinitetima. Nisko zimzeleno raslinje, žuto cvijeće, rudbekije, mala fontana s reflektorom, bijela vrtna garnitura , petunije, kaktusi, jorgovani, svod od ruža, garnitura za sjedenje, veliki bor, glicinija, božikovina, mamutska hortenzija kod arhitektice Jelinčić-Semenčić koja tu također stanuje. Atrijska kuća donosi zadovoljstvo intimnim ozelenjenim, 'rajskim' prostorom za boravak, uređenom po svojoj volji uz koji su svi prostori interijera povezani, ali ipak- pretjerana je odvojenost kuće od ulice, jedino su prozori s visokim parapetom u dnevnom boravku prema uličnoj strani ,bila je jedna primjedba anketiranih.. Prirodna je potreba kontakt sa životom ulice, vidjeti i ljude, no osjećaj izoliranosti i klaustrofobije je individualan. . Obitelji kod useljenja 1970. bile su:

*Tušak: otac (40) komercijalista, majka(35) nezaposlena, kći (12) učenica i baka. 1990. u nadogradnju se smještava sada već formirana obitelj odrasle kćerke.

*Šiglec, otac (40) obrtnik, majka (30) krojačica , dva sina učenici. 1991.dovršavaju nadogradnju, roditelji sele u potkrovlje, sinovi su otišli, prizemlje je prazno, očekuju povratak jednog od sinova.

*Semenčić, obitelj arhitektice , majka (38) otac (40) dipl.ing.kemije, sin i kćerka učenici. Nakon deset godina djeca osnivaju svoje obitelji i odlaze, sin turistički radnik u Istru, kći je u Zagrebu i očekuje se njen povratak nakon nadogradnje (1992) Bilo je prokišnjavanja ravnog krova, pa se kao 'sanacija' od 1989. izvode se katne nadogradnje s kosim krovovima. Anketa 2010. je pokazala zadovoljstvo stanara kućom, u pogledu komfora življenja uglavnom pohvale, a primjedbe su slabe izolacije prema tlu, na krovu i među kućama, te manja količina svjetlosti u atriju zbog nadogradnja, pogotovo zimi.

Niz UTRINE i nekoliko priča ,iz godine 1992:

*Majka frizerka(43) ima u najnižoj etaži frizerski salon , otac ekonomist, poslovni čovjek(49), dvoje djece dječak (14) i djevojčica(10), i baka (70) kuha i pomaže u kući, na katu u najvećoj sobi roditelji, u srednjoj dječak s bakom, u najmanjoj djevojčica, prizemlje zajednički obiteljski boravak.

*Grad je 1974 dodijelio stan mladom paru koji je dobio četvorke, u prizemlju zajednički obiteljski život, na katu najveća soba roditeljska gdje otac ima radni kutak, (majka službenica, otac dipl.ing.stojarstva) druga je spavaonica za svu četvoricu sinova s po dva kreveta na kat, manja soba je radna .

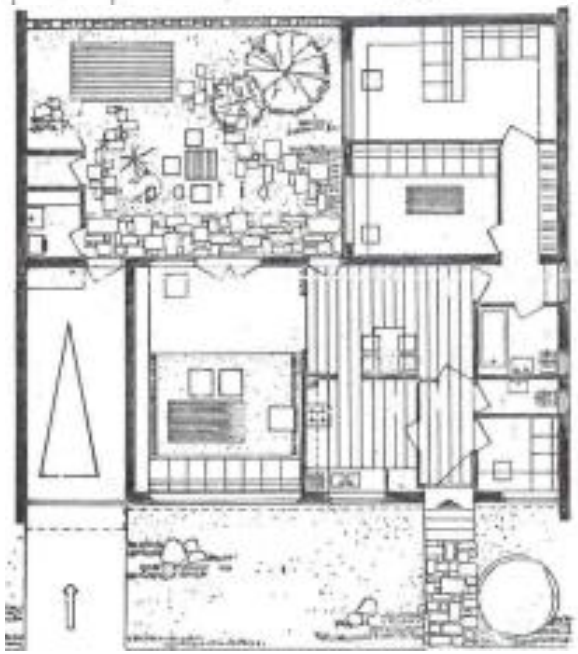
*Šest sestara Družbe sestara Uršulinki je u jednoj jedinici, život potpuno okrenut vjerskim djelatnostima, pomoć pri misama i vjerskim obredima, kasnije drže i vjeronauk u školama, dnevno su okupirane 8:00-12:30 i 14:00-19:30, u međuvremenu ručak koji se donosi iz vjerske kantine. Privatni život, boravak u kući, međusobna druženja svode se na minimum. Na katu u većim sobama po 2 ležaja, međusobno razdijeljena paravanima od tkanine, u manjoj jedan, a šesti ležaj se svake večeri razvlači u dnevnom boravku. U garaži je spremište i smočnica, a hobby prostor je adaptiran u kapelicu, bogoslužni prostor gdje sestre obavljaju dnevne molitve (5:40-7:50 zadnička molitva-oficij, te večernja molitva),tu imaju i misno slavlje.Jednom tjedno dolaze im pojedini vjernici na molitvu u večernjim satima, jednom godišnje je veće okupljanje, Blagdan Družbe kada dolaze gosti i čestitari.

Nisko među visokom izgradnjom, testira senzibilitete stanovanja, biti pri tlu, ‘skućeno’ i komorno, ili biti gore sa širokim, prostranim pogledima prema daljinama otvorenog prostora.

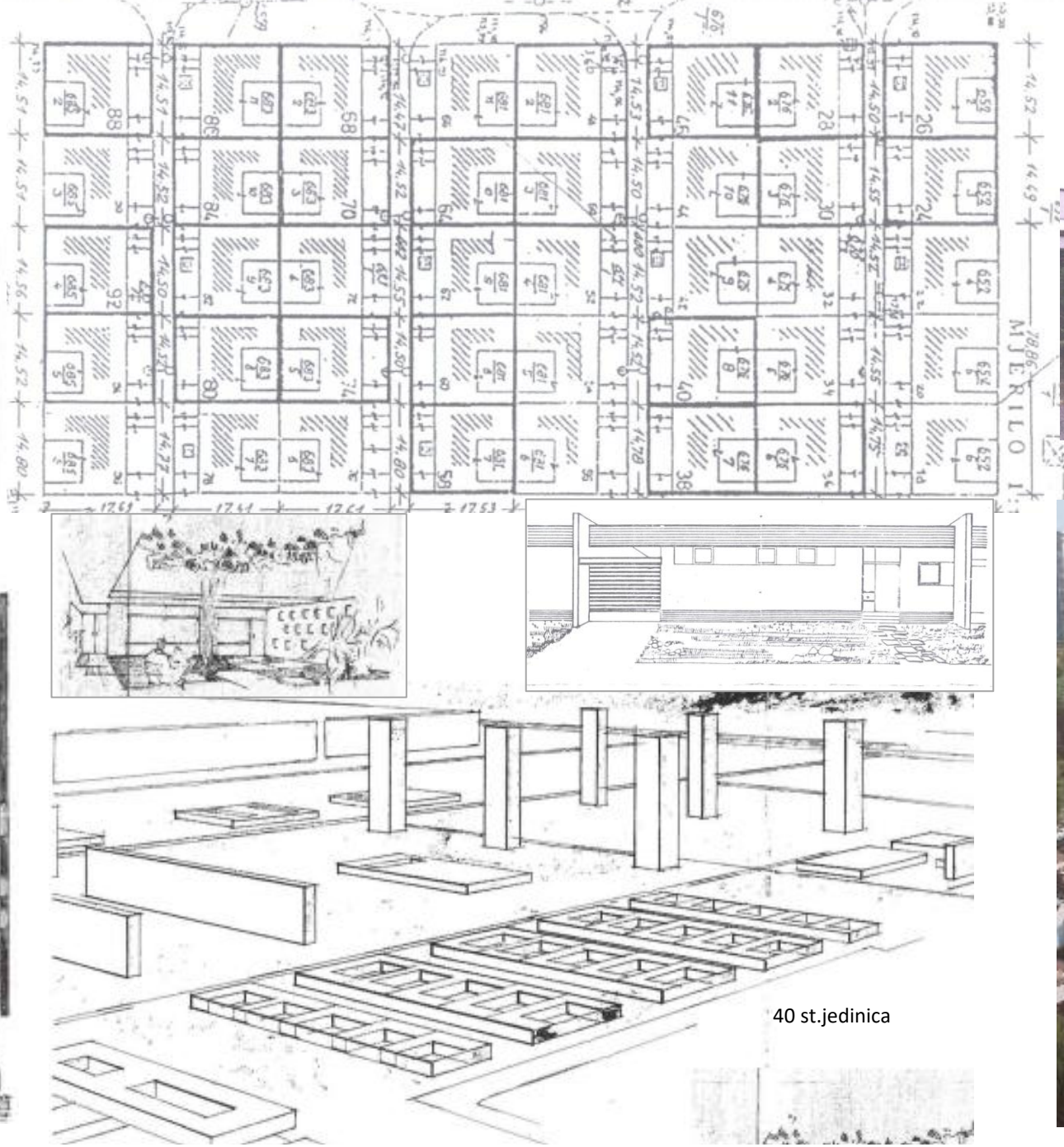
AM Jelinčić-Semenčić je na Dobrom Dolu isprojektirala mini-centar, stambeni sklop s pjacetom oko koje su Konzum, Mrkvica, Prehrana, Mjesna Zajednica , cvjećarnica, fotokopiraonica, frizeraj, salon za pse, mesnica, vinoteka, apoteka, fizioterapeut, estetska kirurgija, ex.slastičarnica,ex.pošta, ex.videoteka,ex.praonica, ex.bistrocafe, cafe 'Vagabundo'(2025.zatvoren, prostor se počeo preuređivati za proširenje mesnice, ali je stalo) , cafe 'Gold. Mali centar ugodnog štimunga je pokraj skupine od deset 8-katnih stambenjaka, s dobro riješenim stanovima-projektant Aleksandar Bakal.

KAT-nadogradnja

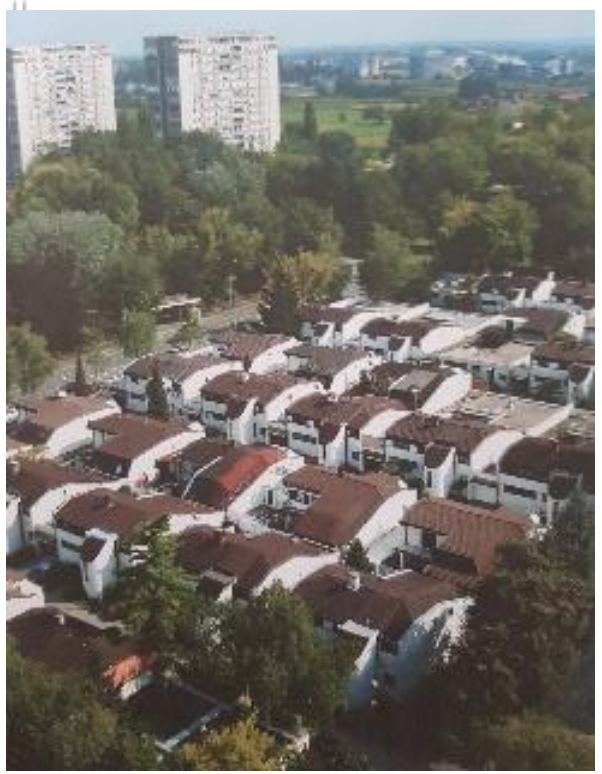
PRIZEMLJE

40 st.jedinica

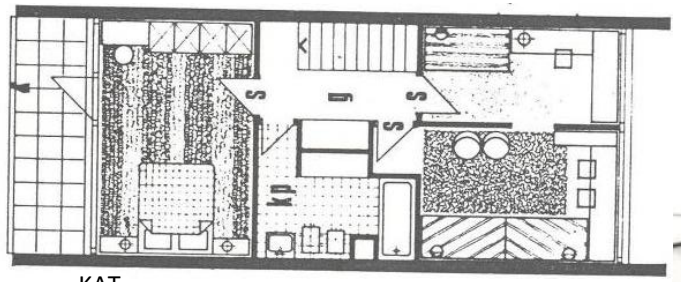

(prije nadogradnje)

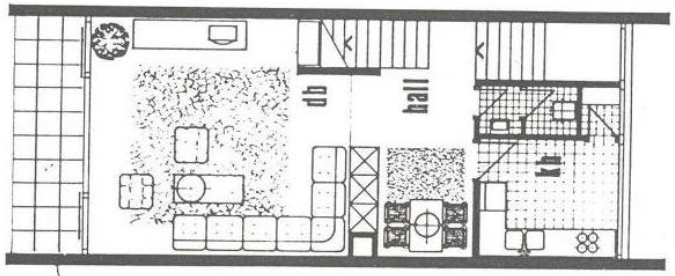

(stanje nakon nadogradnje)

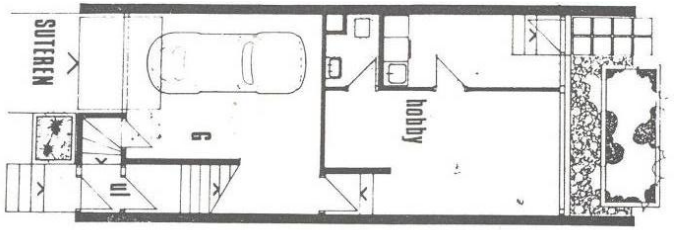
ANAMARIJA JELINČIĆ-SEMENČIĆ: NIZOVI (tepih) SIGET,NOVI ZAGREB 1968-70+ nadogradnja 1989

KAT

PRIZEMLJE

SUTEREN

PRESJEK

ANAMARIJA JELINČIĆ-SEMENČIĆ-2 NIZA (5+5 S.J.) UTRINE ZG 1969-74

tri etaže-ukupno cca 150 m2

DRUŽBA SESTARA URŠULINKI

SITUACIJA

21

ZAGREB –NASELJA ISTOČNO OD RAJA

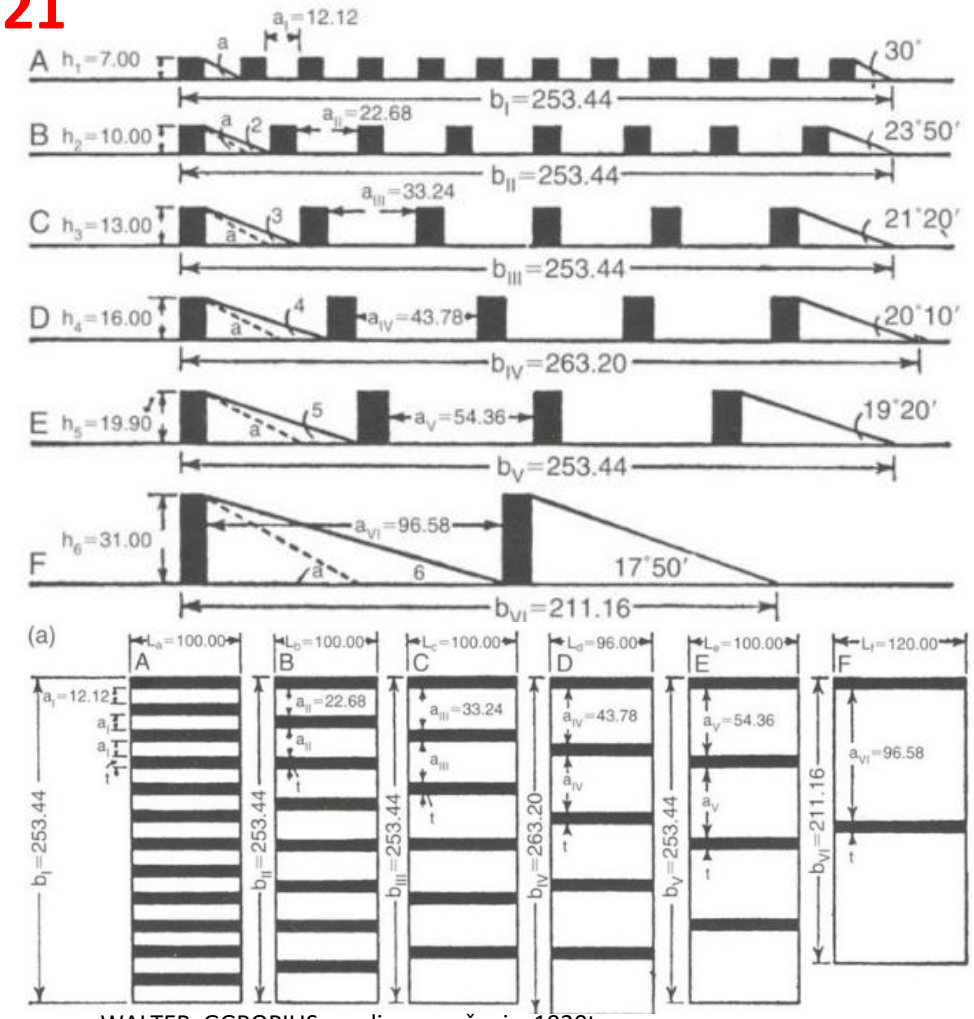
IVO VITIĆ ,JOSIP SEISSEL: PIONIRSKI GRAD, 1948-51
GLUNČIĆ, BUDIMIROV, SOLAR ,STILINOVIĆ: RETKOVEC, 1965
ČIDIĆ,J. UHLIK, KOLACIO (DE LUCA, GRAKALIĆ, CRNKOVIĆ) : DUBEC , 1965-72
BRANKO VASILJEVIĆ Biro AR-59 -: NOVO BRESTJE, 1964-70
BELA AUER :BORONGAJSKA CESTA 1950te/1960te
NASELJE TRNOVČICA 1950-1970
(ZDENKO STRIŽIĆ:DVA NIZA TREŠNJEVKA , 1930te/objavljeno 'Arhitektura' 1952/4)

Pojam zagrebačkog 'raja' bila su neohistoricistička pročelja donjogradskih blokova, stanovi visokih stropova, šandelijeri, ulja na platnu s pozlaćenim okvirima, melšpajz na porculanu, liker u kristalu, bidermajer, lenucijevi parkovi, trgovi, HNK, NSB, Sveučilište, glazbene škole, 'bečke' kavane, Esplanada valceri, Glembajevi, vlakovi iz Pariza za Istanbul, iz Pešte za Veneciju, tramvaji plave boje, uspinjača, grički top, gornjogradski pogled, mirogojske arkade, prvostolnica, tornjevi, broncom obilježena povijest, kistihand, kinderštube,špacirung, šešir, kravata,rukavice, ugodan i pristojan građanski stil . Na istoku , raj završava maksimirskim parkom s 5 jezera i labudovima, a iza kraja 'raja' je Dubrava (nazvana u početku Dubravnik), Pionirski Grad, naselja iz 1960tih i Sesvete.

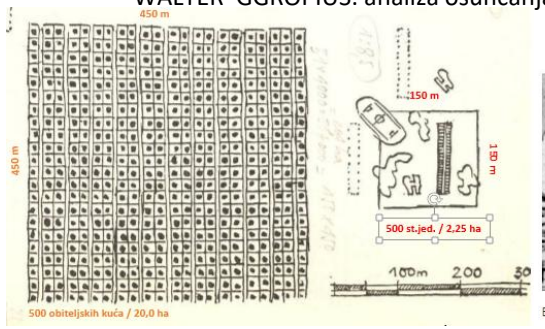
Lice ovog raja ima i svoje naličje- puno je stanova upitne funkcionalnost (površina:broj osoba), bilo je vlažnih podrumskih stanova, zatrpanih dvorišta, manjak svjetla i sunca u uličnim koridorima, služinčad u sobicama uz kuhinju,bedinerice, šestinske pralje , turopoljske mljekarice, jutarnji i večernji vlakovi napučeni radnicima iz 'seokog pakla', s otežanom modernizacijom infrastrukture, problemima transporta, viškom automobila, s protupotresnim fragilnosti, i sjećanjem na veliku poplavu 1964. s trećinom grada pod vodom i uništenih 10.000 stanova.

PIONIRSKI GRAD -Na južnim obroncima Medvednice, 46 ha pročišćenog proplanaka od hrastove šume, 20tak je paviljona. Među Vitićevim projektima ovdje su i dvojne kuće sa po dva stana na svakoj etaži, s neobičnim 'vitićevskim' načinom ulaska u kuću preko glavnog pročelja , terase i dnevnog boravka s južne strane. Na prizemnoj etaži stanovi kompletno postavljeni naopačke, boravak umjesto prema jugu gleda na sjever.
Navodi se da je i Franjo Tišina 1943. ovdje projektirao Dječji Grad , projekt nisam vidio, navodno je imao više 'urbaniteta' od ove izgradnje koja bi mogla ponijeti naziv i 'pionirsko selo' .Od Maksimira je 'Pionircu' vozila i željeznica uskotračnog kolosijeka 0, 76 m, izgrađena 1947. ukinuta 1964. Jednom je pionir Ivan Čižmek bio 'kondukter', a na vlaku je bio 'putnik' Vladimir Nazor. Silvija je tu u Pionirskom Gradu,1969. sudjelovala na republičkom natjecanju iz fizike, VII razred, zauzela 25 republičko mjesto.
RETKOVEC -Naselje za 85 'poplavljenih obitelji' s montažnim kućama u 13 različitih tipova i različitih kvaliteta materijala, pretežno drvenih, lakih montažnih elemenata, čiji je vijek trajanja vrlo kratak, otprilike 15 godina- skroman odgovor na potrebe poplavljenih. Vremenom su montažne prefabricirane jedinice ('papirnati modernizam') zamjenjene 'trajnim' ciglenim kućama.
Ulice: Platana, Klen, Trešnja#, Jasmin, Breza, Perunika*, Vrba, Sljez*, Hrast, Brijest, Božur*, Jasen, Ruža*, Javor, Lipa, Višnja#.(Pomalo neobična mješavina biljnih vrsta).

TRNOVČICA Naselje na 18 ha, 550 st.jedinica, s kućama u nizu i pokoja dvojna kuća, sve na parcelama od cca 350 m2. Ovdje su i 'poplavljeni' dobivali zemlju za gradnju , a poslije su tu i drugi kupovali i gradili.

WALTER GGROPIUS: analiza osunčanja, 1920te

Excerpt from 'La Ville Radieuse' by Le Corbusier.

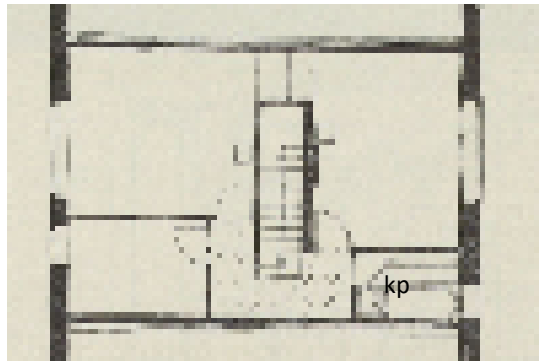
Le CORBUSIER: analiza NISKA : VISOKA stambena izgradnja, 1920te

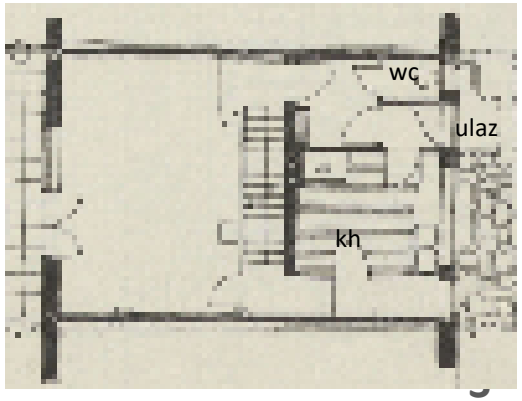
KARLO VAJDA:Stambeno Naselje na Trešnjevci, 1934.

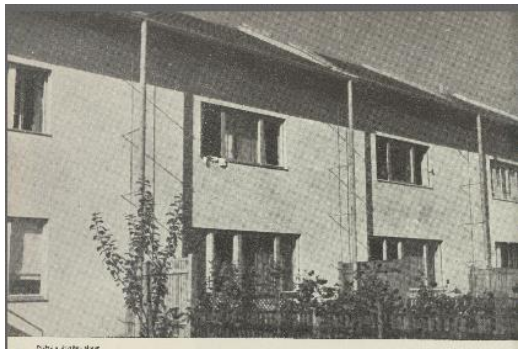
(veći dio izgradnje bio je iza 2.svjetskog rata)

KAT

PRIZEMLJE

ZDENKO STRIŽIĆ: DVA NIZA NA TREŠNJEVCI,1934.

DUBEC Naseljeje iz nizova i dvojnih kuća na parcelama od 210m2/275m2/440m2/ u početku s ' administrativnim problemom' jer se nalazio dijelom u Zagrebu, a dijelom u Sesvetama -pored svih drugih problema gradnje, čemu i ovaj? Škola je izgrađena 1973.,a do tada je bila u Pionirskom gradu. U Dubecu ,kao i u Trnovčici, zanemarena je orijentacija i postava kuća- sjeverna i južna kuća uz Istok –Zapad ulicu ne mogu biti jednake. U naselju su razni nazivi ulica, a 'dogodile' su se i uličice imena arhitekta Franje Laurana Vranjanina i Frane Cote, te kipara Ivana Meštrovića, Jurja Škarpe, Ive Kerdića,Pavla Perića i Rudolfa Ivankovića.(Nomen est omen?)

NOVO BRESTJE Naselje je u nizovima s 450 st.jedinica na parcelama od cca 350 m2. Ulice su naziva cvijeća Narcisa,Zumbula,Krizantema,Orhideja,Kaktusa, Ljubičica, Potočnica, Maćuhica. Koliko je izreka 'Nomen est Omen' ovdje prikladna i koliko ovaj ' herbarij' , 'cvijetna livada' pomaže u prostornom snalaženju u naselju, upitno je?

BORONGAJSKA CESTA Naselje površine 7,4 ha ima devet ulica obostrano s nizovima, ukupno 205 stambenih jedinica na parcelama oko 290 m2, stanuje 610 stanovnika(2014). Ulice su naziva književnika Jure Kaštelana ex.Đure Jakšića, Dinka Šimunovića, Milana Begovića, Vladimira Vidrića, A.B.Šimića, Janka Leskovara, K.Š.Gjalskog, Hanibala Lucića, Vesne Parun i Frana Alfirevića, kao da smo u jednoj 'maloj urbanoj knjižnici'. Bilo bi lijepo da, osim ulične ploče, ima još neki znak 'pjesnički znak' u naselju, i da stanari ulica znaju poneki stih 'njihovih' poeta ili priču pisca.
Uz Dubravu, naišao sam na komentar ’Studentski grad je jedan od prvih primjera planiranih stambenih naselja izgrađenih tijekom ranih 1950-ih u Zagrebu, uspješan kvart ugodnog stanovanja u zelenilu. Stambeni predjeli Klake, Trnovčice i Dubca koji su nastali u kasnijim razdobljima vrlo jednostavnim, gotovo školskim jezikom formiraju ugodne prostore za stanovanje oblikovane oko zelenih osi’.
Sva ova naselja su tradicionalističkog izgleda, bez obzira na modernističke reference nekih od urbanista i arhitekata. Čini se da je 'nisko' stanovanje trebalo biti tradicionalističko, a 'visoko' moderno.

U svim ovim naseljima automobil je imao pristup na parcelu, u garažu, u kuću, 'luksuz' koji je imao svoju cijenu, jer izdvojeno parkirališta za naselje ili skupinu kuća otvara mogućnost inovativnih urbanističkih rješenja. Više takovih primjera iz tih godina ,'60tih i '70tih, sam vidio u Finskoj, a kroz literaturu još njih u Skandinaviji i USA . Primjeri iz godina '30tih, pred automobilskog 'booma' nisu se previše bavili parkiralištima. Nisu ni u modrnom naselju Neubuhl u Zurichu ,1932. Naš značajni referentni primjer je Naselje 1.Hrvatske Štedionice na Trešnjevki, 1934. po planu ing. Vajde, gradskog planera, a ne Zdenka Strižića kako se često navodi. Strižić je napravio arhitektonski projekt za samo dva niza, a na cijeli plan naselja je uputio kritike. Iako je gradnja s tri tipa kuća je krenula 1935., veći dio Naselja 1.Hrvatske Štedionice je napravljen nakon 2.S.R.
Dvadesetih godina XX st osunčanje prostora postaje arhitektonska tema. Gropius pravi analizu rasporeda stambenih volumena da se osigura insolacija, a Le Corbusier ističe: 'sunce i samo sunce vodi naše projektiranje'. Postavljati nizove uz ulice I-Z znači imati dva različita ulična pročelja (južno i sjeverno), dok ulice S-J mogu imati slična pročelja, jer istočno može donekle biti slično zapadnom. Time je postava nizova na Trešnjevci, korektna, ne i uvijek na Dubravi.
Corbusier komparira nisku i visoku stambenu izgradnju, sa zaključkom da je sveukupni kvalitet na soliterima u parkovima. Južno od 'ZG-raja' iza pruge i preko rijeke izrastao je vertikalni grad (La Ville Radieuse), dok se je ovdje, istočno, osim koridora uz glavnu ulicu Dubravu , grad razlio u niska naselja ('urban sprawl'). Jedna arhitektonsko -urbanistička komparacija pokazuje, koliko bi materijala, asfalta i instalacija bilo uštađeno, zelenog terena sačuvano, da je umjesto 'niskog' bilo 'visoko', umjesto vlastitog tla i povrtnjaka , zrak, parkovi i pogled u daljine . Jedna 'Istočna Mamutica' bila bi dovoljna za prihvat svih stanova Trnovčice i Dubeca zajedno, a umjesto 120 utrošak terena bi bio 6 hektara . Slično bi se postiglo i s 2,5 x 'Super Andrija' ili ½ Zapruđa, no stav je bio-'Povrtnjački Grad' radije nego li 'Parkovni Grad'.

ISTOČNO OD RAJA, kao aluzija na biblijsku temu (Knjiga Postanka 4:16) -nije slučajna.

DUBEC (558sj/1965-72

TRNOVČICA(18ha/550sj/1950-70

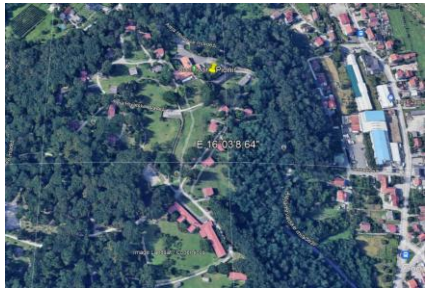
RETKOVEC, 1964

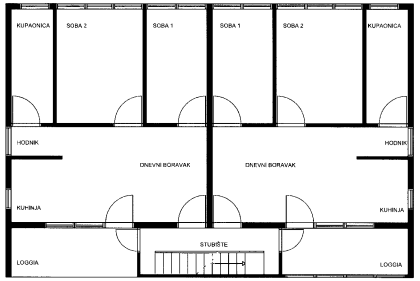
BORONGAJSKA 1950TE/1960te

ZAGREBAČKA NASELJA NA ISTOKU

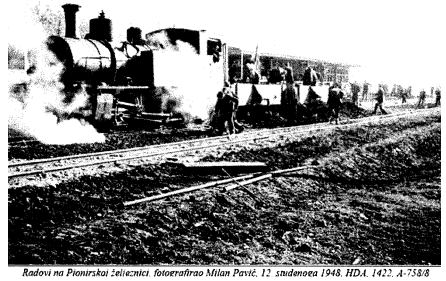
PIONIRSKI GRAD **1948-51**

4 jedinice u kući(2+2)

VITIĆ: KUĆE U PIONIRSKOM GRADU

Radovi na Pionirskoj željeznici, fotografirao Milan Pavić, 12. studenoga 1948. HDA, 1422, A-758/8

Pionirska željeznica 1948-53

*MAMUTICA = TRNOVČICA + DUBEC

Dubec (558sj/1965-72)-N.Brestje (4700st/1964-70)-Zapruđe(8000st/32ha/1963-68)-MAMUTICA (1169sj/6ha/1974)

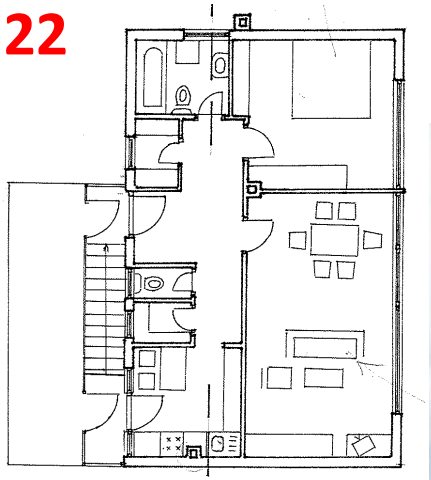
22

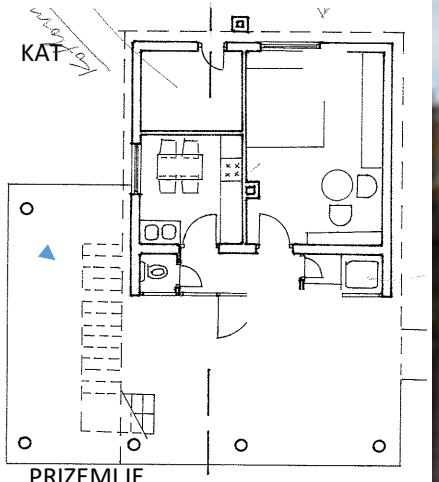
ZAGREB-DVIJE M2 I JEDNA NEOBIČNA KUĆA NA ISTOKU

IVO NOVAK :OK 'JERŽABEK', DONJA DUBRAVA , 1957
Ing. BERKOVIĆ: DVOJNA KUĆA BRAĆE JAGIĆ, SESVETE ,1964-1967
JULIJE HAHN :VILA REDIVITA , DONJA DUBRAVA,1961-1963 (ČIP-361/1983)

Na tom velikom , 'istočno od raja' području , do ranih godina '70tih bile su samo tri obiteljske kuće koje su izazivale arhitektonsku pažnju, dvije 'moderne' i jedna posve posebna, kuća 'semantike, simbola i snova' jedina od te vrste u Zagrebu.
Stanislav Jeržabek,Čeh porijeklom, ekonomist, radio u 'Chromosu', i supruga Ivanka računovođa, došli su u Zagreb iz Virovitice, u vrijeme gradnje vrlo mladi ljudi, uskoro su dobili kćerku Sanjicu. U američkom časopisu naišli su fotografiju jedne kuće iz Kalifornije , pokazali arhitektu i rekli 'to želimo'. Arhitekt Ivo Joe Novak neko je vrijeme radio u birou „Ostrogović", a bio je i muzičar , bubnjar u jazz-orkestru. Na terenu 21x28m=588m2, kuća je uz ulicu s južne strane, glavne prostorije prema ulici i jugu, a hendikep je to što su vizuelno odvojene od vrta sa sjeverne strane. Kao i kod svih OK , gdje ima djece, jedna spavaonica je premalo, i zato je uskoro prizemlje adaptirano u manji stan. Ravni krov su renovirali, jednom, nakon 40 godina od gradnje. Kuća je zadržala originalni izgled. Danas je u prizemlju Sanjica Kroflin, a na katu sin i snaha.

U susjedstvu, na parceli do vrta OK Jeržabek, sagrađena je Redivita (Kuća Vraćajućeg Života). Dr Eduard Hahn je želio kuću dubljeg duhovnog smisla i sadržaja, vezano za medicinsku znanost, zdrave i bolesne ljude, čovjeka kao krunu prirode,sudbinu, rađanje, starost, bolest i smrt, traganje za izvorom vječnog života. Ovaj koncept je njegov otac, arhitekt Julije Hahn, sarajevski đak, za sina uobličio u kuću s posebnim likovnim ostvarenjima na zidovima, po fasadi, na volumenu, u vrtu, puno mozaika i ispisanih stihova. Kuća na određeni način priziva slavni La Palais Ideal (1879-1912) francuskog Poštara Chevala , sačuvan kao Nacionalni Spomenik, dok je Ridivita u svom originalnom izdanju nestala. Što se je događalo poslije 1983. , ČIP-članaka, nije zabilježeno. U nekom času je bio 'noćni klub, kocka i animir dame, bilo je tu svašta' kažu slabije upućeni, a oni koji znaju više, ništa ne govore. Čuo sam i podatak da je kuća u početku trebala biti 'Židovski Memorijalni Centar'. (Prezime Hahn je njemačkog porijekla, a navodi se i kao aškenazi židovsko prezime?) Danas kuća ima plitki stožasti krov i sadrži tri stana.
(Vila Redivita je valjak, dok je Kuća Konstantina Melnikova u Moskvi, 1929. dva 'stješnjena' valjka, imaju neku sličnost u postavi pregradnih zidova.)
U Sesvetama, uz glavnu prometnicu na velikoj parceli, 1760 m2, napravili su braća Jagić prvo prizemlje 50 m2, tri godine poslije i dogradnju kata 83m2 , tako da je svaka dvoetažna jedinica imala 133 m2, balkona 11 m2, i natkritog garažnog prostora 26 m2. Stambene jedinice su dvoetažne i specifične, obzirom da integriraju dva 'samostalna' stana , svaki ima svoju kuhinju i sanitarni čvor(istina, donji nema kupaonicu?) u jedan zajednički, srubištem objedinjeni stan. Ovakav, mogao bi biti prikladan za dvije (tri?) generacije iste obitelji, gdje postoji doza zajedništva življenja , ali i dosta odvojenog stanovanja (kuhanje, društveni život, prijatelji i sl). Ovaj model određenog zajedništva prostora i življenja proširene obitelji može biti odličan kod skladnih odnosa i jako nepovoljan kod 'poremećenih odnosa'. (Netko je primjetio da je dobro da su roditelji i odrasla djeca blizu, ali ne i preblizu, kada se posjećuju da ne dolaze u kućnim papučama, već trebaju obući cipele.)
U vrijeme kada je bila prizemnica, stanarima je davala loš dojam bungaloa, ali s 'lebdećim' volumenom kata, kuća je dobila modernu eleganciju. Na moderni izgled kuće ih je nagovorio projektant ing.Berković, tada građevinski referent u Općini Sesvete, koji je napravio i projekt..
Kući je vremenom obnovljen krov ,zatvoreni su prizemni parkirališni prostori, zamjenjena je fasadna stolarija, a ostalo je bez promjena

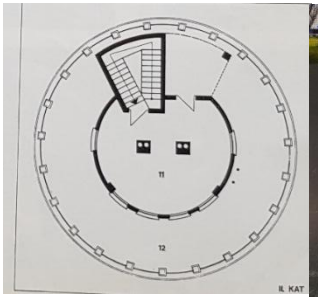
PRIZEMLJE

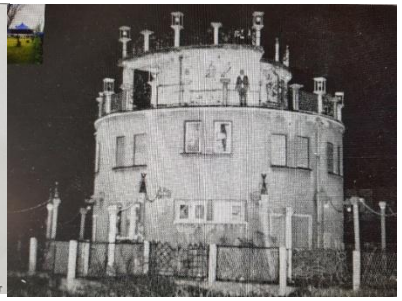

V.REDEVITA- OK JERŽABEK u susjedstvu

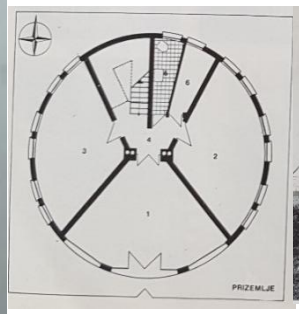

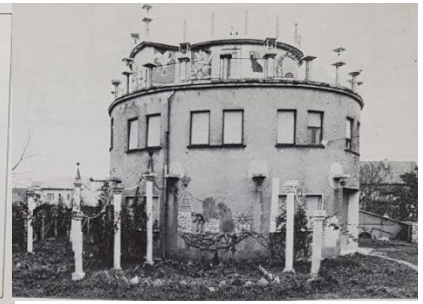
IVO NOVAK : OK JERŽABEK,DONJA DUBRAVA ,ZG, 1957

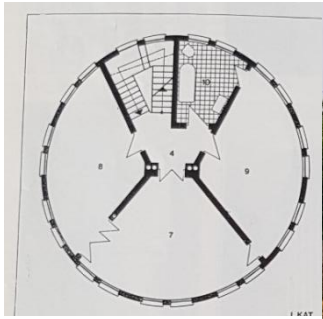

2.KAT

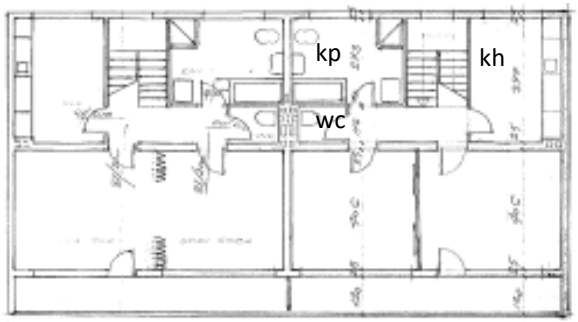
1.KAT

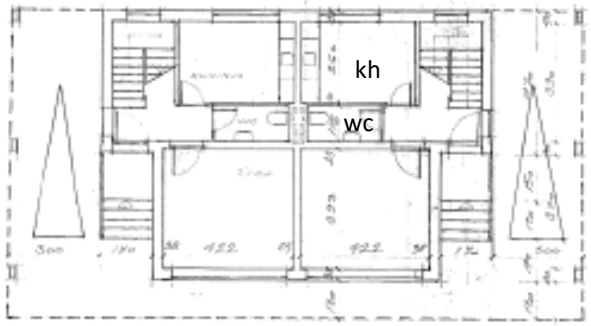

PRIZEMLJE

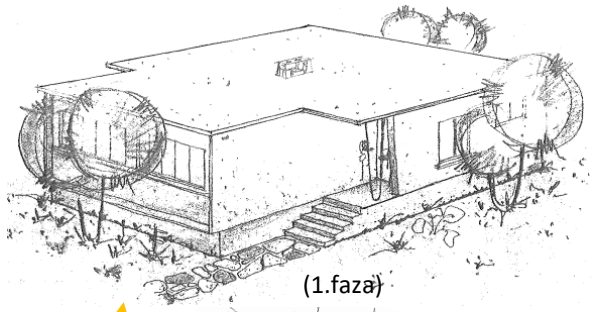
EDUARD & JULIJE HAHN: VILA REDIVITA, DUBRAVA 1961-63

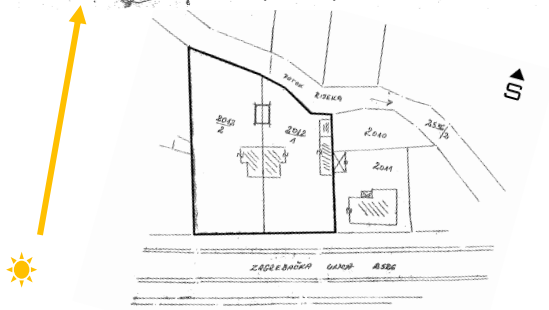
KAT

PRIZEMLJE

(1.faza)

Ing. BERKOVIĆ: DVOJNA KUĆA BRAĆE JAGIĆ SESVETE, (prizemlje) 1964 + (dogradnja kata 1967)

Tradicija vv Modernizam

ZAGREB-VOK/ KUĆA NI-JE BROD, LJUDI NI-SU PTICE

UGRINOVIĆ&TVRTKOVIĆ(+BIRO AUER) : 30K KUĆA BLAŽINA (+'PLIVA') MLINARSKA
MARKO NOVAK, JULIJE GOLIK: TROOBITELJSKA KUĆA ZA POLITIČARE, I.G.KOVAČIĆA
VLADIMIR KUNDIĆ: VIŠEOBITELJSKA KUĆA ZA SUP-SLUŽBENIKE, JABUKOVAC
ZVONIMIR MAROHNIĆ : ČETVEROOBITELJSKA KUĆA ZA POLITIČARE
NENAD KORICA MARKO NOVAK : NASELJE VIŠEOBITELJSKIH KUĆA , RADIĆEVO Š
INES FILIPOVIĆ: VIŠEOBITELSKA KUĆA/ZGRADA, KRIJESNICE

(VOK= višeobiteljske kuće su manje stambene zgrade sa 3 /4 / 5/ stambenih jedinica kod kojih je duh zajedništva i međusobnog poznavanja veći nego kod velikih 'stambenjaka.Jedna od razlika između kuće i zgrade, je i u stupnju međusobnog poznavanja stanara)

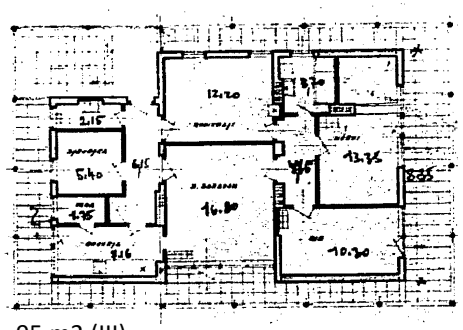
Le Corbusier u knjizi 'Prema Novoj Arhitekturi' –'Oči koje ne vide parobrode' kaže da su Oni prvi korak u stvaranju svijeta u novom duhu (kao što su i avioni i industrijska arhitektura). Tamo su korjeni funkcionalne arhitekture, koja sadržajima i prostorima daje mjeru, oslobađa se svega suvišnog i nebitnog. Brodska funkcionalnost se u mnogoćemu može egzaktno mjeriti (efikasnost, brzina,snaga, troškovi proizvodnje i održavanja,..) a tome teži i funkcionalna arhitektura. Nekoliko je analogija KATOVI-PALUBE, SOBE-KABINE, PROVA/KRMA-PREDNJA/STRAŽNJA STRANA kuće , SIDRO, BITVA, KONOPI -TEMELJI, KOTLOVNICA (u utrobi broda)-KOTLOVNICA(uz pročelje kuće), DIMNJAK (istaknut na parobrodu)-DIMNJAK (u arhitekturi modrene 'nevidljiv'), OKNO (brodsko okruglo)-PROZOR (pravougaoni), HORIZONTALE (brodske)-HORIZONTALE (arhitektonske), JARBOL-TORANJ, JAHTA-VILA

Brodovi su elegantni 'aquadinamične linije',a kuće su 'trome' i punašne, ako to nije Savoye, Robbie, Falingwater i još poneka, u kojima ima antigravitacije, lebdenja i dinamike. Brodovi su uzdužno, a stambene kuće, zgrade bi mogle biti simetrične obzirom na os S-J. Brodovi imaju jedinstven volumen, sve 'fasade' su prožete, integrirane, kod kuća/zgrada često, peta fasada je potpuno zanemarena. Na brodu su instalacije izuzetno skladno rješene, dimnjak je i funkcija i skulptura.Putnički brodovi su imali 'klase komfora', a u rezidencijalnoj arhitekturi su razni nivoi kvalitete stanovanja .Brod se kreće u prostoru, kuća prolazi kroz vrijeme.

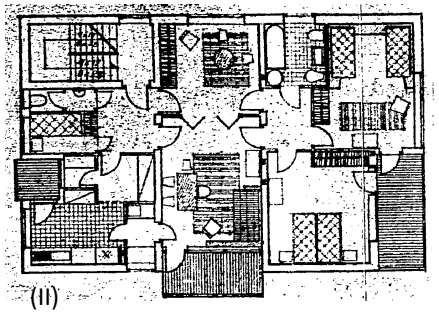
.

Lađe i brodovi su inspirirali nazive kuća i zgrada. Drvenu posavsku kuću, narodnog naziva 'čardak' D.Salopek je preimenovao u 'hrvatska KORABLJA' , F.Gotovac je veliki stambenjak nazvao KRSTARICA, a meni su se uz zagrebačke VOK (višeobiteljske kuće) pojavile I neke 'brodske asocijacije'.
'TRI PALUBE' U Americi je potkraj XIX/početkom XX stoljeća bio dosta popularan stambeni tip s tri stana, po jedan na svakoj etaži, a naziv 'triple-decker' je dobio po ratnom brodu s tri reda topova. Naš primjer u Jandrićevoj ZG, donekle bi korespondirao ovom tipu.
Obrtnici braća Blažina su napravili kuću s poluukopanim podrumom , i po jednim stanom na svakoj od dvije etaže , a malo poslije napravljen je još jedan stan za zaposlenika 'Plive'. Inicijalni objekt je projektiran sa četverostrešnim drvenim krovištem sa crijepom,što se nije izvelo, da bi nadogradnjom objekt dobio moderan oblik „prozračanog" završetka. (Pparcele=504 m2, poluukopani podrum 125 m2, 1.=2.etaža stan 130 m2, 3. stan 95 m2. (stanje 2005:korisnici obitelji Horvat, Lasić, dr.Cukon Čoklica-zadovoljni veličinom i tlocrtnom organizacijom stana)

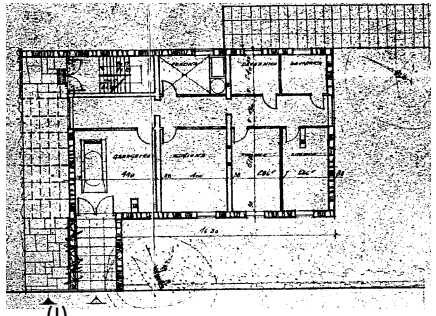
'ZAPOVJEDNI KATAMARAN' na parceli od 1960 m2, upražnjenoj nakon požara 1957. kada je izgorio ex.Meštrovićev paviljon kojeg su koristili umjetnici (Bakić, Angeli-Radovani, Ivanković, Mačukatin, Gaće) po projektu Zvonimira Marohnića izvedena je četveroobiteljska kuća s malom garsonjerom u dva dijela (zato asocijacija na katamaran). U prizemlju 4 garaže, spremišta i kotlovnica. Bila je za obitelji 'ministara' (tada su se zvali sekretari RIVa) ondašnje hrvatske Vlade (stoga sam dodao atribut 'zapovjedni'). Jedan od stanova je bio i četveročlane obitelji Milke Planinc (suprug inženjer, kćerka i sin Zoran kasnije diplomant arhitekture i dizajner). Milka Planinc (1924-2010) uz raznovrsne funkcije , bila je i Presjednica SIVa (YU premijerka 1982-86), ali uvijek na istoj zagrebačkoj adresi. Jednom su Zoran i nekoliko kolega, prijatelja s faksa kod njega crtali programe, a Presjednica vrativši se s posla, iz BGa, vidjevši ih onako izgladnjele, odmah je uzela pregaču i kuhaču, i iz ostataka ispražnjelog hladnjaka, nešto iz izbe i složila ukusno jelo .

95 m2 (III)

(II)

(I)

UGRINOVIĆ &TVRTKOVIĆ o/I/II+. B. AUER III: Jandrićeva,,**1955.**

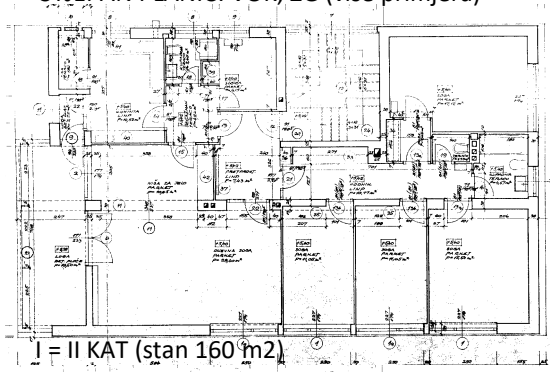
MARKO NOVAK & JULIJE GOLIK :I.G.KOVAČIĆA, 1964/65

-

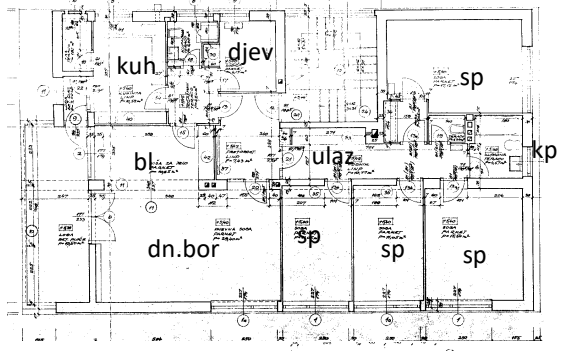

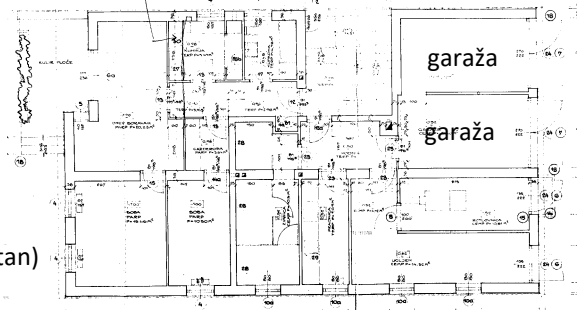
STJEPAN PLANIĆ: VOK, ZG (više primjera)

I = II KAT (stan 160 m2)

I = II KAT (stan 160 m2)

PRIZEMLJE (mali stan)

'FREGATA' je prateći brod za zaštitu drugih brodova, a taj sam naziv dao višeobiteljskoj kući u kojoj su stanovali obitelji zaposlenika 'sekreterijata unutrašnjih poslova', ondašnje policije, kojoj je kao i svim policijama svijeta uvijek zadatak da štite društveni sistem. Na parceli 938 m2 nedaleko od međuratnih vila Ibler:Bauer, Ibler: Beer, Šterk:Radan, Planić: , smještena je kuća sa 7 stanova u dva, jednim stubištem spojena volumena, što je racionalnije nego prethodnom primjeru. Centralno grijanje, svakako pojačava asocijaciju na brod.

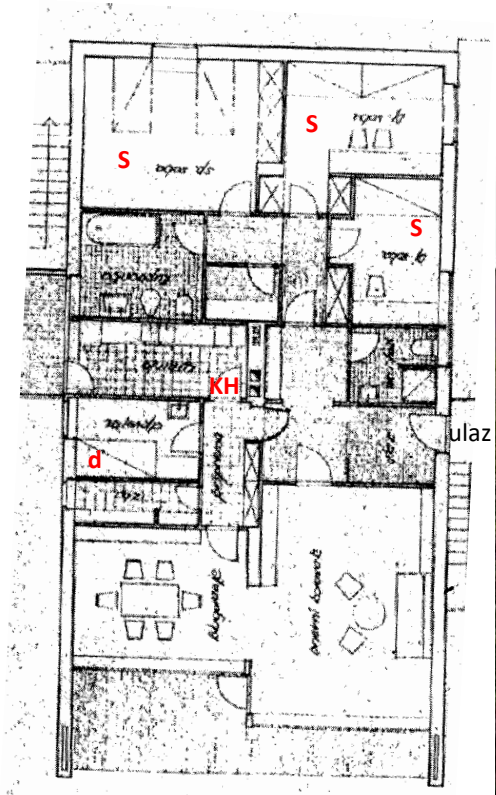
'FLOTILA BRODOVA I HORIZONTALA' na Radićevu šetalištu, na parceli od 1,5 hektara je naselje s tri tipa višeobiteljskih kuća u sedam vrlo sličnih objekata: tip A-pet stanova 4x115 m2 +90 m2, tip B-pet stanova 2x140 m2 +2x115 m2 +100 m2, tip C- 9 stanova od oko 80m2. Cijelo naselje ukupno =43 stambene jedinice. Zapadne loggie su izložene suncu (!) parcela nije ograđena pa su prizemni stanari montiraju rešetke na loggie, na nekima se suši rublje, ozelenjavanje parcele je projektirao Dragutin Kiš , grijanje plinsko etažno, zapadni pogledi izmicanje praonica sušionica nisu prihvaćene, pa Stanari, pripadnici 'bijelih okovratnika', doktori, sveučilišni profesori, direktori i političar,visokopozicionirani vojni dužnosnici nekoliko članova Lions cluba.

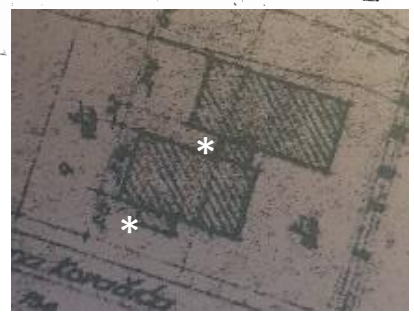
BROD OD CIGLE,troobiteljsku kuću, između moderne Vile Suden (1930te) i ljetnikovca graditelja Janka Grahora(1888) potpisuju arhitekti Marko Novak i Julije Golik. Prva misao, obzirom na opeku, je bila da je to još jedan Planić, barem kao uzor, no Julije Golik mi je kazao da 'nikakvog Planićevog utjecaja nije bilo. Opeka je odabrana kao dugovječni materijal. Iako je to domaća opeka nešto slabije kvalitete, zagrebački majstor koji je zanat učio u Beču ju je premazao, a da nikome nije htio reći sastojke premaza. Očito, ma kakva receptura da je bila i dan danas je kvalitetna. Na sjever su orijentirani sporedni sadržaji (kuhinja,izba, djevojačka sobica s vlastitom kupaonicom! i stubište), jugu i zapadu, suncu i pogledu, orijentirane su glavne prostorije s velikim prozorima, istoku i ulici jedna spavaća soba i kupaonica s WCom . (Ulični prozor od WCa je bio teško rješiv i za Corbusiera, pa je tako u jednom pismu pitao Jeana Prouvea za mišljenje o idealanom obliku WC-prozora, a Corbusierov 'izum' je 'sakrivanje' iza malih kružnih rupa, što su mnogi 'korbizijanci' to kasnije koristili.)

Dva peterosobna stana sa sobicom za poslugu od po 160 m2 bila su za partijske funkcionere, Ivića ,koju godinu kasnije istaknuti hrvatski proljećar, i Raosa, a u prizemlju manji za nižu činovnicu, administratorku, dvije su garaže, kotlovnica na ugljen, praonica i spremišta. 'Kada je sve bilo gotovo došao je Ivić, ništa mu se nije svidjelo, i počeo se derati što smo napravili. Ubrzo je u njoj napravio prijem i nakon što se svim uzvanicima kuća jako svidjela, poslao mi je fazana kao znak isprike' ispričao mi je Golik.

BROD OD SIPOREKSA je 'prenapučena' višeobiteljske kuće na Krijesnicama. Sedam trosobnih i dvije garsonjere u dvije etaže oko centalnog zenitalno osvijetljenog hala sa stubištem, ukupno cca 500m2, korbizijanski 'prisme pour' kubus, montažni je objekt iz siporexa. Centralni hal je objedinjujući prostor koji ovu ‘malu zgradu’ čini ‘kućom’. Loše izvedene odvodne krovne instalacije, opšavi oko ostakljenog dijela i puno proboja ventilacija i dimnjaka , grijanje etažno na zemni plin, dovelo je do čestog prokišnjavanja ravnog krova.Drugih zamjerki stanara nije bilo. Protivpotresne norme nakon Skoplja 1963. su dovele do besprijekorne i čvrste konstrukcije. Unutrašnji zastori su bili protiv hiperinsolacije i hiperiluminacije, kasnije su ugrađivani eslingeri. Sačuvano nekoliko stabala krušaka i jabuka od bivšeg voćnjaka, zasađeno je još zelenila od strane stanara, ali se je vrt slabo koristio. Četiri stana su bila za prosvjetne radnike, tri je kupila privreda, dva Sindikat Maksimir i još netko jedan. Komparirajući ove stanove s onima u prethodnom primjeru, očito je da su ovi II i III klasa.

PTICA simbolizira let, brzinu, nebo,prostor , slobodu, uspjeh, visine, metafore 'dobiti krila' 'poletjeti visoko' 'uzlet'..... I među pticama ima ekcesa i podvala, ima grabljivica, a ptica je i graditelj, nekad jednostavnog, nekad složeno sagrađenog, gnijezda,ali uvijek onog s s mjerom. 'Lastavica savije gnijezdo samo toliko koliko treba njezinoj obitelji. Blata ima, mogla bi sagraditi ogromno gnijezdo, ali nije opterećena taštinom, kao ljudi koje potreba za sujetom i promidžbom tjera da prijeđu mjeru ljudskoga.'- D.Kovačić. Dali bi se navedene kuće 'brodovi', kao i sva rezidencijalna arhitektura mogla mjeriti mjerilom 'ptičjeg gnijezda'?

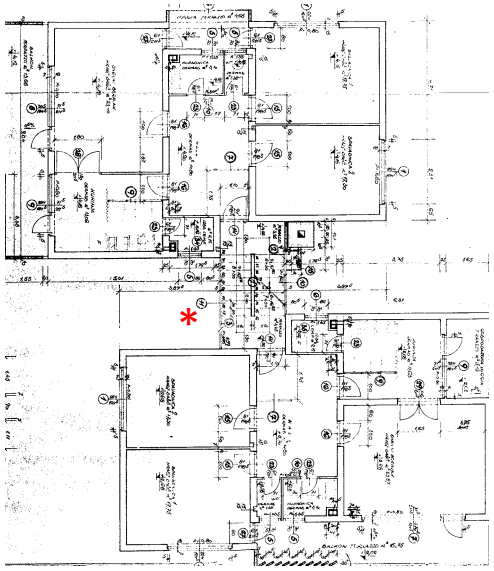

**dvoje stube

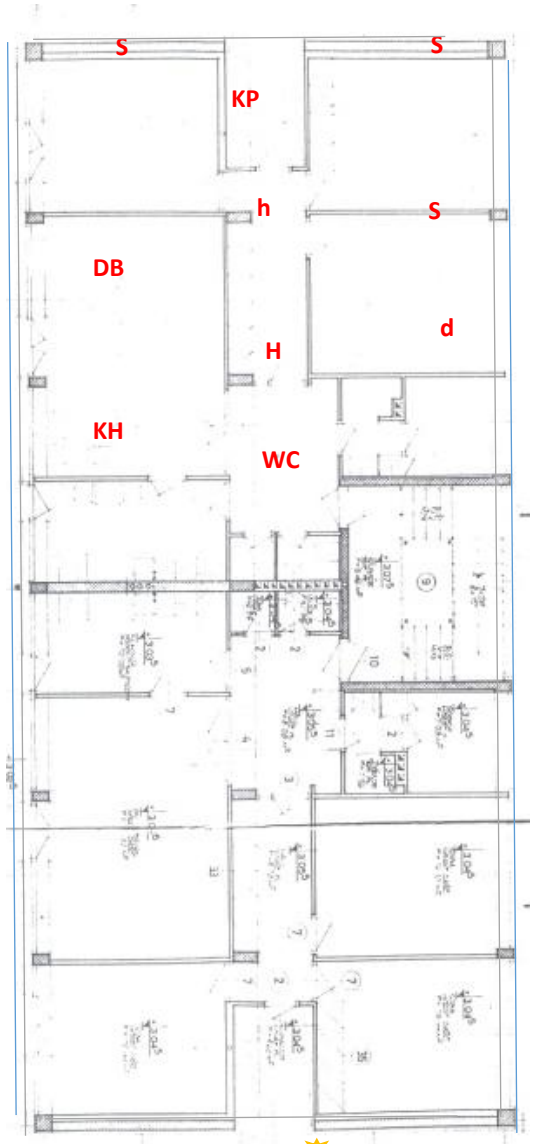
ZVONIMIR MAROHNIĆ: VOK (4 STAMBENE JEDINICE), I.G.KOVAČIĆA,,1960

*jedne zajedničke stube za 4 st.jed.

VLADIMIR KUNDIĆ 3OK JABUKOVAC, 1964.

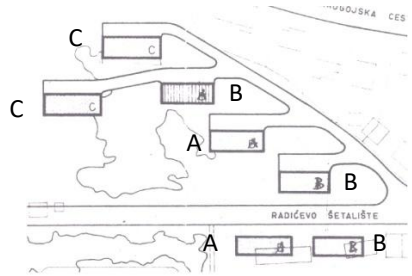

KARAKTERISTIČAN KAT SA DVA VELIKA STANA

NENAD KORICA , MARKO NOVAK : NASELJE RADIĆEVO ŠETALIŠTE,, 1964-66 (tri tipa zgrada A, B, C)

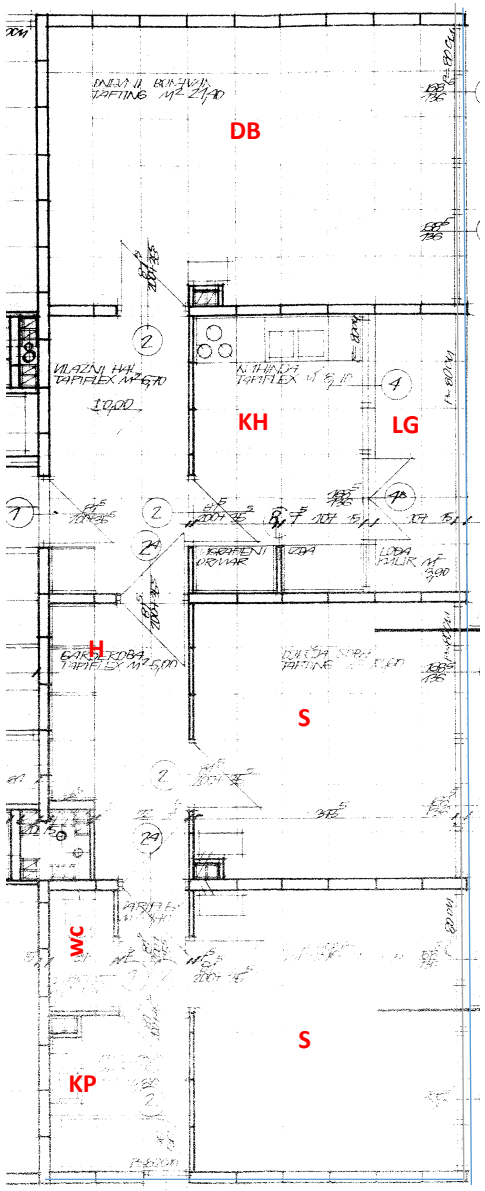

SITUACIJA

STRAŽNJA STRANA S GARAŽAMA

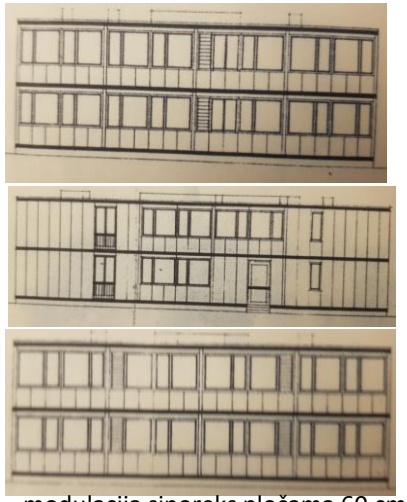

3S TROSOBNI STAN cca 75 m2

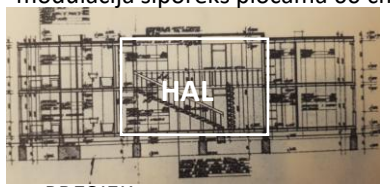
u

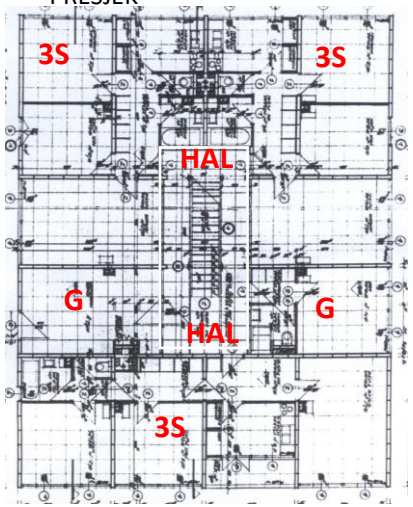
INES-MIĆA FILIPOVIĆ: VOK Krijesnice 1965. IZVOĐAČ ‘Graditelj’

modulacija siporeks pločama 60 cm

PRESJEK

TLOCRT KATA

24

ZAGREB -INŽENJERI DUŠA I INŽENJERI ARHITEKTURE

RUDOLF LUBINSKY: VILA REHN, GVOZD, 1929.

GROZDAN KNEŽEVIĆ: STAMBENI TORNJEVI ‘ČAZMANSKA’,1968.

U zdravici sovjetskim piscima kazao je: 'Vama, koje je drug (Juri) Oleša nazvao inženjeri ljudske duše, dižem ovu čašu, jer proizvodnja duša je puno važnija od proizvodnje tenkova!' (Staljin, 1932).Miroslav Krleža, bio je naš 'inženjer duša', literalna gromada i centralna kulturna ličnost, intelektualni guru, virtuoz riječi, misli, enciklopedist, titoist, brendiran kao komunist antidogmatik koji je otvorio prostor umjetničke slobode, mega-intelektualac. ljevičar, enormnog radnog potencijala i produkcije. Tekstovi su mu tsunami, rečenice lavina riječi, ali ipak koje Julije Benerščić kritizira kao 'tekstovi prenatrpani rječima bez nekog smisla'. Erudita ogromnog znanja, ali i rupa u tom znanju. Moderna arhitektura je jedan primjer njegovog slabog poznavanja. Napisao je samo dva teksta-Slučaj D.Iblera 1924. i A.Loos 1934, i dvije mini-crtice V.Kovačić 1924, J.Plečnik 1943.

Po kriteriju, propagiranja futurizma , 'svjetle budućnosti', egalitarnog društva, novog svijeta i novog čovjeka, upitno je koliko je Krleža ljevičar? Njegovi su likovi iz 19.stoljeća ili ranije, a njegov literalni svijet se zaustavlja s Kamilom Emeričkim 1922. Nema 1941-45te, 1948me, 1968me, nema ' tvornica,' 'aviona' i 'satelita',nema putovanja brodom Galeb, nema vremena njegove druge polovice života. Može li i na koji način njegov opus anticipirati novo 'socijalističko/ljevičarsko društvo', pokazati izlaz iz balkanske krčme? Toliko je dešperacije kod njega i mračne atmosfere, kao da tu 'nema budućnosti'. Literalni likovi i događanja se nižu u dramama/romanima kao: 'Bobočka i tri ljubavnika-gnjili kvartet ...Baločanski prerezao grkljan Bobočki. ....žena odvjetnika Baločanskog se bacila kroz prozor... u šumi se Kranjac objesio.....Kyriales se ubio bacivši se pod vlak....žena Agneza ga varala sa kćerkinim učiteljem klavira, a doktor zarazio svoju suprugu spolnom bolešću.... otac je biskup,a službeno biskupov sluga... Jadviga Jesenska,dama od četrdeset i sedam godina, prva žena Wernera ubija se u bečkom Tref-baru.... Barun Lenbach se ubija se hitcem iz revolvera.... Laura se ubija....neka se žena otrovala pred apotekom...te noći bila su dva samoubojstva...Ivan, Leonov stariji brat počinio samoubojstvo... velik broj Glembaja čiji portreti vise sa zidova počinili su samoubojstva... s balkona Glembajeve vile bacila se švelja Fanika Canjeg...Leone je bio ljubavnik svoje maćehe što njegova oca otjera u smrt , a on Leone škare zabija u prsa barunice Castelli.....

'Literalne njegove likove nastavljaju stvarni likovi: Adolf Rein, Židov bankar se ubija dolaskom ustaša (supruga katolkinja je pošteđena i kćerka, jer se majka pravovaljano zaklela da ju je začela s nekim katolikom izvan braka), im je kuća na Gvozdu 23 ,projekt Rudolf Lubinsky iz 1929 . gdje su Bela i Krleža 1952. preselili nakon nekoliko donjogradskih adresa. Građanski stan 'glembajevski' 150/200 m2, naprijed anfilada od četiri prostorije, na krajevima odvojena spavanja, u blagovaonici stol s 4 stolice, mogli su ugostiti samo jedan par, u uglu nezgodno postavljena televizija, ‘intelektualci ne gledaju televiziju, kaže mi kustosica, radio kupljen u Parizu 1956. na polici kod nezgodno postavljenog kreveta s pogledom na vrata kupaonice, dva tranzistora, kod Bele mamin molitvenik i očenaši, nigdje nema Titove slike gramofon u ormariću sa dvije ploče 45 okretaja , Dedić/Kesovija:'Otišo si', i Vučer/Vice Vukov: 'Ne odlazi' , vjerojatno je slušao u danima nakon Belinog odlaska. Na zidu, Babić, Dobrović, Berber,..nema modernog niti apstraktnog, nema naive, 'Generalić je ruralan, nebi se uklopio' kaže kustosica , ali ipak je tu jedan Lacković, namještaj bidermajer, kičeno posuđe, nasljedstvo od tete Pepe, tepih orjentalni poklon iz Egipta s puta u pratnji Tita, sve navodno Belin loš ukus s kojim se on pomirio,u biblioteci na polici Tuđman:’Stvaranje socijalističke Jugoslavije’, radni stol iz rezbarenog punog drveta na kojem je moguće napisan referat za Kongres Književnika u Ljubljani. Uz kuhinju sobica služavke Ivke koja je i kuhala, često pohanac s pireom, a Krleži obožavane kremšnite nije uspjevala dobro napraviti. Grijanje raznoliko, kaljeve peći, kamini, radijatori , električna pećica.

Kuća na Gvozdu u Parku Tuškanac, izvan gradske vreve, ispunila je njihova očekivanja. Pogled na Gornji Grad i na zvonik 'starog Marka',bili su su pogledi od samo nekoliko stotina metara. Za Krležinu širinu i format, bilo je za očekivati mega poglede sa vrha nekog zagrebačkog nebodera, ali za jedan takav 'futuristički' penthouse s vizurama i 'vizijama od 100 km', kao naprimjer s vrha tornjeva Čazmanska , i nije bilo interesa. Da je to poželio, sigurno bi dobio.

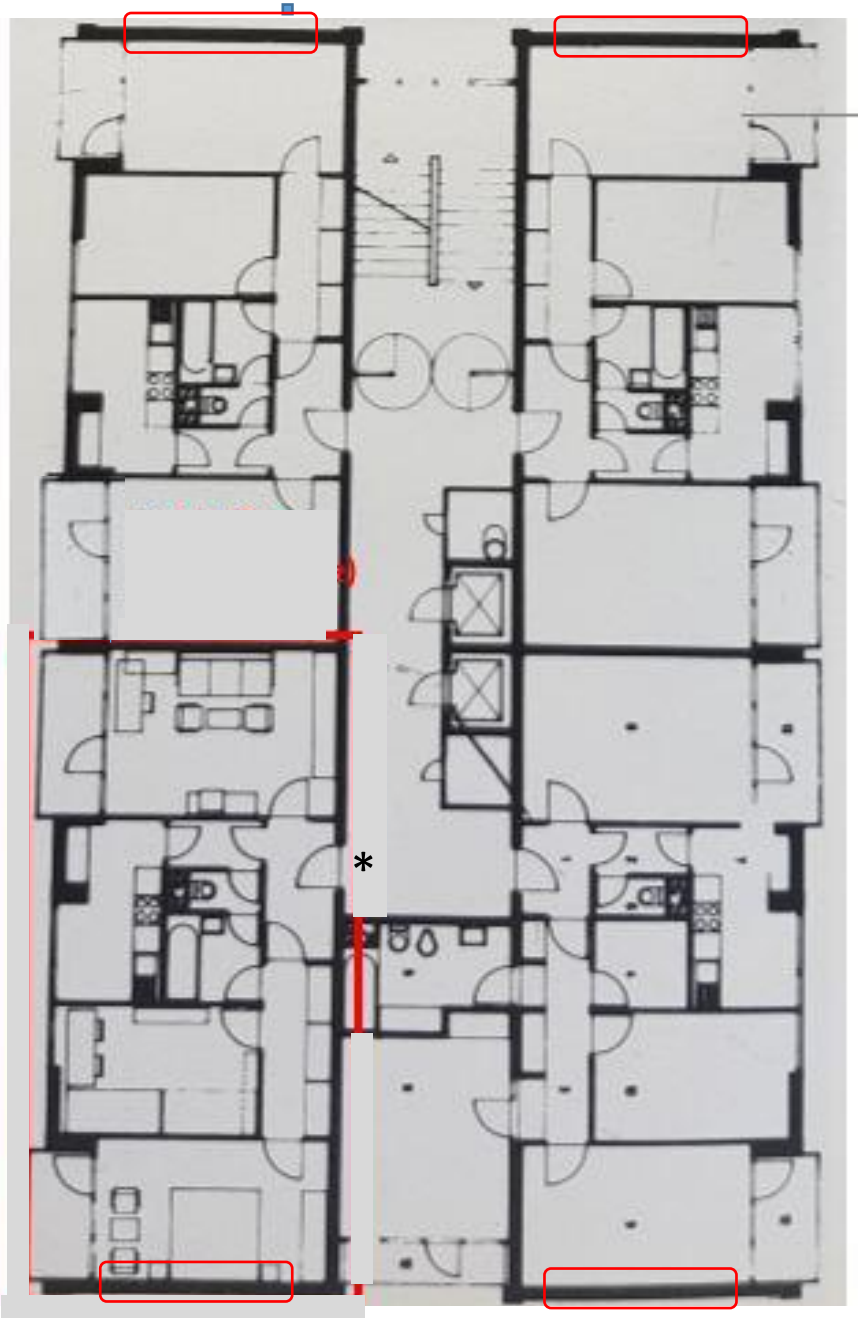
DRAGO GALIĆ: EX.PROLETERSKA, 1953

LUJO SCHWERER, TEREZA MATIĆ: SIGET,1964

SLAVKO JELINEK IVO LINARDIĆ:VESLAČKA,1972

KRLEŽA: 'KAKO LJUDI MOGU ŽIVJETI U TIM LADICAMA?'

GROZDAN KNEŽEVIĆ:ČAZMANSKA, 1968

*VANIŠTIN STAN

Arhitekt Grozdan Knežević je 1965.dobio natječaj za dva stambena nebodera Čazmanska 2-4 realizirana 1968. Tu su stanove dobijali i sveučilišni djelatnici, Nikšić na 8., Vaništa na 9.katu, ¾ stanova su od 75 m2, ¼ od 95 m2, s pogledom na sjeveroistočni dio grada, na Trnje, na Ostrogovića/vijećnicu, stambenjake/,kolodvor, katedralu, Maksimir, Medvednicu, na jugu se vidi dio Novog Zagreba.

Vaništa svjedoči:'Stanovali smo u malom socijalističkom stanu novo sagrađenom(1968) neboderu od 17 katova, na Trnju. Pogled s prozora dosezao je do Vukomeričkih gorica. Vladali su vrlo dobri odnosi između novouseljenih, već u srednjim godinama ljudi, pomalo umornih od čekanja krova nad glavom. U kući još nije bilo salona za masažu, stanovi se nisu iznajmljivali niti prodavali, u prizemlju nije bilo birtije, zelenilo je bilo neoštećeno, djeca su bez pratnje išla u školu. I nije bilo provala.'

Obitelj Vaništa, bili su supružnici, Josip slikar, sveučilišni nastavnik, Rozi srednjoškolska profesorica, kćeri Eva i Ana. Vaništa je dobio i atelje u Križanićevoj ulici. Imali su kućnu pomoćnicu koja nije s njima stanovala. Prvo je bila spremačica u srednjoj školi gdje je predavala supruga i ona ju je nagovorila da da otkaz i radi za njih. Uplaćivali su joj staž i sve što ide s tim, kao da je zaposlena. Imala je godišnji odmor, slobodno itd. Iako je vrlo često bila s njima, stanovala je u nekakvoj svojoj garsonjeri. Spremala je i njegov atelje , čuvala djecu, kuhala, vjerojatno koji put i prespavala ako je trebalo pričuvati djecu kad nema roditelja. Nije bila 'djevojka' iz 'djevojačke sobe' već osoba koja dolazi na posao i odlazi s posla doma i koja je posao čišćenja škole zamijenila s ipak ugodnijim poslom. Prema potrebi je bila dadilja, spremačica, kuharica... i kao umirovljenica im je puno pomagala .Svoju familiju nije imala, a oni su imali samo nju u tom svojstvu, ne pomoćnice koje su se mijenjale.

U Šegvićevu odabiru od 120 primjera hrvatske arhitekture razdoblja 1945-1985 , uvršteni su time i visoko vrednovani , Neboderi Čazmanska. Krleža, međutim nije razumio ,niti prihvaćao , modernu arhitekturu, onu s vizijom koja je s naše stručne pozicije predstavljala avangardnu vrijednost i davala 'futuristička' rješenja masovnih stambenih potreba. Bio je Krleža kod Vanište u 'nagrađenom neboderu' i gledajući naokolo s balkona zgrozio se 'Kako ljudi mogu stanovati u ovim ladicama zapisao je Vaništa', a odlazeći jedne večeri iz 'našeg malog socijalističkog stana u Čazmanskoj 2, svojoj kući na Gvozd, gdje je gvozdovao 30 godina, pričao mi je da nije skidao svoj krombi, nego se u njemu šetao po svojem stanu misleći 'ej li moguće da se grade takve izbe', prisjetio se je Vaništa. Arhitekt Vladimir Turina projektirao je u Križanićevoj zgradu sa stanovima i atelierima, izvedenu 1956. gdje je Krleža jednom posjetio Vaništu, koji je zapisao. ' U forcimeru ateliera, jedne zime 1972. Krleža je oblačio na odlasku svoj teški zimski kaput, ne dopuštajući da mu se u tom momentu pomogne; kako je prostor uzak , udario je rukama o zid i uzviknuo 'Jebem ti arhitekturu!'

Na koje ljude je Krleža mislio neznam , kada ih je sažaljavao zbog 'stanovanju u ladicama', jer su te 'ladice' bile san mnogih tada podstanara i sustanara, a pogotovo kada su imale 75 ili 95 m2. Čini se da je Krleža slabo razumio modernu arhitekturu masovnog stanovanja, a još ju je manje tolerirao.

Mlađe generacije još uvijek nisu zasjenile Krležinu auru, a u njegovo doba imao je samo dva rivala. Ivo Andrić mu je 'preoteo priželjkivanog Nobela' i tako se međunarodno bolje afirmirao, dok je drugi rival, rivalka , zapostavljena i u drugi plan gurnuta Marija Jurić Zagorka, koja je kod široke domaće čitalačke publike bila izuzetno dobro pozicionirana. Njen prostor stanovanja, u Zgradi uz tržnicu Dolac,ima kao i njen literalni prostor , pogled na Gornji Grad, ali i na ostakljeni volumen iličkog nebodera, znak nadolazećeg vremena. Detalj se uklapa u njen lik jer ona uz povijesnu romantiku afirmira i novu poziciju žene u društvu.

Na kraju, nisu li INŽENJERI ARHITEKTURE , TAKOĐER INŽENJERI DUŠA?

anfilada

Tito kod Krleže na Gvozdu

Ljubljana, 5.X,1952.

MIROSLAV KRLEŽA (R.LUBINSKY: VILA NA GVOZDU 23, 1929) :

pisaći stroj Marije Jurić-Zagorke

I.FISHER: STAMBENA ZGRADA DOLAC, 1931) MARIJA JURIĆ - ZAGORKA

ZAGREB- IBLERIANA ZA BROZOVE

DRAGO IBLER: VILA ZAGORJE, projekt 1962-1964
VJENCESLAV RICHTER, KAZIMIR OSTROGOVIĆ :VILA ZAGORJE, 1966

Projekt 'Vile Zagorje' 1961-62,pokrenuo je Drago Ibler. ‘Ljetovao je , kod Brozovih na Brijunima', Tito i Krleža su stalno igrali šah, a Ibler je bio *cavalir escort* Jovanki i Beli. Jednom je Jovanku upitao zašto ih nema više u Zagrebu, a odgovor je bio kako nemaju gdje odsjesti, u Mesničkoj gdje je dolazio kralj Aleksandar nije prikladno, a niti u Esplanadi, mislila je da nije u redu. Ibler je tada pokrenuo akciju da se projektira vila na Pantovčaku’. To mi je spričao mi je prof. Filipović, njemu Ibler, kazao je također i da je Ibler za 'Druga Tita i Drugaricu Jovanku' govorio 'Brozovi‘.

Za 'Vilu nad vilama', čiji je investitor bila 'hrvatska vlada', naziva 'objekt R-IV PREKRIŽJE ZG, na parceli od 95 hektara (Maksimir je 316 ha), Ibler je sam sastavljao program i imao je veliku slobodu u projektiranju. Suradnicima u Majstorskoj davao je verbalne upute, moguće i u obliku malih shematiziranih skica koje su mogle biti u nekom sitnom mjerilu cca 1:500 i 1:1000, ali takovih skica u arhiviranoj dokumentaciji nisam pronašao. U Arhivu HMA , Iblerova građa nije bila sistematizirana , a nacrti za Objekt R-IV su napravljeni dosta u 'slobodnoj formi' razni formati, slabi opisi,puno varijanti ili alternativnih rješenja. Pečat-sastavnica ,bez oznake Majstorske Radionice, nije na svim nacrtima, kao projektant se navodi prof.ing.arh. D.Ibler (nigdje se nije potpisao), a među suradnicima i crtačima su T/omislav Petrović, J/ulije De Luca (potpis na crtežu jedne perspektive), N.Ciko, F.Neidhardt (potpis na položajnom nacrtu), T.Botka. Datacije su od 20.VII.1960 do 16.III.1962 a puno listova je bez datuma. U pregledanoj građi mogu se uočiti različite varijante. Pretpostavljam da je krenulo 's arkadama' kao eho brijunske Bijele Vile, a pogotovo vlastitih Iblerovih nerealiziranih projekata Maršalata i Beogradske Opere, dok su slijedeći projekti izraženog moderniteta s naglašenom horizontalom (X,Y,Z) .

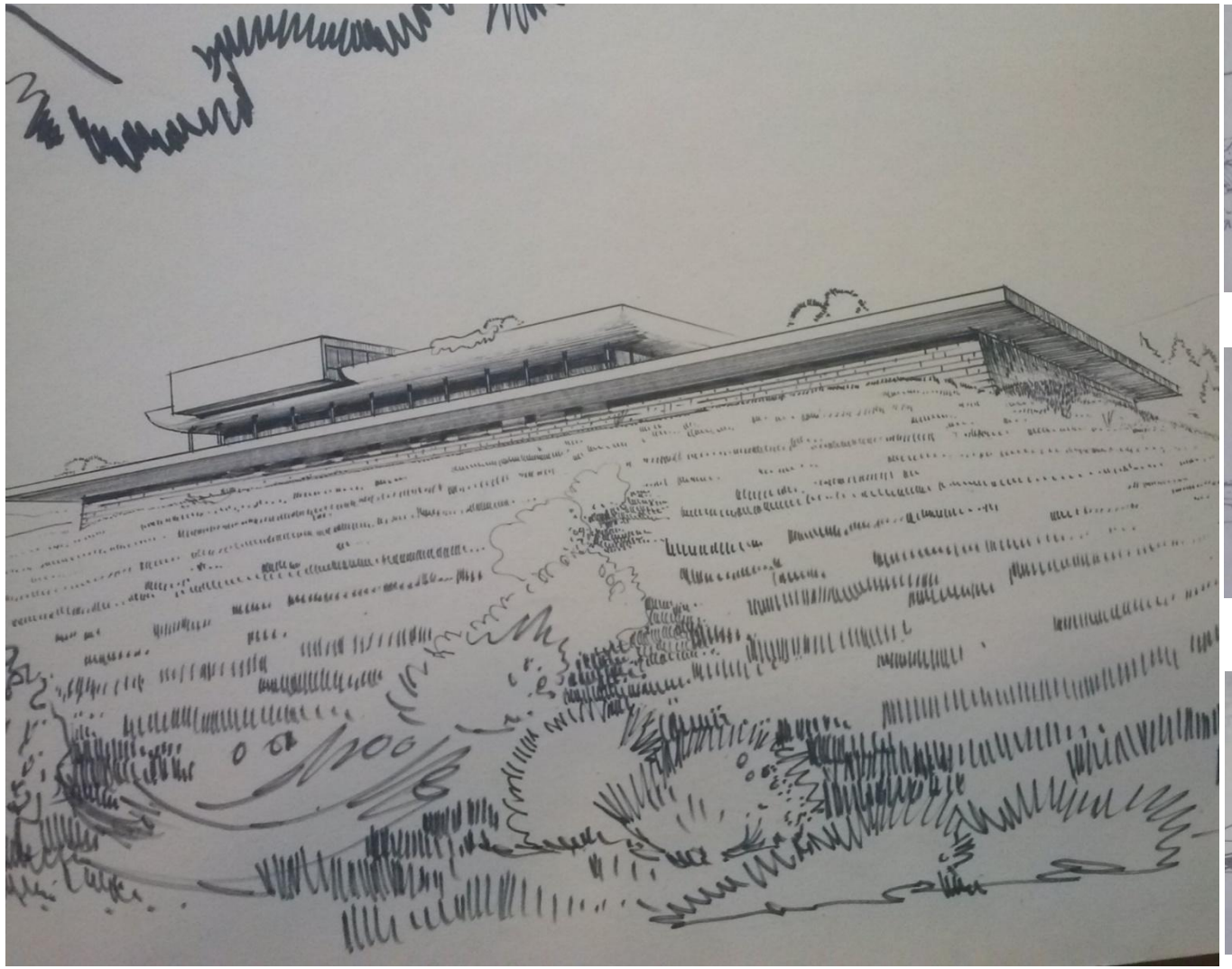
Sadržajno, R-IV/Rezidencija Prekrižje/ Vila 'Zagorje' je složena u tri etaže- potpuno ukopani, bez prirodnog svjetla i ventilacije, servisni podrum-reprezentativna etaža sa rakošnim halom, s dosta sanitarija (3+3 WCea=?), sa raskošnim salonima i blagovaonicom u 'flowing space' konceptu i s ogromnom kuhinjom- na su katu odvojeni spavaći traktovi Tita (tada 70) i Jovanke (tada 38), manji trakt za poslugu. Sve je dimenzionirano megalomanski, preko svake funkcionalne mjere. S ovim (nepotrebnim) sadržajnim gigantizmom je Ibler vjerojatno htio rezidenciji dati 'državnički (versajski) značaj'. Garaže za Titove automobile su izostale, nema trim prostorija sa saunom i bazenom, što se je moglo očekivati, a posve je neočekivano, obzirom na druge Titove vile, da nema skloništa i nekih podzemnih tunela. Mega-kuhinja za 20 gostiju me navodi na Silvijinu kuhinju, ovu zagrebačku i onu u Klisu, od 7-8 m2 u kojima je pripremala sjajne kulinarske fešte za 16,i 18 gostiju. Iblerova vila mogla bi se parafrazirati i kao 'smještaj u restoranu' ili kao 'kuća s dvije spavaće sobe za jedan bračni par'. Izuzetne i brojne atraktivne perspektive je nacrtao Julije de Luca, a napravljene je i maketa, na kojoj su ostaci plitkih lukova na pročelju. Zadnji i oblikovno najekspresivniji projekt mogao bi biti horizontalama hiper-razvučeni volumen s dva atrija na krajevima(Z).

Jedini od političara koji je dolazio i pomalo pratio projekt bio je Stevo Krajačić, hrvatski ministar unutrašnjih poslova i osoba od Titova najvećeg povjerenja. Bilo mu je i blizu jer je stanovao u Nazorovoj preko puta Majstorske. Nije bilo nekih primjedbi osim što su se jednom zakačili oko kotlovnice. Ibler je predviđao grijanje na plin, a Krajačić kojemu je to iz tko zna kakvih sigurnosnih razloga loše zvučalo, insistirao je na ugljenu. Kada mu je poslije De Luca sugerirao da popusti, Ibler je uzvratio: ‘loše razmišljaš- jer ako vila dobije plin, onda će i cijeli Pantovčak dobiti plin-nećemo mu popustiti’. U projektu uz kotlovnicu nema dimnjaka!

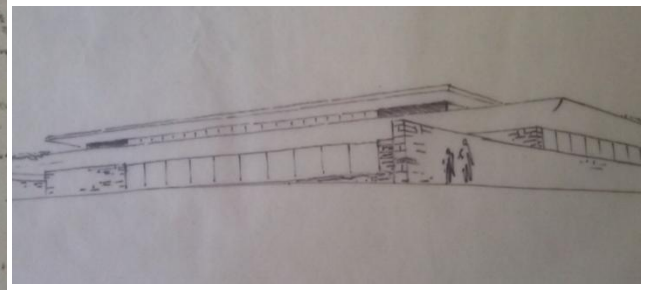

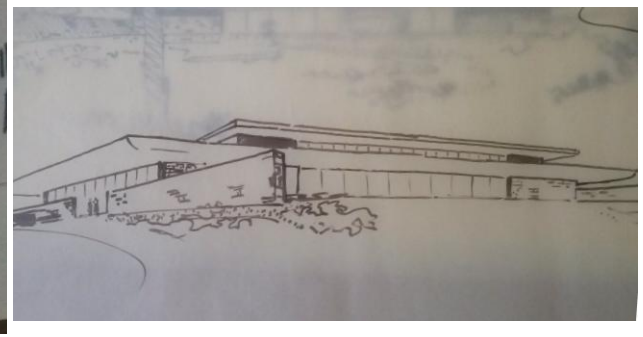

DRAGO IBLER: VILA ZAGORJE (varijanta X)

perspektivni crteži: JULIJE DE LUCA ?

Julije De Luca mi je ispričao i zgodu kada su radili nešto za Beograd, iz Maršalata su nazvali Majstorsku, izjutra, oko 10, pol 11, i tražili profesora, brzo je otrčao gore na kat gdje Ibler stanovao,ovaj je taj čas bio pod tušem, pa neka im kaže, rekao je, da je profesor u badezimmeru, da ima jutarnje uređivanje. Iz straha da oni u Beogradu ne dožive da je ovdje raspašoj, da se ne radi ozbiljno, pa da ih sve ne razjure, a bilo bi šteta jer su bili su dobro plačeni, De Luca im je kazao da je profesor otišao u grad i da će javit će se kad se vrati. Nakon pola sata Ibler se je spustio odozgo, i kad je čuo što im je njegov mladi crtač kazao samo je uzdahnuo ' De Luca, De Luca, od Vas nikada gospodina!'

Jovanki se nešto oko vile nije svidjelo, što je Ibler popratio Filipoviću 'pa neće mi valjda ta neuka lička baba govoriti što je dobro, a što loše u arhitekturi'. Projekt, posve vjerojatno i zbog drugih nesporazuma, Stevo Krajačić je prebacio na Ostrogovića i Richtera. Ibler je bio razočaran što su mu oduzeli ovaj posao, iako je financijski Tito bio velikodušan. Ibler je dobio enormni honorar , recimo danas /2014/ 200.000 €" kazao mi je prof.Filipović. Nikada nije prežalio što se Vila nije izgradila, a za fakultet ga nije bilo briga, niti je bio uvrijeđen što ga njegovi bivši đaci Šegvić, Galić, Kauzlarić nisu ovdje pozvali.

Poslije Iblera napravljen je interni natječaj, pozvani Vitić, Marohnić, Richter. Žiri od samo dva člana , Galić i Ostrogović, izabrali su Richter:Bela Hiža, da bi projekt napravili Richter i Ostrogović u Ostrogovićevom birou Centar-51 jer Richter nije imao biroa. Međutim u razradi držali su se više Iblerovog projekta nego Richterove Bele Hiže. Potkraj gradnje Ostrogoviću je srce zakazalo u 58.godini, kažu zbog svih napetosti, a bilo ih je dosta, oko izvođenja.

O izgrađenoj Vili Zagorje, Richter svjedoči : 'Projekt smo potpisali Ostrogović i ja, zapravo je bio relikt Iblerove koncepcije.Titova kuća je bila velika tabu tema i o tome se nije govorilo, barem ne kao o djelu nekog arhitekta. Na otvorenju zgrade uopće nisam mogao pristupiti Titu, čekali smo u prostorijama za osoblje. Kad je Tito obišao kuću, došao nam je neki Luketić, visokopozicionirani činovnik Udbe, i rekao: 'Nećete biti uhapšeni! To je značilo da se Titu vila svidjela'. Mislim da Richterov strah nije bio opravdan, jer je Tito 1961. bez ijedne primjedbe otvorio modernu zgradu Radničkog Sveučilišta u društvu Nikšića, pa je nejasno zašto je ovdje otvaranje bilo bez arhitekta?

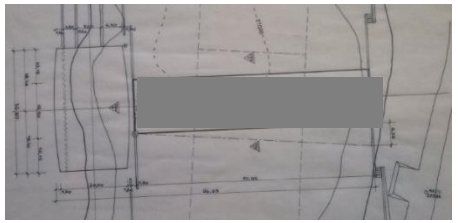
Vjenceslav Cenčić navodi da se je Krajačić ulizivao Titu gradeći mu vile, a za Vilu Zagorje, navodno je Krajačić izdvojio oko 20 milijardi dinara, tadašnji cjelokupni tadašnji stambeni fond grada Zagreba (???)

Nikola Filipović bio je jedini polaznik Iblerove MR 1963/64, ništa se nije radilo, kazao mi je, Ibler je dosta pričao, jedan jedini put je napravio jednu skicu prisjećanja projekta za H.Dubrovnik (tu mi je skicu Filipović poklonio), nekoliko ponuđenih poslova Ibler je odbio,a financijski je odlično stajao. Arhitekt Andrija Mutnjaković ,tada polaznik Majstorske radionice, kazao mi je da Iblera nije nikada vidio da drži olovku u ruci, eventualno 'naopačke', ikazao je da Ibler nije znao crtati, ali da je znao 'misliti arhitekturu' . Ni Galić nije bio veliki crtač, a od svjetskih , poznato je da ni Loos, ni Gropius nisu bili vješti u crtanju. Za De Luku, Mutnjaković je kazao da je bio izuzetan crtač.

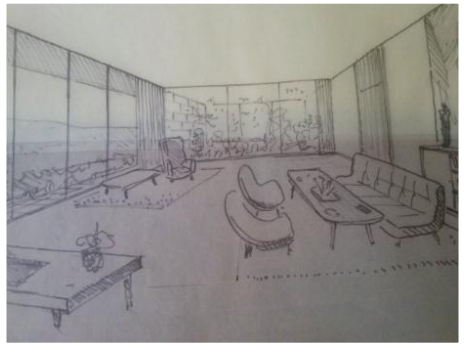
Iako je Ibler bio miljenik vlasti i uvažavan od kolega, nije uspio postati Akademik.

U JAZU , arhitekti članovi 1945-72 bili su Mladen Kauzlarić, Juraj Denzler, Nikola Dobrović, Lavoslav Horvat, Juraj Neidhardt, Zvonimir Vrkljan, Vlado Antolić, Ernest Weissmann, Josip Seissel, Marjan Mušič, Drago Galić, Edo Ravnikar, Marijan Haberle, Melita Viličić-Tučkorić, Andre Mohorovičić, Kenzo Tange, Srebrenka Gvozdanović-Sekulić, (kasnije i Radovan Nikšić, Miroslav Begović,Andrija Mutnjaković, Igor Emili, Boris Magaš, Ante Vulin,.) Drago Ibler nije izabran 12.III,1958. (11 za ,21 protiv, 3 ništa –Krleža je bio razočaran glasanjem, iako ni on sam nije prisustovao.Ne navodi se tko je bio predsjednik Akademije u vrijeme glasanja, a mogao je biti Andrija Štampar ili Grga Novak koji je te godine otpočeo mandat. Izbori arhitekata u Akademiju, uvijek su bili puni nepoznanica.Šegvić, Vitić, Marinović-Uzelac, Filipović,..nisu bili članovi. Navodno je u Akademiji bilo nekoliko moćnih lobija ,komunistički,katolički, masonski, čije usaglašavanje je bilo presudno za izbor?

puno raznih neusklađenih varijanti , od idejnih do detalja, različita mjerila, različiti formati crteža i papira, (dosta nepregledno) maketa nije sačuvana

situacija

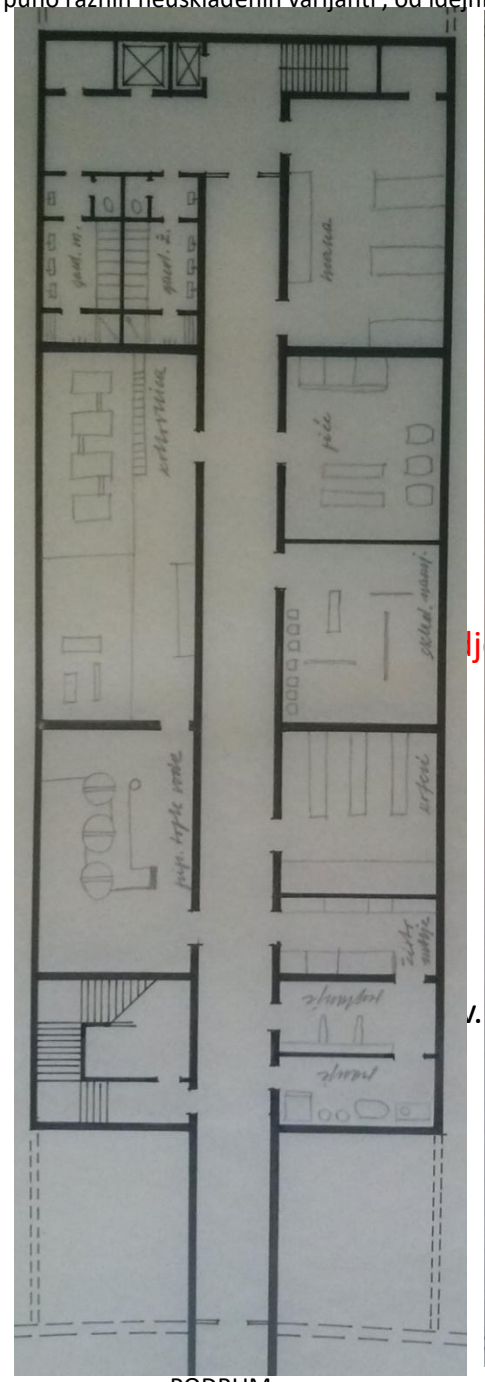
saloni, saloni

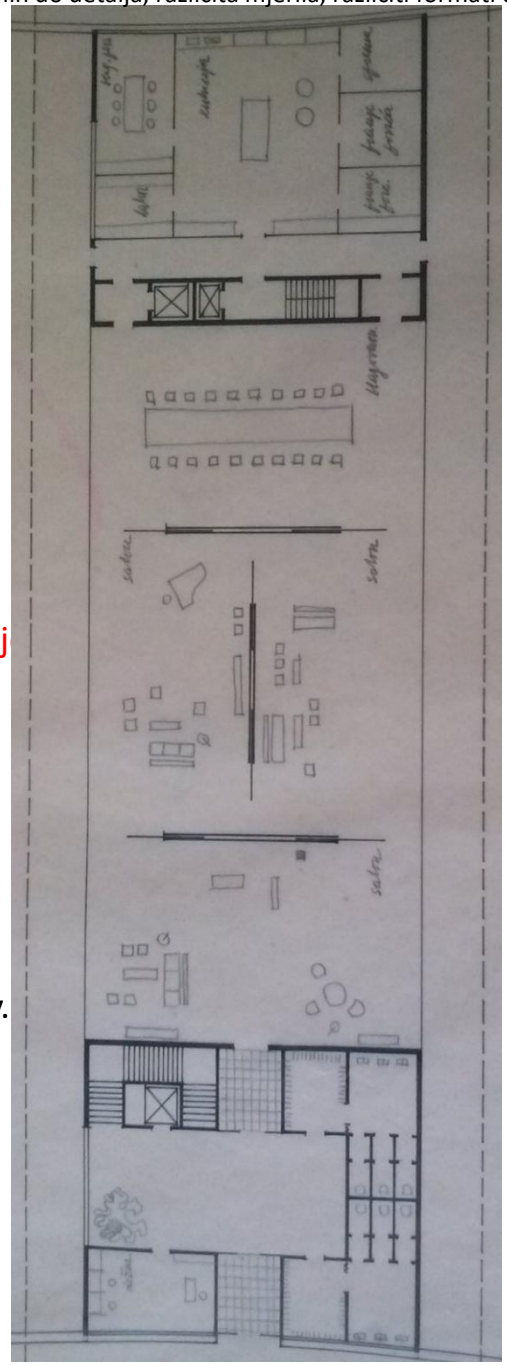
rasipanje prostora

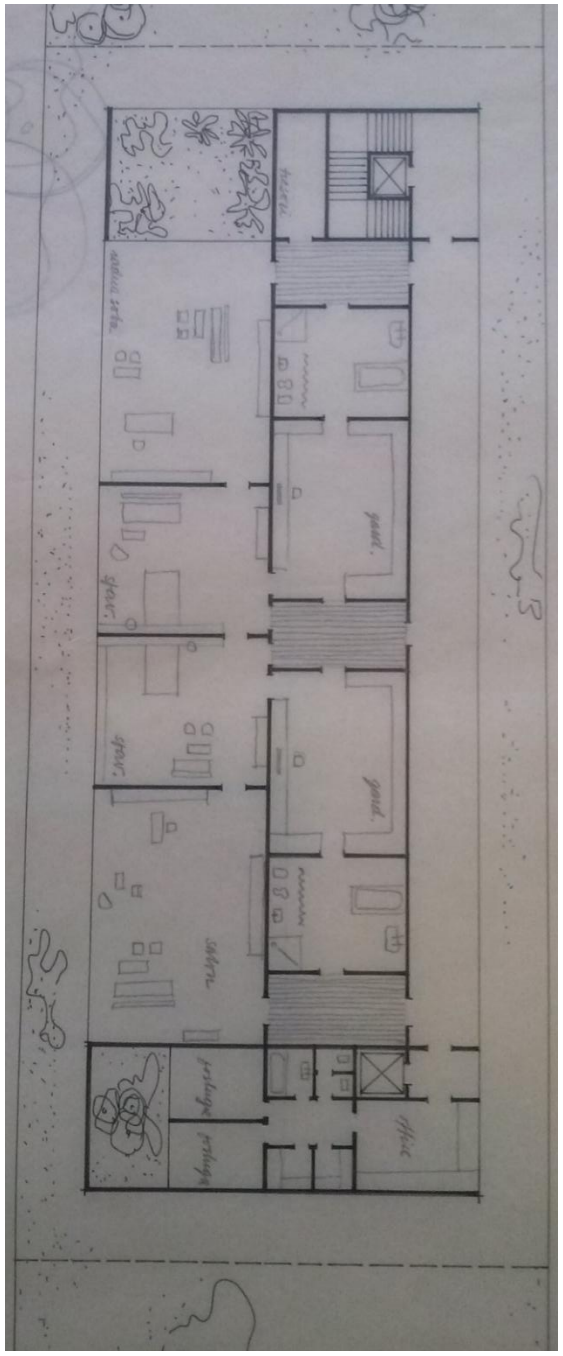
DRAGO IBLER: VILA ZAGORJE,1962-63

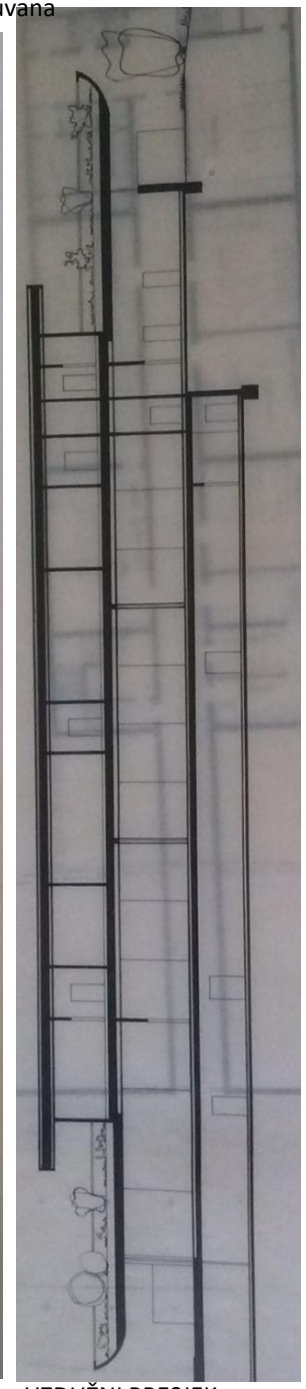
PODRUM

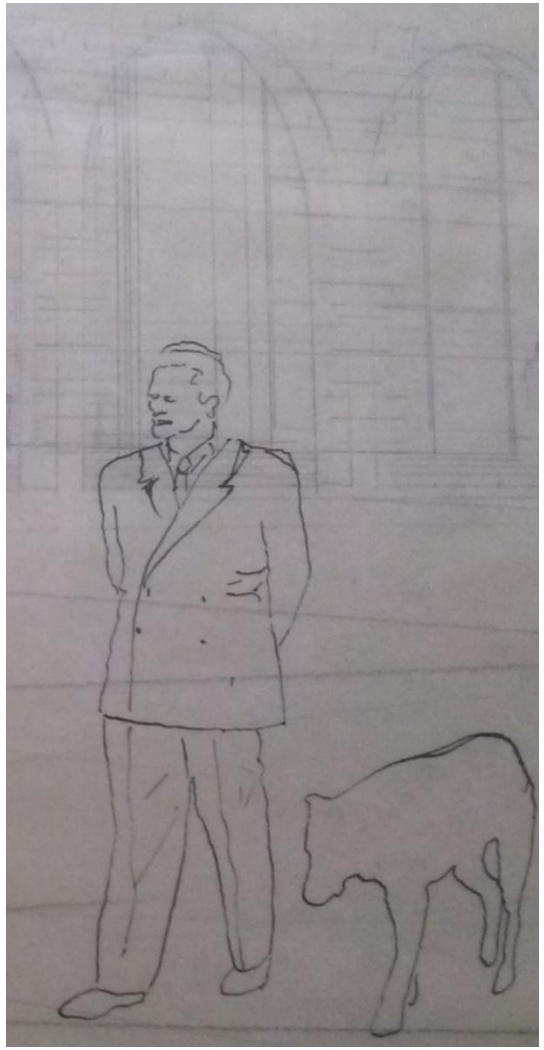
PRIZEMLJE

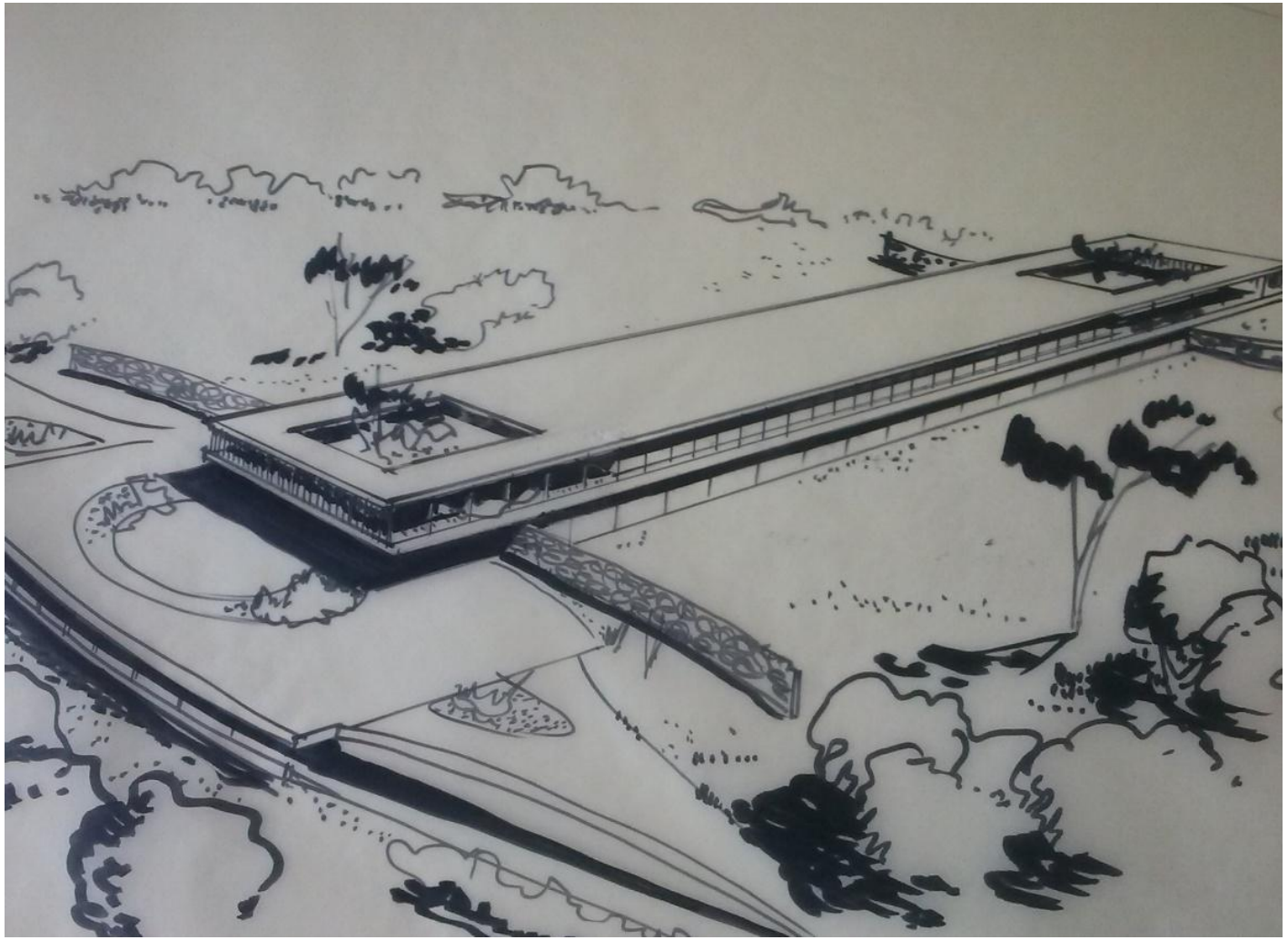
KAT

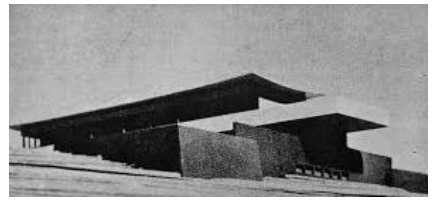

UZDUŽNI PRESJEK

Tito s psom ispred arkada, uz jedan Iblerov BG projekt - skica De Luke?

IBLER-maketa,

RICHTER : BELA HIŽA, 1962/1963

IBLER: VILA ZAGORJE (varijanta Z) crtež: JULIJE DE LUCA,..... ..... OSTROGOVIĆ&RICHTER: VILA ZAGORJE, 1965

ZAGREB- FUTURISTIČKE KUĆE I GRADOVI U SNOVIMA

JURAJ NEIDHARDT: SINTETIČKA KUĆA,IGH, 1966 (‘Čovjek i prostor’ 1966/164)
ANDRIJA MUTNJAKOVIĆ: HOMOBIL/DOMOBIL, HOLLYWOOD
ANDRIJA MUTNJAKOVIĆ /LUXEMBOURG,1964/1967 (‘Arhitektura’ 1967/93-94)
VJENCESLAV RICHTER: SINTURBANIZAM, 1964. (knjiga 1964)

Kao znak naših tehno-futurističkih promišljanja ostali su projekti Jurja Neidhardta, Andrije Mutnjakovića i Vjenceslava Richtera.

Dvije su moguće inspiracije za Sintetičku Kuću, prva 'MONSANTO HOUSE OF THE FUTURE' kuća iz plastike, 119 m2, najsuvremenije opremljena i moderno oblikovana, izložena u Disneylandu LA od 1957 do 1967. kada ju je razgledalo 20.000.000 posjetitelja, i druga 'SOVJETSKA MODULARNA PLASTIČNA KUĆA' 1961. izvedena i tri godine izložena, također kao prototip, u blizini stanice podzemne željeznice ' Černaja Rečka' u Lenjingradu. Sovjetski projekt masovnog i jeftinog stanovanja bio je puno manje površine, 35 m2. Gornji, stambeni kat , 35 m2,napravljen od plastike s osam 'režnjeva', dok je donji dio od staklenih blokova, korišten za tehničke potrebe, grijanje i ventilaciju, prozori su od pleksiglas ploča. Projekt je navodno odbijen jer se nije uklapao u ideju kolektivnog stanovanja.

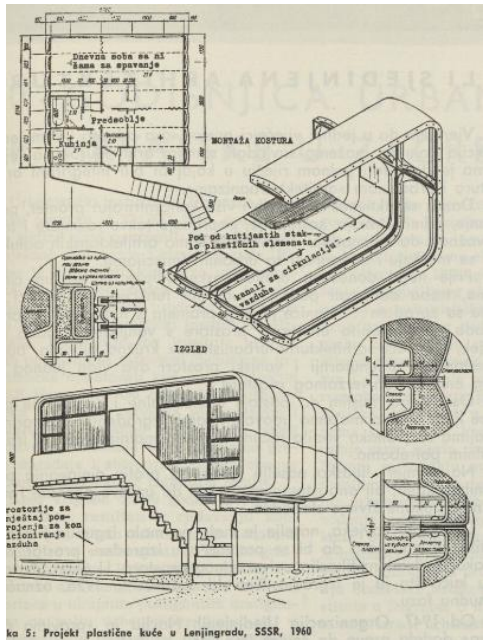
Kao eho ova dva projekta, malo više sovjetskog, Juraj Neidhardt, naš veliki arhitet, je napravio studiju SINTETIČKE (Plastične) KUĆE u Institutu Građevinarstva Hrvatske. Prikazani nacrti i maketa je za kuću od 40m2 i garažu .Mada je sve dosta tijesno, postoji mogućnost dodavanja novih elemenata i rasta kuće.Kao što nisu američki i sovjetski, tako se ni ovaj projekt prefabricirane gradnje nije dalje razvijao.
Iz tog vremena ostao je upamćen modularni plastični KIOSK K67 kao znak urbane svakodnevnice, ali za plastične kuće nije bilo dovoljno interesa.

26

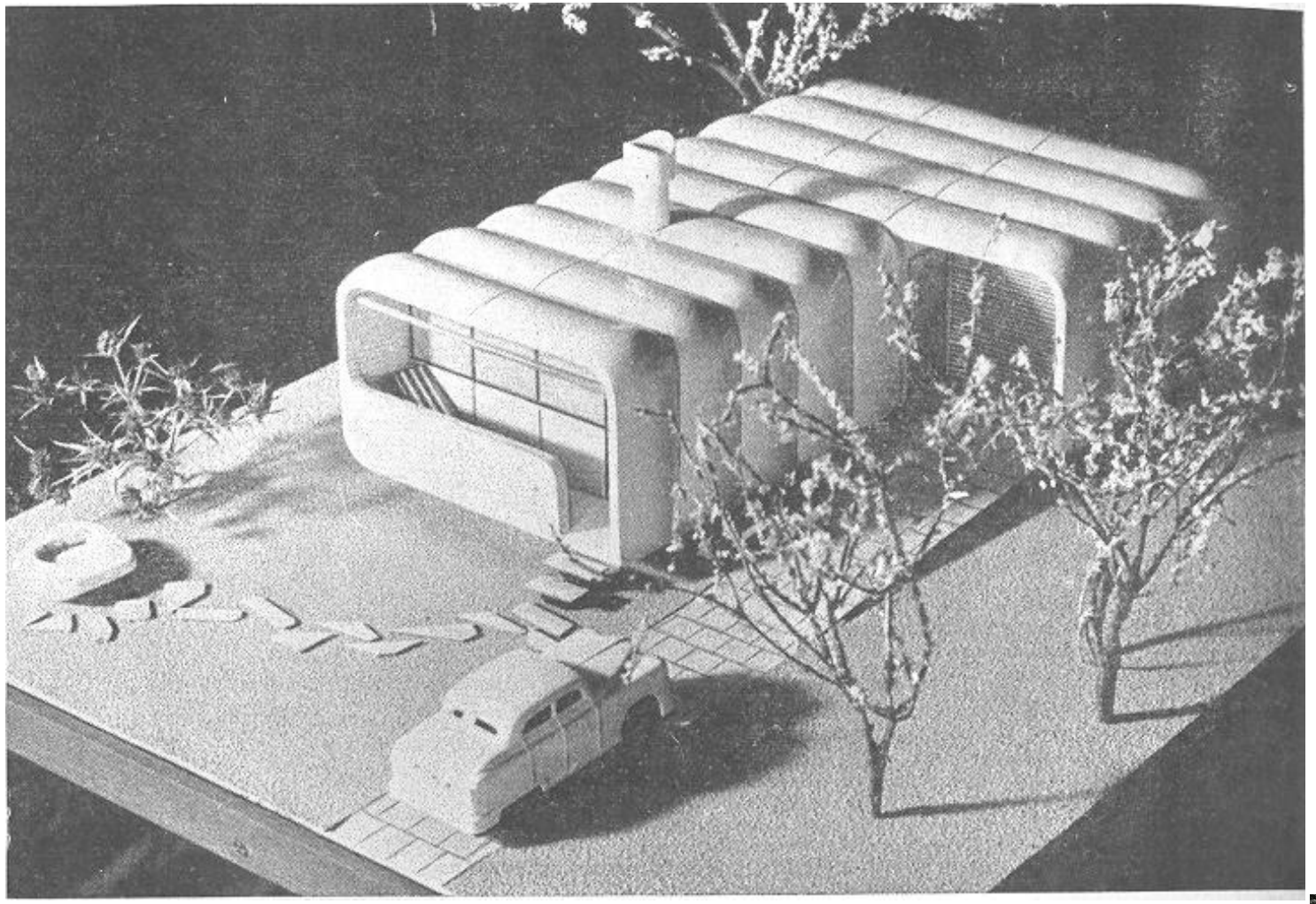
Načelno , prefabricirana jedinica je jeftina ako je velika serija , obzirom na velike troškove uspostave proizvodnje, a- velika serija znači veliko područje opskrbljivanja i udaljene destinacije, što nadalje uzrokuje velike transportne troškove. Protiv značajne prefabrikacije, u Americi su žestoko bili sindikati, jer je to značilo da će
industrija preuzeti proizvodnju kuća, dok će veliki broj građevinskih radnika 'klasičnih zanata' na gradilištu izgubiti posao. Uz to, tradicionalistički populistički senzibiliteti ne prihvaćaju lako nove materijale i oblike prefabrikacije. Pokušaji kao kod Paul Rudolpha’XX Century Brick’,kod Kurokawe ‘Capsule’, Fullera’Dymaxion’ i DDU,nisu uspjeli . Moji pokušaji da nešto napravim s ‘Jedinstvo’ kontejnerima bio je bezuspješan.

Za potpuni doživljaj projekta HOMOBIL/DOMOBIL**,** potrebno se je prisjetiti ondašnjeg osvajanja svemira. Lajka (1957), Jurij Gagarin (1961), Neil Armstrong (1969), imena su iz vremena koja su bolje odgovarala tehno-futurističkom promišljanju arhitekture, od ovih današnjih koja su pod hipotekom prošlosti. 'Historia Magistra Vitae Est' može se prevoditi i kao 'vladavina mrtvih nad živima'. Pitanje koliko arhitektura prošlosti može kapacitirati život budućnosti, a koliko nove tehnologije, strojevi,brzine, energija i materijali (plastika, staklo, duraluminij, fiberglas) mogu otvarati nova inovativna poglavlja arhitekture s novim promišljanjima. 'Archigram'(ARCHItectural teleGRAM), Yona Friedman i Buckminster Fuller su oni najpoznatiji u tehnofuturističkom okružju, u kojem je i Andrija Mutnjaković promišljao ovaj svoj projekt. Još kao srednješkolac bio je opčinjen sovjetskom arhitekturom i konstruktivizmom čije istaknute ličnosti su bili Maljević, Tatlin, Gabo, Pevsner, Meljnikov , a knjiga El Lisitzkog mu je oslobodila misli i ideje, ustaljenog promatranja svijeta, kazao je.

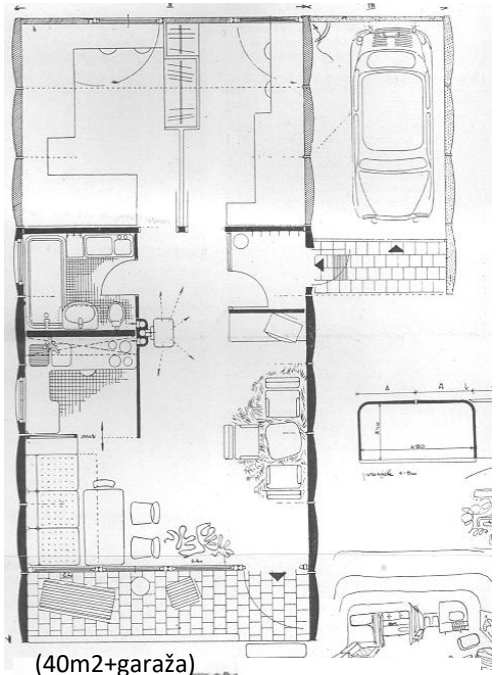

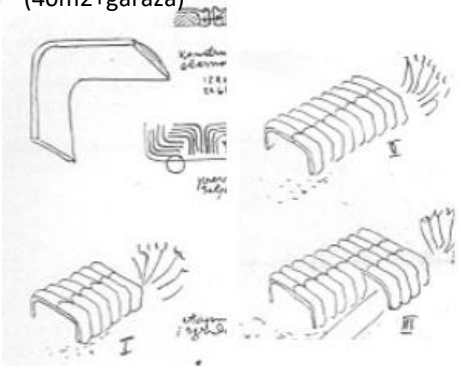
(PLASTIČNA KUĆA u Lenjingradu, 1960

JURAJ NEIDHARDT SINTETIČKA KUĆA – studija IGH, ZAGREB, 1966.

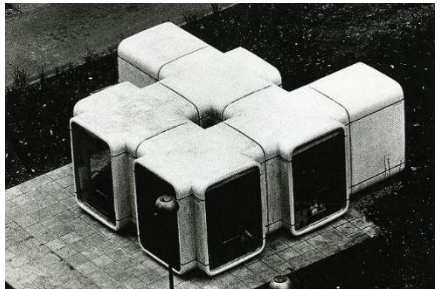

(40m2+garaža)

ČIP -188/1968 (SINTETIČKA KUĆA)

Saša Mächtig: KIOSK K67

U Mutnjakovićevoj raznovrsnoj arhitektonskoj djelatnosti, natječajni projekt za kuću američkog kirurga , 44 godine, 12 godina u braku, četvero djece, bio je poseban. Rad ' sinteza čovjeka i stroja' je vjerujem iznenadio i Richard Neutru u žiriju. Oko utilitarne/servisne jezgre je fleksibilan tlocrt, nema fasada , čvrstog vanjskog volumena, niti zafiksiranog unutrašnjeg prostora, ali- ima plohe za prekrivanje, plohe za pregrađivanje i plohe za hodanje-i sve ove plohe su pomične ili rotirajuće, prve kinetički spektakl. Sedam koncentričnih pojaseva od 3 m, 28 kružnih isječaka , 14 lepezastih lamela u 4 dužine ,11 lamela se uzdižu iz središta, 3 sa ruba objekta.Umjesto kuće s 'klasično' jednim, Domobil ima bezbroj oblika, 'rascvjetalih cvjetova. Zašto je krug 360° podijeljen na 28 isječaka , 360° :28= 12,857....°, nezgodan za precizno djeljenje u ručnom crtanju? Pitao sam arhitekta za ovaj detalj, ali nisam dobio jasan odgovor.

Ovaj je projekt, Mutnjaković kao studiju razvio za natječaj stambene izgradnje u LA, da bi ga kasnije u Luxmbourgu 'podigao na viši stupanj fantazije', oslobodio gravitacije, predvidio visokoserijsku proizvodnju nekoliko miljuna stanova godišnje. Kuće strojevi daju neograničnu varijatnost i veliku personalizaciju funkcionalnosti i oblikovanja, a što bi se događalo na nebu s tim mnoštvom letilica, teško je i zamišljati.

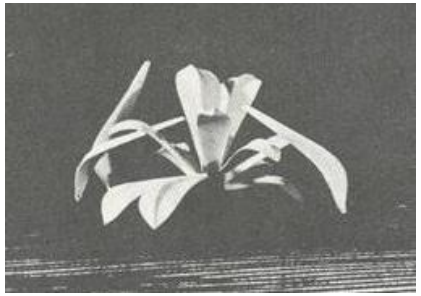
ZEMALJSKE VIZIJE I NEBESKE FANTAZIJE, mogu biti inspiracija ili testiranje raspoloženja za neku utopijsku-distopijsku bližu ili daljnu budućnost. ('Utopija je prerano sazrela stvarnost'- Lamartin/ 'Načelo svakog napretka je sutrašnja istina'- France/ ' Najbolji način da se ubije neka ideja jest da se ona prerano materijalizira'- Mumford). Za razliku od tehno-futurističke imaginacije kojom su arhitekti često okupirani, nedostaje jedno zamišljanje društva budućnosti, ne samo od 'nekompetentnih' arhitekata , nego i od drugih mislilaca, vizionara novog društva, socio-futurista. U science-fiction literaturi pisaca kao Aldous Huxley ,Isaac Asimov, Arthur Clark, Robert Heinenlinen, ili u mnogobrojnim filmovima, pojavljuju se crtice budućnosti, utopijske ili distopijske, ali ne i cjelovitu sliku novog društva. Tu sliku nije moguće shvatiti ni iz Le Corbusierovih projekata Le Ville Radieuse, Paolo Solerijevih mega Arcology Cities. Sovjetski arhitekti Leonidov,Černihov, El Lisitcky, Hidekel, Krutikov,.. su po svemu zamišljali Komunizam kao 'back up' njihovih maštanja i sanjarenja.

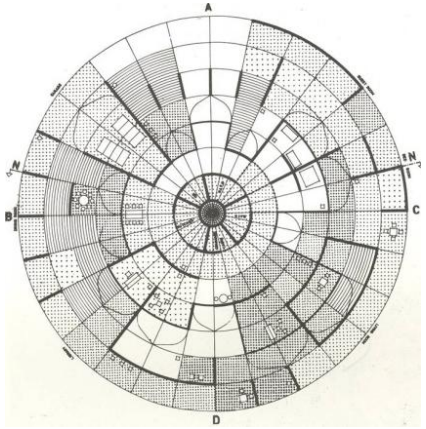
S početka XIX stoljeća, u duhu 'utopijskog socijalizma' , nastalo je nekoliko arhitektonskih projekata. Charles Fourier je promovirao 'Falansterij' (falanga+monastere/samostan) samostalnu zajednicu od 500-2000 ljudi (u poljoprivredi) koji rade za zajedničku korist. Projekt falansterija sa 1620 stanovnika, oblikovanog u obliku Dvorca, bio je mjerom, inspiracija Le Corbusieru za The Unité d'habitation de Marseille, 1952. Tvorničar Robert Owen, 1816. predložio je model zajednice od oko 2500 stanovnika, gdje bi imovina i život općenito bili zajednički . Nadao se da će to stvoriti novi tip ljudskog društva, ono koje neće biti narušeno konkurencijom za profit i individualnom koristi. Projekt takvog zdanja zajednice 'New Harmony' bio je po svemu inspiriran snimkom Dioklecijanove Palače iz tih vremena. (Maksimalna napučenost Dioklecijanove Palače je zabilježena 1926. kada je u njoj stanovalo 3200 stanovnika u 278 kuća).

Vjenceslav Richter se je 'uputio u futurizam' sa studijama 'sinturbanističkih zigurata', zgrada-gradova , a projekti su nastajali u isto vrijeme kada se je gradilo Zapruđe, jedno moderno naselje svog vremena- po broju stanovnika slično, moguće i po broju i veličini stanova, strukturi stanovnika, pratećim sadržajima, ali po oblikovanju i urbanim obilježjima posve različito. Zapruđe kao i ostala novozagrebačka naselja su koncipirana na 'Clarence Perry teoriji' stambenog susjedstva (1929) u kojem je 'centar' škola do koje djeca mogu sigurno doći ,a da ne prelaze glavne prometnice , distanca ne veća od 'quarter of a mile' (cca 400m). Prema broju djece jedne škole se dimenzionira broj stanovnika naselja.. (Ovdje se svakako postavljaju pitanja što se dešava kako naselje 'stari', kako se obnavlja novom djecom, jesu li izvedeni stanovi primjereni duhu I potencijalima novog vremena .)

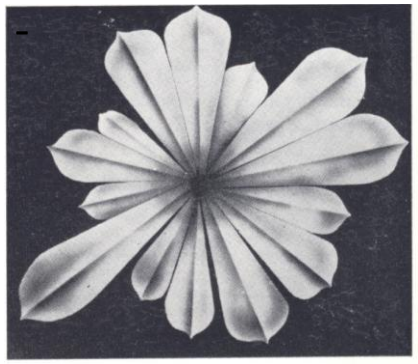
Za izvedbu 'Richterovih zigurata' graditeljska snaga vremena 1960tih nije bila dorasla, a koliko su 'onda futuristički projekti', nakon šezdeset godina 'protoka futura',danas aktualni, može se procjenjivati.Današnje vrijeme sigurno im nije sklono, a što nosi nova budućnost može se željeti i raspravljati.

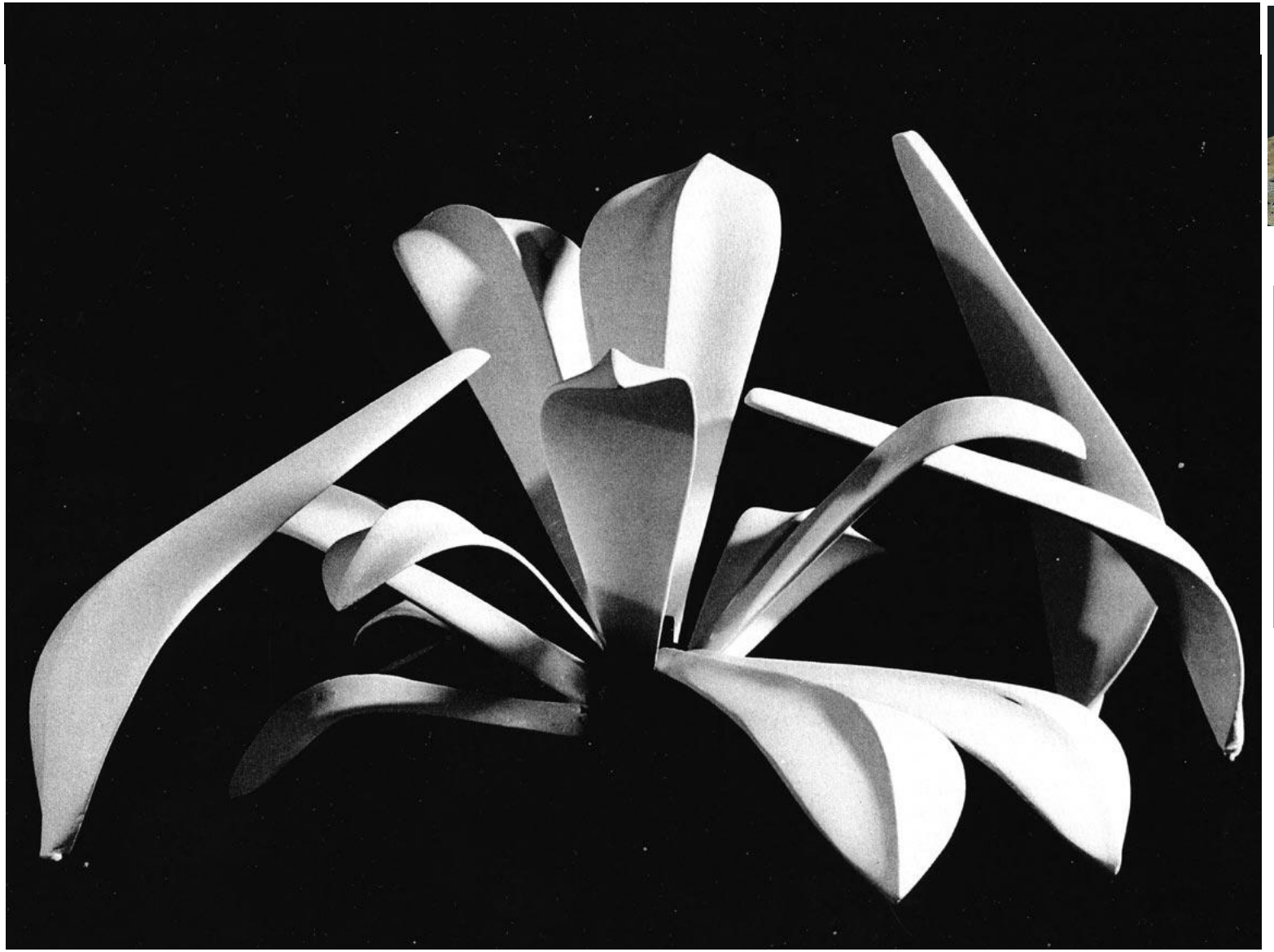
Sanjarenje kuća i gradova, pa i malo utopije uvijek obogaćuje i gura arhitekturu i urbanizam naprijed u nova istraživanja i eksperimente.

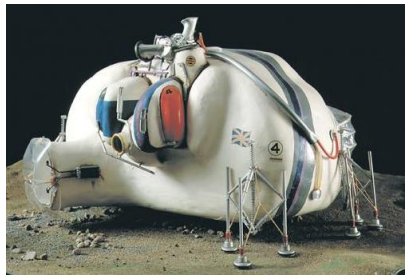

Fi=43 m P=1.451 m2

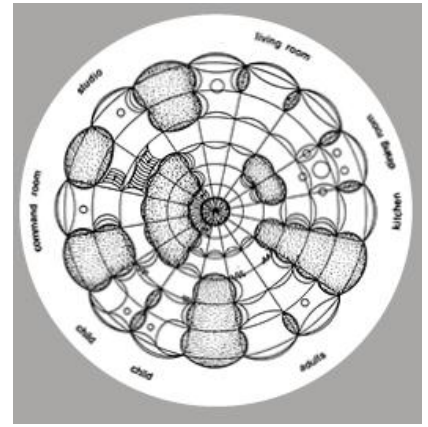

ANDRIJA MUTNJAKOVIĆ: DOMOBIL-Hollywood projekt, 1964

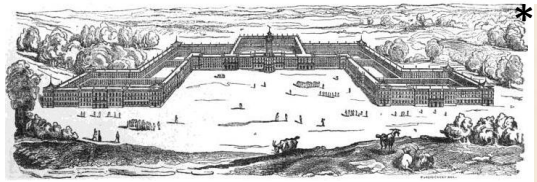
Archigram CAPSULE

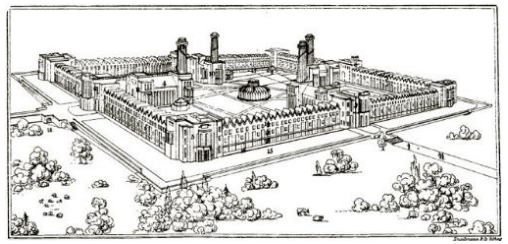
Mutnjaković (1981)

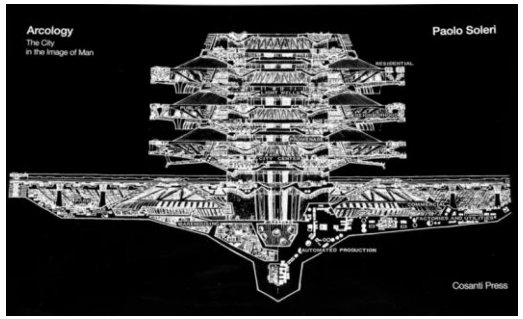
Fuller:DDU Wichita House

Charles Fourier:Falansterij, 1829, 1,620 ljudi
.

Robert Owen:New Harmony poč.XIX stoljeća

Paolo Soleri:BABEL IIB -520.000 stanonika
Archology City, 1969.

VJENCESLAV RICHTER: Sinturbanizam-Zigurat, 1963–1964 (8000 st/ 25 ha)

LeCorbusier:Marseiles,1951
1,600 ljudi u 337 stanova

Dioklecijanova Palača, 295-305
1926: 3200 stanovnika (278 kuća)
cca 200 x 200 m

Budimirov,Solar,Stilinović, Hlebec, Perić,Uhlik:.ZAPRUĐE:1963-67
5.400 st/40 hektara